

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
YÖNETİM VE ORGANİZASYON BİLİM DALI

**HUKUKİ-POLİTİK VE EKONOMİK DEĞİŞİKLİKLERİN ÖRGÜTLERİN
HAYATTA KALMA VE ÖLÜM ORANLARINA ETKİSİ: TÜRKİYE BANKACILIK
POPÜLASYONU, 1923-2011**

Doktora Tezi

ÇİĞDEM KAYA

İstanbul, 2013

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
YÖNETİM VE ORGANİZASYON BİLİM DALI

**HUKUKİ-POLİTİK VE EKONOMİK DEĞİŞİKLİKLERİN ÖRGÜTLERİN
HAYATTA KALMA VE ÖLÜM ORANLARINA ETKİSİ: TÜRKİYE BANKACILIK
POPÜLASYONU, 1923-2011**

Doktora Tezi

ÇİĞDEM KAYA

Danışman: PROF. DR. GÖKSEL ATAMAN

İstanbul, 2013

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

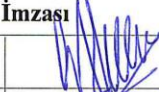
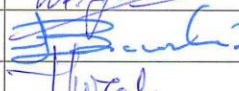
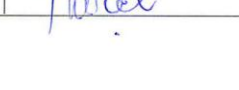
TEZ ONAY BELGESİ

İŞLETME Anabilim Dalı YÖNETİM VE ORGANİZASYON Bilim Dalı DOKTORA öğrencisi ÇİĞDEM KAYA'nın HUKUKİ-POLİTİK VE EKONOMİK DEĞİŞİKLİKLERİN ÖRGÜTLERİN HAYATTA KALMA VE ÖLÜM ORANLARINA ETKİSİ:TÜRKİYE BANKACILIK POPULASYONU ,1923-2011 adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 13.02.2013 tarih ve 2013-6/33 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy birliği / ~~oy çokluğu~~ ile Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi 12.03.2013

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

1.	Tez Danışmanı	Prof. Dr. GÖKSEL ATAMAN	
2.	Jüri Üyesi	Prof. Dr. UĞUR YOZGAT	
3.	Jüri Üyesi	Prof. Dr. MEHMET YAHYAGİL	
4.	Jüri Üyesi	Prof. Dr. BİNALİ DOĞAN	
5.	Jüri Üyesi	Prof. Dr. TAMER KOÇEL	

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

TABLO LİSTESİ.....	iii
ŞEKİL LİSTESİ.....	iv
KISALTMALAR.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vii
TEŞEKKÜR.....	ix

1. GİRİŞ.....	1
---------------	---

2. ÖRGÜTSEL EKOLOJİ KURAMI

2.1. Örgüt Kuramlarının Örgüt-Çevre İlişisine Yaklaşımları.....	5
2.2. Örgütsel Ekoloji Kuramının Genel Çerçevesi.....	8
2.3. Örgüt Popülasyonları.....	10
2.4. Örgütsel Kurulma ve Kapanma.....	25
2.5. Yapısal Durağanlık ve Örgütsel Değişim.....	26
2.6. Yoğunluk Bağımlılığı Kuramı.....	42
2.7. Kesim Genişliği Kuramı.....	61
2.8. Kaynak Bölünmesi Modeli.....	74
2.9. Demografik Süreçler.....	84
2.9.1. Yaş Bağımlılığı.....	85
2.9.1.1. Yenilik Sıkıntısı (Liability of Newness).....	86
2.9.1.2. Ergenlik Sıkıntısı (Liability of Adolescence).....	89
2.9.1.3. Demode Olma Sıkıntısı (Liability of Obsolescence).....	90
2.9.1.4. Yaşlılık Sıkıntısı (Liability of Senescence).....	90
2.9.2. Büyüklük Bağımlılığı (Size Dependency).....	91
2.10. Örgütsel Ekoloji Kuramı ve Örgütsel Strateji İlişkisi.....	93

3. HUKUKİ-POLİTİK VE EKONOMİK DEĞİŞİKLİKLERİN ÖRGÜTLERİN HAYATTA KALMA VE ÖLÜM ORANLARINA ETKİSİ: BANKACILIK SEKTÖRÜ ÖRNEĞİ

3.1. Genel Açıklama.....	110
3.2. Türkiye’deki Bankacılık Popülasyonu ve Faaliyetlerin ve Sektörün Tarihsel Gelişimi.....	112
3.2.1. Cumhuriyet Öncesi Dönem (Osmanlı Dönemi).....	112
3.2.1.1. 1847-1880 Borçlanma Bankacılığı Dönemi.....	113
3.2.1.2. 1881-1908 Yabancı Sermayeyi Destekleyen Bankacılık Dönemi.....	116
3.2.1.3. 1909-1922 Ulusal Bankacılık Dönemi.....	117
3.2.2. Cumhuriyet Sonrası Dönem.....	118
3.2.2.1. 1923-1932 Ulusal Bankacılığın Geliştiği Dönem.....	120
3.2.2.2. 1933-1944 Devletçilik ve Devlet Bankalarının Kuruluş Dönemi.....	122

3.2.2.3.	1945-1960 Özel Bankaların Gelişme Dönemi.....	124
3.2.2.4.	1961-1979 Planlı Dönem.....	126
3.2.2.5.	1980-2001 Bankacılıkta Serbestleşme ve Dışa Açılma Dönemi.....	128
3.2.2.6.	2002-2011 Yeniden Yapılandırma Dönemi.....	132

4. ARAŞTIRMA TASARIMI, YÖNTEM VE BULGULAR

4.1.	Çalışmanın Amacı ve Önemi.....	136
4.1.1.	Çalışmanın Araştırma Soruları.....	137
4.2.	Çalışmanın Kısıtları.....	139
4.3.	Örgütlerin Hayatta Kalma ve Ölüm Oranlarının Belirlenmesi ve Verilerin Toplanma Aşaması	140
4.4.	Açıklayıcı Değişkenler.....	141
4.4.1.	Kesim Genişliği	141
4.4.2.	Popülasyon Yoğunluğu	144
4.4.3.	Çevresel Değişimin Desenleri.....	147
4.4.4.	Dönemler.....	151
4.4.5.	Bankaların Kökenleri.....	160
4.5.	Kurulan Hipotezler.....	164
4.6.	Kapanma Oranının Tanımlanması ve Hesaplanması.....	166
4.7.	Bağımlı T-Testi.....	167

5. SONUÇLAR, SONUÇLARIN YORUMLANMASI VE ÖNERİLER

5.1.	Bağımlı T-Testi Sonuçları ve Sonuçların Yorumlanması.....	171
5.2.	Çalışmanın Kuramsal ve Uygulamadaki Katkısı.....	183
5.3.	Öneriler.....	186

KAYNAKÇA.....	187
---------------	-----

EKLER.....	205
------------	-----

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Kesim Genişliği Kuramı'nın Uzmanlaşmış ve Genelci Örgütler İçin Görelî Uygunluklarının Tahmini.....	65
Tablo 2: Yabancı Bankaya Dönüşmüş Ulusal Bankalar (2000 Yılı Sonrası).....	133
Tablo 3: Popülasyon Yoğunluğu.....	145
Tablo 4: Altı Tarihsel Dönem ve Çevresel Değişimlerin Desenleri.....	158
Tablo 5: 1923-2011 Yılları Arası Yerli ve Yabancı Bankaların Her Yıl İçin Kesim Genişliklerine Göre Sayıları.....	162
Tablo 6: Bankaların Kapanma Oranlarının Ortalama Değerleri.....	169
Tablo 7: Kesim Genişliği Kuramı'nın Uzmanlaşmış ve Genelci Bankaların Hayatta Kalma Oranları ile İlgili Tahminleri ile Çalışma Sonuçlarının Karşılaştırılması.....	172

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Örgüt Topluluklarında Yoğunluk Bağımlı Büyüme.....	43
Şekil 2: Örgüt Ölüm Oranında Yoğunluk Bağımlılığı.....	44
Şekil 3: Örgüt Kurulma Oranında Yoğunluk Bağımlılığı.....	44
Şekil 4: Uzmanlaşmış ve Genelci Örgütler İçin Uygunluk Fonksiyonu.....	62
Şekil 5: Kaynak Bölünmesi Modeli.....	76
Şekil 6: Genelcilerin Payına Düşen Pazar Kaynakları.....	79
Şekil 7: Firma B Ayrıldıktan Sonra Firma A'nın Payına Düşen Pazar Kaynakları.....	79
Şekil 8: Dağılımsal Kaymalardan Sonra Firma A'nın Payına Düşen Pazar Kaynakları.....	80
Şekil 9: 1923-2011 Yılları Arası Kurulan Tüm Bankaların Yoğunlukları (Genelci-Uzmanlaşmış Ayrımı İle).....	143
Şekil 10: 1923-2011 Yılları Arası Yerli-Yabancı Banka Sayıları.....	160
Şekil 11: 1923-2011 Yılları Arası Yerli Genelci-Uzmanlaşmış Banka Sayıları.....	163
Şekil 12: 1923-2011 Yılları Arası Yabancı Genelci-Uzmanlaşmış Banka Sayıları.....	163

KISALTMALAR

<i>TBB</i>	Türkiye Bankalar Birliği
<i>BDDK</i>	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu
<i>TMSF</i>	Tasarruf Mevduatı ve Sigorta Fonu

ÖZET

Bu çalışmada, Kesim Genişliği Kuramı bağlamında, çevresel değişiklikler temelinde kesim genişliklerinin örgütlerin hayatta kalma ve ölüm oranlarına etkisi incelenmiştir. Örgütsel Ekoloji Kuramı ile ilgili çalışmalarda, örgütsel popülasyonlar ve popülasyonlar arası süreçlere odaklanılmış, ancak Örgütsel Ekoloji Kuramı'nın araştırma programlarından biri olan sosyal, siyasal ve ekonomik değişikliklerin örgüt popülasyonlarına etkisinin incelenmesi yetersiz kalmıştır. Sosyal, siyasal ve ekonomik değişikliklerin yarattıkları etkiler ve bu etkilerin hangi düzenekler aracılığıyla ortaya çıktığı ise kuram açısından önem taşımaktadır. Bu çalışmada, popülasyonun evrimi sürecinde yaşanan hukuki-politik ve ekonomik değişiklikler dönemler halinde incelenmiş ve Kesim Genişliği Kuramı temelinde tanımlanan çevresel değişkenlik boyutları kullanılarak hangi çevresel koşullarda (dönemlerde) hangi örgüt türünün hayatta kalma oranının daha yüksek olduğuna odaklanılmıştır. Ayrıca çevresel değişiklikleri daha derinlemesine anlayabilmek için örgütlerin kökeni temelinde örgüt popülasyonunun evrimi de gözlemlenmiştir.

Araştırma kapsamına, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu yıl olan 1923'den 2011 yılına kadar yaşamış olan tüm bankalar dahil edilmiştir. Kesim genişlikleri açısından mevduat bankaları genelci kesim genişliğine sahip bankalar; yatırım ve kalkınma bankaları ise uzmanlaşmış kesim genişliğine sahip bankalar olarak tanımlanmıştır. Türkiye Bankalar Birliği'nde (TBB) bankacılık tarihinin arşiv taraması, TBB yayınları, bankacılık tarihi hakkındaki diğer yayınların incelenmesi ve bankacılık ve finans alanında uzman kişilerle yapılan görüşmeler sonucu; hukuki-politik ve ekonomik değişiklikler altı tarihsel dönem halinde incelenmiştir. Ayrıca bu dönemler, yazında yapılan tanımlamalar ve uygulamalar temelinde sektörde uzman kişilerin görüşleri çerçevesinde Kesim Genişliği Kuramı'nda yer alan çevresel değişim sıklığı, çevrenin taleplerinin birbirine benzerliği/farklılığı, çevresel değişkenlik derecesi boyutları açısından tanımlanmıştır. Ek olarak, bankacılık sektörünün uzun dönemli geçmişi, örgütlerin kurulduğu ve kapandığı tarihler, örgütlerin her yıl için doğum ve ölüm sayıları, kesim genişlikleri ve kökenleri verisine erişilmiştir. Belirlenen altı tarihsel dönemin her biri için genelci veya uzmanlaşmış bankaların ölüm oranları kıyaslanmıştır. Ayrıca çevresel değişikliklerin etkisinin daha iyi gözlemlenebilmesi açısından bankaların kökeni temelinde bankacılık popülasyonunun evrimi de incelenmiştir.

Çalışma sonuçlarına göre, 1923-1932 Ulusal Bankacılık Dönemi (1. Dönem), 1945-1960 Özel Bankaların Gelişme Dönemi (3. Dönem) ve 1980-2001 Bankacılıkta Serbestleşme ve Dışa Açılma Dönemi'nde (5. Dönem) genelci bankaların hayatta kalma oranının daha fazla olduğu bulunmuştur. 1933-1944 Devletçilik ve Devlet Bankalarının Kuruluş Dönemi (2. Dönem), 1961-1979 Planlı Dönem (4. Dönem) ve 2002-2011 Yeniden Yapılandırma Dönemi'nde (6. Dönem) ise uzmanlaşmış bankaların hayatta kalma oranı genelci bankalara göre daha fazladır. Çalışmada, kesim genişliği kuramı kısmi olarak desteklenmiştir. Bankacılık tarihi verileri, kuramın, az sıklıkta değişimin olduğu çevrelerde örgütlerin hayatta kalma oranı tahminlerini desteklemiş; sık değişimin olduğu çevrelerde desteklememiştir. Devlet müdahaleleri ve bununla birlikte uygulanan politikalar ve özel yasa ile banka kurulması gibi nedenlerle çalışmadaki bazı dönemler, kesim genişliği kuramının örgütlerin hayatta kalma oranı tahminlerinden bağımsız olarak, genelci ve uzmanlaşmış bankaların hayatta kalma oranları açısından farklı bir desen göstermiştir. Dolayısıyla, sık sık değişimin tecrübe edildiği çevrelerin kaygan bir zemine sahip olduğu ve diğer dışsal müdahalelerden, endüstri ile ilişkili farklı değişkenlerden etkilenebileceği söylenebilir. Özetle, her bir dönemde gerçekleşen hukuki-politik ve ekonomik değişiklikler, uzmanlaşmış-genelci ve yerli-yabancı bankaların yoğunluklarına yansımış ve endüstrinin evrimini şekillendirmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kesim Genişliği, Banka Örgütleri, Uzmanlaşmış/Genelci Banka, Çevresel Değişiklikler.

ABSTRACT

In this study, we examine the effect of niche-width on the survival rates of organizations in the Niche-Width Theory context. Studies on Organizational Ecology Theory focus on organizational populations and processes between populations but they are insufficient to determine the effects of social, political, and economic changes on organizational populations which is highlighted as a research area in the theory. It is very important to know about the effects of these kinds of changes and that through which mechanisms these effects come up. We investigate legal-political, and economic changes in terms of historical periods experienced through evolution of population, and focus on which type of organizational forms have relatively higher survival rate in which environmental conditions (historical periods) by using dimensions of environmental changes defined by Niche-Width Theory. Additionally, we observe organizational population based on the origins of organizations to understand environmental changes more deeply.

In this research, we included in all banks having lived from the year of the establishment of Turkish Republic to 2011. We defined investment banks and development banks as specialist and commercial banks as generalist in terms of niche-width. We investigated legal-political, and economic changes in terms of six historical periods determined by the interviews with two Former President of Central Bank of Turkey and a Finance Professor, archival study of banking history and publications of The Banks Association of Turkey. Moreover, these periods are defined in terms of coarseness of grain, convex/concave fitness set, and environmental variability dimensions based on Niche-Width Theory by drawing on the professionals' point of view. Additionally, we get data on historical information of banking industry, banks' entry and exit dates, the number of birth and death of banks for each year, niche-width of banks, and banks' origins. We compare generalist and specialist banks' death rates for each historical period. Finally, we examined the banking population based on banks' origins to be able to observe the effects of environmental changes on banking organizations.

According to the results of the study, in 1923-1932/The development period of national banking (Period 1), 1945-1960/The development period of private banking (Period 3) and 1980-2001/The period of liberalism in banking industry and foreign expansion (Period 5),

we found out that generalist banks have relatively higher survival rate. In 1933-1944/The period of control policies of the state (Period 2), 1961-1979/Planned Period (Period 4) and 2002-2011/Restructuring period (Period 6), specialist banks have higher survival rate than generalist banks. We found partially evidence for niche-width theory. Our data supported the predictions about coarse-grained environment, but partially supported for fine-grained environment. Because of the changes in the environment and interventions of the government, some periods exhibited distinct patterns in terms of survival rates of generalist and specialist banks independent of predictions of niche-width theory. We can say that fine-grained environments have very sliding ground and may take form of other external interventions or affected by different variables related to the industry. In conclusion, legal-political, and economic changes occur in each historical period reflect the density of specialist-generalist and domestic-foreign banks and shaped the industry's evolution.

Keywords: Niche-Width, Banking Organizations, Specialism vs. Generalism, Environmental Changes.

TEŞEKKÜR

Tez çalışmamın her aşamasında bilimsel katkı ve desteklerini esirgemeyen, çalışmama yön veren ve beni akademik dünyaya hazırlayan değerli tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Göksel Ataman'a; her sıkıntıya düştüğüm ve yönlendirmeye ihtiyaç duyduğum anda kıymetli vaktini bana ayıran Sayın Prof. Dr. Uğur Yozgat'a; doktora tez jüri üyelerim Sayın Prof. Dr. Mehmet Yahyagil, Sayın Prof. Dr. Binali Doğan ve Sayın Prof. Dr. Tamer Koçel'e şükranlarımı bir borç bilirim. Ayrıca, doktora eğitimim boyunca her zaman yanımda olan ve yol gösteren başta Sayın Prof. Dr. Canan Çetin olmak üzere Marmara Üniversitesi'ndeki kıymetli hocalarıma ve araştırmalarıma katkıda bulunan Yeditepe Üniversitesi Muhasebe Finansman Öğretim Görevlisi Sayın Nuri Önortaç'a, Bahçeşehir Üniversitesi Araştırma Yöntemleri Okulu Direktörü Sayın Yard. Doç. Dr. Çağdaş Şirin'e; ayrıca bankacılık sektöründe araştırmama katkıda bulunan Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'nın iki eski başkanı, çok değerli Sayın Yavuz Canevi ve Sayın Gazi Erçel'e; Türkiye Bankalar Birliği Kütüphanesi görevlilerine; akademik görevime başladığım Yeditepe Üniversitesi'ndeki çok değerli hocalarıma; bu süreçte yanımda olan tüm dostlarıma şükranlarımı sunarım. Hayatımın her aşamasında ve bu zorlu doktora eğitimim sürecinde maddi ve manevi desteklerini esirgemeyerek her zaman yanımda olan annem Resmigül, babam Ergüven ve kardeşim Olcay ve çalışmaktan yorgun düştüğüm zamanlarda sevimliliğiyle bana enerji veren yeğenim Eşyan Ecrin'e teşekkürlerimi sunarım. Bu tez çalışmasını, 2001 yılında henüz çok erken kaybettiğim çok sevgili, canım kardeşim Oktay'ıma ithaf ediyorum.

1. GİRİŞ

Örgütlerin çevreleri ile olan ilişkisine farklı bir boyut getiren Örgütsel Ekoloji yaklaşımında, analiz birimi sadece örgüt olmaktan çıkmakta ve çevresel ayıklamaya vurgu yapılmaktadır (Hannan ve Freeman, 1977). Örgütün aktif rol üstlenerek çevreye uyum sağlayabilmesi, çevrede meydana gelen değişikliklere göre yapısında değişiklikler yapabilmesi görüşüne karşın Örgütsel Ekoloji Kuramı, çevrenin seçici olduğunu ve çevresel şartlar değiştiği anda şartlara uyumlu örgütlerin hayatta kalacağını iddia etmektedir. Kuram, çevresel olayların ve popülasyonlar arası etkileşimlerin örgütlerin hayatta kalma ve ölüm oranlarına etkisini araştırmaktadır. Analiz biriminin örgüt olmaktan çıkması, örgüt popülasyonları ile tanışmamızı ifade eder. Popülasyonlar, aynı örgütsel forma sahip örgütlerden oluşmaktadır ve burada örgütsel form “ilişkili örgütsel özelliklerin bir kümesi”ni ifade etmektedir. Popülasyonlar, çevresel değişimlerden benzer şekilde etkilenmektedirler. Örnek vermek gerekirse, sağlık sektöründe; kan bankaları, hastaneler, aile planlama klinikleri örgütsel formları ifade eder. Otomobil üreticiliği örgütsel formuna sahip olan tüm örgütler, otomobil üreticileri popülasyonunu ifade eder. Kurama göre, örgütler, faaliyetlerini sürdürürken sahip oldukları kapasiteye göre farklı kaynak alanlarını hedeflerler. Geniş kaynak kümesini hedefleyen örgütler genelci, daha dar kaynak kesimini hedefleyen örgütler uzmanlaşmış örgütler olarak ifade edilir. Örgütlerin genelci ya da uzmanlaşmış örgütler olmaları faaliyetleri açısından da çeşitli sonuçlara sahiptir.

Örgütsel ekoloji kuramının dayandığı temel kuramlardan biri olan Kesim Genişliği Kuramı, araştırma sorusunun dayandırıldığı kuramdır. Kesim genişliği kuramı, bir örgüt topluluğundaki örgütlerin kaynak kümelerindeki (kullandıkları ve ihtiyaç duydukları kaynaklardaki) farklılıklar nedeniyle topluluk içinde oluşabilecek çeşitlilik ve bunun yaşam şansları üzerindeki etkilerini ele almaktadır. Kesim genişliği kuramı, bir örgüt topluluğunu teşkil eden örgütlerin genelci ve uzmanlaşmış örgütler olarak ikiye ayrılabilceğini göz önünde bulundurmaktadır. Genelci örgütler, geniş ve farklılaşmış hedeflere yönelmiş olabilirler. Bu nedenle yüksek miktarda gidere katlanmak veya fazla kapasite ile çalışmak zorundadır; çünkü kaynak kümesinin bir kısmına yönelik olarak oluşturulan kapasite, genellikle kümenin diğer kısmına yönelik olarak kullanılmaz. Uzmanlaşmış örgütler, çevresel kesimlerin dar ve farklılaşmış kısımlarına yönelmiş olabilirler. Böylece, fazla kapasite

taşımazlar ve yaptıkları işte iyi olmaya daha fazla kaynak ayırabilirler. Dolayısıyla başarılarını en üst düzeye çıkarabilirler. Kesim genişliği kuramına göre eğer çevresel koşullar istikrarlıysa veya çevresel değişiklikler yüksek derecede değişken olup, kısa zaman dilimleri içinde gerçekleşiyor ve çevresel talepler birbirinden farklı ise uzmanlaşmış örgütlerin yaşam şansı açısından bir üstünlüğe sahip olmaları—hayatta kalma olasılıklarının daha yüksek olması beklenmektedir. Çevresel değişikliklerin büyük çaplı olduğu ve uzun bir zaman diliminde gerçekleştiği durumlarda ise, kapasite fazlalığının genelci örgütlere yaşam şansı açısından bir üstünlük sağlaması söz konusudur (Hannan ve Freeman, 1977).

Çalışmada öncelikle Örgütsel Ekoloji Kuramı'nın en önemli analiz birimlerinden olan örgüt popülasyonları üzerinde durulmuş, ardından kuramın temel bulduğu kuramlarda araştırmalara konu olan örgütsel kurulma ve kapanma tanımlarına değinilmiş, sonrasında örgütsel Örgütsel Ekoloji Kuramı'nın çevresel ayıklama tezine temel oluşturan yapısal durağanlık kavramı incelenmiştir. Yapısal durağanlık kavramı ile örgütlerin çevresel değişimler karşısında özelliklerini hızla değiştirerek uyum sağlama kapasitelerinin sınırlı olduğu ifade edilmektedir. Yapısal durağanlık kuramının ardından, yoğunluk bağımlılığı, kesim genişliği, kaynak bölünmesi, yaş ve büyüklük bağımlılığı kuramları incelenmiştir. Bu kuramlar, ekolojik bakış açısından, örgütler arası rekabet ve meşrulaşmaya ilişkin fikirlerden hareketle geliştirilmiştir. Yoğunluk bağımlılığı kuramında, bir popülasyondaki örgüt sayısının popülasyonun taşıma kapasitesine kadar artacağını ve bu noktadan sonra azalacağını ifade eder. Kesim genişliği kuramında, örgütlerin geniş kesimi hedeflemesi genelci, dar kesimi hedeflemesi uzmanlaşmış örgüt stratejisini seçtiğini göstermektedir. Farklı çevresel durumlarda farklı kesim genişliği stratejileri başarılı olabilmektedir. Kaynak bölünmesi yaklaşımında ise, büyük genelci örgütlerin, küçük genelci örgütleri rekabet dışı bırakacağı ve daha da büyüyeceği, küçük genelci örgütlerden kalan kaynakların büyük genelci örgütler tarafından değil, uzmanlaşmış örgütler tarafından paylaşılacağı ve böylece uzmanlaşmış örgütlerin sayısının artacağı, dolayısıyla da hayatta kalma oranlarının artacağı öne sürülmektedir. Yaş ve büyüklük bağımlılığında ise, örgütlerin demografik özelliklerinin hayatta kalma oranlarına etkisi incelenmektedir. Kuramların kuramsal çerçevelerinin verilmesinin ardından, daha önce yapılmış çalışmalar ve bu çalışmaların sonuçlarından oluşan kurama yapılan katkılara yer verilmiştir. Yazın taramasının son bölümünde ise, temelde birbiriyle rekabet eden Örgütsel Ekoloji Kuramı ve Örgütsel Strateji ilişkisinin incelendiği

alışmalara yer verilmiştir. Her ne kadar örgütsel ekoloji ve örgüt stratejisi alanlarının birbiriyle çatışma halinde olduğu ifade edilse de, her iki araştırma grubunun da aynı kavramsal konularla ilgilendiği göze çarpmaktadır. Yazında, rgtsel Ekolojinin, stratejik yönetim ve yönetsel uygulamaya nasıl katkıda bulunabileceği gösterilmiş olup, ilgili bölümde bu ilişki detaylı incelenmiştir. nc bölümde hukuki-politik ve ekonomik olayların banka popülasyonunun hayatta kalma ve ölüm oranları açısından incelenmesine temel oluşturacak şekilde bankacılık sektörünü etkileyen olaylardan oluşan altı dönem ayrıntılı incelenmiş ve sektör hakkında bilgi verilmiştir. Dördüncü bölümde araştırmanın tasarımı, yöntemi ve bulgularına yer verilmiş son bölümde ise sonuç ve öneriler tartışılmıştır.

Yapılan bu tez çalışmasında, Türkiye’deki bankaların kesim genişliğinin hayatta kalma oranlarına ne yönde bir etkisi olduğu incelenmiştir. Popülasyonun evrimi sürecinde yaşanan hukuki-politik ve ekonomik olayların etkisi dönemler halinde incelenmiş ve hangi çevresel koşullarda hangi örgüt türünün hayatta kalma oranının daha yüksek olduğuna odaklanılmıştır. Bu doğrultuda, genelci ve uzmanlaşmış bankaların ölüm oranları kıyaslanarak, aralarında oranları açısından fark olup olmadığı, var ise bu farkın anlamlı olup olmadığı ve ne yönde olduğu araştırılmıştır. Ayrıca yerli ve yabancı bankaların yoğunlukları incelenmiş ve popülasyonun evrimi hakkında çıkarımda bulunulmuştur. 1847’de Osmanlı Devleti’nde ilk bankanın kurulmasından, 2011 yılına kadar kurulan ve kapanan tüm bankalar incelenmiştir.

Türkiye’de bankacılık faaliyetlerini gerçekleştiren banka popülasyonunun incelenmesi ve bankacılık alanında uzman kişilerle yapılan görüşmeler (T.C. Merkez Bankası Eski Başkanı Yavuz Canevi, T.C. Merkez Bankası Eski Başkanı Gazi Erçel ve Yeditepe Üniversitesi Muhasebe-Finansman Bilim Dalı ğretim Görevlisi Nuri norta ile görüşmeler) sonucu, Türkiye’deki mevduat bankalarının genelci; yatırım ve kalkınma bankaları ve mevduat bankası olarak kurulmuş olmalarına rağmen yatırım veya başka bir alana özel ilgisi olan bankaların ise uzmanlaşmış kesim genişliğine sahip oldukları tespit edilmiştir. Türkiye Bankalar Birliği (TBB)’nden edinilen verilere göre, mevduat, kalkınma, yatırım, yerli ve yabancı bankalar her yıl için tek tek belirlenmiş ve analize dahil edilmiştir. Bu çerçevede, analizde çevresel dalgalanmaların etkisi inceleneceği için 1847-1923 arası değişkenlik derecesini hesaplamada kullanılan banka şube sayıları verilerine ulaşılamamış ve

araştırma 1923-2011 yılları arası yapılmak üzere sınırlandırılmıştır. Çalışmada Cumhuriyet'in kurulduğu yıldan günümüze kadar olan 1923-2011 yılları arası belirlenen altı tarihsel dönemin her biri için genelci veya uzmanlaşmış olmanın, banka sektöründe faaliyet gösteren örgütlerin hayatta kalma ve ölüm oranlarına etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca çevresel değişiklikleri daha derinlemesine anlayabilmek için bankaların kökeni temelinde bankacılık popülasyonunun evrimi de gözlemlenmiştir.

Yurtdışında Örgütsel Ekoloji ile ilgili önemli sayıda çalışma yapılmış olup, Türkiye'de bu çalışmaların sayısı çok fazla değildir. Kuramın Türkiye bağlamında geçerliliğini test etmek, varsayımlarını sınamak önemlidir ve bu tez çalışmasında kuramın Türkiye bağlamında geçerliliği test edilmiş ve varsayımları sınanmıştır. Örgütlerin hangi şartlarda hayatta kaldığı, hangi şartlarda kapandığı (öldüğü), bunlara nelerin sebep olduğu, genelci ve uzmanlaşmış stratejilerin hayatta kalma veya ölümlerine etkisi olup olmadığı, mevcut örgütlerin yapılarını düzenleyebilmeleri ve yeni kurulacak örgütlerinde strateji belirlerken nelere dikkat edeceklerini belirlemeleri açısından önemlidir. Örgütsel Ekoloji yaklaşımında, bir örgütün çevresi esasen o örgütün üyesi olduğu topluluğu, örgüt topluluklarının çevresi de etkileşim içinde olduğu diğer topluluklar şeklinde görülmüş, araştırma ilgileri de büyük ölçüde topluluk içi ve bazen de topluluklararası süreçlerle sınırlı tutulmuştur. Böyle olunca da, örgütsel ekoloji yaklaşımı aslında kapalı sistemci bir bakış açısı görünümü vermiştir. Oysa örgütsel ekoloji araştırma programının bir parçası da genel nitelikteki sosyal, siyasal ve ekonomik süreçlerin örgüt toplulukları üzerindeki etkilerinin incelenmesidir. Ekolojik kuramların sınıandığı görgül çalışmalarda bu tür değişkenler analize dahil ediliyor olmakla birlikte, pek az çalışmada bu süreçlerin yarattıkları etkiler ve bu etkilerin hangi düzenekler aracılığıyla ortaya çıktığı üzerinde durulmuştur. Dolayısıyla yaklaşımın bu ayağı zayıf kalmış, örgüt toplulukları dışındaki sosyal siyasal ve ekonomik etkenlere ilişkin kapsamlı ve tutarlı bir ekolojik kuram oluşturulamamıştır (Önder ve Üsdiken, 2007). Bu çalışmada, popülasyonun evrimi sürecinde yaşanan hukuki-politik ve ekonomik olaylar dönemler halinde incelenmiş ve Kesim Genişliği Kuramı temelinde tanımlanan çevresel değişkenliğin desenlerinin boyutları kullanılarak hangi çevresel koşullarda (dönemlerde) hangi örgüt türünün hayatta kalma oranının daha yüksek olduğuna odaklanılmış ve kurama bu yönde katkıda bulunmaya çalışılmıştır.

2. ÖRGÜTSEL EKOLOJİ KURAMI

Örgütsel Ekoloji Kuramı'nı incelemeye başlamadan evvel, örgüt kuramında çevrenin önemini belirten ve çevreye adaptasyonun altını çizen yaklaşımların incelenmesi, örgütsel ekoloji kuramının bu yaklaşımlarla ilişkisinin anlaşılması, kuramı daha iyi anlayabilmek açısından önem taşımaktadır.

2.1. Örgüt Kuramlarının Örgüt-Çevre İlişkisine Yaklaşımları

Canlı organizmaların çevreye adaptasyonu fikri 19. yy.'da Darwin'in doğal seçim kuramıyla popüler olmakla birlikte, bunun örgüt-çevre ilişkisi açısından düşünülmesi çok daha sonra, 1950'lerde söz konusu olmuştur. 1950'li yıllarda sosyologların doğal seçim ve sosyal evrim arasında bağlantı kurmasından sonra örgütlerin çevreye adaptasyonu konusu çalışılmıştır. Selznick (1957), örgütlerde statik ve dinamik adaptasyon arasında ayrım yapmıştır. Statik adaptasyon günlük problemleri çözmek için rutin bir öğrenmeyi ifade ederken, dinamik adaptasyon basit bir çalışma, büyüme veya değişimden daha fazlasını ifade etmektedir. Dinamik adaptasyon dışsal çevrede, örgüt için dış kaynakları ve kuvvetleri kapsamaktadır (Karpak, Kaya ve Eunni, 2010, s. 43'den alıntı). Çevrenin baskın rolünü vurgulayan kuramlar, koşul bağımlılık kuramı, kaynak bağımlılığı kuramı, yeni kurumsallaşma kuramı ve örgütsel ekoloji kuramıdır.

Koşul Bağımlılık Kuramı'nda; örgütsel adaptasyonda kuramsal araştırmanın orijinleri, yapısal mekanizmaları tanımlamaya çalışan koşul bağımlılık kuramcılarının çalışmaları ve farklı bağlamlarda firmaların uzun dönem hayatta kalmasını sağlayan çalışma yöntemlerine dayandırılmaktadır (Karpak, Kaya ve Eunni, 2010, s. 43). Burns ve Stalker (1961), yönetim uygulamalarının desenlerini dışsal çevresel faktörlerle ilişkilendirmişlerdir: bilimsel tekniklerde ve pazar yapılarında değişim oranları ve bu oranların performansı nasıl etkilediği. Burada, mekanik yapı istikrarlı-durgun çevrelerde faaliyet gösteren firmalar için daha uygun, organik yapı ise istikrarsız-değişken çevresel koşullara daha uygun olarak kabul edilmiştir (Daft, Murphy ve Willmott, 2010, s. 158'den alıntı). Başarılı örgütler, çevrenin kesimlerinin çeşitliliğiyle ve bu kesimler arası gerekli olan karşılıklı bağımlılıkla uyumlu olarak çeşitlendirme ve bütünleşme seviyelerini korumaktadırlar. Çevre ne kadar dinamik ve farklı olursa, çeşitliliğin derecesi o kadar artmakta ve bütünleştirici araçlar o kadar biçimsel

ve ayrıntılı olmaktadır (Lawrence ve Lorsch, 1967, s. 30). Örgütsel adaptasyonun esası, belirsizlikle baş edebilmektir ve teknoloji, görev çevresi, örgütsel tasarım ve yapıyı aynı hizaya getirme, belirsizlikle baş edebilmek için gerekli olmaktadır (Thompson, 1967). Koşul bağımlılık kuramcıları aynı zamanda çalkantılı çevrelerde başarılı bir şekilde adapte olabilmede “değer sisteminin kurumsallaşması” ve “matriks tipi örgütsel yapı”dan bahsetmişlerdir. Değerler, örgütteki üyeler için ilk sıralarda yer alan büyük bir öneme sahiptir ve sosyal değerler, belirsizliğin olduğu alanlarla başa çıkabilmeyi mümkün hale getiren mekanizmalardır. Çalkantılı çevrelerin, hiyerarşik olarak yapılandırılmaya alışkın olan örgüt formlarından farklı bir örgüt formu talep ettiklerini vurgulayan Emery ve Trist, ilişkilerin birlikte çalışmayı maksimize edeceği matriks tipi örgütsel yapıyı keşfetmişler ve en uygun yapı olarak nitelendirmişlerdir (Emery ve Trist, 1965, s. 16-17). Bu şemayı geliştirerek Terreberry (1968, s. 611-612) örgütsel adaptasyonun değişen çevresel koşullara göre öğrenme ve performans gösterme kabiliyetinin bir fonksiyonu olduğunu öne sürmektedir. *Kaynak Bağımlılığı Kuramı*’nda, örgütlerin hayatta kalması açısından kaynak kazanımına ve bu kaynakları korumaya odaklanan Pfeffer ve Salancik (1978, s. 237-238) örgütlerarası gücün iki büyük bileşeni olarak, kritik kaynak değişimlerinde bağımlılığın derecesini ve onların dışsal kontrolünü tanımlamıştır. Stratejik adaptasyon, kaynak bağımlılığından kaçınma veya onu azaltma çabalarını gerektirmektedir. Bu şekilde örgütlerin hayatta kalabileceklerini ifade etmişlerdir. Örgütler çevrelerine, federasyonlar, birlikler, müşteri-tedarikçi ilişkileri, rekabetçi ilişkiler ve bu ilişkilerin doğasını ve sınırlarını kontrol eden yasal-sosyal araçlarla bağlantılıdır. Örgütler, çevredeki diğer öğelerle etkileşimde olarak ihtiyaç duydukları kaynakları ele geçirmelidirler ve bu konuda verimli oldukları dereceye kadar hayatta kalma avantajına sahiptirler. Bu da örgütlerin kaynakları kazanma ve koruma yeteneklerine bağlıdır. Koşul bağımlılık perspektifinde, örgütsel adaptasyon açısından araştırmalar, sadece stratejik adaptasyonun gelişmesine yardımcı olan ya da engelleyen birçok faktörü işaret ettiği için değil, aynı zamanda daha genel olarak örgüt ve çevre arasındaki ilişkiyi ilgilendiren temel soruları sorduğu ve bu ilişkinin önemli araçlarını tasvir ettiği için değerlidir (Karpak, Kaya ve Eunni, 2010, s. 43).

Örgütsel Ekoloji Kuramı (Hannan ve Freeman, 1977; Aldrich 1979; Aldrich ve McKelvey, 1983) ve *Yeni Kurumsal Kuram* (Meyer ve Rowan 1977; Powell ve DeMaggio, 1991), örgütsel sonuçları etkilemede liderin veya firmanın herhangi bir rolü olduğunu kabul

etmemektedir. Örgütsel ekolojistler, Darwin'in doğal seçim ve hayatta kalma prensiplerini örgütsel bağlamda genişleterek stratejik seçimin hayatta kalma açısından herhangi bir rolü olmadığını ifade ederken, yeni kurumsalcılar örgütsel seçimi biçimlendirmede kültürel-kurumsal çevrenin kısıtlayıcı rolünün altını çizmektedirler. Örgütsel ekolojistler bireysel örgütlerin, popülasyonların üyeleri olarak ortaya çıktıklarını, hedefledikleri çevresel kesimlerle meşgul olarak hayatta kaldıklarını ve öldüklerini, bunların tümünün çevre tarafından belirlendiğini varsaymaktadır. Kuramın Darwinci köklerine rağmen, popülasyon ekolojisi örgütsel hayatta kalmada, adapte olabilen mekanizmaların bu önemli rolünü ihmal etmişlerdir.

Yeni Kurumsallaşma Kuramı'nda, kurumsal görüş, temellerini sosyolojide iyi bilinen kavramlarda bulmuştur ve firmaların ekonomik seçimlerini sınırlayan sosyal kurumların belirleyici rolünü vurgulamaktadır. Bu görüşte, seçim, örgütsel aktörler tarafından yapılandırılan kurumsal olarak belirlenmiş değer alanıyla sınırlandırılmıştır. Sonuç olarak örgütsel alanlar, homojenlik veya izomorfizm-eşbiçimlilik ölçümü ile karakterize edilir hale gelmiştir. Örgütsel Ekolojistler (Hannan ve Freeman, 1977) rekabetçi izomorfizmi öngörürken, yeni kurumsalcılar (Meyer ve Scott, 1983, Fennell, 1980) kurumsal izomorfizmi kabul etmektedirler. Örgütsel ekolojinin izomorfizm prensibine göre çevresel değişim örgüt toplulukları veya popülasyonlarındaki çeşitliliği belirlemektedir. Örgütsel formların çeşitliliği, çevrelerin çeşitliliğine eşbiçimlidir. Eşbiçimlilik, optimal olmayan örgüt formlarının seçim ile popülasyondan çıkmasıyla meydana gelmektedir. Böylece rekabet ortamında, yeterli kaynaklarıyla pazarda rekabete giren diğer örgütler yüzünden çevreye uyum sağlamayan örgütler popülasyondan çıkarlar ve hayatta kalan optimal örgüt formları rekabet etmek için benzer standartları uygulayan benzer örgütler olarak popülasyonu oluştururlar (Hannan ve Freeman, 1977, s. 939). Yeni kurumsalcılar, kurumsal izomorfizm prensibi ile gerek taklitçilik gerek zorlayıcılık gerekse normatif baskıların etkisiyle örgütlerin birbirlerine giderek daha çok benzemeye başladıklarını ortaya koymuşlardır (DiMaggio ve Powell, 1983, s.150-154). Diğer bir ifadeyle, örgütlerde meşruluk, kaynak ve istikrar kazanma ve hayatta kalma beklentilerini arttırma konusundaki kurumsal kurallar eşbiçimliliği getirmektedir ve kurumsal çevrelerin anlayışlarını yansıtmaktadırlar (Meyer ve Rowan, 1977, s. 340-343).

Yeni Kurumsallaşma Kuramı ve Örgütsel Ekoloji Kuramı, örgütsel değişimin dışsal kaynaklarının baskın olduğunu tanımlama konusunda örtüşmektedir ve değişen çevresel koşullarla uyumlu öğrenme ve performans gösterme kabiliyetini örgütsel adaptasyonla ilişkilendirmektedirler. Ekolojik perspektifin en önemli katkısı, firmalar için uygun olan seçimleri kısıtlama açısından çevre tarafından oynanan önemli role dikkat çekmede yatmaktadır (Karpak, Kaya ve Eunni, 2010, s. 44).

2.2. Örgütsel Ekoloji Kuramının Genel Çerçevesi

Örgütsel Ekoloji kuramı ilk olarak 1977 yılında Hannan ve Freeman’ın yayınladıkları “Örgütlerin Popülasyon Ekolojisi” başlıklı makale ile, o zamanlara kadar örgüt çalışmalarına hakim olan örgüt odaklı anlayış ve araştırma programlarına temel bir eleştiri olarak ortaya çıkmıştır (Önder ve Üsdiken, 2007). Hannan ve Freeman (1977), çevrenin örgüt yapıları üzerindeki etkilerinin örgüt kuramlarında o dönemlerde tartışılmaya başlandığını, yazının büyük bir bölümünün adaptasyon yaklaşımı çerçevesinde örgüt-çevre ilişkisini incelediğini ifade etmişlerdir. Adaptasyon yaklaşımına göre, genellikle yöneticiler ve baskın gruplar, çevresel tehdit ve fırsatları görebilmek için ilişkili çevreyi analiz ederler, buna uygun strateji formüle ederler ve örgütsel yapıyı buna uygun olarak düzenlerler. Diğer bir deyişle, yöneticiler çevresel koşullara göre strateji geliştirip, kararlar alıp, bunları uygularlar. Başarılı yöneticiler ya örgütü çevresel zararlardan korurlar ya da örgüt yapısında minimum bozulmayı gerektirecek düzenlemeler getirirler. Kısaca, örgüt liderleri strateji formüle edip, örgütlerini çevresel koşullara adapte ederler. Örgütsel Ekoloji kuramına göre ise, yapı ve çevre arasındaki ilişkinin bir kısmı adaptasyon davranışı ve öğrenme ile açıklanabilir, ancak örgütler arasındaki büyük yapısal değişiklikleri sadece adaptasyon yaklaşımı ile açıklamak mümkün değildir. Bunun yerine örgüt-çevre ilişkisine çevresel ayıklama açısından bakmak gerekmektedir. Örgütlerin değişen çevresel koşullara yeterince hızlı tepki vermelerini zorlaştıran çok sayıda örgütsel (fabrika ve personele yapılan yatırımlar, örgüt içi güç dinamiği vb.) ve çevresel (yasal ve mali engeller, radikal değişimin meşruluğa zarar vermesi) etkenler söz konusudur.

Örgütsel Ekoloji kuramı literatürde, nüfus ekolojisi, örgüt ekolojisi, popülasyon ekolojisi, çevre bilim yaklaşımı, doğal seleksiyon yaklaşımı gibi farklı adlarla anılmaktadır (Ataman, 2002, s. 202).

Bu kuram, canlılar ile bunların çevreleri arasındaki ilişkileri inceleyen Ekoloji bilim dalı kökenlidir. İnsan ekolojisi, insan ile çevresi arasındaki ilişkileri incelerken popülasyon ekolojisi, herhangi bir canlı grubu ile bunların çevreleri arasındaki ilişkileri incelemektedir. Bu yaklaşımın örgütlere uyarlanması ise karşımıza popülasyonları ve bunların çevreleriyle ilişkisini inceleyen Örgütsel Ekoloji kuramının doğmasına neden olmuştur. Bu kuram sosyolojik niteliği olan ve önceki kuramlardan farklı olan bir kuramdır (Ataman, 2002, s. 203)

Örgütsel ekoloji, çevresel koşullar arasında örgütlerin dağılımını, farklı çevresel koşullarda örgütsel yapıların kısıtlarını ve daha genel olarak ise, “Neden çok fazla çeşit örgüt var?” sorusunun cevabını aramaktadır (Hannan ve Freeman, 1977, s. 936).

Örgütlerdeki çeşitlilik ve değişimin açıklanmasında, Örgütsel ekolojinin temel tezi, örgütsel dünyadaki evrimin, çevrede yeni koşullara uyumlu özellikler gösteren örgütlerin doğması veya çoğalması ve uyum sağlayamayan örgütlerin yok olması ve azalması ile gerçekleşebileceği yönündedir (Önder ve Üsdiken, 2007, s.134). Bu yaklaşımın araştırma programını topluluk içi ve topluluklar arası süreçlerin, yaş ve büyüklük gibi bazı örgütsel özelliklerin ve toplumsal düzeyde meydana gelen değişimlerin bir örgüt topluluğundaki kurulma (doğum) ve kapanma (ölüm) oranlarıyla ilişkisinin incelenmesi oluşturmaktadır (Önder ve Üsdiken, 2007, s.135). Örgütsel Ekoloji araştırma stratejisi daha spesifik olarak dört ayrı karakteristiğe sahiptir: (1) Örgütsel Ekoloji’de popülasyonların tüm geçmişi incelenmektedir çünkü ilk olaylar popülasyon dinamiğinde uzun süren sonuçlara sahiptir. (2) Popülasyondaki, büyük ve popüler olanlar ile küçük ve popüler olmayanlar dahil tüm örgütlerin geçmişleri ile ilgili veri toplanmaktadır (seçicilik önyargısı sorunundan kaçınmak için bu adım önemlidir). (3) Pazara giriş (yeni kurulma, diğer bir endüstriden yeni alana giriş, birleşme, vb.), çıkış (kapanma, satın alma, dönüşüm, vb.) şekli hakkında ayrıntılı enformasyon kayıt altına alınmaktadır. (4) Pazara giriş ve çıkış risklerinde örgüt, popülasyon ve çevrenin karakteristiklerinin etkilerini tahmin etmek için olay-tarih metodu (event-history methods) kullanılmaktadır (Hsu ve Hannan, 2005, s. 475).

Baum (1996, s. 78), örgütsel popülasyonlarda evrimin çeşitlenme (variation), seçim (selection), tutulma (retention) ve rekabet (competition) süreçlerinden kaynaklandığını ifade etmiştir. Yeni örgüt formlarının ortaya çıkmasıyla çeşitlenme süreci başlamakta, bu şekilde ortaya çıkan örgütlerden çevresel değişime daha iyi tepki verenler çevre tarafından

seçilmekte, popülasyonda kendilerine yer bulan bu örgütler çevrede meşruiyet kazanmakta, kaynaklar için rekabet ederken, rekabetten geri kalan örgütler popülasyonu terk etmekte ve geri kalan az sayıda örgüt yaşamını sürdürmekte dolayısıyla çevre tarafından tutulmaktadır. Örgütsel ekoloji açısından bu süreç, çevresel ayıklama ile seçilen örgütlerin yaşamlarına devam etmelerini, tutulamayan ve ayıklama sonucu seçilemeyen örgütlerin ise popülasyondan çıkmalarını ve bu olayların zaman içerisinde tekrarlanmasını ifade eder. Diğer bir deyişle evrimsel süreç, örgütlerin doğumu ve ölümü ile ilgili hayati olaylarda sürekli bir döngü içerisinde (Yeloğlu, 2007, s. 7-8).

Örgütlerin neden çok çeşitli olduğu sorusundan ilham alan örgütsel ekolojiciler, sosyal, ekonomik ve politik koşulların örgütlerin göreceli bolluğunu ve çeşitliliğini nasıl etkilediğini açıklamaya ve zaman içerisinde değişen bileşimlerine açıklık getirmeye çalışmaktadırlar. Popülasyon ve topluluk seviyesinde örgütsel çeşitliliği açıklarlar ve çeşitliliği arttıran ve azaltan hayati oranlara—örgütsel kurulma, kapanma ve popülasyonların oluşumu ve ölümü— odaklanırlar (Baum, 1996, s. 77).

2.3. Örgüt Popülasyonları

Hannan ve Freeman (1977, s. 933), ekolojik analizlerin üç farklı seviyede toplandığını ifade etmişlerdir: *bireysel örgüt, popülasyon ve örgüt toplulukları (etkileşimde olan bütün popülasyonlar)*. Burada popülasyon, benzer kaynaklardan faydalanan ve benzer faaliyetler yapan örgütlerin bir kümesini ifade etmektedir. Popülasyon, hükümet düzenlemeleri gibi kurumsal eylemleri ve teknik uyumsuzlukları içerecek şekilde bir popülasyonu diğer popülasyondan izole edecek ya da ayrılmasını sağlayacak süreçler sonucunda oluşur. Topluluk ise etkileşim halinde olan popülasyonların bütünleşmiş sistemlerini ifade etmektedir. Toplulukta, bir popülasyondaki örgütler için çıktılar, topluluktaki diğer bir popülasyonda olan örgütler için olan çıktılarla iç içe geçmiş haldedir (Baum, 1996, s. 77). Çevresel ayıklamaya vurgu yapılması analiz birimi olarak tek tek örgütlerin değil, bunun yerine örgüt popülasyonlarının alınmasını gerekli kılmıştır. Dolayısıyla kuram, bu noktada diğer örgüt kuramlarından farklılaşmaktadır. Bir seviyede olan bir olay diğerlerini de etkileyebilmektedir. Bu karşılıklı bağımlılığa rağmen popülasyon olayları bireysel olaylara indirgenemez (çünkü örgütler bireysel olarak popülasyonun genetik çeşitliliğini tek başına yansıtmaz), topluluk olayları da kolay bir şekilde popülasyon

seviyesine indirgenemez, ve her ikisi de örgütsel seviyede uygun değildir (Hannan ve Freeman, 1977, s. 933).

Carroll (1984, s. 72) analiz düzeylerinin en düşük düzeyi olan örgütsel düzeyin, bireysel örgütün yaşam döngüsü süreçleri ve demografik olaylar konusunda çalışmaları kapsadığını, ikinci düzeyin popülasyon düzeyinde olduğunu ve bunun popülasyondaki büyüme ve gerileme, aynı zamanda çoklu popülasyonlar arasında etkileşim çalışmalarını kapsadığını, son düzey olan topluluk düzeyinde ise makro-evrimsel bir yaklaşım izlenerek, bir bölgedeki birlikte yaşayan tüm popülasyonların toplamını kapsadığını belirtmiştir. Hannan ve Freeman (1989, s. 14) ise, örgütler ve çevreler arasındaki ilişkilerin dinamiğinin üç seviyede analizi kapsadığını ifade etmişlerdir. Buna göre ilk seviye örgütlerin demografisi seviyesidir ve örgütsel popülasyonlarda kurulma, birleşme ve dağılma gibi hayati oranlardaki değişimler ile ilgilidir. Bu seviye, popülasyonlar arasında zaman içinde bu oranlardaki değişimleri ve bu oran değişimlerinin temel düzenleyicilerini tanımlamaya ve ayrıca çevrelerdeki değişimin desenleri ile bu oranlardaki değişimi birbiriyle ilişkilendirmeye çalışmaktadır. İkinci seviye örgütlerin popülasyon ekolojisi seviyesidir ve popülasyonlar arasındaki hayati oranlardaki değişimlerle ilgilidir. Çevresi ile karşı karşıya gelen her bir örgütsel popülasyonu dikkate almaktan ziyade, bu seviye, kurulma ve ölüm oranlarının diğer örgüt popülasyonlarının varlığı ve yoğunluğu tarafından nasıl etkilendiğini tanımlamaktadır. Üçüncü seviye ise topluluk seviyesidir ve topluluk ile, etkileşim halinde olan popülasyonların oluşturduğu küme kastedilmektedir. Örneğin sendika popülasyonları, düzenleyici kurumların popülasyonu gibi. Topluluk ekolojisi topluluk yapısının desenlerinin evrimini incelemektedir. Popülasyonlar arası bağlantıların topluluğun varlığını nasıl etkilediğini bulmaya çalışır. Yapılan bu tez çalışmasında analiz düzeyi *popülasyon seviyesinde* olup, banka popülasyonu incelenmiştir. Ek olarak, örgütsel seviyede bireyler, rutinler ve prosedürler; popülasyon seviyesinde örgütler; topluluk seviyesinde ise popülasyonlar analiz birimleri olduğundan dolayı (Yeloğlu, 2007, s. 18), analiz birimi ise banka örgütleridir.

Hannan ve Freeman'a göre (1977, s. 934) popülasyon paylaşılan kadere bağlı olmakla tanımlanır. Diğer bir ifadeyle tüm üyeler örgütsel başarı ya da başarısızlık sonuçlarını bir derecede paylaşacaklardır. Popülasyon, aynı örgütsel forma sahip örgütlerin oluşturduğu topluluğu ifade eder (Hannan ve Freeman, 1977, s.934, Hsu ve Hannan, 2005, s.474). Burada

kullanılan analogi, örgütsel formun biyolojideki *tür* kavramı ile denkliğidir. Formlar, yapısal düzenlemelere yansıyan örgütsel özelliklerin kümeleri olarak ve sosyal sınırların güçlülüğü açısından tanımlanmaktadır (Polos, Hannan ve Carroll, 2002, s.87; Hannan, Polos, ve Carroll, 2007, s.30). Özellik temelli kavramlaştırmada, formları birbirinden ayırmada esas (core) ve ikincil (peripheral) özellikleri arasındaki ayırım kullanılmaktadır. Esas özellikler örgüt içi güç dengeleri, örgütün resmi amaçları, ana teknoloji ve pazar stratejisi gibi özellikleridir. İkincil özellikleri ise, idari yapıdaki kademe sayısı, bu birimlerin sayı ve büyüklükleri kısaca örgüt şeması olarak ifade edilebilir (Önder ve Üsdiken, 2007, s. 139). Ortak bir desen gösteren örgütlerin aynı forma sahip olduğu düşünülmektedir. Esas özellikler kümesini farklı ele almaları açısından analistlerin formlar hakkında fikirleri çeşitlilik gösterebilmektedir. Sosyal sınırların güçlülüğü ve açıklığı açısından formların tanımlanmasında ise, sınırları oluşturan ve üreten süreçler olan sosyal ağ bağlarının, örgütler arası personel akışının, teknolojik değişim ve örgütlerde sosyal hareketliliğin formların ortaya çıkışı ve kayboluşunu anlamada önemli olduğu ifade edilmektedir (Hannan, Polos, ve Carroll, 2007, s.30, Hannan ve Freeman, 1986, s.61).

Örgütsel Ekolojide, *popülasyonun* bir diğer tanımı, birbiriyle etkileşimde olan ve ortak kaynaklar üzerinde mücadele eden ortak bir forma sahip örgütlerin kümeleri olmalarıdır. Bu açıdan popülasyon, enformasyonun akışı, örgütsel rekabet, doğal kaynak dağılımı ve hükümet düzenlemeleri gibi ilişkili sosyal süreçler tarafından kısıtlanmaktadır (Hannan, Polos, ve Carroll, 2007, s. 86). Örgütsel popülasyonlara örnek olarak, Örgütsel Ekoloji alanında çalışan araştırmacıların popülasyon seçimlerini verebiliriz. Çoğu araştırmacı, popülasyon olarak denetim firmalarını (Boone, Bröcheler, ve Carroll, 2000; Bogaert, Boone ve Carroll, 2006), bankalar ve hayat sigortası şirketlerini (Ranger-Moore, Banaszak Holl, ve Hannan, 1991), beyzbol takımlarını (Land, Davis ve Blau, 1994), bira üreticilerini (Carroll, Preisendoerfer, Swaminathan ve Wiedenmayer, 1993), otomobil üreticilerini (Dobrev, Kim ve Carroll, 2002), gazeteleri (Boone, Carroll, Witteloostuijn, 2004; Carroll ve Delacroix, 1982; Kranenburg ve Pfann, 2002; Kranenburg, Palm ve Pfann, 2002; Carroll, 1985; Boone, Carroll ve Witteloostuijn, 2002), optik disk sürücülerini (Khessina ve Carroll, 2008), yarı-iletken üreticileri ve biyoteknoloji firmalarını (Sorensen ve Stuart, 2000, tasarruf ve kredi kurumlarını (Rao ve Neilsen, 1992) ve yatırım bankalarını (Park ve Podolny, 2000) vb. kullanmışlardır. Burada görülen, incelenen popülasyonların her birinin kendi içinde yukarıda

ifade edilen ortak kısıtlara sahip oldukları ve çevresel olaylardan benzer şekilde etkilendikleri ve bu nedenle popülasyon olarak seçildikleridir.

Örgütsel Ekoloji, örgüt popülasyonlarını ve popülasyonlar arası etkileşimleri incelemektedir. Bu yaklaşımda seçim mekanizması söz konusudur ve popülasyon seviyesinde analiz yoluyla popülasyonlardaki tüm örgütlerin hayat hikayelerine odaklanarak diğer araştırmalardan farklılaşmaktadır. Örgütsel dünyada seçim, örgüt formlarının görülmesi ve kaybolması aracılığıyla meydana gelmektedir (Hannan, Polos, ve Carroll, 2007, s.18, Hsu ve Hannan, 2005, s.474). Örgütsel ekoloji yazınının egemen olan akımında, dışsal seçim, içsel olarak güdümlenen örgütsel adaptasyona galip gelmektedir. Diğer bir ifadeyle, çevre seçilimi yapar: zayıf bir şekilde adapte olan örgütler başarısız olur ve popülasyondan çıkarlar. Stratejik adaptasyon bu kural için sıra dışı bir durumdur, istisnadır. Stratejik liderlik ve planlanmış değişimin çevreye adaptasyonda hiçbir anlamlı etkisi olmadığı ve hatta örgütün hayatta kalmasında faydasız bile olduğu ifade edilir (Kearney, 2003, s. 562). Örgütsel Ekoloji temelde kurulma, büyüme ve kapanma oranları gibi demografik oranlara odaklanmaktadır. (Hannan, Polos, ve Carroll, 2007, s.18, Hsu ve Hannan, 2005, s.474).

Popülasyon araştırmasının değeri, çalışılan popülasyonların anlamlı sosyal birimlerin örneklerini sunup sunmamasına bağlıdır (Hsu ve Hannan, 2005, s.475). Araştırmacılar tarafından formların tanımı konusunda ise çok az bir anlaşma sağlanabilmiştir. Romanelli (1991, s.79), yeni formların ortaya çıkışı ve örgütsel toplulukta yerleşik hale gelmeleri konusunda yapılan çalışma sayısının çokluğundan bahsederken aynı zamanda da tanım konusunda ortak bir karardan yoksun olduklarını vurgulamıştır. Formlarla ilgili perspektifler ileri sürülmesine rağmen, bu perspektifleri kapsayıcı bir içerik olmadığı için altını çizmiştir (Romanelli, 1991, s.100). Romanelli (1991, s. 81-82), *örgütsel form* kavramının örgütü ayrı bir varlık olarak tanımlayan ve aynı zamanda örgütü benzer bir grup örgütün üyesi olarak sınıflandıran karakteristikleri ile ilgili olduğunu ifade etmiştir. Örneğin, bir pizzacı örgütsel ürünlerin farklılığı, hizmetleri ve donanımları temelinde bir benzin istasyonundan ayrılabilir. Dahası pizzacılar, sunulan pizza çeşitleri açısından, adrese pizza teslimi yapılıp yapılmaması açısından veya pizzadan başka yiyecek sunup sunmadıkları açısından farklılaştırılabilir. Daha da ileri giderek pizzacılar, maden firmalarından farklı olarak basitçe restoran olarak ele alınabilir. Pizzacıları sınıflandırmak için kullanılan tüm bu yöntemler örgütsel formlar

arasında mantıklı ayrımları sunmaktadır. Ortak kabul gören bir ayırım ise söz konusu değildir. Bunun diğer bir örneği Kay ve Kempton'un (1984) çalışmasında, İngilizce ve Tarahumara dilini konuşanların renk algılarındaki dilbilimsel özelliklerin etkisinde görülmektedir. İngilizce konuşanlar mavi ve yeşil renkleri için bu iki renk arasındaki sınırlara yakın ayrımları yapabilecekleri ayrı kelimelere sahip iken, Tarahumara dilini konuşanlar bu özelliğe sahip değildirler. Böylelikle bu tarz etiketlemede kavramlar arası farklılıklara vurgu yapılarak bu kategorinin meşruluk kazanmasına katkıda bulunulur. Benzer olan şeyler etiketleme ile farklılaşmaktadır (Kay ve Kempton, 1984, s.72). Bir etiket aynı zamanda izleyicileri objeler arasında benzerliğe odaklanma ve kendi akıllarında onlarla bağ kurmaya teşvik ederek bir örgüt kümesinin homojenliğini vurgulamaktadır. Örneğin dilbilimsel etiketlerin varlığı, objelerin ortak yönleri hakkında süreçleri etkilemektedir. Ortak bir etiket yapıştırma, objelerin, aynı yolda davranma veya benzer niteliklerle işlemesi olarak algılanması derecesini arttırmaktadır. Örgütler açısından baktığımızda, ortak bir sözcüksel kategori altına denk gelen örgütler, ortak kadere ve benzer niteliklere sahip olarak algılanma eğilimindedir (Hsu ve Hannan, 2005, s. 479).

Araştırmacıların çoğu endüstri veya ürün-pazar ayrımları ile örgüt popülasyonlarını (ve açık bir şekilde de, örgütsel formlar olarak bu kategorileri kullanan) belirlerken (Hsu ve Hannan, 2005, s. 475), Hannan ve Freeman'ın 1977'lerde yeni ufuklar açan çalışmalarında ve daha sonra yapılan çalışmalarda (Romanelli, 1989, s.369; 1991, s. 82) örgütsel stratejilere göre geneli ve uzmanlaşmış ayrımı ile formları ifade etmişlerdir. Örgütler ve örgütsel formlar, örgütsel kimlik alanında örgütlerin özelliklerinin genişliği ya da genelliği ile farklılaşmaktadır. Örgütler kimlikleri alanında farklı kesim (niche) genişliklerine odaklanmaktadırlar. Geniş bir kesim, daha genel bir kimliği (sadece bir boyutta) ifade etmektedir. Eğer "sunulan hizmetler" boyutunda danışmanlık firmalarının farklı formların yeri saptanılacaksa, genel yönetim danışmanlarının bu boyutta göreceli olarak geniş bir kesime sahip olduğu söylenebilmektedir (Hsu ve Hannan, 2005, s. 481).

Örgütsel formlar ve popülasyonlarla ilgili çalışmalar genelde çevresel faktörler ve örgütler arası değişim desenlerine bağlıdır. Örneğin Fennell (1980, s. 485), örgütsel ekoloji kuramının eşbiçimlilik (isomorphism) prensibine göre, çevresel değişimin, örgüt kümelerinin veya popülasyonlarının değişimini belirlediği ve böylece her farklı çevrede sadece o çevreye

optimal olarak adapte olabilen örgütsel formun yer aldığına altını çizmiştir. Son zamanlarda yapılan çalışmalar ise sosyal kimlikler ve sosyal kodlar üzerinedir (Zuckerman 1999; McKendrick ve Carroll 2001; Rao, Monin ve Durand 2003, 2005; Ruef 2000, 2004; Baron 2004).

Örgütsel formların, dolayısıyla popülasyonların ayrıştırılmasında üzerinde durulan *örgütsel kimlik kavramı* (Önder ve Üsdiken, 2007, s. 141), bir örgütün neyi nasıl yapması gerektiğini ve ondan nelerin beklenip nelerin beklenmeyeceğine ilişkin anlayışın ifade ettiği kurallardan oluşur. Başka bir ifadeyle örgütsel kimlik, bir örgütün meşru olarak sahip olduğu niteliklerini belirleyen kodların (kuralların) kombinasyonundan oluşmaktadır (Polos, Hannan ve Carroll, 2002, s.90).

Hsu ve Hannan (2005, s.475-476), kimlik kavramının; ürün temelli ayrımların, dışsal izleyicilerin ve üyelerin akıllarında dikkat çekici bir kimlikle yanıt verip veremeyeceği açısından önemli olduğunun altını çizmişlerdir. Yazarlara göre, formlar ve popülasyonlar sosyal kimlikler açısından tanımlanmalıdır. *Sosyal kodlar*, örgütsel nitelikler ve bu niteliklerin sınırları hakkında izleyicilerin (internal and external audiences) sahip olduğu beklentileri temsil etmektedir. İzleyiciler, örgütlerin çalışma alanıyla ilgilenen ve bu alandaki örgütlerin başarı ya da başarısızlıklarını etkileyen maddi ya da sembolik gücü olan kaynakları kontrol altında tutan etkili kişilerden oluşan bir kümedir. Örgütler, genelde çok fazla sayıda izleyicinin örgüt hakkında sahip olduğu ve bazen çatışabilen varsayımlarıyla karşı karşıya kalmaktadırlar. Örgütteki içsel izleyiciler (internal audiences) arasında, tepe yöneticileri ve başlangıç seviyesindeki çalışanlar, sürekli ve geçici çalışanlar, kadın-erkek çalışanlar arasında bu farklar göze çarpmaktadır. Hükümet düzenlemeleri, eleştirmenler, sektör analistleri, tüketici ve müşteriler ve gelecekte örgütte çalışabilecek potansiyel kişiler gibi örgütteki dışsal izleyiciler (external audiences) arasında da bu farklılık söz konusudur. Her bir izleyici örgüt hakkında farklı bir kod (kural) tanımlarsa, toplam kodlar örgütsel kimliklerin bir kümesini oluşturacaktır. Uygulanabilir kodları ihlal etme veya onlara olumlu karşılık verme, bir izleyicinin örgütün sosyal olarak kabul görmesinin gücünü ve yönünü etkilemektedir. Kimlikler genelde kural benzeri bir pozisyona sahiptir.

Örgütsel form ile ilgili yapılan çalışmalarda, “sınırlar” üzerinde durulmuş ve örgütsel formların belirli sınırlarla birbirinden ayrılamayacağı ve formların kesin bir şekilde ifade

edilmesinde “bulanıklık” (fuzziness) olduğu ifade edilmektedir. İşçi sendikası, organik tarım gibi örgütsel kategorileri belirleyen sosyal kodlar, hedef kitle yani izleyiciler çeşitli örgütlerin ya da ürünlerin bu kategorilerdeki üyelikleri ile ilgili kısmen anlamaya vardığında ortaya çıkarlar. Hedef kitle ortak bir karara varma derecesinde, örgütlerin o kategoriye üyelikleri derecesinde farklılaşmaktadır. Bir kısmı, kısmen o kategoride yer alabilmektedir (Hannan, Polos, ve Carroll, 2007, s.18).

Örgütsel formlar ile ilgili tüm bu sınıflandırmalara ek olarak bir diğer farklı sınıflandırma ise ürünlere/hizmetlere yönelik olarak örgütlerin dışsal izleyicilerinin yaptıkları sınıflandırmadır. Örgütlerin dışsal izleyicileri, belirli bir alana erişebilme imkânı olduğunda sadece oraya dikkat etmekte ve sadece gördüklerine anlam vermeye ve sınıflandırmaya çalışmaktadırlar. Bu anlam verme süreci benzerlikler hakkındaki izleyicilerin yargılarıyla başlamakta ve benzer ürün/hizmet üretici kümesini tanımlamaya çalışmaktadırlar (Hannan, Polos, ve Carroll, 2007, s.41). Ürünlerin dolaysız yoldan, üreticilerin dolaylı yoldan kümелendiği çalışmalara örnek olarak gazeteler (Carroll, 1985), mikroişlemciler (Wade, 1996), ve hayat sigortası (Zelizer, 1978) formlarının incelendiği örnekler verilebilir. Benzerliklerin bu tarzda kümelenirilmesi, izleyici üyelerin üreticiler ile direkt olarak karşı karşıya gelmemelerinden ve ürünler/hizmetler ile direkt etkileşim halinde olmalarından dolayı meydana gelmektedir. Böylece bir birey hiçbir zaman bir gazete ofisi görmeden bir gazeteye abone olabilir, kitap satın alarak, sanatçının ve yayıncının kârını arttırabilir (Hannan, Polos, ve Carroll, 2007, s.41).

Her ne kadar Örgütsel Ekoloji literatüründe kimlik-temelli örgütsel formlarla ilgili çalışmalar yapılsa da, örgütsel form çalışmalarının çok önemli bir kısmında örgütsel formların yasal, endüstriyel, ürün pazarı ya da yapısal boyutları açısından ayrımlara gidilmiştir. Böyle bir ayırım önemli dışsal izleyiciler ve örgüt üyelerinin akıllarında belirgin bir kimlik olarak görünebilir. Ancak örgütlerde—özellikle bilgi ve insan sermayesine yüksek derecede bağımlı olanlarda—örgütsel kimlik, çalışanları işletmeye bağlayan personel uygulamaları ve çalışan ilişkilerinin doğasından ortaya çıkmaktadır. İstihdam uygulamaları, örgütlere belirli hedeflere ulaşabilmek için gerekli yetenek ve becerilere sahip olan çalışanları seçmede rehberlik etmektedir. Çalışanları, hedefleri, yönelimleri değiştiren örgütsel değişiklikler, mevcut durumu korumakta ısrar eden güçlü üyeler yüzünden muhtemelen dirençle karşılaşacaktır

(Baron, 2004, s.5). Bu konuda yapılan Stanford Proje Çalışması (Stanford Project on Emerging Companies-SPEC), Silikon Vadisi'nde bulunan genç yüksek teknoloji firmaları örneklemini kullanarak, örgütsel kimlik değiştirmenin yıkıcı etkisini göstermiştir. Firmaların kurucuları ve sonraki yöneticileri tarafından kabul edilen “çalışan ilişkileri” hakkındaki görüşleri, bu örgütlerin çalışan pazarındaki örgütlerin kimliklerini ifade etmektedir. Çalışan pazarındaki firmaların kimliklerinin, çalışan ilişkileriyle ve yarattıkları kültür ile yapılandırıldığı görünmektedir. Daha spesifik olarak, genç teknoloji firmaları için önemli kaynaklardan olan bilim insanları ve mühendisler, belirli bir çalışan ilişkisi ile görevlendirilmişlerdir. Bu çalışanlar işe bağlılık ile motive edilmekte, becerilerine göre seçilmekte, grup üyeleri tarafından örgüt kültürüne uyum açısından da kontrol edilmektedir. Çalışma ilişkilerinden sürekli olarak beklenenler içsel kimlik kodunu oluşturmaktadır. Çalışma ilişkisi modelinde değişim bu kodları ihlal eder ve muhtemelen çalışanların örgüte bağlılığının zarar görmesi veya kaybı ile cezalandırılmaktadır (Baron, Hannan ve Burton, 2001, s.968, Baron ve Hannan, 2002, s.8). Diğer bir ifadeyle, çalışan ilişkileri hakkındaki öncüllerdeki değişim, firmaların istikrarını bozmakta ve özellikle en uzun süre çalışanlar arasında işgücü devir oranını önemli derecede arttırarak örgütlerin başarı şansını önemli ölçüde azaltmaktadır. Özellikle çalışma ilişkisi kimliğinde değişimi deneyimleyen firmaların ölüm tehlikesi, değiştirmeyenlerden üç kat fazla olarak bulunmuştur. Değişim yapanların pazar sermayesinde büyüme, her ay değişim yapmayanlara göre %5 azalmıştır. Ayrıca bazı türde kimlik değişimleri için hisse senedi ihraç oranı düşmüştür. Kimlikte olabilecek bir değişimin etkilerinin çok daha az olacağı düşünülen çalkantılı çevrelerde bile bu değişimi gerçekleştirenler, bu eylemleri için sürekli olarak olumsuzluklara maruz kalmışlardır (Baron ve Hannan, 2002, s.1008).

Örgütsel kimliğin değişimi ile ilgili yapılan çalışmalardan bir diğeri de, Swaminathan'ın (2001, s. 1169), Amerikan şarap endüstrisinde uzmanlaşmış örgütlerin kurulma ve kapanma oranlarını incelediği çalışmasıdır. Yazar çalışmasında, örgütlerin örgütsel formunun kimlik özelliklerini değiştirmeye kalktıklarında, genelcilerin pazar merkezinde kalabalıklaşması ile uzmanlaşmışların kendilerine buldukları güvenli kesimler de zarar göreceğinden, ölüm oranlarını arttıracağını ifade etmiştir.

Ruef (2004, s. 1365), örgütsel formların ortadan kalkmasını etkileyen faktörleri incelemiştir. Amerikan iç savaşını takip eden 1860-1880 yılları arasında Güney tarım bölgelerinin ortadan kaybolmasını açıklamada elde ettiği bulgular, iç savaş ve popülasyon baskılarının verdiği zararın tarım bölgelerinin ortadan kalkmasının dışsal nedenleri olarak küçük bir rol oynadıklarını göstermektedir. Ekolojik dinamikler, özellikle orta ölçekli tarım firmalarının sayısının artmasıyla oluşan rekabet ve karşılıklı bağımlılık, popülasyonun taşıma kapasitesinin gerilemesi (işgücü, makineler, çiftlik hayvanlarının sayısını etkileyen gerilemeler) ve tarım firmalarının işgücü teşvik planlarının egemen olan planlarla uyumluluk göstermemesi (örneğin pazardaki köle ücretlerinin yükselmesi) ile birlikte buna uyum sağlamayan firmaların tarım pazarından çıkması ve fiziksel şiddet gören ve köleliğe karşı direnç gösteren çalışanların sayısının artması, formların ortadan kalkmasında daha büyük rol oynamaktadır.

Örgütsel form, dışsal bir kimliktir (Polos, Hannan ve Carroll, 2002, s. 103). Yoğunluk bağımlılığındaki meşrulaşma süreçlerine göre kimlikle beraber aktörlerin sayısındaki büyümenin sonucu olarak dışsal kimlikler yerleşik bir statü kazanırlar (Ruef, 2000, s.658; McKendrick ve Carroll, 2001, s.664). Sayı sıfırdan artmaya başladıkça kimliğin meşruluğuda artmaya başlar ve form oluşur. Form kavramı bir örgütün eşsizliği ile diğerlerinden ayrılmasını ve ortak özellikleri ile de tipik bir örgüt olmasını içermektedir. Bu süreçte örgütler, özellikle çeşitliliği azaltan benzeşmenin veya seçilimin bir sonucu olarak diğerlerine benzemeye başlamakta ve izleyiciler, benzerlikleri bir form içine tanımlayıp kodlamaktadırlar (Polos, Hannan ve Carroll, 2002, s.103). Böyle bir süreç büyük yatırım bankaları (Örn. Citigroup ve Deutsche Bank) formunun ortaya çıkmasını karakterize eder. Bu bankalar diğer bankalardan yüksek statüsü ile ayrı olmakla beraber yine bir banka formudur (Hannan, Polos, ve Carroll, 2007, s.41).

Form oluşumu ile ilgili McKendrick ve Carroll'un (2001, s.661), disk birimi üreticileri arasında yaptığı çalışmada, örgütsel ekolojinin temel sorusu sorulmuştur: "Ne zaman ve nerede yeni bir örgütsel form ortaya çıkar?" Dışsal kimlik kodu olarak örgütsel formun tanımı kullanarak, bu soruya iki cevap verilmiştir. İlki, sektörel kuruluşlar, dernekler ve standart belirleme organları gibi formal kurumlar, sorgulanmadan kabul edilen (taken-for-granted) bir örgütsel form sonucunu doğuracaktır. İkincisi ise, örgütsel yoğunluğun

artmasının (örgütlerin sayısı) meşrulaşmış bir örgütsel form ortaya çıkaracağını ileri sürmektedir. Disk birimi pazarında olay-tarih analizi ve disk birimi pazarının ortak teknolojileri incelemesinde, disk birimi üreticileri arasında standart belirleme ve birlik inşa etme konusunda anlamlı kolektif çabaya rağmen, bunun henüz örgütsel bir forma öncülük etmediği sonucuna varılmıştır. Benzer şekilde istikrarın takip ettiği hızlı büyümeyi gösteren örgütsel yoğunlaşma da henüz bir örgütsel form üretmemiştir. Çalışmaya göre, sektörün başlangıç noktasının çeşitliliği ve bu pazarda faaliyet gösteren örgütlerin disk birimi alanından başka alanlarda da yaptıkları faaliyetler, disk birimi örgütsel formunun kurumsallaşmasını zorlaştırmıştır. Eğer pazardaki firmalar kendi birincil kimliklerini disk birimi dışında diğer faaliyetlerden (bu, birincil kimliklerini disk birimlerinden sağlayan yüksek derecede odaklanmış birkaç firma olduğunu gösterir) sağlıyorsa, disk birimi üreticisi kimliği, bir kod veya form içine uyuşamamakta, tutunamamaktadır. Yazarlara göre bu sonuç, örgütsel evrimin yoğunluk-bağımlı modelinin meşrulaşma bileşeninin yeniden tanımlanmasını öne sürmektedir. Çünkü her firmanın bulunduğu popülasyonun meşrulaşmasına katkısı eşit değildir. Yoğunluk bağımlılığı kuramının anlatıldığı bölümde bu durum tartışılmıştır.

Form ortaya çıkışı ile ilgili diğer bir çalışma da, sağlık sektöründeki 48 örgütsel formun incelendiği Ruef (2000, s.701) tarafından yapılan çalışmadır. Bu çalışmada, örgütsel topluluk düşüncesinde temelli olan form ortaya çıkışı işaret edilmektedir. Yeni formların gelişmesi, örgütlerin toplulukta var olan formlara göre kendi kimliklerini konumlandırmalarından, bu varolan kimliklere sahip olan örgütlerin büyüklüğü ve toplam yoğunluğundan ve sektör katılımcıları tarafından kimlik özelliklerine verilen önem derecesinden etkilenmektedir. Bulgular, kurulu popülasyonlara örgütsel girişlerde form oluşması sürecinin popülasyon bağımlı etkilere tabi olduğunu göstermektedir. Diğer bir deyişle, benzer kimlikleri olan örgütlerin büyüklüğü ve toplam yoğunluğu, taşıma kapasitesine kadar form ortaya çıkma olasılığını arttırmakta, fakat kimlik kümesinin yüksek derecede doymuş bölgelerine yeni formları davet etmeme eğilimindedir.

Benzer şekilde, McKendrick, Jaffee ve Carroll (2003, s.60), nerede ve ne zaman yeni bir örgütsel formun ortaya çıkacağını araştırmışlardır. Yazarlar, son yapılan çalışmalarda belirli bir dışsal kimlik kodu kullanan örgütlerin sayısı minimum kritik seviyeye ulaştığında,

bu kodun örgütsel form olacağının altının çizildiğini belirtmişlerdir. Buna dayanarak yazarlar, örgüt kimliklerine algısal olarak odaklanıldığında (diğer bir deyişle, aynı kimlik kodunu kullananların sayısı arttıkça algısal olarak bu örgütlerin bir form olarak görüleceği) bu kimliklerin kolaylıkla ayrı bir ortak kimlik haline dönüşeceğini ifade etmektedirler. Çalışmada, iki eylemin algısal olarak odaklanılan kimlikleri geliştireceği belirtilmiştir: yeni başlangıç yapan firmalar (de novo girişleri) ve ilişkili bir kimlikle coğrafi olarak örgütlerin kümelenmesi. Çalışmada yapılan analizler, algısal olarak odaklanılan bu kimliklerin bir örgütsel form oluşturduğunu desteklemiştir.

Örgütsel form oluşmasında bir diğer çalışma, Zelizer, 1978 yılında 19. yüzyıl Amerikan hayat sigortası şirketleri üzerinde yaptığı çalışmadır. Zelizer bu çalışmada (1978, s. 591), insan hayatının finansal değerlendirmesinin hayat sigortası endüstrisi tarafından sunulduğunu, bunun başlangıçta ölüm ile ilişkili olduğu için kabul edilmediğini, ancak 19. yüzyılın sonlarına doğru ölümün değerinin ekonomik tanımının daha kabul edilebilir hale geldiğini ve hayat sigortası şirketlerinin böylece meşru hale geldiğini ve yeni bir form olarak meydana çıktığını ortaya koymuştur.

Yeni bir formun ortaya çıkışı konusunda bir kısım çalışmalarda, kategorinin evrimi; kategori ortaya çıkışı, yayılması ve aşınması şeklinde ifade edilir. Yeni bir formun ortaya çıkışında, kategorinin evrimini; kategori ortaya çıkışı, yayılması ve aşınması şeklinde ifade eden çalışmalara bir örnek, Rao, Monin ve Durand (2005, s. 968-978)'ın çalışmalarıdır. Yazarlar, klasik ve yeni aşçılık yöntemlerinin şeflerin bağlılığı için rekabet eden kategoriler olduğu 1970 yılından 1997 yılına kadar Fransız mutfağında araştırma yapmışlardır ve sosyoloji araştırmacıların güçlü kategorik sınırların ortaya çıkışı ve yayılmasını çalıştıklarını fakat sınır aşınması (erosion) konusuna çok az dikkat çektiklerini belirtmişlerdir. Bu çalışmada, karşıt kategorilerde kategorik sınırların aşınması analiz edilmiştir. Şefler, klasik ve yeni aşçılık yöntemlerinden öğeler (malzeme, pişirme yöntemi, soslar) ödünç almakta ve karma bir yöntem geliştirmektedirler. Yazarlara göre, yüksek statülü aktörler—ülkedeki önemli aşçılar—, kategori öğelerini rakip bir kategoriden ödünç alıp, bu kategorilerin birbirlerine benzemelerine neden olduklarında kategorik sınırlar zayıflayacaktır. Bunun sebebi, yüksek statülü aktörler bir kategoriden öğe ödünç aldıkça, diğer aktörlerin aynı öğeden ödünç alma oranının artması ve bunun da ödünç alınan öğelerdeki farklılığı

azaltmasıdır. Çünkü yüksek statülü aktörler, diğerleri için görünür rol modellerdir ve diğer aktörler, onların ödünç aldıkları kategori öğelerine özenmektedirler. Bu ise kategorinin aşınmasını göstermektedir. Kategoriler birbirinden farklı ve karşıt olunca ve eleştirmenler kodların ihlaline karşın yaptırım uyguladıkça, bir kategoriye ait aktörlerin çoğu rakip bir kategoriden ödünç öğe almamaktadır. Eleştirmenler tarafından, hem eski hem yeni mutfak sanatından ödünç alanlara, her iki formuda ihlal ettiği için cezalar öngörülmekte, fakat ödünç alan şeflerin sayısı arttıkça azaldığı öne sürülmektedir. Şefler, eleştirmenlerin er geç onayladığı mutfak ile ilgili kategorilerin sınırlarını yeniden çizmişlerdir ve izleyici üyelerin kategori anlayışları da aynı zamanda yer değiştirmiştir (Rao, Monin ve Durand, 2005, s. 972).

Kategorinin evrimini biçimlendirmede örgütsel aktörlerin yanı sıra, dışsal izleyicilerin de algı ve eylemlerinin rolüne dikkat çekilmiştir. 1970-1997 arası Fransız aşçılık yöntemlerinde sosyal kimlikler ve kodlar üzerine yaptıkları çalışmada Rao, Monin ve Durand (2003, s. 795), varolan kurumsal mantıklar ve rol kimliklerinin yeni mantık ve rol kimlikleriyle nasıl yer değiştirdiği göstermişlerdir. Burada kimliklerin değişimine neden olan bir takım önemli işaretler vardır. Değişimi destekleyen eylemcilerin (aktivistler) sosyopolitik meşruluğu (değişiklikleri meşrulaştırma derecesi), yeni mantıklar uğruna eş düzeydekilerin eski mantığı terk etmeleri ve daha önce terk edenlerin elde ettiği kazançlar, aktörleri geleneksel mantık ve rol kimliklerini yeni rol ve kimlikler uğruna terk etmek için uyaran işaretler olarak görev yapar. 1970'den başlayan ve 1997'de biten dönem boyunca, Fransa'da yeni aşçılık yöntemleri hareketinin klasik aşçılık yöntemini terk etmek için elit şeflere ışık yaktığını göstermektedir. Burada aktivist aktörler, aşçılık ile ilişkili yeni bir mantık yaratmışlar, bu yeni mantık şeflerin rollerini yeniden tanımlamış ve bir grubun sosyal kimlik oluşumuna neden olmuştur. Yeni mantığı destekleyen aktörler bu sosyal grubu oluşturmakta, yeni grup kimliğini yapılandırmakta ve orada yeni mantığın meşruluk kazanması için paylaşılan inançları geliştirmektedirler.

Form oluşumu ile ilgili dikkat çeken bir diğer çalışma Ingram ve Baum (1997, s. 68-74)'un, 1898-1980 yılları arası Manhattan otellerindeki zincir üyelikleri incelediği çalışmadır. Çalışmada Ingram ve Baum (1997, s. 99), zincir ve bileşen (zincirlerin kendi otel, tatil mekanı, restoran vb. işletmelerden oluşan bileşenleri) ilişkisine dikkat çekerek bu bileşen örgütlerin üstörgüt (superorganization) olduklarını ve yeni bir örgütsel form oluşturduklarını

ifade etmişlerdir. Bu çalışmaya, zincir üyesi olan yerel işletmeler ve bağımsız olan işletmeler arasında rekabet dinamiğini çalıştırları için, örgütsel strateji açısından taşıdığı önem nedeniyle Örgütsel Ekoloji ve Örgütsel strateji ilişkisi bölümünde daha geniş yer verilmiştir.

Örgütsel ekolojinin yeni formların oluşumu ve oluşmuş formların ortadan kalkması ile meydana gelen çeşitlilik ve değişimi açıklanmasına yöneltlen eleştirilerde, bu çeşitliliğin nereden geldiği sorulur. Eleştirilere göre popölasyon ekolojisi kuramcılarını teleskobun yanlış tarafından bakmakta ve yakındaki şeyleri uzaktaymış gibi görmekte ve bu yüzden önemli detayları kaçırmaktadırlar (Mintzberg, Ahlstrand ve Lampel, 1998, s. 293).

Mintzberg'e göre örgütlerdeki farklılıkların sebebi, çevresel boyutların farklılığıdır. Mintzberg'in dört ana gruba ayırdığı organizasyondaki farklılıklardan sorumlu olan çevresel boyutlar (Mintzberg, Ahlstrand ve Lampel, 1998, s. 290), durağanlık, komplekslik, pazar çeşitliliği ve agresif ortamdır.

1) Durağanlık: Bir organizasyonun çevresi, bir ağaç oymacısının müşterilerinin, çam ağacından heykelciklere yıllar boyunca sabit olan talebinden, müşterilerinin bir sonraki beklentisini hiç bir zaman bilemeyecek olan dedektiflere doğru durağan ve dinamiklik arasında değişir. Siyasi istikrarsızlık, arz, talep ve teknoloji şokları, müşterilerin değişken istekleri veya beklenmedik diğer problemler çevredeki bu dinamizmi sağlar.

2) Komplekslik: Bir organizasyonun çevresi basitlik ve karmaşıklık arasında değişir. Örnek olarak basit bir bilgiyle basit ürünler üreten bir üretici ile en gelişmiş bilimsel kuralları kullanıp çok karmaşık ürünler ortaya koyan uzay araştırmacısı verilebilir. Bir organizasyon ürünleri ve müşterileri için ne kadar ileri ve karmaşık bilgiye ihtiyaç duyarsa çevre o ölçüde karmaşıktır. Bununla birlikte çevre, bilgi rasyonelleştirildiğinde yani kolayca anlaşılan bileşenler içine ayrıştığında basit olmaktadır. Böylece otomobil firmaları ürettikleri makine hakkında birikmiş bilgilerinin üstünlüğü ile görelî olarak basit ürün çevresiyle karşı karşıya gelmektedir.

3) Pazar çeşitliliği: Bir organizasyonun pazarları, ticari bir malını tek bir çelik fabrikasına satan bir demir madeninden, tüm dünya üzerinde bir ulusun endüstriyel ürünlerini

tutundurmaya çalışan bir ticaret komisyonuna doğru bütünleşmişlikten çeşitliliğe doğru sıralanır.

4) Agresif ortam (hostility): Bir organizasyonun çevresi, hastalarını seçen prestijli bir cerrahtan, bütün ihalelere teklif vermesi gereken bir inşaat firmasına ve savaş halinde olan bir orduda olduğu gibi cömertlik ile düşmanlık arasında değişir. Bu agresif ortam rekabetten, örgütün sendikalarla, devletle, ve diğer gruplarla olan ilişkilerinden ve eldeki kaynaklar tarafından etkilenir.

Eleştirilere ek olarak, örneğin Astley (1985, s. 224), örgütsel ekolojinin yeni örgütsel formların nereden kaynaklandığının cevabını veremediğini, örgütlerin daha çeşitli olmalarından ziyade daha benzer olmalarını sağlayan kuvvetlere vurgu yaptığını ifade etmiştir. Hayatta kalma süreçlerinin, örgütler çevrelerine adapte oldukça örgütsel formları nasıl homojenleştirdiğini açıkladığını belirterek, çevreye uyum sağlamayanların popülasyon dışı bırakıldığı ve bu nedenle de örgütsel çeşitliliği azaltacağını vurgulamıştır. Astley'e göre burada *topluluk ekolojisi* (community ecology) devreye girer. Bu analiz çerçevesi örgütsel topluluklar içinde çoklu ve çeşitli popülasyonlar arasındaki ilişkilere odaklanmıştır. Popülasyonlar daha geniş bir sistemin, topluluğun öğeleri olarak hayatta kalır ve çoğalırlar. Bu da popülasyon ekolojisinin temel analiz seviyesinden daha yüksek bir analiz seviyesinde çalışmasını gerektirir. Astley (1985, s. 224-238), topluluk ekolojisi analiz seviyesi yaklaşımının, örgütsel evrimi popülasyonlar içinde homojenliği, popülasyonlar arasında da çeşitliliği açıkladığını ifade eder. Popülasyonlar, önemli derecede, esas aldıkları teknolojilerin doğasına bağlıdırlar. Çünkü teknolojik faktörler örgüt formlarını biçimlendirmede önemlidirler. Popülasyon içindeki örgütler ortak teknikler ve yöntem bilgisine sahip olduklarından daha homojen olurlar. Popülasyon sınırları dışında teknoloji transferinin zorluğundan kaynaklanan teknolojik farklılıklar, popülasyonları birbirinden farklılaştırır. Ancak bu farklı popülasyonların teknolojileri arasında olan karşılıklı bağımlılıklar, bu popülasyonları fonksiyonel olarak bütünleşmiş sistemler veya örgütsel topluluklar içine kaynaştırır. Sadece böyle toplulukların üyeleri olarak faaliyet gösteren popülasyonlar hayatta kalırlar. Örneğin gelişimi, büyümeyi ve durağanlığı tecrübe eden Amerikan iletişim sektöründe ani bir deregülasyon ile sektör yapısında yeniden biçimlenme meydana gelmiştir. Böylece yeni formlar yayılmaya başlamış ve bu yeni formların çoğu da teknolojik olarak

karşılıklı bağımlı ağlar nedeniyle ortak yaşama şeklinde ilişkili olmuşlardır. Astley'in (1985) teknolojik değişimlerin farklı formlar oluşturduğunu, ancak bu temel teknolojileri bağımlı olan popülasyonların topluluk olarak yaşadıklarını ve bunun da çeşitlilikte temel olduğunu ifade etmiştir.

Örgütlerin benzerliği ve çeşitliliği tartışmalarına cevap olarak Hannan (2005, s. 54), örgütsel evrim çalışmalarının, örgütlerin popülasyon içinde ve popülasyonlar arasında farklılığını sağlayan yolları belirlemesi gerekliliğini ifade etmiştir. Hannan'a göre (2005, s. 55), çeşitliliğin fazla mı az mı olduğu, bu konuda çalışan kişinin bakış açısına bağlıdır. Örneğin dünyadaki yaşam formları çeşitli midir, değil midir sorusunun cevabı konuyla ilgilenen kişinin bakış açısında göre, her yaşam formunun karbon atomundan meydana geldiği düşüncesiyle çeşitliliğin fazla olmadığı veya bitki, hayvan, mantar, bakteri gibi yaşam formlarının bulunmasından dolayı çeşitliliğin çok fazla olduğu şeklinde cevaplanabilir.

Hsu ve Hannan (2005)'e göre, Örgütsel Ekoloji, örgütler dünyasında değişimi açıklamaya yönelik bir araştırma programıdır. Örgütler dünyasındaki değişim ise örgütsel formlar içindeki örgütlerin bileşiminde (composition) değişimi ve örgütsel formların kendi kümesinde olan çeşitliliğindeki (diversity) değişimi içermektedir (Hsu ve Hannan, 2005, s. 474). Örgütsel çeşitlilik de çevrelerindeki kritik faktörlerle dengede olamayan örgütlerin ölümünün ve çevrelerine en iyi şekilde uyum gösteren yeni örgütlerin kurulmasının bir fonksiyonudur (Kearney, 2003, s. 562; Rao ve Neilsen, 1992, s. 448). Bileşim ve çeşitlilik zaman içerisinde ve sosyal sistemler arasında değişmektedir. Şu anda var olan örgütler ya da popülasyonlar bir jenerasyon önce bile mevcut değillerdir. Diğer örgüt popülasyonları son yıllarda büyük bir yapısal değişime gitmişlerdir. Sadece birkaç istisna lider örgüt teknolojik, sosyal ve ekonomik koşullarda değişim olduğunda kendi baskınlıklarını koruyabilmiş ve hayatta kalmışlardır. Bu tarz değişiklikler genelde yeni örgütlerin ortaya çıkıp gelişmesine izin vermektedir. Örgütler dünyası, farklı özelliği olan yenilerle yer değiştirme şeklinde "seçilim" ile değişmektedir (Hsu ve Hannan, 2005, s. 474).

Bu eleştiriler aslına bakıldığında, halihazırda örgütsel ekoloji kuramcıları tarafından en başta cevap verilen konulardan oluşmaktadır. Çeşitlilik, çevrede yeni koşullara uyumlu özellikler gösteren örgütlerin doğması veya çoğalması ve uyum sağlayamayan örgütlerin yok olması ve azalması ile gerçekleşmektedir ve örgütsel ekolojiciler, sosyal, ekonomik ve politik

koşulların örgütlerin çeşitliliğini nasıl etkilediğini açıklamaya çalışırlar. Örgütsel doğum ve ölümler çeşitliliği arttırmakta veya azaltmaktadır.

2.4. Örgütsel Kurulma ve Kapanma

Örgüt popülasyonlarında bahsedilen örgütsel kurulma ve kapanmalara daha yakından bakmak gerekmektedir. Yukarıda, örgütsel ekoloji kuramının araştırma programını topluluk içi ve topluluklar arası süreçlerin, yaş ve büyüklük gibi bazı örgütsel özelliklerin ve toplumsal düzeyde meydana gelen değişimlerin bir örgüt topluluğundaki kurulma (doğum) ve kapanma (ölüm) oranlarıyla ilişkisinin incelenmesinin (Önder ve Üsdiken, 2007, s.135) oluşturduğu söylenmişti. Dolayısıyla örgütsel demografiyi şekillendiren kurulma ve kapanmaların tanımlanması önem kazanmaktadır. Örgütsel demografi, örgütlerin yaşamlarına ait süreçleri incelemekte olup, örgütsel ekoloji kuramının bir alt konusudur (Yeloğlu, 2007, s. 11). Baum (1996, s. 80), örgütlerin kurulma ve kapanmalarına ilişkin olan süreçleri, demografik, ekolojik ve çevresel süreçler olarak tanımlamaktadır. Demografik süreçleri, örgütsel yaş ve büyüklük değişkenleri ile; ekolojik süreçleri, uzmanlaşmış ve geneli stratejiden oluşan kesim genişliği dinamikleri, örgütsel kurulma ve başarısızlıklardan oluşan popülasyon dinamikleri ve popülasyonun yoğunluğu değişkenleri ile; çevresel süreçleri ise, politik karmaşa, hükümet düzenlemeleri, kurumsal bağlantılardan oluşan kurumsal değişkenler ve teknolojik döngülerden oluşan teknolojik değişkenler ile tanımlamıştır. Tüm bu değişkenler popülasyon dinamiklerini—örgütlerin kurulması ve kapanmasını etkilemektedir.

Örgütsel kurulma, yeni bir örgütün doğumu (de novo-founding-birth), birleşme ile yeni bir örgütün ortaya çıkmasını (merger), başka bir örgütten ayrılarak yeni bir örgüt olarak yaşamına devam etmeyi (spin-off) ve diğer varolan bir popülasyon veya sektörden yeni bir sektöre yatırım yapmayı (de alio) ifade etmektedir. Örgütsel ölüm ise bir firmanın dağılması (disbanding), birleşme (merger) veya kazanım (acquisition) ile firmanın varlığını sona erdirmesini ve bir başka sektöre geçiş yapmak için popülasyondan çıkmayı (exit to another industry) ifade etmektedir (Carroll ve Hannan, 2000, s. 41-44).

Yazında örgütsel kurulma ve kapanmalar farklı şekillerde ele alınmıştır. Bazı çalışmalar örgütsel kurulmaları bir örgütün resmi kuruluş tarihi; kapanışı, örgütlerin yasal varlığını sona erdirdiği tarih olarak ele almışlar ve bu nedenle birleşmeleri (merger) örgütsel

ölüm olarak saymışlardır (Tucker, Singh ve Meinhard, 1990; Singh, House ve Tucker, 1986; Singh, Tucker ve House, 1986). Bazı çalışmalar ise kurulmaları, yeni bir örgütün kurulması, diğer bir endüstriden yeni endüstriye giriş ve birleşme olarak; kapanmaları ise diğer bir endüstriye geçiş, firma başarısızlığı, birleşme, satın alınma olarak tanımlamış olup bazılarında tüm bu türlere yer verilmiş (Bogaert, Boone ve Carroll, 2006; Hsu ve Hannan, 2005; Li, 2008; Boone, Meuwissen ve Witteloostuijn, 2010), bazılarında ise birleşmeler ve satın almaların firmaların başarısız olduğunu göstermeyeceği ifade edilerek diğer endüstriye geçişler ve firma başarısızlıkları kapanmaya dahil edilmiştir (Dobrev ve Gotsopoulos, 2010; Dobrev, Kim ve Carroll, 2002; Mens, Hannan ve Polos, 2011). Bazı çalışmalarda birleşmelere, baskın bir partner bir örgütü satın aldığında büyük örgütün devam ettiği, küçüğünün (satın alınanın) kapandığı şeklinde bakılmıştır (Agarwal, Sarkar ve Echambadi, 2002; Cattani ve diğerleri, 2008). Çalışmaların genelinde basit bir isim değişikliği kapanış olarak dikkate alınmamıştır (örneğin, Agarwal, Sarkar ve Echambadi, 2002). Yapılan bu tez çalışmasında yazındaki bu çalışmalardan esinlenilerek ve TBB'nin kuruluş ve kapanış olarak kullandığı ayrımlardan bir sentez ile, birleşmelerde büyük örgütün devam ettiği, küçüğünün (satın alınanın) kapandığı şeklinde bakılmıştır. Eğer birleşen her iki banka eşit büyüklüğe sahip ise, bu durumda iki bankayı kapatıp, yeni oluşturdukları banka kurulma olarak alınmıştır. Eğer bankayı satın alan bir “firma” ise (de alio-çeşitlendirme yoluyla pazara girme) ve satın aldığı bankanın ana sözleşmesinde değişiklikler yapma (unvan değişikliği, statü değişikliği-kurulan yabancı ya da yerli mevduat) şeklinde bir değişim söz konusu olduğunda, ilk kurulan bankanın kuruluş tarihini esas alıp, halen faal ise devam eden bankalar kategorisinde, kapanmış ise (ticaret sicilden silinmiş veya bankacılık yetkileri alınmış) kapanmış banka kategorisinde alınmıştır. Bankanın kurulduğu günden sonra yaşadığı tüm değişiklikler ise, örneğin, yatırım bankası olarak kurulan bir banka mevduat kabul etme izni almış ise, statüsü değişmiş ve uzmanlaşmış bankadan genelci bankaya geçiş olarak araştırmada yer almıştır.

2.5. Yapısal Durağanlık ve Örgütsel Değişim

Örgüt topluluklarının evriminin çevresel ayıklama sonucunda gerçekleştiğinin önerilmesi iki ana varsayıma dayanmaktadır. Bunların ilki, çevrenin değişken olduğu; ikincisi ise örgütlerin çevresel değişime yeterince hızlı tepki veremedikleri, bir başka ifadeyle çevreye kıyasla durağan olduklarıdır (Önder ve Üsdiken, 2007, s.142). Durağanlık, çeşitli nedenlerle

bir örgütün değişim ve hareket yeteneğini kaybetmesi, katı ve hareketsiz hale gelmesini ifade etmektedir (Koçel, 2007, s. 277). Yapısal durağanlık kavramı ile örgütlerin çevresel değişimler karşısında özelliklerini hızla değiştirerek uyum sağlama kapasitelerinin hiç olmadığı değil, bu kapasite ve imkanların sınırlı olduğu ifade edilmektedir (Önder ve Üsdiken, 2007, s.143). Bu sınırlılık, çevreye verecekleri tepkinin, çevresel fırsat ve tehditlerin meydana gelme hızına oranla daha yavaş olmasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle yapısal durağanlık göreceli ve dinamik terimlerle ifade edilmelidir. Örgütlerin yapıları, yeniden örgütlenmenin hızı, çevresel şartların değişme oranından çok daha düşük olduğunda yüksek derece durağanlığa sahiptir. Böylece uygunluk (fitness) kavramı gibi durağanlık kavramı da örgütlerin davranışsal kapasitelerinin, çevrelerine verdikleri karşılığı ifade eder (Hannan ve Freeman, 1984, s.151, Hannan ve Freeman, 1989, s.70).

Örgütlerin adaptasyon kabiliyetine engel olan bir takım baskılar bulunmaktadır. Bu baskılar ne kadar artarsa örgütün adaptasyon esnekliği o kadar azalmakta ve çevresel seçim mantığının uygunluğu o derece artmaktadır. Yapısal durağanlığı meydana getiren bu süreçler hem içsel yapısal düzenlemelerden hem de çevresel kısıtlardan oluşmaktadır. Örgütleri yapısal durağanlığa iten içsel yapısal düzenlemeler ve çevresel etmenler (Hannan ve Freeman, 1977, s. 931; Hannan ve Freeman, 1984, s. 149; Hannan ve Freeman, 1989, s.66-68) aşağıda sunulmuştur.

Örgütleri yapısal durağanlığa iten içsel yapısal düzenlemeler:

1. Örgütün fabrika, donanım ve uzmanlaşmış personele yatırımı diğer fonksiyon veya görevlere kolayca transfer edilebilmesini engeller. Bu tarz batık maliyetler örgütün adaptasyon seçeneklerini sınırlar.

2. Örgütün karar alıcıları sınırlı enformasyon sağlama ile karşı karşıyadırlar. Örgütsel yapılar aracılığıyla enformasyonun akışı hakkında bildiklerimizin çoğu, bize liderlerin çevresel koşullar ve örgüt içindeki aktivitelerde enformasyonun tamamını sağlamanın imkânsız olduğunu söylemektedir.

3. İçsel politik kısıtlamalar da çok önemlidir. Örgüt yapısı değiştirilmeye çalışıldığında politik denge bundan zarar görür. Önceki yapıda belirlenen kaynak dağılımı, yerini yeni bir kaynak dağılımına bırakır ve bu yeni kaynak dağılımı eski alışılmış düzeni

değiştireceği için değişime direnç gösterilir. Yapısal değişimin örgüte katkısı uzun dönemli ve örgütün tümüne olacaktır. Ancak değişime olan direnç ile örgüte katkı kısa dönemli olacak ve bu örgüt liderlerinin planlı yeniden yapılanma girişiminden vazgeçmeleri için yeterli olacaktır.

4. Son olarak, örgütler kendi geçmişlerinden kaynaklanan kısıtlarla da karşı karşıya kalmaktadırlar. Prosedürler bir kez belirlenip, görevler ve otorite dağıldığında, örgüt bu dağılımı kabul gördüğü için değişimin maliyeti büyük bir şekilde artar.

Örgütleri yapısal durağanlığa iten çevresel etmenler:

1. Pazara giriş ve çıkışta çeşitli yasal ve mali engeller vardır. Politik kararlar örgütlerin belirli aktiviteleri yapmasını engelleyebilir.

2. Enformasyonun elde edilebilmesi için olan içsel kısıtlar, dışsal kısıtlar ile paraleldir. Çevre hakkında enformasyonun elde edilmesi, özellikle karmaşık durumlarda, diğer bir ifadeyle enformasyonun elde edilmesinin en önemli olduğu zamanlarda daha zordur.

3. Meşrulaşma kısıtları da yine çevreden kaynaklanmaktadır. Çevre tarafından konulan meşrulaşma gerekliliği, örgütün adapte olmasını engeller.

4. Son olarak da, toplu rasyonellik problemi vardır. Tek bir karar alıcı için rasyonel olan bir strateji, eğer çok fazla sayıda karar alıcı tarafından benimsenirse rasyonel olacaktır. Bunu yapmak ise zordur. Diğer bir deyişle, değişken bir çevrede, tek bir örgüte uyarlanabilen bir eylemin, rekabet eden örgütlerin çoğuna uyarlanabilmesi mümkün değildir.

Bu faktörler örgütleri durağanlaştırmakta, örgütler kolaylıkla kaynak transferi yapamamakta, iş yapma usüllerini değiştirememekte ve dolayısıyla değişime karşı bir direnç göstermeye, değişen çevre koşulları karşısında zorlanmaya başlamaktadırlar (Koçel, 2007, s. 277).

Durağanlık baskıları, örgütün yaşam döngüsüyle, büyüklüğüyle ve karmaşıklığıyla çeşitlenmektedir. Radikal değişim, örgütün meşruluğunu tehlikeye atmaktadır. Değişim sürecinde kurumsal desteğin kaybı yıkıcı olabilmektedir. Örgütlerin temel değişiklikleri nadiren başarıyla yapabilecekleri varsayımı kanıtlanmış durumdadır. Evrimsel-ekolojik

kuramlar bu noktada değişimin zamanlamasına dikkat çekmişlerdir. Örgütsel değişimin hızı ve sıklığının ve değişimin planlanma ve kontrol edilme derecesinin çok önemli iki konu olduğunu belirten Hannan ve Freeman (1984, s. 150 ve 1989, s.69), çalışmalarında ilkinin üzerinde durmuşlardır. Öğrenme ve yapıyı düzenlemede eğer sadece çevreye verilecek tepkinin hızı, ilişkili çevrelerin değişim desenleri ile oranlı ise hayatta kalma şansını artırır. Tüm çevre olasılıklarının en kötüsü, farklı bir yapı talep eden çevrenin, çoktan yeni bir yapılandırmaya kaydığında, her seferinde yeniden örgütlenmek için devamlı olarak yapıyı değiştirmeyi gerektiren çevredir. Öğrenme ve yapısal durağanlık dinamik bir bağlamda düşünülmelidir. Örgütler çevrelerinin değiştii kadar hızlı bir şekilde öğrenip, stratejilerini ve yapılarını o hızda değiştirebilirler mi? Eğer cevap olumsuz ise yer değiştirme (bazı örgütlerin kapanıp, yerine yeni başka örgütlerin pazara girmesi) veya seçilim tartışmaları kabul edilebilirdir. Örgüt popölasyonlarına seçilim kuramlarının uygunluğu hakkında soruların cevaplanabilmesi için üç şeyin bilinmesine gerek vardır (Hannan ve Freeman, 1984, s.150, Hannan ve Freeman, 1989, s.70): İlk mesele önemli çevrelerdeki değişimlerin desenleridir. Tipik değişiklikler küçük veya büyük çapta mı, düzenli veya düzensiz mi, hızlı veya yavaş mı konusudur. İkinci mesele ise öğrenme mekanizmalarının hızı meselesidir. Önemli çevrelerde enformasyonu ele geçirmek, işlemek ve değerlendirmenin ne kadar süre alacağı önemlidir. Üçüncü mesele ise, yapının değişikliklere cevap verebilme yeteneğidir. Bir örgütün ne kadar hızlı yeniden örgütlenebileceğine vurgu yapılmıştır.

Popölasyonların evrimindeki varsayımlarından biri olan örgütlerin çevreye kıyasla durağan olması, hiç değişim kapasitesine sahip olmadıkları veya hiç değişime uğramadıkları anlamına gelmeyeceği ifade edilmişti. Burada önemli olan, örgütlerin esas özelliklerini değil de ikincil özelliklerini değiştirebilecekleri, bunu daha kolay yapabilecekleri ve fayda sağlayabilecekleridir (Önder ve Üsdiken, 2007, s. 139). Esas (temel) özellikler örgüt içi güç dengeleri, örgütün resmi amaçları, ana teknoloji ve pazar stratejisi gibi özellikleridir (Hannan ve Freeman, 1984, s.156, Ruef, 1997, s.839, Önder ve Üsdiken, 2007, s. 139). Sınır özellikleri (ikincil özellikler) ise, idari yapıdaki kademe sayısı, bu birimlerin sayı ve büyüklükleri kısaca örgüt şeması olarak ifade edilebilir (Önder ve Üsdiken, 2007, s. 139). Burada söylenmek istenen esas özelliklerin dönüşüme uğramasının zor ve çevredeki değişikliklere kıyasla yavaş olabileceğidir. Bu düşünceden hareketle de, örgütsel panoramadaki değişimin mevcut örgütlerin kendilerini dönüştürmeleriyle değil, çevresel değişimle birlikte yeni özellikler

taşıyan örgütlerin ortaya çıkması veya çoğalması ve kendilerini yeni koşullara uyarlayamayan örgütlerin çevresel ayıklama sonucunda yok olması veya azalmasıyla meydana geleceği ileri sürülmüştür (Önder ve Üsdiken, 2007, s. 142).

Esas ve ikincil özelliklere örnek vermek gerekirse, Singh, House ve Tucker'ın (1986, s. 607) A.B.D. Toronto'da yer alan 1970-1982 yılları arası gönüllü sosyal hizmet örgütlerinde yaptıkları çalışmada, gönüllü sosyal hizmet örgütlerinde değişimlerin kurumsal seviyede olduğunu ve değişimlerin; hedeflerin değişimini, hizmet alanı değişimini ve yapısal değişimi gösterdiği vurgulanmıştır. Hizmet alanı değişimi genellikle pazarlama stratejisi ile ilişkili iken hedef değişimi ve yapısal değişim örgütsel meşrulaşma ile ilişkilidir. Buna göre sponsor değişimi esas bir değişim olabilir çünkü sponsor, örgütün hedefleriyle ilişkili olabilir. Bu tür değişiklikler kurumsal değişiklikler olup, ekoloji kuramı tarafından en iyi şekilde tasvir edilmiştir. Buna karşın kurumsal seviyede değil de yönetsel seviyede olan CEO (Chief Executive Officer) değişimi ve konum (lokasyon) değişimi ikincil değişimdir ve bu değişim genelde örgütleri değişen çevre ile aynı hızda tutmak için kullanılmaktadır. Bu tür değişiklikler genelde yönetsel seviyede olduğundan adaptasyon görüşü tarafından en iyi şekilde tanımlanmaktadırlar. Buna göre hedefler, hizmet alanı ve örgütsel yapıdaki değişikliklerin ölüm oranını arttırmakta, tepe yönetim (CEO) ve lokasyon değişiklikleri ölüm oranını düşürmektedir.

Yapısal durağanlık tanımı, belli bir çevre bağlamında örgütlerin belirli bir sınıfının, yüksek durağanlığa sahip olacağını ifade etmektedir. Örneğin, yarı iletken sektöründe teknolojik değişimin hızı çok yüksektir. Diğer sektörlerde önemli ölçüde esnek olarak düşünülen yarı iletken firmaları, değişen teknolojilerde aynı hızı tutturmak için yeterince hızlı yeniden örgütlenemeyebilmektedirler (Hannan ve Freeman, 1984, s.152).

Hannan ve Freeman'a göre (1984, s.152), mevcut firmaların başarısının karşısında olan en önemli tehlikelerin başında, özellikle yeni fırsatlar kümesinden avantaj sağlamak için tasarlanan yeni örgütlerin ortaya çıkması gelmektedir. Özellikle, yeni bir örgüt inşa etmenin maliyetinin düşük ve başlangıçtan tüm üretime kadar beklenen zaman kısa olduğunda, bu tarz tehlike daha yoğundur (yeni örgütlerin girişi için yasal engeller olmadıkça). Eğer varolan örgütler, yapılarını ve stratejilerini yeni örgüt kuran girişimci firmalardan daha hızlı değiştiremezlerse, yeni rakibin garantili bir yer elde etmek için bir şansı olmaktadır. Diğer

koşullar eşit olduğunda, yeni örgütlerin inşa edilme hızı daha hızlı oldukça, var olan yapıların durağanlığı daha büyük olacaktır. Hannan ve Freeman (1984, s.152; 1989, s. 71), IBM gibi başarılı ve iyi yönetilen bir firmanın bile yeni fırsatların avantajından yararlanmak için ağır ağır değişikliğe gittiğini ve sonuç olarak IBM'in mini bilgisayarlar ve mikro bilgisayarlar pazarına girdiğini bu pazarlarda baskın olacağını varsaydığına işaret etmiştir. Nihayetinde bu uzun süren pazar değerlendirme ve üretim ve pazarlama çalışmaları ve yeniden örgütlenme dönemi, kurulan yeni firmalara zaman açısından fırsat yaratmıştır. Sonuç olarak, bilgisayar sektörünün yapısı, IBM'in niyetlenip geçmeyi düşündüğü yapıyla nerdeyse kesin bir şekilde farklı olmuştur. Buradaki önemli nokta, IBM'in stratejisinin bir şekilde değişmesi, fakat bu değişimin farklı stratejiler ve yapılar kullanan yeni firmaların sayısının artması için yeterince uzun sürmesidir.

Bu baskılara ilave olarak, Hannan ve Freeman (1984, s.153-154, 1989, s. 72-75), farklı türde yetkinliklere vurgu yapmaktadırlar. Bunların ilki *güvenilirliktir*. Belirsizlikler dünyasında potansiyel üyeler, yatırımcılar ve müşteriler verimlilikten çok performansın güvenilirliğine değer verirler. Diğer bir ifadeyle, bu paydaş gruplar (actors), belirli bir ürün ya da hizmete, ona ihtiyaç duyulduğunda “belirli bir kalitede sunulması” kesinliğine yüksek fiyat ödemeye razıdırlar. Güvenilirlik performanstaki değişime bağlıdır. Örgütlerin güvenilirliği, ürettikleri çıktılar arasında çok az bir değişimin olması olarak ifade edilebilmektedir. Örgütlerin onlara modern dünyada bir avantaj sağlayan ikinci bir niteliği *hesap verebilir* olmasıdır. Modern dünyadaki genel kurallar ve içsel ve dışsal koşullardaki değişim, örgütlerin kendi eylemleri hakkında hesap verebilir olmasını talep etmektedir. Bu, onların hem kaynakların nasıl kullanıldığını belgeleyebilmeleri gerektiği hem de belirli sonuçları üreten birbiri ardına gelen örgütsel eylemler, kararlar, kuralları dizisini yeniden düzenleyebilmeleri gerektiği anlamına gelmektedir. Örgütsel düzenin bu şekilde yeniden üretilebilmesi ise yüksek derecede standart rutinler yaratarak ve kurumsallaşma aracılığıyla mümkündür. Örgütsel düzenin kurumsallaşması ise değişime direnci ve dolayısıyla da durağanlığı getirmektedir. Bunun sonucu değişime konu olan alanlar teknik meselelerden ziyade ahlaki ve politik meseleler haline gelmekte ve bu da değişimi, dikkate değer şekilde geciktirmektedir.

Hannan ve Freeman'ın 1977 yılındaki makalelerinde örgütlerin genellikle yüksek seviyelerde yapısal durağanlığa sahip olduğu ve bununda örgütlere büyük değişiklikler yapma

açısından engel teşkil ettiğinden bahsedilmişti. Hannan ve Freeman'ın (1984, s. 155; 1989, s. 77) durağanlık ile ilgili duruşları konusunda yaptıkları düzenleme ile durağanlığın seçim sürecinin öncülü değil de, sonucu olduğunu vurgulamışlardır. Kuramın ilk haline göre yapısal olarak durağan olan örgütler değişimlere cevap veremez ve elenirdi, dolayısıyla seçilimi bu örgütler başlatırdı. Düzenleme sonrasında ise çevresel seçim sonucu, yapının yeniden üretilebilirliğini gerektiren güvenilir ve hesap verebilir olma durumunda, örgütlerin yüksek durağanlığa sahip olduklarını ve seçim süreçlerinin de güçlü olduğunu vurgulamışlardır. Burada seçim baskıları değişime direnç uygulayan yapıların tarafındadır. Diğer bir ifadeyle seçim süreçleri açısından daha çok avantajlıdır. Yapının yeniden üretilebilirliği örgütlerin yaş olarak büyümelerine yol açtığı ve örgütün büyüklüğünü de pozitif olarak etkilediği için örgütün yaşı ve büyüklüğü de yapısal durağanlık ile ilgili olmaktadır.

Hannan ve Freeman'a göre (1984, s.162), çevresel çalkantılar (turbulence) karşısında örgütsel yapılar durağanlığa sahiptirler. Modern toplumlarda seçim süreçleri, güvenilir bir şekilde kolektif çalışma yapan ve kendi faaliyetlerinden rasyonel olarak sorumlu olan örgütlerden yanadır. Güvenilir ve hesap verebilir performansın öngerekliliği ise, yüksek derecede bir yapının yeniden üretilebilme, yapıyı tekrar edebilme (reproduce) kapasitesidir. Eğer seçim güvenilir, hesap verebilir örgütlerden yana ise, aynı zamanda yüksek derecede durağanlığa sahip olan örgütlerden de yanadır. Bu anlamda durağanlık seçilimin yan ürünü olarak düşünülebilir. Daha genel olarak ise seçim daha istikrarlı örgütlerden yanadır.

Güvenilirlik ve hesap verebilirlikle ilgili Baum ve Oliver'ın (1991, s. 187) 1971-1987 yılların arasında Kanada Toronto'da çocuk kreşlerinin başarısızlığında kurumsal bağlantıların etkisini inceledikleri çalışmada, kurumsal bağlantıları olan örgütlerde rekabetin yoğunluğuyla birlikte hayatta kalma avantajının arttığını göstermişlerdir. Çalışma sonuçlarına göre, hayatta kalmaya katkıda bulunan kurumsal bağlantıların etkinliği, aynı zamanda örgütlerin bağlantı kurma özelliklerine ve bu bağların dışsal meşruluğuna bağlıdır. Kurumsal bağlantılar aynı zamanda örgütsel değişim ve başarısızlık oranı arasında ılımlaştırıcı etkiye sahiptir. Çalışmada kurumsal bağlantıların örgütsel ölüm oranını azalttığı, çünkü meşrulaşma sürecinin toplumsal kurumlarla iyi ilişkiler geliştirmeyi gerektirdiği ve ayrıca ürünleri, hizmetleri güvenilir olan, hesap verebilirliği yüksek olan örgütlerin kurumsal bağlantıları olan örgütleri karakterize ettiği vurgulanmıştır. Seçim baskıları da güvenilir ve hesap verebilir

örgütlerin tarafındadır. Kurumsal bağlantılar ölüm oranlarında rekabetin etkisini de azaltmaktadır. Bunun sebebi ise, rekabet sürecinde örgütlerin kurumsal bağlantılarının örgütler için daha faydalı olması ve rekabetin yoğun olduğu dönemlerde, kıt kaynaklar için rekabet eden örgütler arasında kurumsal bağlantıları olan örgütlerin şansının çok daha fazla olmasıdır (Baum ve Oliver, 1991, s. 190). Baum ve Oliver (1991, s. 194) çalışmalarında, kurumsal ilişkilerin, çeşitli mekanizmalar aracılığıyla örgütleri değişim riskinden koruduklarını göstermişlerdir. Kurumsal ilişkilerle elde edilen dışsal meşrulaşma, değişim sırasında istikrar sağlayarak örgütün değişim yapmak için sosyal destek kazanma yeteneğini geliştirerek, örgütsel değişimin sosyal beklentilerle uyumlu olmasını sağlamaktadır. Bunun sonucu olarak da başarısızlık riskini azaltmaktadır.

Güvenilirliği ve hesap verebilirliği yüksek olan örgütlerin kurumsal bağlantıları güçlü olup, bu bağlar örgütleri meşrulaşmaya götürmektedir. Bu, örgütlerin yapılarının yüksek derece durağan olmasını sağlamakta ve böylelikle de seçim süreçlerinde güçlü hale getirmektedir. Cattani ve diğerleri (2008, s. 145-147) tarafından bu doğrultuda yapılan bir diğer çalışma ise, 1912-1970 yılları arası A.B.D.'li film üreticileri sektöründeki film üreticileri (aday örgütler) ile dağıtıcı örgütler (hedef kitle) arasındaki örgütler arası ağın örgütlerdeki pazardan çıkış oranına etkisinin incelendiği çalışmadır. Meşrulaşmanın, örgütlerin özellikleri ve faaliyetleri hakkında aracılar (hedef kitle-audiences) arasında ortak karara (consensus) bağlı olduğunu vurgulanmaktadır. Bu ortak kararı etkileyen ağdaki etkileşimin yapısı da, hedef kitle üyeleri ve aday örgütler arasındaki ağın *bağlantı derecesi*, *tekrarlı etkileşimler* ve hedef kitlenin *devir derecesinden* etkilenmektedir. Bağlantı derecesi ve tekrarlı etkileşimler arttıkça hedef kitle üyeleri arasında ortak karara varma derecesi de artar. Böylelikle de bu ortak karara varma meşrulaşmaya götürür. Dolayısıyla meşrulaşma süreci örgütsel varlıklar ve etkileşimde oldukları diğer dışsal varlıklar arasındaki bağları kapsayan ilişkisel bir temele bağlıdır. Bulgular, hedef kitle üyeleri ve aday örgütler arasındaki ağın bağlantı derecesi ve tekrarlı etkileşimlerinin derecesi arttıkça hayatta kalmanın artacağını, hedef kitlenin devir derecesi arttıkça azalacağını göstermiştir.

Durağanlığın seçim avantajının göstergesi olabileceği, seçim avantajı olan bazı örgütsel özelliklerin yan etki olarak durağanlık ürettiği ve güvenilirlik ve hesap verebilirliği yüksek olan rutin bir yapıya sahip olmayı gerektirdiği yukarıda ifade edilmişti. Ancak, rutin

olma, değişim için yapısal direnci de içermektedir. Bu nedenle uzun süre hayatta kalan güvenilir/hesap verebilir örgütler “saklı” durağanlığa sahip olacaklardır. Dinamik bağlamda, değişim radikal bir teknolojik değişimi içerdğinde, bu istikrarla ilişkili örgütsel özellikler hayatta kalma için yeterli olmayacaktır (Peli, 2009, s. 344).

Yeni bir örgüt kurma, birçok nadir kaynağı harekete geçirme anlamına gelmektedir. Örgütleri kuranlar, sermayeyi, potansiyel üyelerin bağlılığını, girişimcilik becerilerini ve meşruluğu bir araya getirmelidirler. Böyle kaynaklar bir kez örgüt yapısı inşa etmede kullanıldığında, bunların yeniden üretilebilmesi (reproducibility-kendini yineleyebilme) zor olmaktadır. Kapanan örgütlerin fiziksel varlıkları ve bazen örgüt isimlerinin satılabilmesi söz konusu olduğu halde, kaynakların çoğu örgüt kapandığında kaybolmaktadır. Bir örgüt kurma maliyeti sadece sıfırdan farklı değildir, aynı zamanda örgütler, yapılarını yeniden üretebilme ve korumada kaynaklarının önemli kısımlarını kullanmaktadırlar. İstikrarlı bir örgüt kurmak, diğer alternatiflerle kıyaslandığında maliyetli olmaktadır (Hannan ve Freeman, 1984, s.152). Örgütsel yapının reorganizasyonu ise, temel bir değişimdir. Bu durumda, iş grupları yeniden belirlenir, örgüt için yabancı olanlarla iletişime geçilir, rutinler yeniden düzenlenir ve iletişim hatları yeniden biçimlenir. Reorganizasyon yeni yapıda performansın güvenilirliğini azaltmaktadır (Hannan ve Freeman, 1984, s.160).

“Yeni yapı” durumuna henüz giren bir örgüt için ölüm oranı, bu yapıdaki tamamıyla yeni bir örgütün ölüm oranından daha düşük değildir, diğer bir deyişle, esas özelliklerini değiştirmeye kalkışan bir örgütle yeni doğmuş bir örgüt arasında hayatta kalma açısından bir fark yoktur (Önder ve Üsdiken, 2007, s. 145). Bu anlamda reorganizasyon *yeni olmanın sorumluluğunu-yenilik sıkıntıları (liability of newness)* taşımaktadır. Eğer *yeni olmanın sorumluluğu* içsel süreçlere yansır, ölüm oranı yapısal değişikliklerle birlikte artacaktır. Buna karşın, yapısal değişiklikler, temel hedeflerde değişimi ima etmediğinde ölüm oranı artmayacaktır. Dolayısıyla içsel ve dışsal süreçler, ölüm oranında yapısal değişikliklerin etkisinde farklı tahminlere götürmektedir. Reorganizasyon çalışmaları sırasında harcanan süre ne kadar uzarsa örgütün maliyetleri o kadar artacak ve ölüm oranı da buna bağlı olarak artacaktır (Hannan ve Freeman, 1984, s.160).

Örgütsel değişim; değişimin süreci (process of change) ve içeriği (content of change) terimleriyle kavramsallaştırılabilir. Süreci, değişimin nasıl meydana geldiğini, hangi şartların

değişim için bir güdü oluşturduğunu, örgütü düzenlemenin hangi basamakları kapsadığını, dönüşümlerin ne derece çabuk olarak tamamlandığını, nelerin değişime engel olduğunu ve örgütlerin yaşam şansının süreç boyunca nasıl etkilendiğini ifade eder. İçeriği ise, örgütte gerçekten değişenin ne olduğunu, örgütün hangi özelliklerinin değiştirileceğini, pazar pozisyonu açısından hangi avantajların kazanılacağı ya da kaybedileceği ve özelliklerdeki değişimlerden örgütlerin hayatta kalma şansının nasıl etkileneceğini tarif etmektedir (Barnett ve Carroll, 1995, s. 217, Ruef, 1997, s. 837, Carroll ve Hannan, 2000, s. 358). İçerik ve süreç değişimine bir örnek, Amburgey, Kelly ve Barnett'in (1993, s. 59) içerik değişimi olarak özellikle politik gazetelerin kurumsal statülerindeki değişimini kapsama almalarıdır. Politik içerikten genel bir içeriğe geçiş, yeni süreçler ve rutinler gerektirmektedir. Süreç değişimi olarak da, haftalık bir gazetenin günlük bir gazete olarak değişmesidir. Bu da daha fazla materyal ve daha farklılaştırılmış iş gücü gerektirmekte olup, yine örgütsel rutinlerin yenilenmesini işaret eder.

Hem süreç hem de içerik boyutları örgütsel değişimin evriminde kritik öneme sahiptir. Ancak yapılan çalışmalar genelde bu boyutlardan birine vurgu yapmıştır. İki önemli çalışmada değişimin bu iki boyut birbirinden ayrılarak çalışılmıştır. Bunlardan biri Amburgey, Kelly ve Barnett'in (1993) Finlandiyalı gazeteler üzerine yaptığı çalışma, diğeri ise Barnett'in (1994) telefon sektöründe yaptığı çalışmadır. Barnett (1994, s. 340) teknolojisini değiştiren örgütlerin başlangıçta artan bir ölüm oranı ile karşı karşıya kaldıklarını, fakat bu ölüm oranının zaman içinde azaldığını bulmuştur. Amburgey, Kelly ve Barnett'in (1993, s. 51) ise, aynı şekilde ilk önce ölüm oranının hızla arttığını, zaman içinde aynı tür değişikliklerin yapılması olasılığının daha yüksek olduğunu ve örgütlerde değişimin etkilerinin örgütün hayat döngüsünün hangi zamanında olduğuna bağlı olduğunu bulmuşlardır.

Büyük adaptasyonlar, niyetlenen değişim başarılı bir şekilde sonuçlandığında örgütlerin hayatta kalma olasılığını arttırması sözkonusu olsa bile, büyük hayatta kalma riskleri de içermektedir (Carroll, 1993, s. 245). Buna göre değişimin süreci kısa dönemde örgütsel başarısızlığı—ölüm tehlikesini— arttırmaktadır. Değişimin içeriği ise uzun dönem hayatta kalma avantajı sağlamaktadır. Bunun sebeplerine bakacak olursak, içerik değişiminde iki önemli konu dikkate alınmaktadır. İlki, hangi örgütsel özelliklerin sorunsuz bir şekilde

değiştirilebileceğinin göz önüne alınması, ikincisi ise bu özelliklerin uygun olduğuna dair çevresel kriterlerin ne olduğunun belirlenmesidir (Ruef, 1997, s. 838).

Örgütsel ekoloji ve adaptasyon kuramlarının hangisinin örgütsel popülasyonlarda örgütsel değişimin etkisini daha uygun tanımlayabileceği ile ilgili bir çalışma Singh, House ve Tucker tarafından (1986) A.B.D. Toronto’da yer alan gönüllü sosyal hizmet örgütlerinde 1970-1982 yılları arası yapılan çalışmadır. Çalışmada (Singh, House ve Tucker, 1986, s. 587), bazı değişikliklerin örgütsel ölüm oranı üzerinde yıkıcı etkiye sahip olduğu, bazılarının ise hiçbir etkiye sahip olmadığı, diğerlerinin de uyarlanabilir olduğu gösterilmiştir. Örgütsel değişikliklerin etkileri, örgütte yapılan değişikliklerin konumuna göre esas (core) ya da ikincil (peripheral) olup olmadığına yani lokasyonuna bağlıdır. Daha yıkıcı olduğu düşünülen temel yapıdaki değişiklikler, ekolojik görüş tarafından en iyi şekilde tasvir edilmiştir. İkincil (peripheral) değişiklikler ise adaptasyon görüşünde en iyi şekilde tasvir edilmiştir. Singh, House ve Tucker (1986), çalışmada, seçim ve adaptasyonun birbirine karşıt görüşler olmasından ziyade daha “tamamlayıcı” görüşler olduğunu göstermişlerdir.

Esas (core) özelliklerde değişim (misyon, fonksiyon, teknoloji) ve ikincil (peripheral) özelliklerde (ürünler, konum, alt birimler) değişim arasındaki ayrım önemlidir. İkincil yapıda değişiklikler daha sık yaşanmaktadır. Örgüt kuramcıları ikincil değişikliklerin oranlarının yeni örgütlerde, daha az formalleşmiş örgütlerde ve değişken ve belirsiz çevrelerde faaliyet gösteren örgütlerde daha yüksek olmasını beklerler. Esas yapılarda değişikliğin ise daha çalkantılı çevrelerde yapılması beklenmektedir. Daha hafif (soft) teknolojisi olan örgütlerde, örneğin çoğu hizmet örgütlerinde, esas yapıda değişimin daha büyük olması olasılığı yüksektir (Carroll, 1993, s. 240).

Hannan ve Freeman (1984, s. 149-151) yapısal durağanlık kuramında, örgütsel değişimlerin örgüt tarafından uyarlanabilir veya yıkıcı olabileceğini ileri sürmüşlerdir. Amburgey, Kelly ve Barnett (1993, s. 51)’in çalışması ise aynı şekilde değişim ile birlikte örgütsel ölüm oranlarının hızlı bir şekilde arttığını ifade ederek, örgütsel değişimin örgüt popülasyonlarının ölüm oranları üzerinde etkisi olduğunun altını çizmişlerdir. Ancak, Delacroix ve Swaminathan (1991, s. 631)’in California şarap endüstrisinde yaptıkları çalışmada, örgütsel değişim örgütsel başarısızlıkla ilişkili bulunmamıştır. Çalışmaya göre şarap endüstrisinde örgütsel değişimin çevresel değişikliklere yanıt verici olduğu, fakat bu

değişikliklerin örgütün pazardan çıkmasında etkili olmadığı sonucuna varılmıştır. Bu sonuç, her popülasyonun eşsiz olduğu ve popülasyonu etkileyen dışsal süreçlerin birbirinden farklı olduğu, bu nedenle de farklı popülasyonlarda farklı sonuçlar bulunabileceği ile açıklanabilmektedir (Stoeberl, Parker ve Jong Joo, 1998, s. 538). Örgütsel değişimin örgütsel başarısızlık üzerindeki etkisini, Delacroix ve Swaminathan'ın 1991 yılında California şarap endüstrisinde yaptıkları çalışmalarındaki Missouri şarap endüstrisi verisini kullanarak 1998 yılında tekrarlayan Stoeberl, Parker ve Jong Joo'nun (1998, s. 537) yaptıkları çalışmanın bulguları, Delacroix ve Swaminathan'ın (1991) örgütsel değişimin örgütsel başarısızlıkla ilgili olmadığı bulgusunu desteklemektedir.

Örgütlerin genel anlamda durumlarını aynen devam ettirmeye meyilli olmalarına rağmen, bu durağanlıklarının ya da değişim yapmalarının sonuçları örgütlerin özelliklerine göre farklılaşmaktadır (Önder ve Üsdiken, 2007, s. 144). Örgütsel özellikler ise, örgütün yaşı, büyüklüğü ve karmaşıklığı ile ifade edilmektedir.

Yeni kurulan örgütlerin, önceden kurulanlardan daha düşük derecede düzen ve düzenlemelerde yapısını yeniden üretebilirliğe (reproducibility) sahip olduklarının altını çizen Hannan ve Freeman (1984, s.157), yeni örgütlerin bu nedenle yabancıların işbirliğine güvenmek zorunda olduğunu ifade etmişlerdir. Bu güvenin, ilişkilerin gelişmesi ve aynı zamanda rutinlerle çalışmak da zaman almaktadır. Başlangıçta yaparak öğrenme ve alternatiflere kıyaslayarak öğrenme oranı daha fazladır. Varolan örgütler yeni kurulanlardan daha avantajlıdır çünkü varolan rutinelere devam etmek yenilerini oluşturmaktan ya da eskilerden ödünç almaktan daha kolaydır. Bu aslında azalan maliyet eğrisi—öğrenme eğrisi diye de anılır— temelinde yer almaktadır. Güvenilirlik ve hesap verebilirlik aynı zamanda örgütte belirli becerileri edinen ve örtük bilgiye sahip olan üyelere de bağlıdır. Böyle bilgiler örgüt dışında bir değere sahip olmadıkları için, üyeler, örgüt kendini kanıtlayana dek bu bilgileri kazanmaya gönüllü olmayacaklardır. Çevre tarafından yapılan ilk testte örgüt hayatta kalırsa, örgüte özgü öğrenme konusu, üyeler için daha az maliyetli olacaktır. Diğer bir ifadeyle, ilk başarı, sonraki başarıları beslemektedir. Böylece örgütün çalışmaları yaşı ile beraber daha güvenilir ve hesap verebilir hale gelmekte ve güvenilirlik ve hesap verebilirlik örgütün yaşı ile artmaktadır. Üyeler bir kez örgüte özgü öğrenmeye çok fazla yatırım yaptıklarında, diğer örgütlere geçme maliyeti yükselmektedir. Son olarak kurumsallaşma

süreçleri de zaman almaktadır. Örgütün üyeleri için kurumsal gerçeklik kazanması, onların gözünde değer kazanması zaman almaktadır. Dolayısıyla, yapının düzen ve düzenlemelerde kendini yeniden üretilebilirliği, örgütün yaşı arttıkça artmaktadır. Yapısal durağanlık da yaşla beraber artmakta ve örgütsel ölüm oranları ise yaşla birlikte azalmaktadır. Yeni örgütlerde ilgili ise “Yaş ve Büyüklük Bağımlılığı” bölümünde aktarılabacak olan yeni olmanın sorumluluğu-yenilik sıkıntıları (liability of newness) problemi söz konusudur.

Örgüt büyüklüğü de durağanlığı arttırmaktadır. Küçük örgütler çevresel değişime daha hızlı tepki verebilirlerken, daha büyük örgütlerin esnek davranma yeteneği az olmaktadır (Önder ve Üsdiken, 2007, s. 145). Güvenilirlik ve hesap verebilirlik, çevresel tehdit ve fırsatlara yavaş bir şekilde karşılık vermeyi getirmektedir. Örgütler çevresel değişikliklere bireylerden daha yavaş yanıt verirler. Ancak bazı örgütlerde, baskın bireyler ve koalisyonların istekleri söz konusudur. Böyle örgütler, kendilerini kontrol eden bireylerin çevresel değişime karşılık verdiği hızda yapı ve stratejilerini değiştirebilirler. Göreceli olarak küçük örgütler bu tanıma uymaktadırlar. Bir örgütte baskın bir lider, otoriteyi dağıtamadığında ve güç, uzun kumanda zincirleriyle aşağı doğru indiğinde sorunlar başlamaktadır. Delege etmede başarısızlık büyük örgütlerde problemlere neden olmaktadır. Bu başarısızlık açısından hayatta kalmayı sınırlayan kritik bir büyüklük vardır. Böyle bir eşik değer modelinde, bu değer altında olan örgütler oldukça değişime yanıt verici olabilir. Eşik değer üzerindeki örgütler daha yüksek oranlarda durağanlığa sahip olma eğilimindedirler (Hannan ve Freeman, 1984, s.158).

Büyük ve küçük örgütler için kendilerini dönüştürmeye kalkışmanın sonuçları çevredeki değişimin zamana nasıl yayıldığı ile bağlantılıdır (Önder ve Üsdiken, 2007, s. 145). Küçük örgütler daha büyük örgütlere nazaran yüksek sıklıktaki değişimlere karşı daha hassastırlar (Hannan ve Freeman, 1984, s.161). Diğer bir deyişle, küçük örgütler kısa vadeli çalkantılardan büyüklere kıyasla daha fazla etkilenmektedirler (Önder ve Üsdiken, 2007, s. 145). Örneğin, kredi elde edebilirlikte kısa dönemli değişimler (kısa dönemli ve yüksek sıklıkta) küçük örgütler için yıkıcı olabilir fakat büyükler için sadece küçük bir sıkıntı olacaktır (Hannan ve Freeman, 1984, s.161). Dolayısıyla küçük örgütlerin hayatta kalabilmeleri bu tür kısa vadeli çevresel çalkantılara yeterince hızlı ve belirli bir zaman dilimi içinde yeterince sık tepki verebilmeleriyle ilişkilidir (Önder ve Üsdiken, 2007, s. 145). Büyük

örgütlerin hayatta kalabilmeleri ise daha seyrek ve uzun vadeli çalkantılara tepki verebilmelerine bağlıdır (Hannan ve Freeman, 1984, s.161, Önder ve Üsdiken, 2007, s. 145). Küçük örgütler, daha büyük olanlara oranla daha az hantal olmalarına ve bu nedenle de yapılarını daha hızlı düzenleyebilmelerine rağmen, duyarlı oldukları çevresel değişimler çok yüksek sıklıkla değişme eğilimindedir ve çok yavaş değişen çevrelerde büyük örgütler küçüklere göre daha az durağandır (Hannan ve Freeman, 1984, s.162). Hannan ve Freeman (1984, s. 161-162) ve Barnett ve Carroll (1995, s.221), daha büyük örgütlerin değişime girişme olasılıklarının düşük olduğunu belirtmiş olmakla birlikte, böyle bir değişime girildiğinde büyük örgütlerin küçüklere oranla daha fazla başarılı olmaları beklendiği ifade etmişlerdir. Bunun da büyük örgütlerin kaynaklara erişebilme şansının küçüklere oranla daha yüksek olduğundan ileri geldiğini belirtmişlerdir.

Hannan ve Freeman'a göre (1984), örgütsel düzenlemelerin karmaşıklığı da durağanlık baskılarının gücünü etkilemektedir. Yazında karmaşıklık, genelde alt birimlerin sayısı veya alt birimlerin göreceli büyüklüğü olarak ifade edilse de, Hannan ve Freeman (1984, s.162), karmaşıklığı, alt birimler arasında bağlantıların desenleri olarak ifade etmektedir. Basit bir yapı, alt birimlerin, birimler içine kümelenebilmeleri anlamına gelen, bağlantıların hiyerarşik setiyle tanımlanmaktadır. Bir örgütün alt birimleri arasındaki bağlantılar hiyerarşik olduğunda, bir birim diğer birimlerde bir düzenlemeye gerek olmaksızın yapısını değiştirebilir. Bu bağlantı desenleri hiyerarşik olmadığında ise, bir alt birimdeki değişim, diğer alt birimlerde de düzenleme gerektirir. Bu tarz düzenleme süreçleri döngülere sahip olabilirler. Bir birimdeki değişim, diğer birimlerde tepkilere neden olabilir. Uzun düzenleme zincirleri örgütlerin çevresel tehdit ve fırsatlara yanıt vermede reorganize olma hızını azaltabilir. Değişime verilen karşılığın yavaş olması, örgütün reorganizasyon sürecini tamamlamadan çevrenin değişmiş olması olasılığını arttırmaktadır. Karmaşık sistemler, çevresel tehdit ve fırsatları taramada basit sistemlerden daha yavaş oldukları için değil, ayarlama süreçleri uzun zaman aldığı için yavaş karşılık verme oranlarına sahiptirler. Karmaşıklık, reorganizasyonun beklenen zamanını arttırmaktadır. Reorganizasyon; karmaşık bir organizasyon yapısal bir değişime başladığında, aynı değişime başlayan basit bir organizasyondan daha uzun süre alacaktır. Dolayısıyla karmaşıklık, reorganizasyon yüzünden ölüm riskini artırır.

Hannan ve Freeman (1984, s. 163), seçilimin yüksek derecede durağan örgütlerden yana (favor) olduğu iddiasının, örgütlerin çoğunun yüksek durağanlığa sahip olduğunu varsaymayı gerektirmeyeceğini öne sürmüşlerdir. Seçilim, aynı zamanda yeni çevresel duruma en çok uyan örgütlerden de yanadır. Ayrıca örgütsel popülasyonların çoğu, yeni üyelerin gelişi ile az ya da çok devamlı olarak yenilenmektedir. Daha genç örgütler daha yaşlı olanlardan daha az durağanlığa sahip olma eğilimindedir ve yeni örgütler seçilime konu olan süreçlere sahip olan yapılardan daha farklı yapıları benimsemektedirler. Örgütsel seçim, yapının yeniden üretilebilirliğinin yanı sıra çok boyutlu olarak işlemektedir. Çevreye uygun özellikleri olan örgütler, yapılarını yeniden üretilebilirlik oranlarına düşük seviyelerde sahip olsalar bile, çevre tarafından tercih edilirler.

Örgütlerin çevresel değişime tepki vermelerindeki hızları ve değişimin yıkıcı etkilerinden korunmalarında alacakları önlemler, örgütleri ölüm riskinden koruyabilmekte ve değişimi başarıyla karşılayabilmelerini sağlayabilmektedir. Buna bir örnek 200 yıllık bir dönemde, yaklaşık 1000 Finlandiyalı gazete örgütü üzerinde olay-tarih analizi yöntemi kullanılarak Miner, Amburgey ve Stearns (1990) tarafından yapılan çalışmadır. Bu çalışmada (Miner, Amburgey ve Stearns, 1990, s. 689-693), örgütü çevresel rahatsızlıklardan koruyan örgütsel tamponların (buffer) ve örgütü değişim yüzünden oluşabilecek başarısızlık riskinden koruyan dönüşümsel kalkanların (shield) varlığını incelenmektedir. Burada tampon, kaynak tamponu ve kurumsal tampon olarak ikiye ayrılmıştır. Kaynak tamponu, materyal kaynaklara, bilgiye veya teknolojiye ulaşmada temelli olan korumalar iken, kurumsal tampon, meşrulaşma aracılığı ile olmaktadır. Örgütler arası bağlantılar örgütleri çevresel belirsizliğin etkilerinden korumaktadır. Çalışmada, örgütler arası bağlantıların (interorganizational linkages) örgütleri başarısızlıktan koruyan tampon görevi göreceği, örgütsel dönüşüm olasılığını etkileyeceği, örgütsel dönüşümün başarısızlık üzerindeki etkisini azaltacağı sonucuna varılmıştır. Burada yüksek derece güvenilirliği, yeniden üretilebilirliği, hesap verebilirliği olan örgütlerin örgütler arası bağlantılarının daha güçlü olacağı ve çevresel değişim durumlarında örgütün değişiklik yapma konusunda dış güçler tarafından bağlantısı olmayan örgütlere göre daha az zorlanacağı ifade edilmiştir. Dolayısıyla örgütler arası bağlantılar örgütsel değişim olasılığını etkilemektedir.

Önemli çevresel değişikliklerin geniş bir kısmı *teknolojik süreksizliği* kapsamaktadır. Örgütsel değişimi etkileyen teknolojik değişime en iyi bir örnek dünya saat endüstrisi örneğidir. Bu sektörde, 1950'lere kadar pim kollu ve saat taşı kollu mekanik saatler sektörde egemendir. Bu saatleri üreten firmalar, genelde ürünlerin dağıtımında görev almayan iyi eğitilmiş sanatkarların oluşturduğu küçük faaliyetleri olan İsviçreli firmalardır. 1950-1970 yılları arasında pazarda elektrik ve akort çatalı teknolojisi kullanan yeni tür saatler ortaya çıkmıştır. Bu saatler genelde kendi dağıtım ve perakende ağlarına sahip olan büyük Amerikan firmaları tarafından üretilmiştir. En büyük teknolojik değişim kuvarz kristalinin kullanıldığı saat teknolojisi ile 1970'lerde meydana gelmiştir. Bu teknoloji ürünleri daha az güvenilir ve daha pahalı görünen eski İsviçreli saat firmalarını pazardan elemiştir. Genelde Japon firmaları tarafından kullanılan bu teknoloji sektöre egemen olmuştur (Carroll, 1993, s. 237-241).

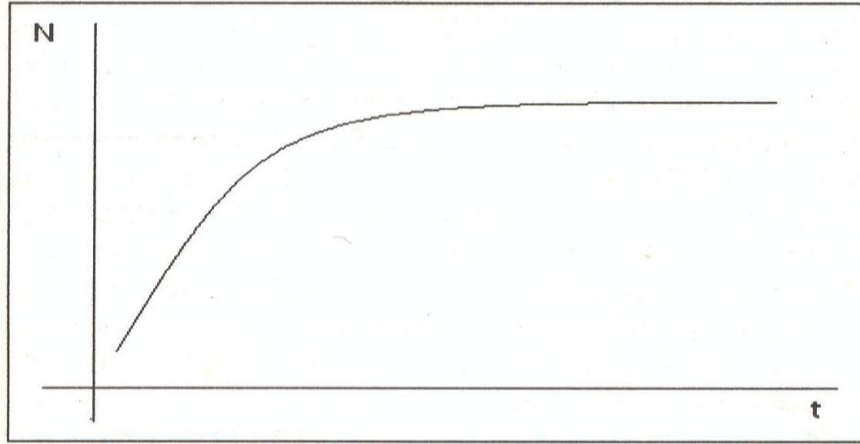
Geniş çevresel değişimin diğer bir türü hükümetlerde *politik süreksizlikleri* kapsamaktadır. Ulusal devrimler, örgütsel formların yeni veya farklı türlerini belirleyen eşitlikçilik, komünizm, demokrasi gibi ideolojileri benimsemiştir. Benzer fakat çok daha az derin olan bir süreç rejim değişikliği ile meydana gelmektedir. İktidar olan yeni hükümetler kendi tercih ettikleri örgütsel formları yaymak için fonları ve otoriteyi kullanırlar. Benzer şekilde vergiler, yasalar ve diğer teşvik mekanizmaları da bu mantıkta değiştirilebilir. Doğu Almanya'da Devlet sosyalizminin (ezilen unsurlar sosyalizmi kuramayacağı için devletin sosyalizmi kurması, devlet eliyle fabrikalar kurulması, sosyal hakların eşit verilmesi) kurulması burada iyi bir örnektir. 1971-1987 yılları arasında bol miktarda olan küçük firmaları ulusallaştırma çabaları söz konusu olmuştur. Sonuç ise 1971 yılında 8000 civarında küçük firma var iken, 1987'ye kadar 1000'den az sayıda firmanın hayatta olması şeklinde gerçekleş ve ortalama firma büyüklüğü çarpıcı bir biçimde artmıştır (Carroll, 1993, s. 241).

Sonuç olarak yeni fırsatlara hızlı bir şekilde cevap verebilme kapasitesi, güvenilir ve hesap verebilir şekilde çalışma kapasitesiyle rekabet etmektedir. Böyle dinamikler, seçimde güvenilirlik ve hesap verebilirliğin önemini azaltmaktadır. Bütün bu sebeplerden dolayı seçim süreçlerinin yüksek durağanlığa sahip örgütlerden yana olduğunu varsaymak yeterli değildir. Durağanlık baskıları *yaşla* artmakta ve ayrıca örgütler yaşlandıkça katılaşmaktadırlar. Yapının, düzen ve düzenlemelerin yeniden üretilebilirliği de (reproducibility) yaşla beraber artmaktadır. Bu da kuramın genel perspektifini takip

etmektedir: ölüm oranı da yaş arttıkça azalmaktadır. *Büyükliğin* durağanlıkta etkisi ise temel bir sorunsaldır. Genişçe kabul gören, büyük örgütlerin küçüklere göre daha hantal olduğudur. Büyükliğin durağanlık üzerindeki etkilerinin analizinde, farklı dönüşüm türlerinin oranları dikkate alınmalıdır. Bunlardan birincisi esas (core) yapısal değişime girişme oranı, ikincisi değişimi uygulamada başarı oranıdır. Ayrıca değişime girişmenin de ölüm oranında etkisi söz konusudur. Küçük örgütlerin esas (core) değişime girişme oranları büyük örgütlerden daha fazla olmasına karşın, aynı zamanda bu süreç içerisinde daha yüksek oranda ölüm oranlarına sahiptirler (Hannan ve Freeman, 1984, s. 163).

2.6. Yoğunluk Bağımlılığı Kuramı

1986 yılında Hannan, Cornell Üniversitesi'nde hazırladığı raporda kurumsal ve ekolojik fikirlerinin senteziyle ve aynı zamanda örgütsel kurulma oranlarında yoğunluk bağımlılığıyla ilgilenmiştir (Singh ve Lumsden, 1990, s. 164'den alıntı). Yoğunluk bağımlılığı kuramının ortaya çıkması, örgüt topluluklarının ortaya çıkması ile yavaş bir büyüme gösterdikleri, daha sonra popülasyondaki örgüt sayısının hızla zirveye ulaştığı, bu noktada hafif bir düşüş sergilediği ve daha sonra sabitlendiği, önemli çevresel değişimlerde bile bu sabit sayısının değişmediğinin gözlenmesi ile olmuştur. Popülasyondaki bu gelişme çizgisi rekabet ve meşruiyet kazanma üzerine temellendirilmiştir. Şekil 1'de de görüleceği üzere, örgüt popülasyonu yeni ortaya çıktığında ve yoğunluğun az olduğu dönemlerde rekabet azdır çünkü, kaynaklar görece olarak boludur. Bu durum örgüt popülasyonunun hızla büyümesini engelleyici bir özellik göstermez, aynı zamanda popülasyonun büyümesi, örgüt biçiminin daha fazla meşruiyet kazanmasını sağlar. Yoğunluğun artması popülasyonu oluşturan örgütlerin biçimini daha bilinir hale getirir ve yeni örgütlerin kurulması kolaylaşarak yoğunluk artar. Ancak topluluk belirli bir yoğunluğa eriştikten sonra, yoğunluktaki artışlar örgüt biçimini daha meşru hale getirmesini ve rekabetin sürekli artmasına neden olur. Yoğunluktaki bu artış örgütlerin kurulma oranını azaltırken, ölüm oranlarını arttırır. Örgütün büyüme hızı gittikçe yavaşlar ve taşıma kapasitesi olarak adlandırılan noktaya ulaşıncaya kadar sabit kalır (Önder ve Üsdiken, 2007, s. 147).

Not: N: Yoğunluk (Örgüt sayısı)
t: Zaman

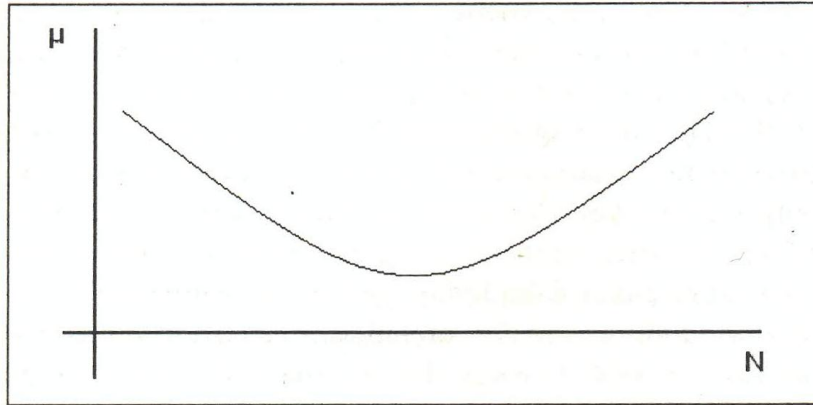
Şekil 1: Örgüt Topluluklarında Yoğunluk Bağımlı Büyüme

Kaynak: Çetin Önder ve Behlül Üsdiken, “Örgütsel Ekoloji: Örgüt Toplulukları ve Çevresel Ayıklama”, Örgüt Kuramları içinde, A. Selami Sargut ve Şükrü Özen (drl), 1. Baskı, İmge Kitabevi, 2007, s. 149.

Hannan, örgütsel ölüm ve kurulma oranlarının yoğunlukla ilişkisinin nasıl olduğunu anlamak için yeni bir modelleme çerçevesinde örgütsel ekolojiden (Hannan ve Freeman, 1977) ve kurumsal kuramdan (Meyer ve Rowan, 1977, Meyer ve Scott, 1983, DiMaggio ve Powell, 1983) aldığı fikirleri sentezlemiştir. Modellemede biyoeolojinin klasik Lotka-Volterra popülasyon büyümesi modeli kullanılmış olup, modelin altında yatan, ölüm oranının popülasyon büyüklüğü ile doğrusal olarak artacağı varsayımdır (Singh ve Lumsden, 1990, s. 177).

Yoğunluk bağımlılığı modelleri, kurulma ve kapanma oranlarında yoğunluğun etkilerini incelenmek üzere önemli tartışma konusu olarak dikkat çekmiştir. Yoğunluk, popülasyondaki örgütlerin sayısı olarak tanımlanmaktadır (Hannan ve Freeman, 1988, s. 25). Hannan (1986) meşrulaşma ve rekabetin, örgütlerin başarısızlık oranı ve popülasyon yoğunluğu arasında U biçimli (Şekil 2) ve örgütlerin kurulma oranı ile popülasyon yoğunluğu arasında ters U biçimli (Şekil 3) ilişki temelinde olduğunu varsaymıştır (Amburgey ve Rao, 1996, s. 1271’den alıntı). Yoğunluk ve kurulma oranı arasındaki ilişkinin ters U şeklinde olması, başlangıçta kurulma oranının bir noktaya kadar arttığını, zamanla yoğunluk artmaya devam ettiğinde ise azaldığını ifade etmektedir (Ranger-Moore, Banazsal-Holl ve Hannan, 1991, s. 39). Yoğunluk ve kapanma oranı arasındaki ilişkinin U şeklinde olması ise başlangıçta yoğunluk arttıkça kapanma oranının azaldığını, zamanla yoğunluk artmaya devam

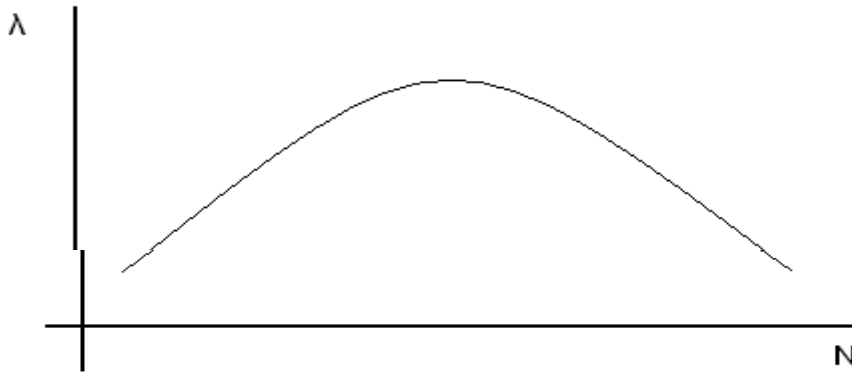
ettiğinde ise rekabetin etkisiyle arttığını ifade etmektedir (Lazzeretti, 2006, s. 345; Wissen, 2004, 255). Birçok endüstride yapılan çalışmalar popülasyon yoğunluğu ve kurulma ve kapanma oranları arasındaki varsayılan ilişkiyi desteklemiştir (detaylı bilgi için bkz. Swaminathan, 1995, s. 658, Silverman, Nickerson ve Freeman, 1997, s. 34, Hannan ve Freeman, 1989; Barnett ve Carroll, 1987).

Not: μ : Ölüm oranı
N: Yoğunluk

Şekil 2: Örgüt Ölüm Oranında Yoğunluk Bağımlılığı

Kaynak: Çetin Önder ve Behlül Üsdiken, “Örgütsel Ekoloji: Örgüt Toplulukları ve Çevresel Ayıklama”, Örgüt Kuramları içinde, A. Selami Sargut ve Şükrü Özen (drl), 1. Baskı, İmge Kitabevi, 2007, s. 151.

Not: λ : Kurulma oranı
N: Yoğunluk

Şekil 3: Örgüt Kurulma Oranında Yoğunluk Bağımlılığı

Kaynak: Çetin Önder ve Behlül Üsdiken, “Örgütsel Ekoloji: Örgüt Toplulukları ve Çevresel Ayıklama”, Örgüt Kuramları içinde, A. Selami Sargut ve Şükrü Özen (drl), 1. Baskı, İmge Kitabevi, 2007, s. 150.

Popülasyon büyümesi modellerinin içine sosyolojik mekanizmaları katarak, Hannan (1986), popülasyon yoğunluğunun meşrulaşma ve rekabetçi güçleri ele geçirdiğini savunmaktadır. Yeni bir örgütsel formun gelişiminin ilk aşamalarında, sayılarda büyüme örgütsel formu tek başına meşrulaştırır, dolayısıyla ölüm oranını azaltır. Fakat yoğunluk artmaya devam ettikçe rekabetçi baskılar meşrulaşma etkilerine baskın gelerek ölüm oranlarını arttırır. Böylece ölüm oranı başlangıçta azalarak ve sonra yoğunluk artmaya devam ettikçe tekrar artarak, tekdüze olmayan bir şekilde (non- monotonically) yoğunlukla ilişkilidir (Singh ve Lumsden, 1990, s. 178'den alıntı). Singh ve Lumsden (1990, s. 178), bu modelin popülasyonlar arası rekabeti de içermesi açısından, popülasyonlar arası yoğunluk etkilerini açık bir şekilde modelleme sayesinde, bir popülasyondaki ölüm oranının diğer popülasyonun yoğunluğu arttıkça artıp artmayacağını sorularak kolayca genişletilebileceğinin altını çizmiştir.

Örgütsel evrimin yoğunluk modeli, iki genel sosyal süreç olan meşrulaşma ve rekabet süreçlerinin bir sonucu olarak örgüt popülasyonlarının zaman içerisinde değiştiğini varsaymaktadır. Meşrulaşmayı sosyal statü benzeri durum olarak tanımlamada Meyer ve Rowan'ı (1977) takip ederek, Hannan 1986'da bir örgütsel formun başlangıçtaki yeniliğinin otoriteler, borç verenler, tedarikçiler ve müşteriler tarafından hemen kabulünü engellediğini öne sürmüştür. Bu formu kullanan örgütler yayıldıkça (sayısı arttıkça) bu engeller kırılır ve örgütsel form sosyal olarak sorgusuz kabul edilir (taken for granted). Diğer bir ifadeyle meşrulaşma süreci tamamlanır ve bu noktadan sonra bu örgüt formunun sayısındaki artışların meşrulaşma üzerinde hiçbir etkisi olmaz. Fakat bu artışların diğer bir sürecinin, yaygın rekabet sürecini etkilemesi olasılığı çok yüksektir. Hannan (1986), yaygın rekabetin örgüt popülasyonunun başlangıcındaki artışlarından çok az etkilendiğini, fakat belirli bir eşikten sonraki artışların rekabeti ciddi bir biçimde yoğunlaştıracığını ifade etmiştir (Carroll ve diğerleri, 1993, s. 164'den alıntı).

Örgütsel yoğunluk böylece meşrulaşma ve rekabeti biçimlendirir. Örgütlerin sayısı az olduğunda başlangıç etkisi meşrulaşmadır. Popülasyonlar büyüdükçe rekabet baskın çıkar. Örgütsel evrimde yoğunluğun etkisi bu nedenle popülasyonun büyüklüğüne bağlıdır. Meşrulaşma tarafından egemen olunan evrim, rekabet tarafından hareket ettirilen evrimden güçlü bir şekilde farklıdır. Bir örgütsel form meşrulaşmaya başladıkça girişimciler onun

güncelliğini tanımlar ve onu benimserler. Bu formu kullanmada başarı şansı da aynı zamanda artar. Buna karşın artan rekabet, daha az girişimcinin bu forma çekileceği ve başarının azalacağı anlamına gelmektedir (Carroll ve diğerleri, 1993, s. 165).

Ampirik çalışmaların çoğu meşrulaşma ve rekabetin yoğunluk modelini desteklemektedir. Bu olumlu kanıtlar Amerikan işçi sendikaları (Hannan ve Freeman, 1987-1988), bira üreticileri (Carroll ve diğerleri, 1993), telefon firmaları (Barnett ve Carroll, 1987) ve gazete örgütleri (Carroll ve Hannan 1989b) çalışmalarını içermektedir. Negatif veya desteklemeyen sonuçlar veren çalışmalar Delacroix, Swaminathan ve Solt (1989)'un California şarap üreticileri üzerinde yaptıkları çalışma ve Silverman, Nickerson ve Freeman (1997)'in kamyon taşımacılığı çalışmalarını içermektedir. Kuramda yoğunluk düşükten yükseğe çıktıkça, ölüm oranları en başta düşmekte fakat sonra artmakta olmasına rağmen, Silverman, Nickerson ve Freeman (1997, s. 49)'in kamyon taşımacılığı sektörü çalışmasında yoğunluk arttıkça firmaların ölüm oranı da artmaktadır. Diğer bir deyişle, en başta ölüm oranında azalma gözlemlenmemiştir.

Ranger-Moore, Banaszak-Holl ve Hannan (1991, s. 36), yoğunluk bağımlı rekabet ve meşrulaşma ile ilgili yazında belirtilen iki noktaya işaret etmişlerdir. Birincisi, meşrulaşmanın problem olmadığı iş örgütlerinde kuramın uygulanamayacağı, ikincisi ise, sadece güçsüz ve küçük olan çok sayıda örgütün dışsal bir düzenleme olmaksızın rekabet ettikleri zaman uygulanacağıdır. Yazarlar bu meseleyi, yoğun devlet düzenlemelerine tabi olan Manhattan bankaları ve Amerikan sigorta şirketleri popülasyonunun kurulma oranlarına bakarak incelemişlerdir. Her popülasyon için yoğunluğun ilk etkisi pozitif ve anlamlı, ikincil etkisi negatif ve anlamlıdır. Diğer bir ifadeyle, yoğunluk ve kurulma oranları arasında ters dönmüş U ilişkisi vardır ve kuramın görüşünü desteklemektedir. Bu da kuramın sanıldığından daha geniş bir alanda uygulanabilirliğini göstermektedir.

Carroll ve Hannan (1989b, s. 528) yoğunluk bağımlılığı kuramını desteklemeyen bulgu elde eden çalışmalarda çıkan farklılıkların, popülasyonun tüm tarihi hakkında veri sağlanmadığından ve özellikle ilk zamanlardaki verileri içermemesinden kaynaklandığını öne sürmektedirler. Yazarlara göre yoğunluğun en güçlü etkileri bu ilk dönemlerde beklenmektedir ve ilk dönemi hariç tutmak, meşrulaşma etkisi açısından sorunludur. Örneğin, 1934-1939 arası içki yasağı zamanlarında veri eksikliği olan California

şarap endüstrisinde, Delacroix, Swaminathan ve Solt (1989)'un çalışması bu probleme tabi olmuştur ve model için en güçlü çözülmesi gereken sorunu temsil etmektedir. Delacroix, Swaminathan ve Solt (1989) 1940-1984 yılları arası California şarap üreticilerinin ölüm oranlarını analiz ederek, ölüm oranlarında popülasyon yoğunluğunun etkisini gösterecek hiçbir uyumlu etki bulmamışlardır. Diğer bir ifadeyle, şarap üreticileri için ölüm sürecinin yoğunluk bağımlı olmadığı sonucuna varmışlardır. Şarap üreticilerinin, gazeteler ve sendikaların politik önemleri yüzünden karşılaştıkları türden meşrulaşma engelleriyle karşı karşıya gelmedikleri ifade edilen çalışmada Delacroix, Swaminathan ve Solt (1989) bulgularını diğer çalışmaların bulgularıyla değerlendirerek, yoğunluk bağımlılığının en azından meşrulaşma bileşeninin pazar yönelimli işletme örgütlerine uygulanmayacağı sonucuna varmışlardır.

Örgütsel kurulma oranlarında yoğunluk bağımlı etkileri inceleyen bir diğer çalışma, Delacroix ve Carroll'un (1983), 19. yy.'da Arjantin ve İrlanda'da gazetelerin kurulma oranlarını inceledikleri çalışmadır. Delacroix ve Carroll (1983, s. 274), dönemsel olarak gözlemlenebilen örgütsel kurulma desenlerinin, önceki örgütsel kurulmaların ve kaynakları elde etmede başarı ya da başarısızlığın etkileri tarafından açıklanabileceğini tartışmışlardır. Böylece var olan bir örgütün ölümü, yeni örgütlere yeni olanaklar sağlayan kaynaklar yaratabilmektedir. Bununla beraber, örgüt ölümlerin sayıca çok olması, potansiyel girişimcilerin örgüt kurma cesaretlerini kıran bir çevresel tehlike işareti verdiği için, mevcut kurulmaların önceki örgütsel başarısızlıklardan fayda görmesinin de bir üst limiti vardır. Bu etki, mevcut kurulmalar ve önceki başarısızlıklar arasında doğrusal olmayan bir ilişkiyi göstermektedir. Benzer şekilde önceki kurulmaların etkisi de doğrusal olmayabilmektedir. Başlangıçta, önceki kurulmalar, verimli bir kesim işareti vererek yeni örgüt kurmaları için potansiyel girişimcileri teşvik etmekte, fakat daha sonra kurulmaların sayısı arttıkça, kaynaklar için rekabet halinde olan çok fazla sayıda kurulma gerçekleştiği için bu süreç sonraki kurulmaların cesaretini kırmaktadır (Delacroix ve Carroll, 1983, s. 287-288). Kısaca ifade etmek gerekirse, bu çalışmada içsel popülasyon dinamiklerinin ve çevresel etkilerin örgütlerin kurulma oranlarında etkisi olduğu gösterilmiş ve önceki kurulmalar ve kapanmaların yeni örgüt kurma kararlarında önemli etkiye sahip olduğu vurgulanmıştır.

Hannan ve Freeman'ın (1987, s. 910) 1836-1985 yılları arasında Amerikan ulusal işçi sendikalarının kurulma oranlarının analizi çalışmalarında, kurulma oranlarında rekabetçi süreçlerin etkileri ve çevresel etkiler incelenmiştir. Kurulan modeller, kurulma oranında yoğunluğun ve yeni kurulmaların sayısının etkisinin, kuramı destekler şekilde ters U biçiminde, diğer bir deyişle eğrisel (curvilinear) olduğunu göstermektedir. Hannan ve Freeman'ın (1988, s. 25) yine 1836-1985 yılları arasında Amerikan ulusal işçi sendikalarının kapanma oranlarının analizi çalışmasında, yoğunluk düşükten yükseğe çıktıkça, ölüm oranları en başta düşmekte fakat sonra artmaktadır. Kurulma oranlarının incelendiği ilk çalışmada, ulusal işçi sendikalarının kurulma oranları, sendika yoğunluğu tarafından güçlü bir şekilde etkilenmiştir. Kurulma oranı, yoğunluğun artmasıyla birlikte önce artmış fakat daha sonra azalmıştır. Yoğunluk bağımlılığı kuramındaki meşrulaşma ve rekabetin birbirine zıt süreçlerinin örgüt popülasyonlarını biçimlendirdiği görüşü ile uyumlu sonuçlar elde edilmiştir. İşçi sendikalarının ölüm oranı çalışmasında benzer meseleleri işaret etmektedir. Ulusal sendikalardaki ölüm oranının yoğunluk ile birlikte değişip değişmeyeceği sorusuna cevap aranmış ve kurulmalara benzer bir şekilde, yoğunluk arttıkça önce ölüm oranlarının azalacağı ancak sonra artacağı bulunmuştur.

Carroll ve Hannan (1989a), örgütsel ölümün yoğunluk bağımlı etkilerini incelerken, sadece ölüm zamanındaki örgütsel yoğunluğun değil, kurulma zamanındaki yoğunluğunda etkili olabileceğini öne sürmüşler ve yüksek yoğunluk zamanlarında kurulan örgütlerin ölüm oranının artacağını ve yoğunluğun gecikmiş etkisini (delayed density dependence) göstereceğini ifade etmişlerdir. Yoğunluğun gecikmiş etkisi, örgütlerin kuruldukları dönemdeki rekabet düzeyiyle örgütlerin hayatta kalma olasılığı arasında ilişki olacağı fikrine dayanmaktadır (Önder ve Üsdiken, 2007, s. 152). Carroll ve Hannan (1989a) bu fikirlerini 1836-1985 yılları arası Amerikan işçi sendikaları, 1800-1900 yılları arası Arjantin gazeteleri, 1800-1970 yılları arası İrlanda gazeteleri, 1840-1975 yılları arası San Francisco gazeteleri ve 1633-1988 yılları arası Amerikan bira üreticileri popülasyonlarını inceleyerek test etmişlerdir. Belirli tarihsel zamanlarda yoğunluğun örgütsel ölüm oranlarını nasıl etkilediğine odaklanmışlardır. Carroll ve Hannan (1989a, s. 411), tüm bu beş popülasyonun *yoğunluğun gecikmiş etkisini* (delayed density dependence) gösterdiğini ifade etmişlerdir. Böylece yüksek yoğunluk zamanlarında kurulan örgütler, yoğunluktan dolayı ortaya çıkan rekabetin etkisiyle kısıtlı kaynak döneminde kurulmuş oldukları için, ölüm oranlarının yüksek olması

beklenmektedir. Örgütlerin yoğunluğun yüksek olduğu zamanlarda popülasyona girmesi ve ardından rekabete dayanamayarak ölmesi yani popülasyondan çıkması ile popülasyonun zirvesinden hızlı düşüşler, gecikmiş yoğunluğu (density delay) ortaya çıkarmaktadır. Carroll ve Hannan (1989a, s. 426) tarafından bu çalışmada açıklanmaya çalışılan diğer durum ise, yüksek yoğunluk zamanlarında, kaynak nadirliğinin mi (resource scarcity) yoksa kesimlerin dolmasının mı (niche packing) kurulma zamanındaki yoğunluğun gecikmiş etkisini daha iyi açıkladığı sorusudur. Yazarlara göre, kaynak nadirliği, küçük ölçekle başlayan örgütler için geçerli olan sebep olurken, kesimlerin dolması orta veya büyük ölçekle başlayanlar için gecikmiş yoğunluk etkisini en iyi açıklamaktadır. Bazı çalışmalarda bu bulgu desteklenirken (bkz. Carroll ve diğerleri, 1996, s. 129-131; Ingram ve Inman, 1996, s. 644), bazılarında aynı etkiye rastlanmamıştır (bkz. Wholey, Christianson ve Sanchez, 1992, s. 829).

Popülasyon yoğunluğunun kurulma oranlarındaki etkisi Yeloğlu (2007) tarafından popülasyonlar arası etkileşimin etkisi de dahil edilerek çalışılmıştır. Yeloğlu (2007), bilişsel meşruiyet düzeyleri farklı olan banka kökenli olan ve banka kökenli olmayan iki ayrı popülasyonda, banka kökenli olan aracı kurumları bilişsel meşruiyet düzeyi yüksek, banka kökenli olmayan aracı kurumları ise bilişsel meşruiyet düzeyi düşük aracı kurumlar şeklinde tanımlamıştır. Çalışmada elde edilen sonuçlara göre, bilişsel meşruiyet düzeyi yüksek olan banka kökenli aracı kurumların içinde bulunduğu popülasyonun yoğunluğu arttıkça, bilişsel meşruiyet düzeyi düşük olan banka kökenli olmayan aracı kurumların kurulma oranı azalma göstermiştir. Ancak banka kökenli olmayan aracı kurum popülasyonun yoğunluğunun artışı, banka kökenli aracı kurumların kurulma oranı üzerinde etkili olmamıştır. Sonuç olarak Yeloğlu (2007), etkileşimlerin popülasyonların dinamikleri açısından tek yönlü olduğunu ifade etmiştir.

Yoğunluk bağımlılığının kurulma oranında yoğunluğun etkisinin ters dönmüş U şeklinde olduğu tahminini, farklı iki popülasyonda da testeden ve destekleyen Simons ve Ingram (2004, s. 33), Yahudi Ziraat kooperatiflerinin iki türü olan “moshav” ve “kibbutz” kooperatiflerinin kurulma oranlarını incelemişlerdir. Çalışmada, diğer çalışmalardan farklı olan, örgütlerarası rekabet ve karşılıklı bağımlılık açısından politik ideolojinin kaynak gereksinimleriyle nasıl kesiştiğinin gösterilmesidir. Dolayısıyla aynı ideolojiyi ve aynı önemli kaynak temelini paylaşan bu iki popülasyon birbiriyle rekabet halindedir. Her iki popülasyon

da aynı köklerden gelen ideolojileri temsil eden kredi kooperatifleri popülasyonu ile karşılıklı bağımlılıktan yararlanmışlardır. Ancak aynı zamanda her ikisi de rakip ideoloji olan kapitalizmi temsil eden kurumların popülasyonlarıyla olan rekabetten zarar görmüşlerdir. Diğer bir ifadeyle, benzer ideolojiye sahip olanlarla karşılıklı bağımlılık, farklı ideolojilere sahip olanlarla rekabet, benzer ideolojiye sahip olup da aynı önem derecesine sahip kaynaklara duyulan ihtiyaç ise rekabete neden olmaktadır. Barnett ve Woywode (2004, s. 1452), bulguları bu çalışmaya paralel bir çalışma yapmışlar ve ideolojiler arası rekabetin örgütsel ekoloji ile modellenip anlaşılabilirliğini öne sürmüşlerdir. Yazarlar bu fikirleri önemli sosyal ve politik değişikliklerin yaşandığı 1918-1938 yılları arası Viyana’da faaliyet gösteren gazete örgütleri üzerinde incelemişlerdir. Çalışma rekabetin ideolojik olarak yakın olan örgütler arasında daha güçlü olacağını tahmin etmektedir. Çok farklı ideolojileri olanlar birlik ruhundan faydalanırken, benzer olanlar aynı destek temeli için rekabet etmektedirler. Böyle bir rekabet ayrı bir ideolojik konuma sahip örgütlerin tarafında olup, sahip oldukları kimliklerinde mücadeleye neden olmaktadır.

Yoğunluk modeli hakkındaki eleştirilerden biri, Barnett ve Amburgey’in 1990’da öne sürdükleri modelin geneli ile değil, bulguların yorumu ile ilgili “her örgütün meşrulaşma derecesinin aynı varsayılması ve örgütsel büyüklük farklarının dikkate alınmaması” sorunudur. Barnett ve Amburgey (1990, s.82-83), bu sorunun çözümü için *kitle (mass) bağımlılığı* (bir popülasyondaki tüm üyelerin toplam büyüklüklerinin etkisi) önermişlerdir. *Kitle (mass) bağımlılığına* göre, tüm örgütler, büyük örgütler güçlü rakipler ise ve meşrulaşma dereceleri küçük örgütlerden farklı ise, yoğunlukta eşit bir etkiye sahip değildirler. Burada daha büyük örgütlerin etkisini hesaba katmak için, her firmanın kendi büyüklüğü ile ağırlıklandırıldığı *kitle (mass) bağımlılığı* kullanılması gerekmektedir (Barnett ve Amburgey, 1990, s.82-83; Amburgey ve Rao, 1996, s. 1271). Carroll ve diğerleri’ne (1993, s. 166) göre, temel yoğunluk bağımlılığı modelindeki mantık şu şekildedir: Çok fazla sayıda örgüt var olduğunda bu örgütlerin çoğu küçüktür. Daha küçük örgütlerin faaliyete başlaması daha kolay, ölüm oranları ise genellikle daha yüksektir. Böylece, bir tarafta yoğunluk diğer tarafta örgütsel hayatı oranlar arasında ampirik uyumluluk bulmak sürpriz olmayacaktır. Ayrıca Carroll ve diğerleri (1993, s. 166) ölüm oranlarında yoğunluk bağımlılığı için ampirik desteğin, kurulma oranlarında yoğunluk bağımlılığı için olan destekten daha zayıf olduğunu ifade ederek, belirli bir işte bir süre gösterilen performansın

etkilerinin, dolaylı öğrenme ve alt yapının gelişimi gibi etkilerin yoğunluk etkilerinden ayrıştırılması gerektiğini belirtmişlerdir.

Meşrulaşma ve rekabetin bir ülke sınırları dışındaki yakın coğrafi alanda (örneğin aynı kıtada yer almak), ulusal ve uluslararası düzeyde nasıl süreçlendiğini gösteren bir çalışma Hannan ve diğerleri'nin (1995, s. 509), 1886-1981 yılları arasında Avrupa otomobil üretimi sektörüne girişleri inceledikleri çalışmadır. Yoğunluk bağımlı meşrulaşma ve rekabetin temel modeli Belçika, Fransa, Almanya ve İtalya ülkelerinin her biri için tekrarlanmış ve ülkeler arası karşılaştırma yapılmıştır. Yazarlar, bu ülkeler arasındaki bağlantıyı dikkate alınarak meşrulaşma ve rekabet süreçlerini açıklamaya çalışmışlardır. Çalışmada meşrulaşmanın rekabetten daha geniş bir alana yayıldığı hipotezi desteklenerek, rekabetin sadece bir ülkenin kendi yoğunluğuyla ilgili olduğu belirtilmiştir. Diğer bir ifadeyle meşrulaşma tüm Avrupa otomobil üreticilerinin yoğunluğu ile işlemekte iken rekabet bir ülkenin kendi otomobil üreticileri yoğunluğu tarafından belirlenmektedir. Bu tez İngiltere hariç diğer dört ülkede desteklenmiştir.

Hannan ve diğerleri'nin (1995) çalışmasına bir eleştiri olarak, Baum ve Powell (1995, 529-530), bu çalışmada tanımlanan meşrulaşma kavramıyla ilgili problemlerini ifade etmişlerdir. Meşrulaşmanın direkt olmasa bile farklı ölçümler kullanılarak örgütsel yoğunluktan farklı bir şekilde ölçülebilir olduğunu öne sürerek, yazarların meşrulaşmayı bir süreç olarak ele almalarını ve yoğunluk bağımlılığının ölçtüğü bilişsel meşrulaşmayı, kurumsallaşmanın en önemli yüzü olarak yorumlamalarını eleştirmişlerdir. Dolayısıyla yazarlar bilişsel meşrulaşmanın yanı sıra sosyopolitik meşrulaşmayı da ön plana çıkarmaktadır. Sosyopolitik meşrulaşmadan kastedilen bir örgüt biçiminin devlet ve mesleki örgütler gibi güçlü kurumlarla ilişkisinin niteliği ve esasen onlar tarafından kabul görüp görmediğidir (Önder ve Üsdiken, 2007, s. 170). Baum ve Powell (1995, s. 536), eğer örgütlerin kurumsal bir ekolojisi geliştirilirse, ekolojistlerin sosyopolitik meşruluğun etkisine bakmak için yoğunluk temelli olmayan alternatiflerin kullanılmasına ihtiyaç duyacaklarını öne sürmüşlerdir. Baum ve Powell (1995) tarafından belirtilen diğer bir problem ise, yoğunluk bağımlılığı kuramının, tüm örgütlerin meşrulaşmaya ve rekabete eşit oranda katkı yaptığının, hiçbir örgütün tek başına meşrulaşma ve rekabete egemen olamayacağını varsaymasıdır. Baum ve Oliver (1992, s. 540) ve Baum ve Powell (1995, s. 529), yoğunluk

bağımlılığı kuramının, bilişsel meşrulaşmaya odaklı olduğunu belirtmektedir. Yazarlara göre, bilişsel meşrulaşma sosyopolitik onaylanma olmaksızın başarılabilmesine rağmen, sosyopolitik meşrulaşma, bilişsel meşrulaşmanın çok önemli bir kaynağıdır. Örgüt popülasyonları izole bir çevrede faaliyet göstermedikleri için, sosyopolitik meşrulaşma ihmal edilemez (Baum ve Powell, 1995, s. 530). Dolayısıyla kuramın bilişsel meşrulaşma ile açıkladığı yoğunluk ve kuruluş ve kapanış oranları ilişkisi, örgütsel biçimin sosyopolitik meşruiyete kavuşmasının etkilerini de gösteriyor olabilir (Önder ve Üsdiken, 200, s. 170). Sosyopolitik meşruluğu ise Baum ve Oliver (1992, s. 540), örgüt ve kurumlar arasındaki bağlantı sayısını ifade eden *ilişkisel yoğunluk* ile ölçülebilir halde getirmişlerdir.

Hannan ve Carroll (1995, s. 539-540), Baum ve Powell'in (1995) eleştirilerine, meşrulaşmanın sayısız alternatif anlamlarının üzerinden gittiklerini ve meşrulaşmanın çok boyutlu bir kavram olduğunu söyleyerek, ayrıca tüm boyutları ele alamayan çalışmaların başarılı olamayacağı eleştirisinin, neredeyse tüm kuramsal çalışmaların başarısız olacağını varsaydığını söyleyerek cevap vermişlerdir. Sosyopolitik meşrulaşmayı ihmal ettikleri eleştirisine ise karşı çıkarak bu sorunu kurumsallaşma çalışmalarında kullanılan popüler bir yöntem kullanarak ölçtüklerini ve çalıştıkları popülasyon üzerinde dönemsel olayların etkilerini çalışmalarına dahil ettiklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca sosyopolitik değişkenlerin halihazırda popülasyonun evrimindeki etkilerinin gayet açık olduğunu ve bunların ayrıca incelenmesinin çok enteresan olamayacağını eklemişlerdir. Baum ve Powell'in (1995) örgütlerin kurumlarla bağlarını dâhil etmesi stratejisini de, bir örgütün bir kurumdan sertifika alması örneğiyle sunarak, bunun da dışsal bir bağ olduğunu vurgulamışlar ve onlara göre bunun da güvenilmez olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca bu bağların örgütlerin yaşam şanslarını etkilemesine rağmen, analistler tarafından gözlemlenmesinin zor olduğunu altını çizmişlerdir. Son olarak da, beş farklı ülkede beş farklı dilde 100 yıl üzerinde gazete popülasyonu araştırıldığında, Baum ve Powell'in (1995) elde edilen verilerin bilişsel meşrulaşma açısından önemli derecede bilgi üretileceği konusunda fikir sahibi olmadıklarını, karşılaştırmalı analiz yapmadıkları için böyle bir çabanın çok büyük zaman ve maddi kaynak gerektirdiği konusunu atladıklarını ifade ederek, yazarların kendi savundukları fikirlerin doğru olduğuna dair bir inançları var ise bunu test etmeleri gerektiğini ifade etmişlerdir.

Baum ve Oliver (1992, s. 540), ölçülebilir hale getirdikleri *ilişkisel yoğunluk* ile kurumsal altyapılardan (meşrulaşma gibi) faydalanma kabiliyetinin ölüm oranını etkilediği görüşünü öne sürmüşlerdir. İlişkisel yoğunluk, yukarıda bahsedildiği üzere, bir popülasyonun üyeleri ve popülasyonun çevresindeki önemli aktörler—kurumsal çevresi arasındaki biçimsel ilişkilerin sayısıdır. Baum ve Oliver (1992) çalışmalarında, çocuk yuvası (kreş-day care center) popülasyonunda kurulma ve kapanma oranlarında popülasyon yoğunluğu ve ilişkisel yoğunluğun etkilerini incelemişler ve ilişkisel yoğunluğun uzun dönemde ölüm oranlarını azaltarak kurulma oranlarını arttırdığı sonucuna varmışlardır. Daha spesifik olarak, Baum ve Oliver (1992, s. 555-556), kurulma ve kapanma oranlarında kurumsal çevreye yerleşikliğin (embeddedness) etkilerini test etmek için popülasyonu kuşatan çevredeki hükümet ve toplum kurumları ve çocuk yuvası popülasyonunun üyeleri arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Bulgular, örgüt popülasyonlarında rekabet ve kurumsallaşma süreçlerini biçimlendirmede kurumsal çevreyle ilişkilerin önemli rolü olduğunu göstermektedir. Bu popülasyonun büyümesinin ilk aşamalarında, kurulma oranlarında artışlar ve kapanma oranlarında azalışlar, popülasyon ve onu kuşatan kurumlar arasında bağlantıların artmasından kaynaklanmaktadır. Büyümenin sonraki aşamalarında kurumsal çevreye yerleşiklik durumu yüksek seviyelere yaklaştıkça, tüm popülasyonun hayatta kalma kapasitesi artmıştır. Bu popülasyon seviyesindeki etkilere ek olarak bu çalışmada, kurumsal çevresiyle direkt ilişkili olan çocuk yuvalarının, ilişkisi olmayan yuvalardan daha yüksek oranda hayatta kalma avantajına sahip olduğu ifade edilmektedir.

İlişkisel yoğunluk analizlerinde, Baum ve Singh (1994a, s. 483; 1994b, s. 346) potansiyel rekabet ve potansiyel karşılıklı bağımlılığı ölçmek için *yoğunluk örtüşmesi* ve *yoğunluk örtüşmemesi* arasında ayırım yapmışlardır. Çocuk yuvaları popülasyonundaki örgütlerin kesim örtüşmesi ve kesim örtüşmemesinin bir popülasyon kesiminde olan örgütler arasında karşılıklı bağımlı yaşam (mutualism) ve toplu yaşam (commensalism—bir organizmanın diğerinden yararlandığı ancak diğerinin bu durumdan etkilenmediği müşterek yaşama şekli) derecesini belirlediği ve bunun da bu kesimdeki yeni girişimcilerin oranını etkilediği ifade edilmiştir. Kesim örtüşmesi, çocuk yuvalarının kaydını almak açısından lisanslı oldukları çocuk yaşlarına göre belirlenmiştir. Örgütsel kesimler, popülasyon içinde kaynak gerekliliklerini ve verimlilik kapasitelerini temsil etmektedir ve örtüşen kesimlerin (aynı yaş grubu çocuk yuvalarının) yoğunluklarına odaklanılmıştır. Kesim örtüşmesi

temelinde ağırlıklar kullanılıp, popülasyon yoğunluğu, yoğunluk örtüşmesi ve örtüşmemesi şeklinde iki parçaya ayrılmıştır. Böylelikle, çocuk yuvaları arasında potansiyel rekabet ve işbirliği ölçülebilmıştır. Sonuç olarak, rekabetçi etkileri olan yoğunluk örtüşmesinin, kurulma oranlarını azaltıp, ölüm oranlarını arttırırken, karşılıklı bağımlılık etkileri olan yoğunluk örtüşmemesinin kurulmaları arttırarak ölüm oranlarını azalttığını ifade etmişlerdir.

Zucker (1989, s. 543), Carroll ve Hannan'ın (1989b) gazete örgütlerini inceledikleri çalışmalarında, popülasyon ekolojisi ve kurumsallaşma kuramı arasında bağlantı kurduklarını ve doğum/ölüm oranları ve iki önemli değişken olan rekabet ve meşrulaşma ilişkilerini test ettiklerini ifade etmiştir. Buna göre örgüt popülasyonunun ilk zamanlarında artan meşrulaşma ile birlikte yüksek örgütsel kurulma oranları ve düşük kapanma oranları ile yoğunluk artmaktadır. Daha sonra, örgütsel popülasyon iyi yapılanmış olmakta, yüksek yoğunluğa erişmekte, ardından gelen rekabet ise düşük kurulma oranları ve yüksek kapanma oranları üreterek yoğunluğu azaltmaktadır (Carroll ve Hannan, 1989b). Zucker (1989, s. 543), bu formülasyonların gerçek bir teste tabi tutulmadığını, ne meşrulaşmanın ne de rekabetin ölçülmediğini, yoğunluğun bir fonksiyonu olarak alındıklarını ifade etmiştir. Yoğunluk bağımlılığının iddialarından, meşrulaşmanın popülasyondaki örgütlerin sayısı ile azalan oranda artacağı konusunda bir kanıt olmadığını öne sürmüştür. Meşrulaşmanın dereceli bir yükselmeden ziyade dik bir yokuş olduğunu belirterek, Carroll ve Hannan'ın (1989b) uzun bir zaman süreci içinde çok fazla sayıda örgütün meşrulaşma ve rekabetini ölçme işinin yapılabilir olmadığı fikirlerini eleştirmiş ve bir ön test için bazı deneysel çalışmaların gerekli olduğunun altını çizmiştir. Yoğunluk bağımlılığının popülasyonlar arası değil de sadece popülasyon içinde olarak tanımlanmış olmasını da eleştirerek, gazete örgütlerinin sadece gazetelerin rekabetinden değil aynı zamanda televizyon ve radyo kanallarının artışından olumsuz etkilenebileceğini öne sürmüştür. Rekabet ve meşrulaşmanın zıt süreçleri ve tekdüze olmayan form arasında bir ilişki olmadığını, tekdüze olmayan ilişkinin belirsiz olmadığını, başka formülasyonlarla tahmin edilebileceğini, bu tekdüze olmayan etkilerin bilimsel icatlar ve sosyal değişiklikler gibi dışsal şoklar ile gerçekleşebileceğini, ancak bunların test edilmediğini ifade etmiştir.

Carroll ve Hannan (1989c, s. 545) ise cevaben, Zucker'ın (1989) hayati oranlarda meşrulaşma ve rekabetin etkilerini direkt olarak ölçülmesini tercih ettiğini fakat yoğunluk

bağımlılığı modelinin testinin meşrulaşma ve rekabetin direkt ölçümüne dayanmadığını belirtmişlerdir. Zucker'in kendi çalışmasına atıfta bulunarak, Zucker'in kendisinin kurumsallaşmanın göstergelerinin kaynak bağımlılığı ölçümlerinden daha dolaylı olduğunu belirttiği ve deneysel çalışmaların kuramı parça parça incelediği çalışmasını örnek vermişlerdir. Carroll ve Hannan (1989c, s. 546) meşrulaşmanın direkt ölçülemeyeceğini, ne ekolojistlerin ne de kurumsalcıların henüz böyle bir girişimde bulunmadığını, bunu ölçebilmek için örgütlerle tek tek iletişime geçmek gerektiğini ifade etmişlerdir. Carroll ve Hannan (1989c, s. 547), Zucker'in (1989) yoğunluğun zirvede olduğunda veya azalma olduğunda belirli dışsal şokların tanımlanması gerekliliği açıklamalarına katılmadıklarını belirterek, kendilerinin kurulma zamanındaki yoğunluğun örgütsel ölüm oranlarında etkisi olduğunu gösterdiklerini ve çalışmalarının sonuçlarının ekonomik döngüleri ve diğer mevcut etkileri zaten gösterdiğini savunmuşlardır. Bira üreticileri çalışmasında da dışsal şok olarak alkol yasağının kullanıldığını ve yoğunluk bağımlılığı tezlerinin güçlü ve anlamlı bir şekilde kanıtlandığını eklemişlerdir.

Önder ve Üsdiken (2007, s. 173), görgül çalışmalardan ele edilen bulguların rekabet sürecinin etkilerinin, coğrafi konum, örgütsel büyüklük ve örgütsel strateji temelinde tanımlanan alt topluluklarda daha kuvvetli olduğuna işaret ettiğini belirtmişlerdir. Başka bir ifadeyle, bir örgüt topluluğunda, içinde faaliyet gösterdikleri coğrafi bölge, büyüklük ve strateji açısından birbirlerine yakın olan örgütler daha fazla rekabet edeceklerdir, çünkü bu örgütlerin kurulmaları ve hayatta kalmaları için gerekli olan kaynak kümeleri daha fazla örtüşmektedir. O halde topluluk yoğunluğunu rekabetin bir ölçüsü olarak kullanmak yerine topluluğun içsel yapısına eğilen bir yoğunluk bağımlılığı yaklaşımı daha uygun olacaktır. Bu konuda yapılmış çalışmalara bir örnek yukarıda bahsedilen Hannan ve diğerleri'nin (1995) meşrulaşmanın rekabetten daha geniş bir alanda etkili olduğu ve rekabetin bir ülkenin kendi otomobil üreticileri yoğunluğu tarafından belirlendiği çalışmalarıdır.

Cattani, Pennings ve Wezel (2003, s. 670), mekansal ya da coğrafi açıdan örgüt dinamiklerinin incelenmesinin üzerinde çok fazla durulmayan bir alan olduğunu ifade etmişlerdir. Ancak yerel ve genel açıdan bu tarz çalışmaların yapılması endüstrinin evrimini anlamada çok önemli olmaktadır. Heterojenliğin derecesi örgüt popülasyonlarının ortaya çıkması, artması ve gerilemesi için bir ön koşuldur. Mekansal veya coğrafi alanın kurulma

desenlerinde heterojenliğin etkisi olduğu kabul görmektedir. Yoğunluk bağımlılığı çalışmalarında meşrulaşmanın etkileri genelde ulusal bağlamda bulunmasına rağmen (Hannan ve diğerleri, 1995; Wezel ve Lomi, 2003), bazı çalışmalarda ekolojik süreçlerin ulusal örgüt popülasyonları içinde daha küçük coğrafi alanlardan temel bulduğu gösterilmiştir (Lomi, 2000; Greve, 2002). Bu çalışmalar aşağıda detaylı olarak ifade edilmiştir.

Lomi (2000, s. 433), 1846-1989 yılları arasında Danimarka'daki ticari bankaların kurulma oranlarını incelemiştir. Örgütsel kurulma süreçleri bağlamında yoğunluk bağımlı meşrulaşma yoğunluk bağımlı rekabetten daha geniş bir alanda işlemektedir. Daha toplanmış şekilde faaliyet gösteren bankaların—örneğin Kopenhag'da konumlanan bankaların kurulma oranları, yoğunluk bağımlılığının standart modelini desteklemiş ve bu oranlar ulusal yoğunluk tarafından negatif olarak etkilenmiştir, diğer bir ifadeyle, Danimarka genelinde banka kurulma oranının artması, Kopenhag'da banka kurulma oranını azaltmıştır. Dolayısıyla çoklu seviyeli yoğunluk-bağımlı modelde kısmi bir destek bulunmuştur.

Bir diğer çalışma ise, Wezel ve Lomi (2003, s. 359)'nin 1894-1993 yılları arasında Belçika, İtalya ve Japonya'da 700 civarında motosiklet firması üzerinde yaptıkları çalışma ile ülkeye özgü rekabet avantajlarının evrimsel ve örgütsel temellerine açıklık getirmişlerdir. Ulusal rekabet avantajının, popülasyon yaşı ve yerel ve yerel-olmayan yoğunluk arasındaki etkileşimlerin kümesi ile nasıl bir ilişkisi olduğunu göstermişlerdir. Buna göre, ulusal rekabet seviyesi, rekabet avantajına sahip olan ülkelerde diğer ülkelerden daha yüksektir. Çünkü rekabet avantajı olan popülasyonlar kıtalar arası seviyede üretimin yayılmasından fayda sağlarken aynı seviyede rekabetçi baskılara maruz kalabilmektedirler. Pazarı giriş oranında yoğunluğun etkileri aynı bölgelerde olup rekabet avantajına sahip ülkelerde, yakın çevre bölgelerinde olan rekabet avantajına sahip ülkelerde olduğundan daha zayıftır. Bunun nedeni, aynı bölgede yoğunluğun artması, rekabette artacağı için yeni giriş olmamasına neden olmaktadır. Pazarın uluslararasılaşması, bir rekabet avantajı olarak ülkelerin giriş oranında olumlu etkiye sahiptir.

Baum ve Mezias (1992, s. 580-586), 1898-1990 yılları arası Manhattan otelcilik sektöründe başarısızlık oranında yerel rekabetin etkisini incelemişler ve bir popülasyonda benzer kaynak gereksinimleri olan örgütlerin daha yoğun bir şekilde rekabet edip etmeyeceklerini test etmişlerdir. Çalışmada, örgütsel büyüklük, coğrafi konum ve fiyat

dağılımları açısından yoğun bir şekilde yerleşilen bölgelerde konumlanan otellerin anlamlı bir şekilde daha yüksek başarısızlık oranlarını tecrübe ettiği görülmüştür. Yazarlara göre popülasyondaki tüm örgütler aynı nadir kaynaklar için rekabet etmeyebilirler veya eşit oranda rekabete katkı yapmayabilirler ve rekabeti eşit olarak tecrübe etmeyebilirler. Eğer bir popülasyondaki tüm örgütler eşit rakipler değillerse, o zaman popülasyonun yoğunluğu ve popülasyondaki farklı örgütler tarafından karşı karşıya kalınan rekabet doğru bir şekilde ölçülemez. Bir popülasyondaki örgütler arasındaki örgütsel farklılıkları anlayabilmek, rekabet dinamiklerini anlayabilmeyi kolaylaştırmaktadır. Çalışmaya göre, örgütler arasında ölçek temelli benzerlikler arttıkça kaynaklar için daha büyük yerel rekabet oluşur, merkez bir örgüte daha benzer olanlar onun rakipleri olur, bu da onun hayatta kalma şansını azaltır. Ayrıca, coğrafi olarak konumlanılmış bölgede rekabetin yoğun olmasının otel başarısızlık oranlarıyla pozitif ilişkili olduğu, benzer şekilde fiyat olarak konumlanma açısından rekabetin yoğunluğu otel başarısızlık oranlarıyla pozitif ilişkili olduğu bulunmuştur.

Ekolojik kuramın geleneksel olarak örgütsel popülasyonların zamansal evrimine vurgu yaptığıının altını çizen Greve (2002, s. 847-872), Tokyo bankalarını test ettiği çalışmada, mekânsal evrimi dikkate almıştır. Mekânsal yayılma, rekabet ve yoğunluk bağımlılığı kuramları, coğrafi olarak tarif edilen alt popülasyonların nasıl büyüdüğü ve komşu alt popülasyonlarla nasıl etkileşime girdiği konularında tahmin yapmada kullanılır. Bu çalışma Tokyo’da bankacılığın ilk zamanlarından sağlanan veri ile test edilmiş ve bölgeler içerisinde ve komşu bölgeler arasında yoğunluk bağımlılığı modeli desteklenmiştir. Bu, örgütsel popülasyonların mekansal evriminin incelenmesine izin vererek mekansal (coğrafi) kümelenmelerin faydaları ve sorunlu yanlarını belirlemede önem taşımaktadır. Banka genel merkezlerinin mekansal yoğunlaşmasının, finansal merkezler, bankalar arası yakın koordinasyon gerektiren bankacılık faaliyetlerini içerdiği için bazı avantajları vardır. Şube yoğunlaşmasının ise, şubelerin hepsinin perakende örgütler olmalarından dolayı, mekansal olarak yakın olanların rekabetçi ilişkileri daha güçlü olduğu için, bir avantajı yoktur.

Benzer şekilde, meşrulaşma ve rekabetin yoğunluğu, endüstrinin yaşının ve zaman içinde farklılaşan seçim baskılarının bir fonksiyonu olduğundan dolayı, zaman, heterojenlik için önemli bir kaynak olarak görülmeye başlanmıştır. Örgüt popülasyonlarının süreçleri, yapıları ve fonksiyonları zaman ve mekan ile tanımlandığı için meşrulaşma ve rekabetin

zaman ve mekân boyutlarının incelenmesi önemlidir (Cattani, Pennings ve Wezel, 2003, s. 670). 1880–1986 yılları arasında Hollanda muhasebe firmalarının kuruluş oranlarını inceleyen Cattani, Pennings ve Wezel (2003, s. 671-673), yerel yoğunluk bağımlılığı süreçlerinin, aynı bölgede olanların iletişiminin kolaylaşması ve bilgi yayılımını tetiklemesi nedeniyle gerçekleşen örgütsel kurulmalarla ilgili olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca, örgütler yaşlandıkça önemli dönüşümler içerisine gireceklerinden, ulusal saatlerden ziyade yerel saatlerin örgütsel kurulmaları etkileyeceğini ifade etmişlerdir. Yazarlara göre sosyal yayılma (social contagion)—uygulamaların, inançların ve tutumların varlığının fiziksel çevre tarafından düzenlenen dolaylı veya dolaysız iletişimler aracılığıyla aktarılması— yeni örgütsel formların yayılmasını sağlamaktadır. Bu sosyal etkileşim bu tarz yayılmayı ve aynı zamanda rekabetin seviyesini arttırmaktadır. Hollandalı muhasebe popülasyonunda kurulma oranları, ulusal yoğunluk bağımlı meşrulaşma ve rekabetten ziyade yerel yoğunluk bağımlı meşrulaşma ve rekabetten güçlü bir şekilde etkilenmektedir. Meşrulaşma ve rekabet ulusal olarak tanımlanan endüstrilerde coğrafi değişikliklere tabidir.

Tüm örgütlerin benzer risklere tabi olduğu homojenlik varsayımı karşın (Hannan ve Freeman, 1989), heterojenlik örgütsel popülasyonlar için apaçık bir sorundur. Örgütler farklı risklere tabidirler ve bu farklılıklar gözlemlenemeyebilir. Gözlemlenemeyen faktörler ise örgütsel popülasyonda yapısal özellikleri etkileyebilir. Lomi (1995a, s. 137-140)'nin 1964-1988 yılları arası İtalya'da kırsal bankalar üzerinde yaptığı çalışmada, 13 coğrafi bölgeden veri toplanmış ve bu bankaların kurulma oranları üzerinde gözlemlenemeyen heterojenliğin ve lokasyon bağımlılığının etkileri incelenmiştir. Sonuçlar aynı bankaların farklı bölgesel gruplarının, içsel olarak farklılaştıkları ve popülasyonun farklı bölümleri genel meşrulaşma ve rekabet süreçlerine farklı bir şekilde yanıt verdikleri için aynı ulusal rekabet ve kurumsal baskılardan farklı bir şekilde etkilendiğini göstermiştir. Yerel ve yerel olmayan yoğunlukta asimetric bir etki öne sürülmektedir. Rekabet yerel seviyede, ulusal seviyede olduğundan yedi kat daha güçlüdür ve kurulma oranlarını azaltıcı etkisi vardır.

Yoğunluk bağımlılığında ekolojik araştırmaları derinleştirmekte farklı bir yöntem, yoğunluk ve örgüt seviyesinde, itibardan kaynaklanan meşruluğun etkilerini eş zamanlı değerlendirmektir. Zayıf itibarı olan düşük statülü örgütler, formlarının meşru olması sayesinde korunmuş olsalar bile yüksek statülü örgütlerden daha yüksek hızda mı ölürler?

Pazardaki yüksek statülü firmaların itibarı, düşük statülü formun meşruluğu artma eğiliminde olduğunda bile kurulmaları engeller mi? Alternatif olarak, bireysel örgütlerin itibarı bir formun geneline faydalı olacak şekilde yayılması etkilerini üretir mi? Yoğunluk bağımlılığının sınır koşullarını göstermek için bu konuda ve diğer ilişkili meselelerde araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır (Amburgey ve Rao, 1996, s. 1272).

Hem örgütsel ekoloji hem de yeni kurumsallaşma kuramı, yeni örgütsel formların ortaya çıkışında meşrulaşmanın önemini vurgulamasına rağmen, süreci gözlemlemek için farklı lensler kullanırlar. Örgütsel ekolojistler, çok farklı popülasyonlarda meşrulaşma sürecini benzer şekilde modellemek için gözlemlenebilir olanlara örneğin yoğunluğa odaklanarak daha bir geniş açıdan olaya bakma eğilimindedir. Bilişsel-esas meşrulaşmanın (constitutive-cognitive legitimation) bir örgütsel formdaki olumlu yayılmalar sonucu dereceli olarak ortaya çıktığı varsayılmaktadır. Ampirik bulgular yoğunluğun gelişmekte olan popülasyonlarda kurulma oranlarını arttırdığı, ölüm oranlarını azalttığını göstermektedir. Buna karşın yeni kurumsalcılar meşrulaşma sürecine temel olan, girişimciler ve diğer aktörlerin ortaklaşa eylemlerine odaklanma eğilimindedirler. Politik faaliyet ve sosyal hareket yeni formları biçimlendirdiğinde, özellikle bu form önceden varolan örgütlerden farklılaştığında, bir örgütsel formun ortaya çıkışı, sosyal bir yapı projesi olarak görülmektedir (Boone ve Carroll, 2006, s.3).

Hannan, Polos ve Carroll, 2007 yılındaki çalışmalarında örgütsel formların nasıl ortaya çıktıkları ve meşrulaştıkları konusunda revize bir kuram öne sürmüşlerdir. Bu kuram bir formu, yüksek seviye meşrulaşmaya sahip olan bir kategori olarak tanımlar. Formülasyonun merkezi bir özelliği kategorilerdeki örgütsel üyeliğin belirsiz veya kısmi (fuzzy or partial) olarak dikkate alınmasıdır. Kısmilik (partially) veya belirsizliğin (fuzziness) ne anlama geldiğini açıklama açısından, Hannan, Polos ve Carroll (2007) belirsizliği örneklerle göstermişler ve “üniversite” olarak tanımlı örgütsel kategori ve bu örgütsel kategoriye kullanan bazı örgütler üzerinde tartışmışlardır. Herkesin “üniversite” olarak tanımlı kategoriye dahil olduğu konusunda fikir birliğinde olduğu üniversiteler: University of Bologna, Oxford University, Harvard University, vb. Buna karşın nerdeyse herkesin kategoriye dahil olmadığını düşündüğü diğer durumlar: Hamburger University of McDonald’s Corporation (bir çalışan eğitim merkezi), Dreyer’s Leadership University of the

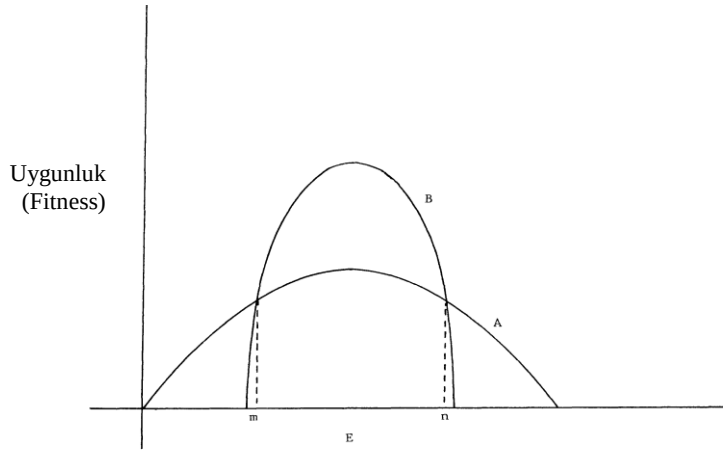
Dreyer's Grand Ice Cream Company. En ilginç durumlar ise: Rockefeller University (mükemmel bir araştırma örgütü fakat çok az öğrencisi var ve formal bir eğitim müfredatı yok), the University of Phoenix (öğrenci kabulü açısından en büyük ABD yüksek eğitim örgütü, ancak çok az düzenli ve sürekli fakültesi vardır ve çok fazla sayıda çevrimiçi (online) dersleri vardır), Bob Jones University (ifade ve araştırmada kısıtları olan temel Baptist kilisesine bağlı bir örgüt), the Maharishi University of Management (akademik misyonunun merkezi bir parçası olarak soyut meditasyonu vurgular), ve The National Defense University (en üst düzey askerleri ve bazı kamu görevlilerini eğiten, master dereceleri veren National War College'ı da içeren yapı). Hannan, Polos ve Carroll, gözlemcilerin genelde bu ilginç durumların üniversite kategorisine ait olup olmadığı konusunda anlaşmazlıkları olduğunu ifade etmektedirler. Bazıları, biri veya diğerinin kategoriye uyduğu ancak geri kalanların uymadığını öne sürebilirken, insanların çoğu da bu örgütleri, teknik üniversiteler, olağan olmayan veya tipik olmayan üniversiteler olarak *bazı açılardan* "üniversite" olarak düşüneceklerdir. Hannan, Polos ve Carroll, böyle kaçamak kelimelerin kullanımını dilbilimsel açıdan kısmilik-belirsizlik (partiality-fuzziness) anlamına geldiğini iddia etmektedirler. Üyeliğin belirsizliği algısı, etiket ve kategori şemasının sadece bireysel örgütlere uygulandığını vurgular. Bu aynı zamanda örgütlerin aynı anda birden fazla popülasyona üye olmalarına izin verir. Buna göre popülasyonun yoğunluğu, üyelerin basit sayımından ziyade, araçların üreticilere atadığı etiketteki üyelik derecelerinin toplamına eşittir (Boone ve Carroll, 2006, s.6'dan alıntı). Bir etiketin anlamı hakkında izleyiciler arasında ortak karar düzeyi arttığında, meşrulaşma artmaktadır.

Bogaert, Boone ve Carroll (2006, s.2-5)'un, belirsiz yoğunluk (fuzzy density) ve popülasyon kıyaslaması (population contrast) hakkında tahminler yapmışlardır. Bu tahminler 1884-1939 arası dönemde Hollanda denetim sektöründe test edilmiştir. Hollanda'da denetim mesleğinin meşruluk kazanması onlarca yıl almıştır. Bunun sebebi, Hollandalı denetim firmalarının meşruluğu için gayret gösterme konusunda bu meslek kuruluşlarının rekabet halinde olmasıdır. Diğer bir ifadeyle, popülasyon seviyesinde meşrulaşma, farklı mesleki kuruluşlarda organize olmuş aktörlerin bu şekilde parçalanması ile sekteye uğramıştır.

2.7. Kesim Genişliği Kuramı

Bir popülasyonun kesimi, popülasyonun diğer tüm popülasyonlara karşı üstün olduğu alan olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir ifadeyle, ekolojik kesim, bir popülasyonun hayatta kalabileceği kaynak türleri ve seviyelerinin kombinasyonlarıdır (Hannan ve Freeman, 1977, s. 947). Kesim genişliği, bir popülasyonun değişen kaynak düzeylerine toleransını, rakiplerine direnç gösterme yeteneğini, ve büyümeyi engelleyen diğer faktörlere karşı verdiği tepkiyi işaret etmektedir. Bir örgütün, çevresel kaynaklar dizisinden yaptığı seçim ile kapasitesini belirlediği alandır. Geniş toleransa sahip olan, diğer bir ifadeyle birbirinden farklı durumları yeniden üretebilen bir popülasyonun geniş bir kesime sahip olduğu söylenebilmektedir (Freeman ve Hannan, 1983, s. 1118). Her popülasyon ayrı bir kesim ile meşgul olmaktadır. Eğer örgütler sınırlı kaynak dizisine sahip iseler ve sadece bu kaynak dizisi içerisinde hayatta kalabilecek iseler, bu örgütler uzmanlaşmış örgütlerdir. Diğer türlü, genelci örgütlerdir ve hayatta kalmak için geniş kaynak dizisine—teknoloji, müşteri, çalışan becerileri ve diğer üretim faktörleri— sahiplerdir (Hannan ve Freeman, 1977). Uzmanlaşmış örgütler çevreden faydalanmayı maksimize ederler ve bu çevrede bir değişim deneyimleme riskini kabul ederler. Diğer taraftan genelcilerin çevreden faydalanmaları daha düşük düzeydedir ve bu da onlara daha fazla güvenli ortamı getirmektedir (Hannan ve Freeman, 1977, s. 948).

Popülasyonların tek bir çevresel boyuta göre farklılaştığı durumlar dikkate alındığında, Şekil 4’de A popülasyonunun daha geniş bir kesim ile B popülasyonunun ise daha dar bir kesim ile meşgul olduklarını görülmektedir. B, kendisinin çevreye uyumuna odaklanmıştır (fitness) ve A’ya göre çevresel duruma daha çok uyumlu görünmektedir. Genellikle genelci (generalist)-uzmanlaşmış (specialist) olarak ifade edilen bu ayrım, örgütlerin popülasyon ekolojisi için çok önemlidir (Hannan ve Freeman, 1977, s. 947).

Şekil 4: Uzmanlaşmış ve Genelci Örgütler İçin Uygunluk Fonksiyonu

Kaynak: Michael T. Hannan ve John Freeman, “Population Ecology of Organizations”, American Journal of Society, 82 (5), 1977, s. 947.

Kesim genişliği kuramında, dar bir çevresel kesime yönelik olmanın veya başka bir ifadeyle örgüt olarak uzmanlaşmanın ne tür üstünlükleri veya elverişsiz tarafları vardır sorusu ön plana çıkmaktadır. Örgütlerin kapasitesi, ilişkili oldukları çevresel kesimin belirli koşullarında en iyi performansı sağlayacak şekilde ya da koşulların değişken olması durumunda farklı koşullara uyum sağlayacak ve bu koşullarda yaşamlarını devam ettirebilecek çeşitliliği içerecek şekilde dar veya geniş olabilir (Önder ve Üsdiken, 2007, s. 154-55).

Hannan ve Freeman (1977, s. 951-954; 1989, s. 311) ve Freeman ve Hannan (1983, s. 1118), kesim genişliği kuramında, örgütlerin, geniş kesim alanını hedeflemesi ile genelci, dar kesim alanını hedeflemesi ile uzmanlaşmış örgüt stratejisini seçtiklerini ifade etmektedir.

Hannan ve Freeman, 1977 yılında yayınladıkları örgüt kuramında yeni ufuklar açan makalelerinde (s. 950-56), biyolojiden analogi yolu ile çevredeki mekansal (spatial) ve zamansal (temporal) değişimi incelemişlerdir. Diğer bir deyişle, kesim genişliği kuramı, çevrede meydana gelen hem zamansal hem de mekansal değişimleri işaret etmektedir. Kuram, zamansal ve mekansal dağılımların iki özelliğine odaklanmaktadır. İlk seviye *çevresel değişkenliktir (variability)* (Freeman ve Hannan, 1983, s. 1119). Çevresel değişkenlik zamansal ve mekansal serilerde (çevresel dalgalanmalarda) ortalamanın dışındaki değişimi

ifade etmektedir. Değişkenlik, yüksek derecede değişkenlik (high variability) ve düşük derecede değişkenliği (low variability) işaret etmektedir.

Çevresel değişimin yüksek mi düşük mü olduğu Hannan ve Freeman'ın (1989, s. 312) yarı-iletken firmaları üzerinde yaptıkları çalışmalarında, geçici eğilimler (temporal trends) olarak tanımlanmış ve bu da ürün ailelerinin yaşam döngüsü ile ölçülmüştür. Yine Freeman ve Hannan'ın ve (1983, s. 1134) restoranlar üzerinde yaptıkları çalışmada, değişkenliği 1976 son çeyreğinden 1980 ilk çeyreğine kadar olan zamanda, her şehrin toplam restoran satışlarındaki değişimin katsayısı ile ölçmüşlerdir.

İkinci seviye ise değişimin deseninin bir karakteristiği olan *değişimin sıklığıdır* (Freeman ve Hannan, 1983, s. 1119; Hannan ve Freeman, 1977, s. 952). Zamansal değişimler açısından bakılacak olursa, değişimin deseni, zaman serilerindeki farklı sıklıklardaki dalgaların kombinasyonları (değişimin düzensizliği) ile temsil edilmektedir. Yüksek sıklıkta dalgalar baskın olduğunda, bu serinin kısa süreli olan sık sık değişimleri (fine-grained environment) diğer bir deyişle küçük dönemsel değişiklikleri ifade ettiği söylenmektedir. Örneğin; ürün-hizmet talebi değişimi. Düşük sıklıkta dalgalar seriye egemen olduğunda ise, bu değişimin düşük sıklıkta ve uzun süreli olan değişimler (coarse-grained environment) diğer bir ifadeyle büyük dönemsel değişimler halinde olduğunu göstermektedir. Örneğin; legal yapıda değişiklik. Tamamıyla durgun ve istikrarlı olan çevrelerde değişimin sıklığı tanımlanmamıştır.

Daha spesifik olarak ifade edilecek olursa, kısa süreli, sık değişimin tecrübe edildiği çevrelerde, çevresel durumlar arasında geçen süre örgütlerin ortalama yaşam sürelerine göre daha kısadır. Ortalama bir çevre vardır ve örgütler çok fazla sayıda testten geçmektedirler. Uzun süreli ve düşük sıklıkta değişimin tecrübe edildiği çevrelerde ise, çevresel durumlar arası geçen süre örgütlerin yaşam sürelerine göre daha uzundur (Hannan ve Freeman, 1977, s. 952). Örneğin, Hannan ve Freeman'ın (1989, s. 107) yarı iletken sektöründe ölüm oranını analiz ettikleri çalışmalarında, firmaların endüstriyel çevresini, ürettikleri ürün kategorisi için endüstrideki toplam satışlardaki değişim açısından ve toplam satışların zaman serilerindeki döngülerin uzunlukları açısından karakterize etmişlerdir. Endüstriyel çevreyi; yüksek sıklıkta, kısa döngülere sahip olan çevre ve düşük sıklıkta, uzun döngülere sahip olan çevre olarak belirlemişlerdir. Yine Hannan ve Freeman'ın (1989, s. 318-319) restoran popülasyonunu

inceledikleri çalışmalarında, satışlardaki değişimler dikkate alınmıştır. Buna göre kısa zaman aralıklarıyla satışlarda meydana gelen değişimler (örneğin bir haftadan diğerine) sık sık ve kısa süreli değişimlerin olduğu çevreyi göstermektedir. Sezonluk değişimler ise birkaç ay boyunca satışların düşük olmasını işaret eder ve bu şekilde olan restoranların çevresinin uzun süreli, düşük sıklıkta değişimi gösterdiğini işaret etmişlerdir. Dobrev, Kim ve Hannan (2001, s. 1302) ise, otomotiv endüstrisini tarihsel olarak incelemişler ve teknoloji ve tüketici zevklerindeki değişimin endüstri tarihi boyunca yüksek derecede belirsiz olduğunu ve zaman içerisinde düzensiz olarak değişikliklerin meydana geldiğini görmüşlerdir. Bu açıdan otomotiv endüstrisinin önemli çevrelerinde değişikliklerin düşük sıklıkta ve uzun süreli olduğunu vurgulayarak, kesim genişliği kuramını destekleyecek şekilde, bu çevrede bir örgütün ölüm tehlikesinin örgütün kesim genişliği arttıkça azalacağını bulmuşlardır.

Farklı çevresel koşullardaki örgütsel popülasyonlar, farklı uygunluk (fitness) seviyelerine sahiptirler (Hannan ve Freeman, 1977; 1989; Freeman ve Hannan, 1983). Burada örgütlerin karşı karşıya oldukları çevresel durumlar, içerdiği değişkenliklerin büyüklüğü ile tanımlanmaktadır. Popülasyonların uygunluk kümeleri (fitness set), benzer veya tamamlayıcı çevresel talepler (convex) ve farklı çevresel talepler (concave) kümeleri olmalarına göre, örgütlerin yaşam şanslarını farklı şekillerde etkilemektedir. Birbirine *benzer veya tamamlayıcı çevresel taleplerin* olduğu (convex) uygunluk kümesinde çevresel değişim, örgütlerin tolere edebileceğinden daha küçüktür. *Farklı çevresel taleplerin* olduğu (concave) uygunluk kümesi ise, çevrenin belirsiz, çevresel olayların ve taleplerin birbirinden farklı olduğu, çevresel değişikliklerin örgütlerin uyum kapasitelerine göre daha büyük olduğu değişiklikleri ifade etmektedir. Bu uygunluk kümesinde çevresel değişim, örgütlerin tolere edebileceğinden daha büyüktür.

Çevrenin sabit ya da değişken olması, belirli bir zaman içinde ilgili çevre unsurlarındaki değişimleri kapsamaktadır. Mal ve hizmetlerin son yıllarda değişmemiş olması, teknolojik yeniliklerin yokluğu, rekabetin azlığı, müşteri ve rakip sayısında çok az değişim olması, sosyal, ekonomik ve politik koşulların dengeli olması, devlet politikalarının belirli olması ve değişmemesi sabit ya da durgun çevreye ait özelliklere örnek gösterilebilir. Değişken bir çevreye ait özellikler ise mal ve hizmetlerde sürekli ve önemli sayılan değişikliklerin olması, yeni teknolojilerin kullanılması, eskilerin yetersiz kalması, müşteri ve

rakip kümelerinin sürekli değişmesi, devlet müdahalelerinin sürekliliği ve devlet politikalarının sürekli değişmesi örnek gösterilebilir (Koçel, 2007, s. 234).

Hannan ve Freeman’a göre (1977), çevre sabit—istikrarlı— ise, uzmanlaşmış örgütler her durumda hayatta kalma avantajına sahip olacaklardır. Çünkü çevre değişmemektedir ve aşırı kapasite taşımadıkları için kaynaklarını etkin kullanarak en iyi performansı göstereceklerdir.

Tablo 1
Kesim Genişliği Kuramı’nın Uzmanlaşmış ve Genelci Örgütler İçin Görelî Uygunluklarının Tahmini

	<i>Çevresel Taleplerin Farklı Olduğu Uygunluk Kümesi</i>		<i>Çevresel Taleplerin Benzer Olduğu Uygunluk Kümesi</i>	
	Yüksek derece değişkenlik	Düşük derece değişkenlik	Yüksek derece değişkenlik	Düşük derece değişkenlik
Az sıklıkta ve uzun zaman diliminde gerçekleşen değişimlerin olduğu çevre	Genelci	Uzmanlaşmış	Genelci	Genelci
Sık sık ve kısa zaman diliminde gerçekleşen değişimlerin olduğu çevre	Uzmanlaşmış	Uzmanlaşmış	Genelci	Genelci

Kaynak: Michael T. Hannan ve John Freeman, “Organizational Ecology”, Harvard University Press. 1989, s. 311.

Kesim genişliği kuramına göre eğer çevresel koşullar “istikrarlıysa” veya çevresel değişiklikler “sık sık ve kısa zaman dilimleri içinde gerçekleşiyor, çevrenin talepleri birbirinden farklı ve düşük derecede değişkenlik” içeriyorsa, uzmanlaşmış örgütlerin yaşam şansı açısından bir üstünlüğe sahip olmaları, diğer bir deyişle, hayatta kalma olasılıklarının daha yüksek olması beklenir. Çevresel değişiklikler “sık sık ve kısa zaman dilimleri içinde gerçekleşiyor, çevrenin talepleri birbirinden farklı ve yüksek derecede değişkenlik” içeriyorsa uzmanlaşmış örgütlerin hayatta kalma olasılıklarının daha yüksek olması beklenir (Hannan ve Freeman, 1977; 1989; Freeman ve Hannan, 1983). Uzmanlaşmış örgüt formları, rekabetçi güçlere büyük genelci örgütlerden daha farklı tepki vermektedirler (Carroll ve Hannan, 2000, s. 261). Uzmanlaşmışlar, dalgalanmalardan sağ salim çıkarlar ve genelciler etkin bir şekilde faaliyet gösterebilmek için yeterince hızlı yanıt vermekten yoksundurlar. Böylece kesim genişliği kuramı, klasik koşul bağımlılık kuramının, belirsiz çevrelerin her zaman risklerini dağıtan genelcilerden yana olduğu tahminine meydan okumaktadır (Baum ve Amburgey, 2002,

s. 311-312). Uzmanlaşmış örgütler kapasite fazlası taşımamaktadırlar ve çevresel değişim olması durumunda yapılarını yeni duruma uyarlayabilmekte ve hayatta kalma şanslarını böylece arttırabilmektedirler. Burada genclilerin avantajsız yönü, sık sık meydana gelen değişikliklere cevap verememesinden, yapısını yeni duruma ayarlamasının, taşıdığı fazla kapasite nedeniyle zor olmasından ve bu çevrede sık meydana gelen değişimlerle başa çıkmaya çalışırken, zamanlarının ve enerjilerinin büyük kısmını buna harcamalarından dolayı iyi performans gösterememelerinden kaynaklanmaktadır. Çevresel değişiklikler “sık sık ve kısa zaman dilimleri içinde gerçekleşiyorsa, çevrenin talepleri birbirine benzer ise değişkenliğin düşük ya da yüksek derecede olması farketmeksizin gencler örgütlerinin yaşam şansı açısından bir üstünlüğe sahip olmaları beklenir (Hannan ve Freeman, 1977; 1989; Freeman ve Hannan, 1983).

Çevresel değişiklikler “düşük sıklıkta ve uzun bir zaman diliminde gerçekleşmesi halinde, çevrenin talepleri birbirinden farklı ve düşük derecede değişkenlik” içeriyorsa uzmanlaşmış örgütlerin hayatta kalma olasılıklarının daha yüksek olması beklenir. Çevresel değişiklikler “düşük sıklıkta ve uzun bir zaman diliminde gerçekleşmesi halinde, çevrenin talepleri birbirinden farklı ve yüksek derecede değişkenlik” içeriyorsa gencler örgütlerinin yaşam şansı açısından bir üstünlüğe sahip olmaları beklenir. Çünkü kapasite fazlalığının gencler örgütlere yaşam şansı açısından bir üstünlük sağlaması beklenir. Çevresel değişiklikler “düşük sıklıkta ve uzun bir zaman diliminde gerçekleşmesi halinde, çevrenin talepleri birbirine benzer ise değişkenliğin düşük ya da yüksek derecede olması farketmeksizin” gencler örgütlerinin yaşam şansı açısından bir üstünlüğe sahip olmaları beklenir. Farklı çevresel durumlarda farklı kesim genişliği stratejileri başarılı olabilmektedir (Hannan ve Freeman, 1977; 1989; Freeman ve Hannan, 1983).

Ek olarak, az sıklıkta ve uzun zaman diliminde olan çevresel değişikliklerde, çevresel taleplerin birbirinden farklı olduğu durumlarda, çevre yüksek derecede değişken ise bu çevrede aslında birden fazla uzmanlaşmış örgütlerin birleşiminden meydana gelen ve her koşula uygun bir yapı sergileyen çok biçimli (polymorphic) örgütlerin yaşam şansları daha yüksektir. Çeşitli türleri bünyesinde barındıran popülasyon, her türlü çevresel duruma karşı uzman olacak yapılara sahip olacağından, uyumu “düşük uygunluk”, fakat “başarı” ile gerçekleştirirler. Yapılardan en az biri hayatta kalır ve çevre durum değiştirdiğinde hayatta kalmak için devam

etmesine izin veren genetik yapıyı korur. Bu çok biçimli örgütler, uzmanlaşmış örgütlerin heterojen koleksiyonlarından oluşan federasyon şeklinde olan örgütlerdir (Hannan ve Freeman, 1977).

Çevre belirsiz, değişimler az sıklıkta ve uzun zaman diliminde ise ve alt birimleri kurmak ve dağıtmak zor olduğunda, federasyon şeklinde uygulamaya konulan bu hantal yapıyı korumanın maliyeti, birleştirilmiş örgütün en azından bir bölümünün çevrenin hangi durumunda olduğu fark etmeksizin göstereceği iyi performans ile dengelenecektir. Bu iritanecikli çevre modeli açısından, böyle bir federe örgütün rekabet avantajına sahip olacağı başka hiçbir durum yoktur. Böyle bir birleştirilmiş örgüt, yani “holding” şirket deseni, modern üniversitelerde gözlenebilir (Hannan ve Freeman, 1977).

Hannan ve Freeman 1989 yılında yayınladıkları “Organizational Ecology” adlı kitaplarında (s. 310-11), çevresel belirlilik durumuna yer vermemişlerdir. Bunun sebebini açıklarken, çevresel değişiklikler konusunda belirliliğin, bir örgütün bilgi işleme kapasitesine bağlı olduğunu ve bu nedenle de ilginin, çevresel seçimden daha ziyade karar alma konusuna kayacağını belirtmişlerdir. Oysa ki, yazarlar, bireysel örgütlerin adaptasyonundan ziyade, çevresel güçlerin rolüne odaklanmışlardır ve bu nedenle çevresel değişikliklere daha çok dikkat çekmişlerdir. Hannan ve Freeman (1989, s.311), kuramda birkaç açıdan detaya girmişlerdir. İlki, sadece ölüm tehlikesi süreçleri için çıkarımlar dikkate alınmıştır. İkincisi, çevresel değişikliklerin örgütün adaptasyon kapasitesine göre çok daha büyük olduğu durumları ifade eden çevresel taleplerin birbirinden farklı olduğu uygunluk kümesi dikkate alınmıştır. Üçüncüsü ise, tartışmayı genelci (tek biçimli-monomorph) ve uzmanlaşmış örgütler ile sınırlandırmalarıdır. Diğer bir ifadeyle çok biçimlilik (polimorphism) durumu dikkate alınmamıştır. Bunu da, çok biçimlilerin daha yüksek veya daha düşük ölüm oranları olup olmadığı sorusunu cevapsız bırakarak, uzmanlaşmış ve genelci örgütsel formların ölüm oranlarında çevresel değişikliklerin etkisini modelleyerek yapmışlardır.

Kesim genişliği kuramının varsayımına göre, geniş ve farklılaşmış hedeflere yönelen genelci örgütler yüksek miktarda genel gidere katlanmak veya fazla kapasite ile çalışmak zorundadır. Bunun sebebi ise genelci bir örgütün, kaynak kümesinin (resource space) bir kısmına yönelik oluşturdıkları kapasitenin genellikle kümenin bir diğer kısmına yönelik olarak kullanılamamasıdır. Ayrıca bu örgütler, kapasitelerini birbirlerinden farklı faaliyetleri

sürdurmelerine olanak verecek şekilde oluştururken, aynı zamanda bu faaliyetlerin herhangi birinde verimliliklerini en iyi düzeye çıkarmalarına yarayacak yatırımlara ayırabilecekleri kaynakları da azaltmış olurlar. Dolayısıyla kesim genişliği kuramında genelci örgütlerin asla mümkün olan en iyi performansı sergileyemeyecekleri söylenmektedir. Diğer taraftan, uzmanlaşmış örgütlerin dar ve farklılaşmamış hedeflere yönelmesi, onların fazla kapasite taşımamalarını ve kaynaklarını yaptıkları işte iyi olmaya ayırabildikleri ve bu nedenle de performanslarını en iyi düzeye çıkarabildikleri öne sürülmüştür (Önder ve Üsdiken, 2007, s. 155-56).

Çevre çok farklı durumlar (states) arasında hızlıca değişiyorsa (fine-grained) genelci olmanın maliyeti yüksek olmaktadır. Farklı durumlarda çevresel talepler birbirine benzer olmadığı için genalciler için yapısal yönetim gerekmektedir. Fakat çevre hızlıca değiştiği için, bu örgütler zamanlarının ve enerjilerinin çoğunu yapıyı yeni duruma düzenlemeye çalışarak harcarlar. Böyle koşullarda sağ salım çıkmak için uzmanlaşmış yapıyı benimsemek daha iyi bir seçim olacaktır. Az sıklıkta ve uzun zaman diliminde değişimlerin gerçekleştiği çevrenin ise sık sık ve kısa zaman dilimlerinde değişikliklerin gerçekleştiği çevre için bahsedilenlerden tek farkı, çevresel taleplerin birbirinden farklı olduğu uygunluk kümesindeki yüksek derece değişimin olduğu çevreler içindir. Diğer bir deyişle, çevresel durumlardaki değişimin süresi örgütün yaşam süresine göre uzun ise genelci örgütlerin daha başarılı olacağı ifade edilmiş, uzun dönem boyunca adapte olamamanın örgütün hayatta kalma şansını tehlikeye atacağı ve dolayısıyla uzmanlaşmış olmanın maliyetinin çok yüksek olacağı vurgulanmıştır. Çevre daha az sıklıkta değişmektedir ve genalciler yapılarını değiştirmek için zamanlarının ve enerjilerinin çoğunu harcamamaktadırlar (Hannan ve Freeman, 1977, s. 952-953).

Çevreyi, çevresel değişimin sıklığı (grain) açısından ele alan Freeman ve Hannan'ın (1983; Hannan ve Freeman, 1989, s. 318-321) restoranlar ile ilgili olarak yaptıkları çalışmaya göre, restoranlar bir haftadan diğerine olan değişimleri (sık sık ve kısa zaman diliminde gerçekleşen değişimler) karşılayabilirler, fakat satışların düşük olduğu birkaç ay ciddi sorunlar yaratabilir. Bu görüş, satıştaki dönemsel değişikliklerin, restoranlar için az sıklıkta ve uzun bir zaman diliminde gerçekleşen değişimler olduğunu göz önüne almayı gerektirir. Restoranların uygunluk kümesinin çevresel taleplerin benzer olduğu uygunluk kümesi mi, yoksa farklı olduğu uygunluk kümesi mi olduğu konusunda ise, hizmete olan talepteki

değişimlerin etkilerine odaklanılmıştır. Restoranların satışları, dönemler, iş döngüleri ve tüketici gelir döngüleri nedeniyle düzensiz hareket etmektedir. Restoranlar aynı zamanda yerel olaylara ve moda olan şeylere de kolayca yanıt verirler. Burada, tipik talep değişikliklerinin restoranların uyum kapasitelerine göre büyük olup olmadığına bakıldığında, marjine (kenar, sınır) yakın olan restoranların çoğunun, talepteki çok küçük değişikliklere bile hassas olduğu görülmektedir. Bu da restoranların uygunluk kümesinin (fitness set) çevresel taleplerin birbirinden farklı olduğu uygunluk kümesi olduğunu göstermektedir. Uygunluk kümesi çevresel taleplerin benzer olduğu uygunluk kümesi olduğunda değişimin sıklığına bakılmadan, değişken çevrenin genelcilerin tarafında olduğu söylenebilir. Yazarlara göre, restoranların uygunluk seti çevresel taleplerin birbirine benzer olduğu uygunluk kümesi olsaydı, değişimin sıklığının ölüm oranlarında hiçbir etkisinin olmayacağı söylenebilirdi. Bu çalışmada sonuçlar geleneksel görüşe zıt olarak, büyük derecede çalkantılı olan sık sık ve kısa zaman diliminde gerçekleşen değişimlerin olduğu çevrelerin (değişimler arası sürenin kısa olduğu çevrelerde) uzmanlaşmış örgütlerin tarafında olduğunu, genelcilerin ölüm oranlarının uzmanlaşmışların ölüm oranlarını aştığını göstermiştir. Az sıklıkta ve uzun bir zaman diliminde gerçekleşen düşük derecede değişimlerin olduğu çevrelerde (sezonluk değişimlerin olduğu çevrelerde) ve istikrarlı (stable) çevrelerde genelcilerin ölüm oranı uzmanlaşmış örgütlerin ölüm oranını üçte ikisi oranında aşmıştır. Aşırı değişken çevrelerde ise genelcilerin ölüm oranı uzmanlaşmışların ölüm oranının yüzde biri kadar büyüktür.

Baum (1996, s. 84), genelci-uzmanlaşmış ayrımının ekolojik araştırmalarda yaygın olmasına rağmen, kesim genişliği ve kaynak bölünmesi kuramlarının tahminlerinin kısıtlı olduğunu belirterek, son yapılan çalışmaların kesim genişliği kuramını kullanmadıklarını ve hem zamansal (temporal) hem de mekansal (spatial) çevresel değişime işaret etmediklerinin altını çizmiştir. Baum'na göre (1996), kesim genişliği ve kaynak bölünmesi kuramlarının tahminlerinin test edilmesi ile ilgili çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bu iki modelin tahminlerini kıyaslayan ve ekolojik modellerle geleneksel koşul bağımlı kuramların tahminlerini karşılaştıran çalışmaların yapılması gerekmektedir. Ayrıca hem zamansal hem de mekansal açıdan kesim genişliği kuramının testeden çalışmalara ihtiyaç vardır. Son olarak ise yazar, uzmanlaşmış ve genelci stratejiye alternatif olarak örgütsel çokbiçimliliğin, varolan çerçeve dahilinde incelenmesinin de gerekli olduğunun altını çizmişlerdir.

Delacroix ve Solt (1987, s. 155), California şarap endüstrisinde kesim oluşumu ve girişimcilik üzerine yaptıkları çalışmalarında, kesimi, örgütlerin kaynak alanı olarak tanımlamaktadırlar. Kaynak alanı ise, bir örgüt popülasyonun çevresinden besin elde edebileceği herhangi bir alan olarak tarif edilmiştir. Ticari bir örgüt için, kaynak alanı, bir firmanın ne çeşit sermaye, iş gücü ve materyal kaynaklarına gereksinim duyduğu, aynı zamanda da, hangi tüketicilerin firmanın ürün ve hizmetlerini satın alabilecekleri hakkında olduğu düşünülebilir (Sorenson ve diğerleri, 2006, s. 917). Daha önce popülasyon seviyesinde tanımlanmasına (Hannan ve Freeman, 1977, s. 947) rağmen, ampirik ve kuramsal çalışmalar göstermişlerdir ki, kesim tanımı, bireysel örgüt için de geçerlidir (Podolny, Stuart ve Hannan, 1996). Podolny, Stuart ve Hannan (1996), bir örgütün kesimini, teknolojik kesimi olarak tanımlayarak, örgütün icatlarını kapsayan teknolojik bağların deseni olarak ifade etmişlerdir. Bu nedenle, örgütsel kesim, belirli bir firmanın hayatta kalabileceği kaynak türleri ve seviyelerinin dizisi olarak düşünülebilir. Kesim genişliği öncelikle bu kaynak alanlarını sınıflandırma anlamındadır (Sorenson ve diğerleri, 2006, s. 917).

Esasında uzmanlaşmış-genelci ayrımı, bir örgüt popülasyonunun çevreyi kullanımını maksimize ettiği ve çevresel değişime sahip olma riskini kabul ettiğinden dolayı büyümesini, ya da daha düşük düzeylerde çevreyi kullanımı kabul ettiğinden dolayı daha fazla güvende olduğu için büyümesini işaret etmektedir. Popülasyon ekolojistleri, uzmanlaşmışları sınırlı bir kaynak çeşitliliğinde hayatta kalabilmelerine göre tanımlamışlardır. Genelciiler ise hayatta kalmak için geniş kaynak çeşitliliğinden faydalanırlar (Hannan ve Freeman, 1977, s. 948). Uzmanlaşmışlar kaynaklarını tam kapasiteye yakın kullandıkları için dar çevresel şartlar dizisinde daha iyi performans gösterirler. Buna karşın, genelciiler, rutin görevlerinin gerektirdiğinden daha fazla kaynak bulundurmaları açısından aşırı kapasite taşımaktadırlar, çevrede beklenmeyen dalgalanmalar olması halinde tam kapasite çalışırlar. Pratik olarak, uzmanlaşmışlar ve genelciiler, genellikle dâhil oldukları pazarın genişliğine göre ayrılmaktadırlar, çünkü bu bilgi örgütün kullandığı temel oluşturan kaynaklara hemen hemen aynı olarak tekabül etmektedir (Sorenson ve diğerleri, 2006, s. 917). Örneğin, günlük gazetelerin kesimlerinin genişliği açısından ayrımında, potansiyel okuyucuların yalnızca gelir düzeyine göre farklılaştığını varsayarsak, salt yüksek gelir düzeyine sahip okuyucuları hedefleyen bir günlük gazete çıkaran bir örgüte uzmanlaşmış bir örgüt denebilir. Aynı örnekte, tüm gelir düzeylerinden okuyucuları hedefleyen veya buna uygun bir kapasitesi olan

örgüt de genelci olarak nitelenebilir (Önder ve Üsdiken, 2007, s. 155). Hannan ve Freeman (1989, s.317) restoranları göreceli olarak geniş bir menü, en azından bir şefe sahip olma ve masalarla hizmet verme açısından genelci olarak kodlamışlardır. Baum ve Singh (1994, s. 483) çocuk bakımı sektöründe kesim genişliğini, hizmet edilen çocukların yaşları açısından tanımlamışlardır. Bu yaş çeşitliliği, örgütün çalıştırması gerektiği bakıcı tiplerinin, faaliyet türleri ve kullandıkları materyal kaynakların göstergesidir. Benzer şekilde, otomobil sektöründeki çalışmalar, kesim genişliğini üretilen motor büyüklüğü, temel teknolojiler, müşteri segmenti ve firmanın tasarım yeteneklerinin çeşitliliğine göre tanımlamaktadırlar (Dobrev, Kim, and Hannan, 2001, s. 1312; Dobrev, Kim ve Carroll, 2003, s. 270).

Sorenson ve diğerleri (2006, s. 917) tarafından imalat aletleri sektöründe yapılan çalışmada, kesim genişliğini belirlemek için ürünlerin özelliklerinin çeşitliliği kullanılmıştır. Ancak bu saf çeşitlilik şeklinde ölçülmemiştir. Örneğin eğer iki firmanın ürün özelliklerindeki çeşitlilikleri eşit, ancak biri tek bir etiket ile ürünlerini gruplandırmış ise, o firma daha uzmanlaşmış olarak alınmıştır.

Ürün çeşitliliği, kesim genişliğinin ölçümünde genişçe kabul görmüştür. Ancak çalışmaların çoğunda örgütsel büyüklük kullanılmaktadır. Örneğin, Carroll (1985), kaynak bölünmesi kuramında yaptığı çalışmada, yoğunlaşma oranlarını belirlemek için, genelcileri büyüklüğe göre sınıflandırmaktadırlar. Swaminathan (2001) ise bu kriteri açık bir şekilde kullanmış ve küçük sayılarda üretenler fakat yüksek kalite itibarına sahip olanları uzmanlaşmış şarap üreticileri; büyük, kitle üreticileri ise genelciler olarak tanımlamıştır.

Büyüklük nerdeyse kesin bir şekilde genelci olma ile ilişkili olmasına rağmen, ikisini eşit olarak tanımlamak sorunlu bir meseledir, büyüklük aynı zamanda örgütsel formun geçmiş başarısını yansıtmaktadır (Sorenson ve diğerleri, 2006, s. 917). Sorenson ve diğerleri, (2006, s. 917), bu nedenle kesim genişliği tanımlamada ürün çeşitliliğine yoğunlaşmışlardır.

Carroll, 1985 yılındaki çalışmasında Amerika'daki gazete örgütlerinin kesim genişliği dinamiklerini incelemiştir. Büyük gazete örgütlerinin çoğu yerel olarak farklılaşmışlardır. Büyük gazete örgütleri aynı zamanda dikey olarak bütünleşme eğilimindedir: kendi tedarik zincirlerine sahiptirler, üretirler, dağıtırlar ve tanıtımını yaparlar. Buna karşın çoğu küçük gazete örgütleri uzmanlaşmışlardır. Genelde bir büyükşehirli hedef

kitlesi, etnik veya profesyonel toplum veya bir semt gibi belirli bir dayanışma grubu içinde olan grup dilimi için gazete yayımlarlar. Bu gazetelerin üretim faaliyetlerine ve büyük dağıtım kanallarına sahip olmaları olanaklı değildir. Ekolojik terimlerle, örgütlerin bu iki grubu kesim genişliğinde farklılaşmaktadırlar. Örgütsel genelciler—çeşitli politik, etnik, mesleki ve coğrafi kökenli okuyuculara dayanan günlük gazeteler—geniş koşullar dizisinde ortalama sonuçlar aldıkları için nerdeyse her çevrede faaliyet gösterebilirler. Buna karşın belirli bir çevresel koşulda hayatta kalan popülasyonlar (ya da dar bir çevresel kaynaklar dizisinde hayatta kalan popülasyonlar) uzmanlaşmış olarak anılmaktadırlar. Örneğin, etnik gazeteler uzmanlaşmış örgütlerdir çünkü süreklilik için sadece belirli bir altpopülasyonu cezbederler. Bu popülasyonun dışında çok az cazibeleri vardır ve hayatta kalmak için nerdeyse hiç şansları yoktur (Carroll, 1985, s. 1266).

Park ve Podolny (2000, s.378-387), 1920-1949 yılları arası Amerikan yatırım bankalarını inceledikleri çalışmalarında, kesim genişliğini menkul kıymet ihraç etmede aracılık yapan yatırım bankalarının belirli endüstrilere ya da her çeşit endüstriye aracılık yapması olarak tanımlamışlardır. Buna göre, örneğin sadece demiryolu endüstrisinde menkul kıymet ihracı için aracılık yapan yatırım bankaları uzmanlaşmış, çok sayıda endüstride menkul kıymet ihracı için aracılık yapan yatırım bankaları genelci olarak ifade edilmişlerdir. Çalışmada yazarlar, kesim genişliği ve statü (bir örgütün konumu ve yaptığı iş sayısı) arasındaki ilişkiye odaklanmışlardır. Örgütlerin statüsüne örnek vermek gerekirse, Mazda'nın spor arabaları düşük statülü, buna karşın Ferrari yüksek statülüdür, çünkü Ferrari, spor arabaları üreten firmalarla, normal otomobiller üreten otomobil firmaları ile olduğundan daha fazla rekabet halindedir. Statü ile ilişkili pazar dinamiklerinin, kesim genişliği ile ilişkili pazar dinamiklerinden bağımsız olamayacağı vurgulanarak, bir örgütün statüsündeki artışından sağladığı faydanın örgütün kesim genişliğinden bağımsız olmadığı ifade edilmiştir. Yazarlara göre, statü ve kesim genişliği arasındaki ilişki pozitif veya negatif olabilir ancak genelde bir ilişki vardır. Örneğin, danışmanlık, muhasebe veya hukuk gibi profesyonel hizmetlerde en yüksek statülü örgütler, geniş ürün dizisi sunan ve çeşitli müşterilere hizmet eden büyük genelciler olma eğilimindedir. Normalde genelci ve uzmanlaşmışların statülerindeki artışlarının ölüm oranını azalttığı varsayılmıştır. Ancak her iki grup örgüt formunun aynı oranda fayda görmesi beklenmemelidir. Çalışmanın sonuçları, statüdeki artış ile, uzmanlaşmış

örgütlerin pazardan çıkış oranının genelci örgütlerin pazardan çıkış oranından daha fazla olduğunu göstermiştir. Statü arttıkça genalcilerin ölüm oranı azalmaktadır.

Dobrev, Kim ve Hannan (2001, s. 1299), örgütsel kesim genişliğindeki değişim oranında ve örgütsel ölüm oranında pazar merkezindeki kalabalıklaşmanın etkisini incelemişlerdir. Bu çalışmada geniş kesimi olan firmaların ölçek ekonomisi ve risk yayma açısından fayda sağlamasına rağmen, eş zamanlı olarak yoğun rekabete maruz kaldıklarını da öne sürmüşlerdir. Fransa, Almanya ve Büyük Britanya otomobil üreticilerinin örgütsel dinamiklerinin analizi, rekabetçi baskının sadece pazardan çıkma tehlikesini arttırmadığı aynı zamanda örgütsel değişimi harekete geçirdiğini göstermiştir. Dobrev, Kim ve Hannan (2001, s. 1324)'ın bu çalışmasına göre kesim genişliğinde ve kesim konumunda değişim, örgütsel ölüm tehlikesini arttırmaktadır. Ancak kesim genişliği arttıkça örgütsel ölüm oranının azalacağı, kesim örtüşme (niche overlap) oranı arttıkça da ölüm oranının artacağı ve ayrıca bir değişikliğin yapılmasının aynı tür değişiklik yapılması oranını arttıracacağı, farklı değişimleri yapma olasılığını azaltacağı bulgularına ulaşılmıştır.

Dobrev, Kim ve Carroll (2002, s. 239-251), yine otomobil üreticilerinin örgütsel kesimlerinin evrimi çalışmalarında, örgütlere kesim genişliği kuramını uygulamadaki zorluğun, kesimin doğasında olan çok boyutluluğundan kaynaklandığını vurgulamışlardır. Kesim, bir popülasyonun hayatta kalabileceği ve kendini yeniden üretebileceği tüm kaynak seviyelerinin kombinasyonu olarak tanımlanmıştı. Burada yazarlara göre çok boyutluluk söz konusu olup, gözlemlenen karakteristikler temelinde kesim genişliğini ölçmede tek bir boyutun kullanılması ölçümü eksik bırakmaktadır. Örneğin bir firma tek bir boyut açısından—ürün odağı—açısından bir uzmanlaşmış firma olabilir ve sadece tek bir ürün sunabilir. Fakat diğer potansiyel olarak gözlemlenmeyen boyutlar açısından—mağazaları, reklam araçlarının kullanımı veya dağıtım kanalları açısından—genelci olduğu söylenebilir. Elbette tüm boyutların kullanıldığı ölçümler daha tercih edildir fakat tarihsel olarak popülasyonlar hakkında veri toplamadaki zorluk (ki modern popülasyonlar hakkında veri toplamak bile zor olabilir), boyutların kısıtlı sayıda tutulması sonucunu doğurmaktadır. Yazarlar, çalışmalarında bu sorunu ölçeği de hesaba katarak ve teknolojik kesim tanımını yaparak çözmeye çalışmışlardır. Teknolojik kesim, firmalar arasında kıyaslama yapılabilmesi açısından uygun bir boyuttur ve popülasyonun evrimi hakkında daha anlamlı bilgi

vermektedir. Ayrıca teknolojik kesim, firmaların hangi pazarda olacağını belirlediğinden, rekabetçi pazar stratejisine de yansımaktadır.

Baum ve Oliver'ın (1991, s. 193) 1971-1987 yılların arasında Kanada Toronto'da çocuk kreşlerinin başarısızlığında kurumsal bağlantıların etkisini inceledikleri çalışma, kurumsal süreçlerin uzmanlaşmış ve genelci örgütlerin hayatta kalmaları arasındaki farkı etkilediğini göstermektedir. Kurumsal bağlantılar örgütleri çevresel değişimden korumaya hizmet ederler ve bu koruma uzmanlaşmış örgütlerin başarısızlık oranını genelcilere göre azaltır. Çünkü sınırlı boşa (slack) kaynağı olan ve dar bir hedef çevresi olan uzmanlaşmış örgütlerin savunmasızlığını kurumsal bağlantılar minimize etmektedir.

Kesim genişliği kuramında yukarıda ifade edilen çalışmalara dayanarak, çevresel koşulların kesim genişlikleri farklı olan örgüt popülasyonları üzerindeki etkileri, hangi kesim genişliğine sahip popülasyonun daha çok değişim gerçekleştirdiği, hangi örgüt popülasyonunun değişimlerinin önceki değişiklikleri yeniden düzenlemek ya da yepyeni bir değişim yapmak açısından değerlendirdiği, kesim genişliğini değiştirmenin örgütsel ölüm oranında nasıl bir etkiye sahip olduğu ve örgütsel büyüklüğün kesim ile ilgili olup olmadığının genel olarak yazında incelenen konular arasında yer aldığı söylenebilir.

2.8. Kaynak Bölünmesi Modeli

Kaynak bölünmesi modeli 1985 yılında Glenn Carroll tarafından gazete örgütleri popülasyonunda yaptığı çalışma ile geliştirilmiştir. Model, popülasyonda genelci ve uzmanlaşmış örgütlerin dağılımının nasıl olduğunu sorgulamaktadır. Temelde ise hangi koşullar altında ve neden uzmanlaşmış bir örgüt formu hayatta kalır sorusunu sormaktadır.

Kaynak bölünmesi modeli, pazardaki tüketicilerin heterojen olduğunu—alıcıların zevklerinin farklı olduğunu— varsaymaktadır. Model, ürünler ya da pazarlama faaliyetlerinin, ölçek ekonomisini işaret ettiği bağlamlarda uygulanır. Bir ürün veya hizmet üretiminin birim maliyeti, üretilen birimlerin sayısı ile azaldığında ölçek ekonomisi ortaya çıkmaktadır. Rakipleri üzerinde ölçek avantajına sahip olan firmalar, bu tasarrufları tüketicilere düşük fiyat sunarak rakiplerinden daha öne çıkarlar. Ancak fiyat rekabeti zayıf olduğunda, tüketicilere geçen avantaj kısmı kendini üstün bir ürün olarak gösterir. Her iki senaryo da, rasyonel tüketicilerin daha büyük firmaların ürünlerini tercih edeceğini göstermektedir. Zaman içinde

böyle bir pazar ortaya çıkar ve küçük üreticiler artık etkin rekabet edemezler ve üreticilerin popülasyonu oligopolden monopole doğru eğilim gösterir (Carroll and Hannan, 1995, s. 215).

Küçük marjlarla ve yoğun rekabetle karakterize edilen tüketici zevklerinin bölümlendiği pazarlarda, bölünme ile başa çıkmada, diğer kesimlerle çok az örtüşen belirli kesimlere hizmet eden uzmanlaşmış örgütler iyi performans gösterirler. Bazı pazarlar ise kaynakların görece bol olduğu ve müşteri zevklerinin benzer olduğu pazar merkezine sahiptir. Endüstri yeni ise, zevklerdeki bu bölünme daha çok görülür, olgunlaştıkça benzer hale gelir. Ayrıca firmalar müşteri zevklerini benzer hale getirmek için reklam kampanyalarına da yatırım yaparlar. Pazar merkezinde ölçek ekonomisi söz konusu olduğunda 2 farklı eylem ortalama ve üstün performansa götürebilir (Boone, Carroll ve Witteloostuijn, 2004, s. 121):

- Kaynak alanının merkezinde konumlanma (genellikle büyük ölçek ile)
- Sınırlarda konumlanma (genellikle küçük ölçek ile)

Diğer bir ifadeyle, bir firma pazar merkezi için savaşırken ölçek-rekabetçi strateji izler ya da pazarın kenarlarına taşınarak başa baş rekabetten kaçınmayı seçer. Uzmanlaşmış örgütler kaynak alanında kendilerini genelcilerden yeterince uzağa konumlandırır. Eğer bunu yapamazlarsa genelciler ölçek avantajlarıyla ve düşük birim maliyetleri ile güçlü rakipleri olacaklardır. Bu savaşı da uzmanlaşmış örgütlerin kazanması zordur. Tek bir kaynak zirvesinde (peak) çok boyutlu kaynak dağılımını düşünürsek, kaynak bölünmesi kuramı, zirve ve sınır arasında konumlanan uzmanlaşmış örgütlerin dezavantajlı olacaklarını öne sürer. Çünkü genelcilerle aynı kaynaklara talepleri olacaktır ve büyüme ve kârlılık ihtimali zayıf olacaktır. Bu çekici olmayan pozisyon, iki istenen pozisyon arasında “ortada kalma (stuck in the middle)” yolunu temsil eder. Genelci veya uzmanlaşma stratejisinin başarısı, kaynak alanındaki konumuna bağlıdır.

Carroll’un (1985, s. 1262) çalışması, ‘büyük genelci örgütlere odaklanma’ şeklindeki genel uygulamadan ayrılarak, yeni örgütsel görüşlerin daha geniş, ekolojik bir perspektif benimsenerek kazanılacağını göstermektedir. Ekolojik odak, çoğu küçük olan uzmanlaşmış örgütlerin, pazarda yüksek seviyelerde yerel olarak yoğunlaşma (concentration) olmasına rağmen, bu endüstride başarılı bir şekilde çalıştığını göstermektedir. Kaynak bölünmesi kuramı Carroll (1985) tarafından genelci ve uzmanlaşmış örgütler arasındaki örgütlerarası

ilişkinin açıklanması için geliştirilmiştir. Carroll (1985), 2808 Amerikan yerel gazete örgütlerinden veriler kullanarak istatistiksel modelini test etmiştir. Kaynak bölünmesi kuramının ekolojik modelinin testi edilmesi sonucu; uzmanlaşmış örgütlerin yoğunlaşmış pazarlara genelci örgütlerden daha farklı bir şekilde karşılık verdiği, genclilerin ölüm oranlarının arttığı, uzmanlaşmış örgütlerin ölüm oranlarının azaldığı görülmüştür.

Kaynak bölünmesi kuramı bazen paradoksal olduğu düşünülen endüstriyel bir gelişimi işaret eder: yüksek derecede yoğunlaşmanın (concentration) olduğu endüstrilerde küçük uzmanlaşmış örgütlerin ortaya çıkması. Bu kuram, belirli koşullar altında pazarda yoğunlaşma ve uzmanlaşmışların yayılmasının neden elele gittiğini açıklamak için mekânsal bir resim kullanır (Şekil 5) (Boone, Carroll ve Witteloostuijn, 2004, s. 118).

Şekil 5: Kaynak Bölünmesi Modeli

Kaynak: Glenn R. Carroll, G. R., “Concentration and Specilization: Dynamics of Niche Width in Populations of Organizations”, American Journal of Sociology, 90:6, 1985, s. 1270.

Şekil 5’te dikdörtgenler toplam kaynak alanını ifade etmektedir (Carroll, 1985, s. 1270). Çemberler ile de genelci firmalar gösterilmiştir (Carroll ve Hannan, 2000, s. 267). Çevre A’da rekabetçi pazar söz konusu olup, tüm örgütler pazar merkezini hedefler ve hepsi birbirinden eşsiz ve özel ürünler geliştirmek için kendilerini rakiplerinden farklılaştırmak zorundadırlar. Çemberler bu nedenle çok az örtüşmektedirler. Örtüşen alanlar ise ortak kaynak alanıdır (Carroll, 1985, s. 1270). Diğer bir deyişle, çok sayıda genelci ile daha az yoğunlaşmış olunan bu durumda hedef alanlarda hem farklılaşma hem de örtüşme sözkonusudur. Her bir firmanın konumu diğerinin hedef alanına mümkün olduğu kadar az zarar verirken, aynı zamanda mümkün olduğu kadar merkeze yakındır (Carroll ve Hannan, 2000, s. 267).

Çevre B’de ise sadece bir genelci vardır ve en iyi konum pazarın merkezidir. Firma 4’ün çemberi Firma 1, 2 ve 3’den daha büyüktür, daha büyük bir örgütü ifade eder. Fakat toplam pazar payı açısından Çevre A’daki genelcilerin toplam pazar payı Çevre B’dekinden daha fazladır (Carroll, 1985, s. 1270). Diğer bir ifadeyle, daha yoğunlaşmış durumda pazarda sadece bir büyük genelci kalmıştır, çemberin büyüklüğü artmış ve genelci örgütün konumu daha merkezi olmuştur. Çemberlerin dışında kalan alan ise uzmanlaşmışlar için mevcut olan alanı temsil etmektedir. Bu da daha yoğunlaşmış pazarlarda daha büyük miktarlarda alanın, uzmanlaşmış örgütler için olduğunu gösterir (Carroll ve Hannan, 2000, s. 267).

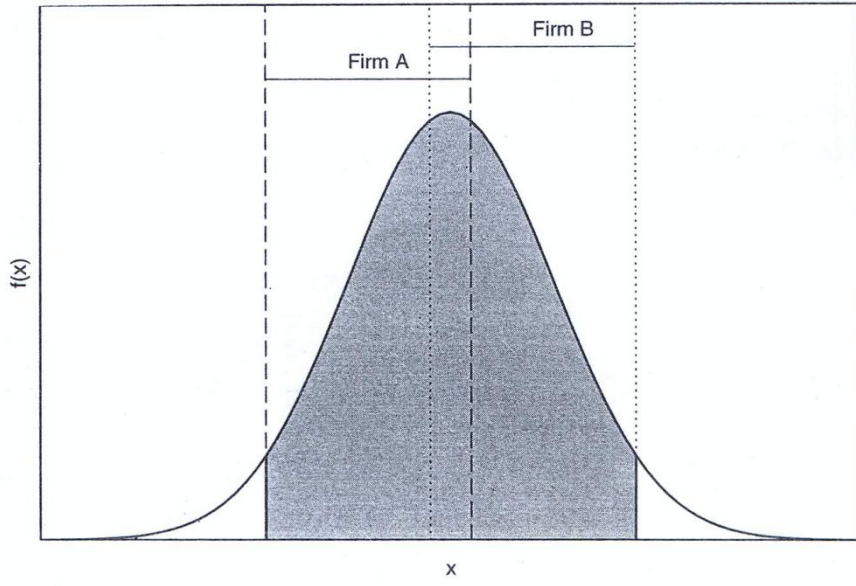
Genelciler yoğunlaşmamış pazarlarda yayılma eğilimindedirler ve kaynak kümesinin büyük bir kısmı ile meşguldürler. Böylece düşük endüstri yoğunlaşması ve çok fazla sayıda genelcinin olduğu durumlarda bulunan kaynaklar uzmanlaşmışlar için elde edilemezdir. Fakat sadece birkaç genelcinin olduğu ve endüstri yoğunlaşmasının olduğu durumlarda kenarlardaki kaynaklar uzmanlaşmışlar için elde edilebilirdir (Haveman ve Nonnemaker, 2000, s. 263).

Kaynak bölünmesi kuramının iki bileşeni vardır. Birincisi, genelci örgütlerin davranışını tanımlamakta olup, genelcilerin çok sayıda tüketici ve kaynak tabanı üzerinde rekabet etmeleriyle ilgilidir. İkinci bileşen ise ilk bileşendeki rekabetin yapısal sonucunu, diğer bir ifadeyle genelcilerin yoğunlaşmasını, uzmanlaşmış örgütlerin yaşam şansına bağlar (Boone, Carroll ve Witteloostuijn, 2004, s. 118).

Kuramın ikinci bileşeni ampirik araştırmalarda en fazla dikkat çeken bileşendir (Boone, Carroll ve Witteloostuijn, 2004, s. 119). Örneğin, Carroll, Dobrev ve Swaminathan (2002, s. 1), genelci yoğunlaşma arttıkça uzmanlaşmış örgütlerin kurulma oranlarının da genellikle arttığı ve/veya ölüm oranlarının azaldığını bulmuşlardır. Buna karşın kuramın ilk bileşeni ampirik olarak çok fazla ilgilenilmeyen bileşen olmuştur. Bu bileşen ile ilgili bir örnek vermek gerekirse, Boone, Carroll ve Witteloostuijn (2002, s. 408) Hollandalı gazete örgütlerinde yaptıkları çalışmada, ilişkili çevresel kaynakların homojenliği ve yoğunlaşması arttıkça ölçek temelinde rekabet eden büyük genelci gazete örgütlerinin yoğunlaşmasının artacağını bulmuşlardır. Diğer bir ifadeyle, pazarın merkezinin varlığı açık bir şekilde genelciler arasında ölçek rekabetini arttırmakta ve genelci yoğunlaşmayı kolaylaştırmakta ve böylece de uzmanlaşmış örgütün performansını arttırmaktadır.

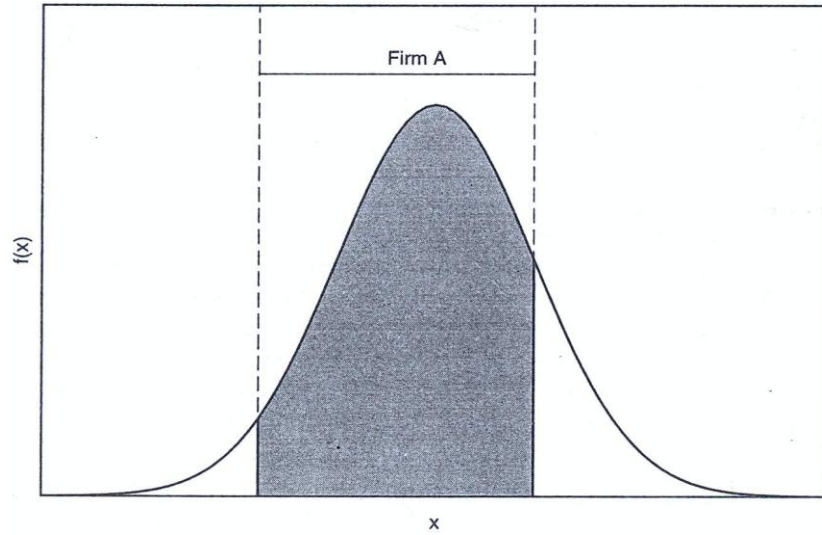
Pazarda, üretim, pazarlama veya dağıtımda ölçek ekonomisine sahip olmak avantaj getirmektedir. Küçük bir kaynak tabanını hedefleyen örgütler, ölçek ekonomisine sahip olmadıkları için, daha büyük bölümleri hedefleyenlere göre daha yüksek maliyetlere sahip olurlar. Ancak, büyük örgütler genelde bu düşük maliyetleri düşük fiyatlar içine dönüştüremezler, daha ziyade daha geniş ürünler içine dönüştürürler. Bu genişlemiş ürünler aynı fiyatta sunulur ve böylece mevcut bulundukları pazar bölümlerindeki paylarını kaybetmeden diğer bölümlerde de görünürler. Bu şekilde istila edilen bölümlerde konumlanan küçük örgütler zorlu bir rekabet ile karşı karşıya kalır ve çoğu sonuçta başarısız olur. Bu sırada büyük örgütler daha büyük olurlar böylece diğer bölümlere girme konusunda avantajlarını arttırırlar. Bu süreç kendini tekrarladıkça, bu başarılı örgütler genelci olurlar (çeşitli pazarlara hizmet ederler ve çeşitli yeteneklere sahip olurlar) ve çok büyürler (Carroll ve Hannan, 2000, s. 263).

Kaynak bölünmesi kuramına göre, pazar merkezi için girilen rekabette, büyük genelci örgütler daha küçük genelci örgütleri ezerler ve pazardan çıkan bu daha küçük genelci örgütlerin pazarları diğer firmalara kalır. Genelci örgütler bu alanları ele geçirmek için büyük bir şansa sahip olmalarına rağmen, her genelci örgütün hedef alanının genişliği yüzünden tüm serbest alanı güvenli tutmak onlar için zor olacaktır. Diğer bir ifadeyle bu alana girmek belirsizlik içermektedir ve değerinden daha pahalıya malolabilir. Örneğin, firma kimliği o iş için uygun olmayabilir ya da yetenekleri yeterli olmayabilir. Genelciler arasındaki rekabet sonucu hayatta kalmayı başaranların büyüklüğü ve hedef genişliği artar ancak tüm genelciler tarafından kapsanan birleşmiş kaynak alanı azalır. Genelcilerde meydana gelen bu pozisyon değişikliği (kalabalıklığın azalması ve merkeze doğru hareketleri), pazarın sınırındaki (periphery) küçük kaynak alanlarını uzmanlaşmış örgütler için açar ve onların yaşam şansını arttırır. Böylece popülasyon, pazar merkezinde birkaç genelci örgüt ve kaynak alanının sınırlarında konuşlanan uzmanlaşmış örgütlerden oluşur (bkz. Şekil 8) (Carroll, 1985, s. 1272; Carroll and Hannan, 1995, s. 216; 2000, s. 263-264; Boone, Carroll ve Witteloostuijn, 2004, s. 119).

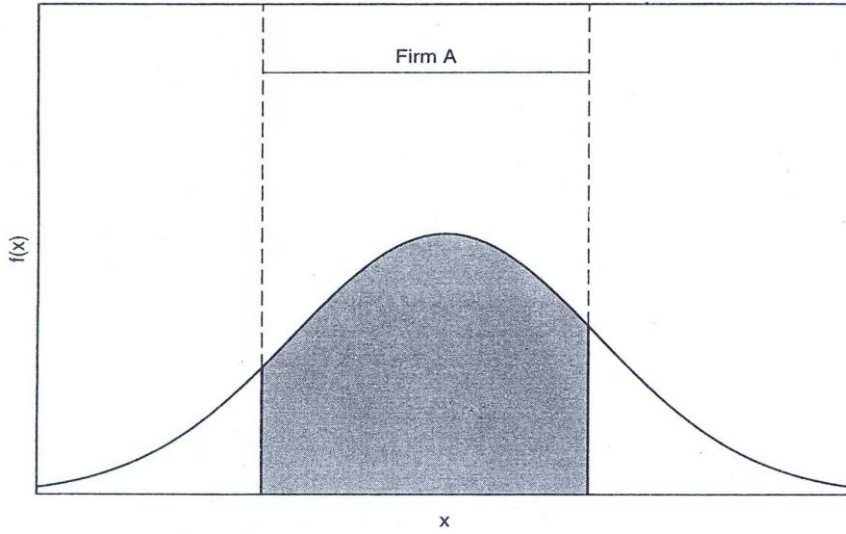
Şekil 6: Genelcilerin Payına Düşen Pazar Kaynakları

Kaynak: Glenn R. Carroll ve Michael T. Hannan, 'Resource partitioning,' in G. R. Carroll and M. T. Hannan (Ed), Organizations in Industry: Strategy, Structure and Selection içinde, s. 215–221. Oxford University Press: New York, 1995, s. 217.

Şekil 7: Firma B ayrıldıktan sonra Firma A'nın Payına Düşen Pazar Kaynakları

Kaynak: Glenn R. Carroll ve Michael T. Hannan, 'Resource partitioning,' in G. R. Carroll and M. T. Hannan (Ed), Organizations in Industry: Strategy, Structure and Selection içinde, s. 215–221. Oxford University Press: New York, 1995, s. 218.

Şekil 8: Dağılımsal Kaymalardan Sonra Firma A'nın Payına Düşen Pazar Kaynakları

Kaynak: Glenn R. Carroll ve Michael T. Hannan, 'Resource partitioning,' in G. R. Carroll and M. T. Hannan (Ed), *Organizations in Industry: Strategy, Structure and Selection* içinde, s. 215–221. Oxford University Press: New York, 1995, s. 218.

Başlangıçtaki rekabet durumunda ölen küçük genelci örgütlerin kaynaklarının uzmanlaşmış örgütlere geçmesi ve birkaç büyük genelci ve çok sayıda uzmanlaşmış örgütün pazarda yer almasından dolayı, genelci ve uzmanlaşmış örgütler farklı kaynak tabanlarında faaliyet gösterirler. Bu nedenle de, genelci ve uzmanlaşmış örgütler arasındaki ilişki rekabetten ziyade ortak yaşam (symbiotic) şeklindedir (Carroll, 1985, s. 1272).

Boone, Carroll ve Witteloostuijn (2004, s. 122-123), farklı çevrelerde genelci veya uzmanlaşma stratejisi izlemenin örgütsel performans sonuçları nelerdir?, Hangi şartlar altında bir firma, ölçek ekonomisinden ya da firmaların geniş bir şekilde yaptığı ürün farklılaştırmasından zarar görmeden, uzmanlaşmış stratejisi seçer?, sorularına cevap aradıkları ve gazete örgütlerini inceledikleri çalışmalarında sonuç olarak, kaynak bölünmesi koşulları altında saf genelci stratejilerin (kaynak zirvesine yakın konumlanan geniş pozisyonlar) ve saf uzmanlaşma stratejilerine sahip örgütlerin (sınırdaki konumlanan), kaynak zirvesi ve sınırı arasında orta yerde konumlanan uzmanlaşmış örgütlerden daha iyi performans gösterdiklerini ortaya koymuşlardır. Diğer bir ifadeyle, özellikle büyük geneldiler, çok büyük olmaları durumu dışında diğer gazete örgütlerinden daha az kârlıdırlar. Kaynak bölünmesi koşulları altında, geneldiler arası yoğunlaşma, uzmanlaşmış örgütlerin performansını ve ayrıca

uzmanlaşmış örgütlerin kaynak tabanındaki pozisyonları ve genelcilerin ortalama kaynak tabanındaki pozisyonları arasındaki mesafeyi arttırır. Azalan rekabetçi baskıyla uzmanlaşmış örgütlerin performansı artar. Dolayısıyla yukarıda ifade edildiği gibi genelci ve uzmanlaşmış örgütler arasında ortak yaşam ilişkisi ortaya çıkmaktadır.

Kranenburg, Palm ve Pfann (2002, s. 283-294) yazı işleri açısından bağımsız olan gazeteleri incelemişlerdir. Çalışmada, 1950'den 1996'ya kadar Hollanda'daki günlük gazeteler için pazardan çıkış-ölüm oranlarında makroekonomik, endüstri ve firmaya özgü faktörlerinin ve bölgesel veya ulusal toplanmanın etkilerine odaklanılmıştır. Burada makroekonomik faktörler Gayrisafi Milli Hasıla (GSMH) ile ölçülmüş ve bu faktörlerin anlamlı bir etkisine rastlanmamıştır. Diğer bir deyişle, GSMH büyümesinin firmaların pazara giriş oranlarına etkisi olmadığı, ancak çıkış oranlarını arttırdığı bulunmuştur. Genel ekonomik koşullar firmaların bir pazardan çıkış kararlarını negatif olarak etkilemektedir ve firmalar, talep yüksek olduğunda ve ekonominin durumunun olumlu kalması beklendiğinde pazardan çıkmaya daha az eğilimli oldukları gösterilmiştir. Endüstriye özgü etkilere bakıldığında, pazarda yoğunlaşma eğilimlerinin rekabeti yoğunlaştırdığı ve sadece en uyumlu olan mevcut firmaların hayatta kaldığı görülmüştür. Rekabet, pazardaki firmaların sayılarının artmasıyla artar ve daha yüksek çıkış oranlarına götürür. Pazardan çıkış, önceki dönemde mevcut olan firmaların sayısı ile ölçülen endüstri büyüklüğü (size) ile pozitif olarak ilişkilidir. Endüstri talep faktörlerinde, özellikle tüketici tatmini ve sadakati, endüstri yapısını biçimlendirmede önemli rol oynar. Pazarda standart olan ürünleri üreten mevcut firmalar rekabetçi avantaj ele geçirirler. Büyük ölçekli firmalar baskın bir tasarım da üretiyorlarsa, ölçek ekonomisinin meyvelerini toplarlar. Endüstrinin talebi azaldığında ise firmaların pazardan çıkış oranları artmaktadır. Ayrıca, firmalar ürünleri olgunlaştıkça onların üretimine son vererek hayatta kalma şanslarını arttırabilirler. Ek olarak kaynak bölünmesi kuramından yararlanılarak, yoğunlaşmış bir endüstride kesim (niş) pazar bulan firmaların hayatta kalma şanslarını arttırdıkları ifade edilmiştir. Firmaya özgü özellikler ise yoğunlaşma oranında hızlı artış deneyimleyen endüstride gazetelerin hayatta kalma şansları için önemlidir. Burada tiraj avantajları, yoğunlaşmış bir endüstride gazetelerin hayatta kalma olasılıkları açısından önem kazanmaktadır. Daha fazla kopya satan gazeteler ortalama üretim maliyetini azaltırlar ve daha yüksek seviyede çıktı elde ederler. Bölgesel ve ulusal gazeteler arasında hayatta kalma şanslarında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bölgesel gazeteler, ölçek ekonomisi ve

farklılaştırma kuvvetlerinin birbirini dengelediği veya ulus genelinde ağır rekabetten korunmaya karşı bir uzmanlaşmış örgüt kesimi (nişi) bulamamışlardır.

Boone, Carroll ve Witteloostuijn (2002, s. 408)'in 1968-1994 yılları arasında Hollanda günlük gazete endüstrisi verileri kullanılarak yaptıkları istatistiksel analizde, genelci gazeteler (ulusal gazeteler) arasındaki yoğunlaşmanın, bireylerin yaş, eğitim, din ve politika açısından homojen bir kümesinden oluşan okuyucu temelini olduğu il-seviyesinde pazarlarda daha fazla meydana geldiğini gösterilmiştir. İlişkili çevresel kaynaklara yoğunlaşma ve homojenlik (benzer kaynaklara ihtiyaç duyma) arttıkça ölçek temelinde rekabet eden büyük genelci örgütlerin yoğunlaşması artmaktadır. Aynı zamanda bu yoğunlaşmış pazarlar, en azından kaynaklar tamamen homojen olmadığında, uzmanlaşmış gazeteler için verimli bölgeler olduklarını göstermektedirler.

Boone, Carroll ve Witteloostuijn (2002, s. 415-422) çalışmalarında genelci yoğunlaşma ve uzmanlaşmış örgüt performansını bağımlı değişken olarak belirlemişlerdir. Kaynak dağılımı değişkenleri (yaş dağılımı, dini ve politik tercihleri, eğitim) bağımsız değişkenlerdir. İl seviyesi popülasyonu, işsiz nüfus, il seviyesinde ulusal gazetelerin yoğunluğu ve bölgesel kukla değişkenler kontrol değişkenleridir. Buna göre, yaş, dinsel geçmiş, politik tercihler ve eğitim boyutları açısından ilin nüfusunda kaynak homojenliğinin artmasının, il seviyesinde genelci yoğunlaşmasının artmasıyla ilişkili olduğu bulgusuna ek olarak, il seviyesinde artan bu genelci yoğunlaşmanın, uzmanlaşmış gazete popülasyonunun tirajının artması ve bölgesel pazar payının artması ile ilişki olduğu bulunmuştur.

Kaynak bölünmesi alanında bazı çalışmalar kurulma/giriş oranlarına odaklanmışken bazılarıda ölüm/çıkış oranlarına odaklanmıştır. Kurulma/giriş oranına odaklanan çalışmalardan biri olan Barnett ve Carroll'un (1987, s.400) Iowa telefon sektörünün başlangıcında yaptıkları çalışmada, yazarlar mevcut firmaların ortalama ölçeği çok büyüdüğünde yeni firmaların giriş oranının arttığını bulmuşlardır. Carroll ve Swaminathan (1992, s. 65)'in Amerikan bira endüstrisinde yaptıkları çalışmalarında, küçük bira üreticileri ve birahanelerin kurulma oranlarının bira pazarında yoğunlaşma ile arttığı ifade edilmiştir. Bir devam çalışması niteliğinde olan Carroll ve Swaminathan (2000, s.715-718)'in yine bira pazarında yaptıkları çalışmalarında, uzmanlaşmış bira üreticilerinin kurulma oranlarında, yoğunlaşmanın güçlü etkileri olduğu gösterilmiştir. Amerikan bira endüstrisinde dört büyük

firmanın pazar payı 1910'lardan 1990'lara kadar kademeli olarak artmış ve %10'lardan %80'lere çıkmıştır. Genelciiler arasında olan ölçek rekabeti sonucu bu yoğunlaşma, uzmanlaşmış örgütlerin ürünlerinin daha yaygın olması ve uzmanlaşmış örgütlerin sayılarının artması ile sonuçlanmıştır. Freeman ve Lomi (1994, s.65) ve Lomi (1995b, s.75), İtalya'daki kırsal kooperatif bankalarının 1964'ten 1988'e kadar pazara giriş oranlarını inceledikleri çalışmalarında, kırsal kooperatif bankaların kurulma oranlarının daha büyük ulusal bankaların ölçeği ve pazar payı ile artacağını göstermişlerdir. Swaminathan (1995, s.653) endüstriler olgunlaştıkça, uzmanlaşmış örgütlerin yayılımının artması ile ilgili olarak 1941-1990 yılları arası Amerikan şarap imalathanelerinin (uzmanlaşmış örgütler) kurulma oranlarını analiz etmiştir. Swaminathan'ın (1995, s.671) çalışmasının sonucuna göre, şarap endüstrisinde genel yoğunlaşma arttıkça, Amerikan şarap imalathanelerinin (uzmanlaşmışlar), kurulma oranları artmaktadır. Torres (1995, s.74-103) pazarda yoğunlaşmanın o pazara giriş bariyerlerini arttırması yönündeki geleneksel düşüncenin tersine, İngiliz otomobil endüstrisinde yoğunlaşmanın artmasıyla uzmanlaşmış örgütlerin kurulma olasılığının arttığını, ölçek ekonomisi yüzünden giriş bariyerinin oluşması ile birlikte genelci girişinin azaldığını ifade etmiştir. Bunun yanı sıra uzmanlaşmış örgütlerin hayatta kalma şansları açısından da yoğunlaşma arttıkça daha çok şanslı duruma geldiklerini göstermiştir. Wade (1996, s.1218), 1971'den 1989'a kadar olan zamanda, mikroişlemci endüstrisinde pazarda yoğunlaşmanın artması sonucu yeni firmaların giriş oranlarının arttığını bulmuşlardır. Bu yeni firmalar ise, mimari yeniliklerle ortaya çıkan firmalardır. Başka bir ifadeyle, baskın bir tasarımın ortaya çıkışı, yeni yaklaşım ve teknolojilere götürerek uzmanlaşmış örgüt sayılarının artmasına neden olmaktadır. Seidel (1997, s.79), yeniden düzenleme sonrasında Amerikan havayolu sektörünü incelemiş ve büyük havayolu firmaları arasında yoğunlaşmanın uzmanlaşmış firmaların kurulma oranını arttırdığı ve ölüm oranını azalttığını bulmuştur. Haveman ve Nonnenaker (2000, s. 232) yeni pazarlara daha küçük örgütlerin yaptıkları girişlerin, California tasarruf ve kredi sektöründe pazarda yoğunlaşma ile arttığını bulmuşlardır. Pazarlara birkaç büyük firma egemen olduğunda, bu rekabeti etkilemekte ve bu nedenle de büyüme ve pazara girişi etkilemektedir.

Kaynak bölünmesi alanında ölüm/çıkış oranlarına odaklanan çalışmalardan biri olan Carroll ve Swaminathan'ın (1992, s. 65) 1975-1990 yılları arasında Amerikan bira endüstrisinde yaptıkları çalışmada, pazarda yoğunlaşma ile küçük bira üreticilerinin ölüm

oranlarının azaldığını bulmuşlardır. Bunu takiben Carroll ve Swaminathan (2000, s. 715-718) yoğunlaşmanın, küçük bira üreticileri ve birahanelerin ölüm oranlarında negatif etkileri olduğunu ifade etmişlerdir. Mitchell (1995, s.262) medikal teşhis görüntüleme sektöründe, yoğunlaşmanın zamanla azalmasıyla uzmanlaşmış girişin sürekli devam ettiğini ve çıkış oranlarının azalma eğiliminde olduğunu belirtmiştir. Park ve Podolny (1998, s. 410) ise, yatırım bankaları sektöründe kaynak bölünmesi kuramına kanıt sunmuşlardır. Çalışmaya göre pazar yoğunluğundaki artış, düşük statülü (bir örgütün konumu ve yaptığı iş sayısı) firmaların ölüm oranlarını azaltacak, yüksek statülü firmaların ölüm oranlarını arttıracaktır. Swaminathan (1998, s.1169), 1941-1990 yılları arası Amerikan şarap endüstrisinde pazar merkezinde genelcilerin kalabalıklaşmasının uzmanlaşmış örgütlere fırsatlar yarattığını, yoğunlaşma ile uzmanlaşmış şarap imalathanelerinin ölüm oranının azaldığını göstermişlerdir. Son olarak Boone, Bröcheler ve Carroll (2000, s. 355), Hollanda denetim sektöründe yaptıkları çalışmalarında, çok küçük firmaların ölüm oranlarının, genel pazarda yoğunlaşma arttıkça büyük geneldeci firmalara göre azaldığını bulmuşlardır.

Kaynak bölünmesi kuramında bir popülasyonda yoğunluğun azalması durumunda ne olacağı açık bir şekilde ifade edilmemesine rağmen, (Önder ve Üsdiken, 2007, s. 179), Dobrev (2000, s. 383) 1987-1992 yılları arasında Bulgar gazetelerindeki konumlanma stratejilerinin seçiminde ve örgütsel çeşitlilikte endüstri yoğunluğunun azalmasının etkilerini incelemişlerdir. Kaynakların tükenme döneminde (sosyalizm sonrası deregülasyon dönemi) uzmanlaşmış örgütlerin pazardan çıkış oranı analizinin sonuçları, kaynak bölünmesi sürecinin tersine çevirilebilirliğini doğrulamıştır. Çalışmaya göre (Dobrev, 2000, s. 400-401) azalan yoğunlaşma uzmanlaşmış örgütlerin ölüm oranını arttırmış ve geneldeci örgütlerin ölüm oranını azaltmıştır. Ancak endüstride yoğunluğun azalması, endüstride ayrışmalara neden olmakta, alt-endüstri seviyeleri ortaya çıkmakta ve yerel yoğunlaşmanın artmasını sağlamaktadır. Bu ayrı seviyelerdeki yoğunlaşma çok merkezli kaynak çevresini ortaya çıkarmaktadır. Bu durumda da kuramın orijinal formülasyonu geçerli olmaktadır.

2.9. Demografik Süreçler:

Örgütlerde yaş ve büyüklük gibi değişkenler örgütlerin demografik özellikleri olarak nitelenebilmektedir. Yaş ve büyüklük değişkenleri örgüt topluluklarının evriminde rol oynamaktadır ve bu rolü de örgütsel ekoloji yaklaşımının ilk dönemlerinde üzerinde oldukça

alışılmış bir konudur. Örgütsel ekolojide demografik değişkenler, örgüt ölümleriyle ilişkilendirilerek, yaş bağımlılığı (age dependency) ve büyüklük bağımlılığı (size dependency) olarak iki ana başlıkta incelenmiştir (Önder ve Üsdiken, 2007, s. 162).

2.9.1. Yaş Bağımlılığı:

Yaş, canlı demografisinde temel olan bir saattir; hayati oranları kontrol etmekte ve demografik süreçlerde merkezi rol oynamaktadır. Yaşın, örgüt demografisinde de benzer etkiye sahip olabileceği üzerine çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Örgütlerin yaşlanması ile ilgili süreçler üzerinde iki kuramsal tartışma söz konusudur (Carroll and Hannan, 2000, s. 281). İlki, örgütlerin kurulma sırasında karşı karşıya kaldığı çevresel durumlardan kaynaklanan yapısal özellikleriyle ilgilidir ve bu, örgütleri başlangıçtaki formlarına kilitlenmiş olarak gösterir. Yapısal durağanlık bu resme egemen olmaktadır: örgütlerin, çevrenin değiştigi kadar hızlı bir şekilde kendi esas yapılarını yeniden düzenleme kapasiteleri kısıtlıdır (Hannan ve Freeman, 1977, s. 931-932). Esas (core) özellikleri değiştirmeye yönelik çabalar, en azından kısa dönemde, hayatta kalma şanslarını azaltmaktadır. Bu nedenle çevreler değişken ve belirsiz olduğunda, örgütsel formların dağılımındaki değişim, örgütsel popülasyonlarda seçim süreçlerinin işlemesi ile meydana gelmektedir (Freeman, Carroll ve Hannan, 1983, s. 692). İkinci kuramsal tartışma ise, örgütlerin hayat hikayeleri dinamiklerine odaklanmıştır. Stinchcombe, 1965 yılındaki çalışmasında çevresel değişime karşı savunmasız olan genç örgütlerin “genç olmanın sorumluluğu” (liability of newness) ile karşı karşıya kaldıklarını öne sürmüştür (Freeman, Carroll ve Hannan, 1983, s. 692’den alıntı). Yaşlanma, yaşlı örgütleri çevresel çalkantıların neden olacağı zararlardan korumaya eğilimli olan daha güvenli yapısal konumlar ve gelişmiş yetenekler gibi avantajları beraberinde getirmektedir. Bu nedenle örgütlerin yaşam şansı yaş ile birlikte artmaktadır (Carroll and Hannan, 2000, s. 281). Genç örgütler yenilik sıkıntılarından muzdarip olacak ve ölüm olasılıkları yaşlı örgütlere göre daha yüksek olacaktır (Önder ve Üsdiken, 2007, s. 162). Çünkü genç örgütler yabancılarla işbirliği yapmak zorundadır, düşük derece meşrulaşmaya sahiptir ve kurulu örgütlere karşı etkin bir şekilde rekabet edememektedir (Freeman, Carroll ve Hannan, 1983, s. 692). Genç örgütler, sosyal aktörler olarak yeni rolleri öğrenmek, çalışanlar için yeni roller koordine etmek ve katılımcıların karşılıklı sosyalleşme problemleriyle başa çıkmak zorundadırlar (Singh, Tucker ve House, 1986, s. 171). Ayrıca yeni bir forma sahip yeni örgütlerin, kurulu bir forma sahip

yeni örgütlerden daha başarısız olma olasılıkları yüksektir. Zaman geçtikçe, hem genel hem de yenilikçi formlara sahip olan örgütlerin ölümüne yol açan yapılar ve çevre ile bağlar sağlamlaştı (Freeman, Carroll ve Hannan, 1983, s. 692).

Negatif yaş bağımlılığına ek olarak, Han (1998, s. 110), 1873-1945 yılları arası Tokyo bankalarını incelemiş ve pozitif yaş bağımlılığı gözlemlemiştir. Çalışmaya göre yaşla birlikte yapısal durağanlık artacağı için, yaşlı örgütler, yaşlı ve demode olmaktan dolayı sıkıntı yaşamaktadırlar. Bu bulgular ise sıkıntı (liabilities) olarak eklenen süreçleri tanımlamada yeni bir gelenek ortaya çıkarmışlardır (Carroll and Hannan, 2000, s. 288). Yenilik sıkıntısı (liability of newness) ve ergenlik sıkıntısı (liability of adolescence) negatif yaş bağımlılığını gösterirken, demode olma sıkıntıları (liability of obsolescence) ve yaşlılık sıkıntıları (liability of senescence) pozitif yaş bağımlılığını göstermektedir.

2.9.1.1. Yenilik Sıkıntısı (Liability of Newness): Örgütsel yaş ve ölüm oranı tartışmalarının ilk başlangıcında çalışılmıştır ve yeni örgütlerin yaşlı örgütlere oranla daha yüksek ölüm oranına sahip olduğunu ifade eder (Carroll and Hannan, 2000, s. 288). Çok sayıda çalışma bu gözlemi desteklemiştir. Örneğin gazete örgütlerinde (Carroll ve Delacroix, 1982, s. 169), örgütsel ölüm oranının yaşla negatif ilişkili olduğu bulunmuştur. Diğer bir deyişle, örgütler yaşlandıkça ölüm oranı azalmaktadır. Freeman, Carroll ve Hannan (1983, s. 692), ulusal sendikalar, yarı-iletken üreticileri ve yerel gazeteler üzerinde yaptıkları çalışmada benzer sonuca ulaşmışlardır. Çalışmada, “Yenilik sıkıntısı farklı türde örgütsel ölümler için (kapanma ya da birleşme ile ele geçirilen) farklılaşmakta mıdır?” “Yaşın etkileri kurulma zamanındaki ölçekten ayrıştırılabilir mi?” “Tarihi etkiler ölüm oranlarında yaş bağımlılığına etki etmiş midir?” soruları sorulmuş ve bu üç örgütsel popülasyonda—farklı teknolojilere, farklı insan popülasyonuna ve farklı kurumsal çevreye sahip olan sektörlerde karşılaştırılmıştır. Bu popülasyonların her birinde yenilik sıkıntısı vardır fakat bu ölümün kapanma nedeniyle mi yoksa birleşme yoluyla ele geçirilmesi aracılığıyla mı olduğu konusunda farklılaşmaktadır (Freeman, Carroll ve Hannan, 1983, s. 693). Carroll ve Delacroix (1982, s. 169) popülasyonun heterojenliğini, Freeman, Carroll ve Hannan (1983, s. 692) ise örgütsel büyüklüğü kontrol değişkeni olarak kullanmışlar ve bu değişkenlerin kontrol edildiği durumlarda da negatif yaş bağımlılığının varlığını sürdürdüğünü göstermişlerdir.

Eğer örgüt yaşlandıkça, ölüm tehlikesi azalıyorsa, popülasyondaki yaşlı örgütlerin uzun zaman boyunca baskın olması beklenir. Örgüt yaşlandıkça, yaparak öğrenir ve üyeleri arasındaki güven artar. Örgütlerin, ölüm hızında düşüş görülene kadar, hayatlarının ilk devrelerinde ölüm tehlikesi artmaktadır. Yeni örgütlerin, o günün koşullarını yansıtan sosyal, kültürel ve politik çevreye uygun yapılanma şansları vardır, eski örgütlerin yapıları ise ortaya çıktıkları tarihin özelliklerini yansıtmaktadır. Ölüm tehlikesi, örgütün büyüklüğü arttıkça azalır ve genellikle örgütün büyüklüğü yaş ile artmaktadır (Hannan, 2005, s.62).

Singh, House ve Tucker'ın (1986, s. 589-606), A.B.D. Toronto'da yer alan 1970-1982 yılları arası gönüllü sosyal hizmet örgütlerindeki çalışmalarının önemli bir bulgusu da, örgütsel değişikliklerin etkisinin, değişim zamanındaki örgütsel hayat döngüsünün hangi aşamasında olduğuna bağlı olmasıdır. Örgütsel hayat döngüsünün en başında ve en sonlarında ölüm oranının etkili olduğu en temel modellerdendir. Bu çalışmada, ölüm oranını, örgütsel hayat döngüsünün en başlarında, diğer bir ifadeyle örgüt henüz gençken yapılan değişikliklerin, daha sonraki aşamalarda yapılan değişikliklerden daha çok etkilediği bulunmuştur. Örgütsel değişimin meydana gelmesi ölüm oranlarının yaş bağımlılığını önemli ölçüde çeşitlendirmektedir. Değişim ya da reorganizasyon, kurulu iş rutinlerinin revizyonuna, varolan iletişim desenlerinin revizyonuna, iş gruplarını yeniden oluşturmaya, yeni çalışanlar istihdam etmeye neden olmakta ve bunlarda örgütün performansının güvenilirliğini azaltmaktadır. Böylece temel değişim veya reorganizasyon yenilik sıkıntısı saatini sıfırlamakta ve örgütsel ölüm oranında ani bir artışa neden olmaktadır.

Singh, Tucker ve House'un (1986, s. 171-172), Metropolitan Toronto bölgesinde, yine gönüllü sosyal hizmet kuruluşları üzerinde yaptıkları başka bir çalışmada, yeni örgütlerin ölüm oranlarının yüksek oluşunun içsel koordinasyon süreçleriyle mi (örgütte üyelerin karşılıklı olarak rolleri koordine etmeyi öğrenmesi) yoksa düşük seviye meşrulaşmayla mı ilgili olup olmadığı araştırılmıştır. Çalışmaya göre dışsal meşruluğun düşük seviyelerde olması ve önemli çevresel gruplarda güçlü ilişkiler geliştirme yeteneğinin olmaması genç örgütsel ölümlerde içsel süreçlerden daha çok etkili olmuştur.

Carroll ve Delacroix (1982, s. 169), örgüt popülasyonlarında seçim mantığını anlamak için 19. yy Arjantin basını ve 19. ve 20. yy İrlanda basını hakkında tarihsel veriler kullanmışlar ve olay tarih analizi yöntemi ile gazetelerin ilk yıllarında yüksek ölüm oranları

deneyimlediklerini göstermişlerdir. Endüstri olgunlaşması ve genel ekonomik büyüme hayatta kalma oranını arttırmış fakat yaşam döngüleri açısından doğum zamanlaması hayatta kalma oranını etkilememiştir. İstikrarlı koşullar altında kurulan örgütler, politik karmaşa şartları altında kurulan örgütlerden daha uzun yaşamışlardır. Çevresel koşullar örgütsel formlarla etkileşimde olarak ölüm oranlarında farklılıklar ortaya koymaktadır. Bu ölüm oranları örgütsel topluluklarda geçici değişimin temel mekanizmasıdır.

Carroll ve Delacroix'nın (1982, s. 173-174) çalışmalarında, yeni örgütlerin yüksek başarısızlık oranlarına sahip olduğu ifade edilmiştir. Bunun dört büyük boyutu vardır. Birincisi, örgütün yeni olması durumu, hem sosyal bir aktör olarak firmalar için hem de onların içindeki bireysel katılımcılar için yeni rolleri ifade eder. Bu yeni rollerdeki yol göstericiliğin firma dışı kaynaklardan gelmesi gerektiği için yeni firma biraz kör bir biçimde çalışır ve büyük hatalara kolayca düşebilir. İkincisi, örgütsel rolleri koordine etmek ve öğrenmek için gerekli zaman ve çaba çok fazladır. Bu öğrenme periyodu sırasında davranışlar rutin değildir ve inisiyatif gerektirir. Üçüncüsü, yeni firmalar temelde birbirine yabancı olanları içerdiği için güven kolayca oluşmayabilir. Sosyalleşme önemlidir. Sonuncusu ise, müşterilerle ve iletişimde olunan toplumla ilgilidir. Yeni firmalar, varolan firmaların prosedürlerine alışkın olan ve muhtemelen değişime direnç gösterecek yerleşik müşterileri olan firmalarla rekabet ederler. Varolan firmalardan müşteri çekemeyen örgütler işsiz kalma tehlikesi altındadır. Yeni endüstrilerde ortaya çıkan yeni örgütler, zaten bir müşteri temeli olmadığı için başka firmalardan müşteri kazanmaya çalışmaz, bunun yerine yeni müşteri temeli yaratmaya çalışır.

Arjantin verileri üzerindeki çalışmalar hayatta kalma oranında önemli bir azalmayı göstermektedir. İki yaş için hayatta kalma olasılığı %20'nin altında olmuş, sekizinci yaştan sonra sürekli olarak %10'da sabit kalmıştır. İrlanda'da Arjantin gibi azalma göstermektedir. Ancak burada %50'si ilk beş yıl hayatta kalmış ve hayatta kalma olasılığı 100 yaşa kadar %10'a yaklaşmamıştır. Ölüm oranlarına bakıldığında gazetelerin yaşam süresi karşısında sabit olmadığı yaşla birlikte azaldığı görülmektedir. Bu hesaplamalar yenilik sıkıntısı hipotezini desteklemektedir (Carroll ve Delacroix, 1982, s. 174-175).

Yeni örgütlerin yenilik sıkıntıları ile karşı karşıya kalacağı tezine karşın, kurumsal bağlantıların etkisinin çok önemli olduğunu ve genç örgütleri avantajlı duruma getirdiğini

ifade eden Baum ve Oliver (1991, s. 191-194), 1971-1987 yılların arasında Kanada Toronto’da çocuk kreşlerinin başarısızlığında bu kurumsal bağlantıların etkisini incelemişlerdir. Çalışmada yazarlar, genç örgütlerin kurumsal bağlantılardan yaşlı örgütlerin sağladığı faydadan daha çok fayda sağladıklarını, çünkü kendi deneyimsizliklerini kurumsal varlıkların sağlayacağı meşruluk, kaynaklar ve istikrar ile telafi ettiklerini göstermiştir. Bir devlet kurumundan teşvik alan yeni bir örgüt sadece kaynak seviyesini arttırmakla kalmamakta, aynı zamanda bu kaynakları alma konusunda kendi örgütsel değerini ve önemini göstermektedir. Bu nedenle kurumsal bağlantıları olan genç örgütlerin ölüm oranı daha yaşlı olan örgütlerin ölüm oranından daha düşüktür. Kurumsal ilişkiler, çeşitli mekanizmalar aracılığıyla değişim riskinden örgütleri korurlar. Kurumsal ilişkilerle elde edilen dışsal meşrulaşma örgütün değişim yapmak için sosyal destek kazanma yeteneğini, değişim sırasında istikrar sağlayarak, değişim sırasında sosyal beklentilerle uyumlaşmasına izin veren değişimin bir sonucu olarak başarısızlık riskini azaltmaktadır.

2.9.1.2. Ergenlik Sıkıntısı (Liability of Adolescence): Brüderl ve Schüssler (1990, s. 530) yenilik sıkıntısı hipotezini test ettikleri çalışmalarında, Alman iş örgütlerinin ölüm oranlarının bu hipotez ile iyi bir şekilde temsil edilmediğini göstermişlerdir. Çalışmalarında, ergenlik sıkıntısı kavramını sunarak, ölüm oranının ters dönmüş U şeklinde bir desene bağlı olduğunu ifade etmişlerdir. Başka bir deyişle, ölüm oranı kaynak bağımlıdır ve bir firmanın başlangıçtaki kaynak yeteneklerine bağlı olarak, kurulduktan sonra bir ila onbeş yıl arasında zirveye çıkacaktır. Sonuç olarak, ölüm oranları kuruluştan itibaren tekdüze olarak azalmaz, bunun yerine, tüm yaşam süresinde azalmaya başlamadan önce, yaşam süresinin ilk kısmında başlangıçta var olan kaynak ve yeteneklerin tükenmesinden dolayı yükselebilecektir (Carroll and Hannan, 2000, s. 288). Diğer bir ifadeyle, firmalar yeni olmaktan (liability of newness) dolayı değil de ergenlikten (liability of adolescence) dolayı daha çok sıkıntı çekerler. Çünkü yeni örgütler küçük bir başarısızlık riski ile birlikte, kurulma sırasında kazandıkları başlangıç kaynak stoğundan yararlanarak bir süre hayatta kalacaktır. Sonuç olarak firmalar en yüksek ölüm oranlarıyla doğumlarından yıllar sonra karşı karşıya kalacaklardır (Henderson, 1999, s. 282).

Fichman ve Levinthal (1991, s. 442), sosyal ve örgütsel ilişkilerde bu ergenlik sıkıntılarının olacağını, ilişkinin sona erme riskinin başlangıç döneminde artarak daha sonra

azaldığını ifade etmişlerdir. Çünkü ilişkilerin çoğu, başlangıçtaki inanç, güven, iyi niyet, finansal kaynaklar veya psikolojik bağlılık gibi varlık stoğu ile başlamaktadır. Bu varlıklar, ilişkinin başlangıç sonuçları elverişsiz durumda olduğunda, bir balayı (honeymoon) dönemi gibi ilişkinin bozulması riskini azaltmaktadır.

Hem yenilik hem de ergenlik sıkıntısı perspektiflerinde genel olan mesele, bir firmanın yaşamının ilk yıllarının en tehlikeli olduğu zamanlar olması ve başarısızlık oranlarının sonuç olarak yaş ile birlikte azalmasıdır. Bu perspektifler sadece başarısızlık oranlarının kurulma sırasında mı yoksa birkaç yıl sonra mı zirveye ulaştığı konusunda farklılaşmaktadırlar (Henderson, 1999, 283).

2.9.1.3. Demode Olma Sıkıntısı (Liability of Obsolescence): Pozitif yaş bağımlılığı seçim süreçlerinin sadece yeni örgütler üzerinde etkili olduğunu değil, daha geniş işlediğini göstermektedir. Büyük çevresel şoklar yaşlı örgütler üzerinde büyük etkilere neden olabilirler (Carroll and Hannan, 2000, s. 289). Barron, West ve Hannan (1994, s. 387), pozitif yaş bağımlılığının nedenlerinden birinin yapısal durağanlık ve çevresel değişimin kombinasyonu sonucu demode olma olarak ortaya çıktığını öne sürmüşlerdir. Eğer örgütsel yapıda durağanlık baskıları güçlü ise örgütler kendi başlangıç yıllarında sahip oldukları yapı ve stratejilere “kilitli” durumda olurlar. Başlangıç stratejileri ve yapıları, kültürel ve sosyal anlayış ve uygulamaların yaygınlaşması ile kalıplaşmış olurlar. Çevre değiştikçe, değişen çevreye uyum sağlayacak strateji ve yapılar da değişmekte, yıllar önce çevreye uyum sağlayan bir yapı ve strateji bugün uyum sağlayamamaktadır. Diğer bir deyişle, firmanın başlangıç formu, değişen çevreye göre demode hale gelmektedir. Eğer durağanlık baskıları güçlü ise değişen çevreye karşılık vermede örgütsel adaptasyon olasılığı aşırı derecede kısıtlıdır. Reorganizasyona gitme, hayatta kalma şansını azaltır.

2.9.1.4. Yaşlılık Sıkıntısı (Liability of Senescence): Barron, West ve Hannan’a (1994, s. 387) göre, pozitif yaş bağımlılığının ikinci nedeni ise örgütsel yaşlanmadır. Yıllar geçtikçe, örgütler, kuralları, rutinleri ve yapıları biraraya getirir ve tüm bunlar zaman bağımlı özelliklerdir. Kuralları, rutinleri ve yapıları bir araya getirme bir örgütün çevresel değişkenlik karşısında güncel olan şekilde eylem yapma kabiliyetini engellemektedir. Böylece yaşlı örgütler değişen çevrede genç örgütlere kıyasla dezavantajlı durumda olurlar. Alternatif olarak, kuralları, rutinleri ve yapıları bir araya getirme, durgun çevrelerde bile örgütlerin

etkinliğini azaltan genel yönetim maliyeti haline gelebilmektedir. Her iki durumda da daha yaşlı örgütler daha yüksek ölüm oranına sahiptir.

Henderson (1999, s. 283), Amerikan kişisel bilgisayar sektöründeki firmaların yenilik ya da ergenlikten değil, demode olmak ve yaşlı olmaktan dolayı sıkıntı çektiklerini, çünkü yaşlı firmaların durağan olduklarını, diğer bir ifadeyle, dışsal çevre değişimlerine karşı etkin ve karşılık verici olmadıklarını ifade etmiştir. Sonuç olarak, başarısızlık oranlarının yaşla birlikte artması ve büyüme oranlarının yaş ile birlikte azalması sözkonusudur.

Analizlerde “demode olma” ve “yaşlılık” şeklinde yaşlanma durumları arasında ayırım yapılamamaktadır. Ancak, eğer modellerde sunulduğu gibi, yaş, ölüm oranı ile pozitif bir ilişkiye sahip ise, bunun altında yatan mekanizmaları ayırarak araştırma tasarlanabilir.

2.9.2. Büyüklük Bağımlılığı (Size Dependency):

Ranger-Moore (1997), Barron, West ve Hannan (1994) gibi bazı yazarlar farklı bir perspektif geliştirmişler ve daha önceki çalışmaların, örgütsel büyüklüğün, örgütün yaşı ile birlikte değişen etkisini görmezden geldiklerini gözlemlemiştir (Henderson, 1999, s. 283).

Ranger-Moore (1997, s. 903), 1813-1985 yılları arasında New York hayat sigortası şirketleri arasındaki başarısızlık oranlarında örgütsel büyüklük ve yaşın etkilerini incelemiştir. Örgütsel büyüklüğün yaş ile birlikte değişen bir yapıda olmasının önceki çalışmalarda çok üzerine düşülmemiş bir konu olduğunun altını çizen Ranger-Moore (1997, s. 903), önceki çalışmaların yazarlarının örgütsel büyüme ve yaşlanmanın örgütsel durağanlığı artırması konusunda hemfikir iken, başarısızlık oranlarında durağanlığın etkileri konusunda hemfikir olmadıklarını ifade etmiştir. Hayat sigortası şirketlerini incelediği çalışmasında Ranger-Moore (1997, s. 903-908), örgütsel büyüklüğün tekdüze olmayan bir şekilde başarısızlık oranlarını etkilediğini, fakat gerçek ölçek boyutunda, büyük ölçeğin başarısızlık oranlarını düşürdüğünü bulmuştur. Eğer firmanın ölçeği yaşla birlikte artıyorsa ve başarısızlık oranları ölçekle birlikte azalıyorsa, yaş ve başarısızlık arasındaki negatif ilişkinin yaşın etkilerinden ziyade ölçekteki farklılıklar yüzünden olduğunu belirtmiştir. Aynı zamanda yazar, güçlü bir şekilde yaşlanmadan kaynaklı sıkıntılara dikkat çekmiş ve bu bulguların yenilik ve ergenlik sıkıntılarına karşıt olduğunu ifade etmiştir. Hem çalkantılı hem durgun çevrelerin olduğu dönemlerde yapılan yaş etkilerinin incelenmesinde, örgütsel durağanlığın, çevrenin çalkantılı

olduğu zamanlarda özellikle daha problem çıkarıcı olduğunu göstermişlerdir. Bu da aslında en azından Ranger-Moore'un (1997, s. 903) incelediği sigorta şirketleri popülasyonunda yaşlanmanın sıkıntılarının, yaşlanmaktan ziyade demode olmak aracılığıyla meydana geldiğini göstermektedir.

Örgütsel evrimde bir görüş, yaşlı ve büyük örgütlerin sürekli artan bir şekilde çevrelerinde egemen olmaya devam ettiklerini, bir diğer görüş ise örgütler yaşlandıkça değişimlere cevap vermede yetersiz kaldıklarını öne sürmektedir. Barron, West ve Hannan (1994, s. 381), örgütsel büyüme ve başarısızlık oranlarında popülasyon yoğunluğunun, yaş ve büyüklüğün etkilerini analiz ederek, 1914'den 1990'a kadar New York şehrindeki kredi birliklerinin evrimini bu görüşlerden hangilerinin en iyi tanımladığını incelemişlerdir. Yazarlar, yaşlı ve küçük kurumların başarısız olma ihtimallerinin daha yüksek olduğunu, genç ve küçük örgütlerin ise daha yüksek büyüme oranlarına sahip olduğunu göstermişlerdir.

Dobrev (2000, s. 384) küçüklük sıkıntıları tartışmalarına dikkat çekerek, küçük ölçekli oluşumların negatif çevresel etkilere karşı koyabilmek için gerekli ve yeterli kaynaklara sahip olmamalarından dolayı dezavantajlı olduklarını ifade etmiştir. Diğer taraftan, arzdaki hızlı azalma dönemlerinde çoklu bürokratik katmanları bir araya getiren çok büyük örgütlerin tepki vermesi ve yeni kaynak dağıtım kanallarından avantaj sağlaması yapısal durağanlık tarafından engellenmektedir. Bu nedenle çok büyük örgütler reorganizasyona gitme açısından daha az kapasiteye sahiplerdir. Böylece bu firmalar büyük ölçekli çalışmalarını sürdürmede zorluk yaşarlar. Bu ise, eğer bir örgütsel popülasyonun kaynak kesimi daralırsa, orta derecede büyük ölçekli firmaların sayısını arttıracak, hem endüstri yoğunlaşması azalacak hem de örgütsel tasarım ve yapılarda heterojenliği arttıracaktır.

Firmaların ölçekleri büyüdükçe ar-ge, reklam ve pazarlama gibi içsel batık maliyetlere daha fazla harcarlar. Ölçek farklılığının sonucu olarak, batık maliyetlerde geri ödeme dönemi daha kısa olacaktır ve kârlılık küçük firmalara nazaran büyük firmalarda daha yüksek olacaktır. Bir firma endüstride ne kadar uzun süre kalırsa o kadar fazla doğru maliyetlemeyi ve göreceli etkinliği öğrenebilir ve bu da hayatta kalmasını sağlar. Etkinlik sonucu büyüyen firmalar daha yüksek oranlarda hayatta kalma şanslarına sahiptir (Kranenburg, Palm ve Pfann, 2002, s. 287).

Ayrıca firmaların hayatta kalma oranlarında zamanın koşullarının—yaş, o yaştaki büyüklük, ve yine o yaştaki yoğunluğun etkisi olduğu, Agarwal, Sarkar ve Echambadi (2002, s. 971-980) tarafından 1973-1991 yılları arası Amerikan kontakt lens ve video kaset kayıt firmalarında 33 ürün inovasyonunu incelendiği çalışmada bulunmuştur. Çalışma sonuçlarına göre, firmalar, endüstrilerinin büyüme dönemlerinde, olgun dönemlerinde olduğundan daha düşük ölüm oranlarına sahip olacaklardır. Yeni olmanın sorumluluğunu (liability of newness) taşıdıkları ilk yıllarında firmaların ölüm oranının endüstrilerinin büyüme dönemlerinde, olgun dönemlerinde olduğundan daha düşük olacağı bulunmuştur. Ayrıca küçüklük, endüstrinin olgun döneminde, büyüme döneminde olduğundan daha az sorun olacaktır.

2.10. Örgütsel Ekoloji Kuramı ve Örgütsel Strateji İlişkisi

Örgütlerin çevreleri ile olan ilişkisine farklı bir boyut getiren Örgütsel Ekoloji yaklaşımı, örgütsel adaptasyon yaklaşımlarının, örgütün aktif rol üstlenerek, çevreye uyum sağlayabilmesi ve çevrede meydana gelen değişikliklere göre yapısında değişiklikler yapabilmesi görüşüne karşın; çevrenin seçici olduğunu ve çevresel şartlar değiştiği anda şartlara uyumlu örgütlerin hayatta kalacağını ve liderlerin stratejik seçimlerinin hayatta kalma açısından öneminin olmadığını iddia etmektedir. Örgütlerin hayatta kalmaları ve çevreye uyum sağlamaları açısından bu iki perspektif temelde farklı ve birbiriyle çatışır görünmektedir. Oysa ki, örgütsel ekoloji ve örgütsel strateji perspektifleri arasında birçok benzerlik ve güçlü bir ilişki vardır. Bu bölümde bu iki perspektif arasındaki karşıtlıklar ve benzerliklere, çevreyi nasıl algıladıklarına ve her iki görüşte de zaman içindeki değişimlere yer verilmiştir.

Stratejik yönetim araştırmalarındaki temel soru, firmaların, kendilerini rakiplerinden nasıl farklılaştırabileceği ve böylece nasıl rekabet avantajı kazanabilecekleri ve sürdürebilecekleridir. Farklı kuramsal perspektifler bu görevlerin nasıl başarılabileceğiyle ilgili çeşitli rehberler sunmaktadırlar. Rekabet üstünlüğü oluşturmada beş güç modeli (rekabet analizi), rekabet avantajının endüstri yapısı ve firmaların konumlanmasına özgü olduğunu varsayar. Kaynak-temelli görüş, rekabet avantajının en temel kaynağı olarak endüstri yapısı ve konumlanmadan ziyade, nadir ve değerli kopyalanamayan kaynaklar kümesine erişimi göstermiştir. Temel yetenek yaklaşımı, rekabet avantajını, firmaların geliştirdiği kendine özgü teknolojik ve örgütsel yeteneklere bağlamaktadır. Oyun teorisi, firmaların, birbirlerine

üstünlük sağlayabilmek için rakiplerinin eylemleri hakkında öngörülerini ve tepkilerini vurgulamaktadır. Farklılıklarına rağmen, bunlar ve diğer stratejik yönetim kuramı dalları dışsal fırsatlar ve tehditlerle içsel güçlü ve zayıf yanları hizalamaya (ve yeniden düzenleme) odaklanmışlardır. Yeniden düzenleme örgütsel esnekliği getirir ve örgütsel esneklik bu noktada rekabet avantajını sürdürebilmek ve toplam maliyetlerini aşan ekonomik getiriler sağlamak için kilit görevi görür. Bu anlamda, finansal getirilere de dikkat çekerek, strateji araştırmalarında en temel yöntem, başarılı firmaların kurum liderlerini yani kazanan tarafı gözlemlemek ve onları kazanmaya nelerin götürdüğünü anlayabilmektir. Burada amaç, stratejinin standart bir çalışma prosedürü haline gelmesinden önce bu stratejinin başarısını açıklamaktır (Dobrev, Witteloostuijn ve Baum, 2006, s. 1-2).

Buna karşın örgütsel ekoloji, çeşitli potansiyel sebepleri kontrol altında tutmak için çok değişkenli modeller kullanarak zaman içerisinde çeşitli örgütsel popülasyonların davranışlarındaki değişimi açıklamaya çalışır. Ekoloji kuramı, bireysel örgütlerden ziyade popülasyon ya da endüstri düzeyinde çevresel seçim aracılığıyla adaptasyona vurgu yapmaktadır. Bu evrimsel dinamikler yapısal olarak durağan örgütlerden yana görünmektedir. Durağanlık sadece hayatta kalmayı arttıran bir özellik değil, aynı zamanda seçilimin bir sonucu ve önceki başarının bir ürünüdür. Durağanlığa sekte vuran örgütsel değişimin örgütsel performansı azaltması beklenmektedir. Böylece örgütsel durağanlığı üstün performans ile ilişkilendirilmektedir ve bir strateji veya diğerinin efektif olarak adlandırıldığı bağlamları açıklanmaya çalışılır. Ekoloji ve stratejinin örgütsel performans konusunda odaklanmış olmaları gerçeğine rağmen, bu ikisi arasında diyalog göreceli olarak çok nadirdir. Bu, iki grubun kuramsal ve ampirik temelleri ve odakları arasında bir mesafe olmasından ileri gelmektedir. Bağlam ve geçmişin stratejik yönetim trendlerine nasıl katkı yaptığını açıklamada ekolojik kuramın odağı, stratejik yönetim kuramcılarını, ekolojistlerin fikirlerini “anlaşılmaz” veya “ilgisiz” olarak bile eleştirmelerine götürmüştür. Otuz yılı aşkın örgütsel ekolojide geliştirilen görüşler, örgütsel çalışmaların diğer alanlarına, özellikle stratejik yönetime genişletilmeye hazır ve buna verimli olan, örgütsel başarı ve hayatta kalma konusunda bilginin toplam ve bütünleşmiş bir gövdesini sunmaktadır (Dobrev, Witteloostuijn ve Baum, 2006, s. 2).

Dobrev, Witteloostuijn ve Baum’a göre (2006, s. 6-12), en önemlisi de, ekolojik argümanların yüksek yönetsel ilgi içine dönüştürülebileceği ve ekolojistlerin de argümanlarını

ve sonuçlarını yönetsel uygulanabilirlik içine dönüştürülebileceğidir. Ekolojinin, Stratejik Yönetim ile kaynaşmaya hazır olan üç alanı vardır. Bunlar rekabetin demografisi, pozisyon avantajı ve durağanlık ve değişimdir. Örgütsel ekolojide, örgütlerin demografik durumu başarı ve hayatta kalma şanslarını etkilemektedir. Yaş ve büyüklük modelleri de sürdürülebilir rekabet avantajına götürecek ya da bunu yıkacak çeşitli mekanizmaları belirtmektedir. Yenilik, olgunluk, demode olma ve yaşlılık sıkıntıları, yaş bağımlılığı kapsamında çalışılmıştır. Strateji açısından ise yaş, stratejinin merkezi meselesi olmamasına rağmen, ekolojinin bu dört sıkıntısı, rekabet avantajının kaynaklarıyla ve bu avantajın sürdürülebilirliği ile açık bir şekilde ilgisi olduğundan, direkt olarak stratejik yönetimin kapasite temelli rekabet avantajıyla ilişkilidir. Kaynaklara erişimdeki tecrübe eksikliği yenilik sıkıntısını göstermektedir. Sonrasında başlangıç kaynakları azalınca ergenlik dönemi sıkıntıları başlar. Ürünler ve servislerde yenilik yapılmadığı zaman demode olma sıkıntısı tecrübe edilir ve yapının katılığından dolayı değişime gidememe sıkıntısı söz konusu olmaktadır. Bu durumlar, aynı zamanda rekabet avantajının kaynaklarının kaybedildiği anlamına gelmektedir ve bu da strateji ile yakın ilişkili olup üzerinde durulan bir konudur. Örgütsel büyüklük ise stratejik yönetimde, örgütsel ekolojide olduğu kadar büyük bir rol oynar. Büyüklük, stratejik yönetimde yönetici ücretlendirmesinden, pazar rekabetine, stratejik işbirliklerine kadar çalışılır. Örgütsel çıktılarda büyüklük; performans, yenilik, değişim, demografi ve büyüme ile yakından ilgilidir. Örgütsel büyüklük, üstün kapasite ve pazar konumunun gelişimi için yardımcıdır ve stratejide genelde kontrol değişkeni olarak kullanılırken, örgütsel ekolojide karmaşık olan büyüklüğün etkileri araştırılmaya çalışılmıştır. Büyük örgütlere resmi kurumların daha farklı davranması, ölçek ve faaliyet alanı-kapsam ekonomilerinin büyük örgütlerde söz konusu olması ve bununda firmaların etkinlikleri arttırması söz konusudur. Diğer bir ifadeyle, göreceli büyüklük, örgütleri konumsal rekabet avantajına görürür. Küçük örgütler uzun dönemde başa baş rekabeti kazanamazlar. Örgütsel stratejiye göre tüm rekabet sonuçları ölçeğe bağlanamaz çünkü küçük örgütler kendilerine rekabetten kaçınacak bir alan bulabilirler. Bu yöntem çok büyük örgütlerin ele geçirebileceğinden daha küçük pazar segmentlerini ele geçirme yöntemidir. Örgütsel ekolojide ise bu durum uzmanlaşma stratejisi ile ifade edilir. Örgütsel ekolojide, kesim genişliğinin performansı nasıl etkilediği çalışılmaktadır. Ayrıca kesim seçiminde rakiplerine göre aldığı konumun önemi de tartışılmaktadır (kesim örtüşmesi). Kesim genişliği ve firmanın kapsamı-faaliyet alanı eşanlamlı kullanılır. Genelci olmak ve diğer endüstriden çeşitlenme ile

pazara giren firma olmak (de alio olmak), sadece keşfedilmemiş kaynakları ele geçirmeye değil, aynı zamanda riski sadece bir alandan birçok alana yaymakta ve azaltmaktadır. Stratejide açıkça ifade edilmiş bu genelci strateji avantajları, ekolojistlerin çalıştığı, örgütsel yaş ve büyüklük dağılımında kaymalar, popülasyon düzeyi çeşitliliği, pazar yoğunlaşması, kaynak akışında çalkantılar ve endüstri evriminde zamanlama faktörleri üzerinde çalışılmıştır. Stratejik yönetim; büyük ölçeği ve geniş faaliyet dizisini hep avantajlı kabul ederken, örgütsel ekolojide; yüksek değişkenlik ve sık sık değişimin olduğu çevrelerde uzmanlaşmış örgütlerin avantajlı olduğu ifade edilmiştir. Kaynak bölünmesi kuramına baktığımızda, stratejistler büyük örgütlerin baskın olması durumunda, bunların, küçüklerin ortaya çıkmasını ve faaliyet göstermesini engelleyeceğini, örgütsel ekolojistler ise, küçük uzmanlaşmış örgütlerin yayılmasından bahsetmektedir. Kesim genişliği ve kaynak bölünmesi kuramları, örgütün kaynak alanındaki konumunun performansla ilişkisinin nasıl olduğunu ve kaynak alanındaki yeri değiştirmenin yıkıcı etkilerini göstermektedir. Stratejide, ürün çeşitlendirmesi derecesinde pozisyonel avantaj söz konusu iken, ekolojide, çeşitlendirme ile genişleyen kesimde, kesim örtüşmesi artmakta ve kesimin kalabalıklaşması, kesim içinde yerel rekabeti arttırmaktadır. Sonuç olarak örgütsel ekoloji ve stratejistler aynı geniş olguyu işaret etmelerine rağmen, farklı disiplinler alışkanlık ve tercihler çalışmalarını farklılaştırmaktadır. Bu iki farklı alan, yaklaşımların farklılıklarına rağmen, genelde tamamlayıcı görüşlere varmışlardır ve birbirlerinden çok şey öğrenecekler, böylece daha zengin bir alan yaratacaklardır.

Ekoloji ve strateji ilişkisine odaklanan çalışmalardan biri Astley ve Fombrun'un (1983) çalışmalarıdır. Astley ve Fombrun'a göre (1983, s. 576), örgüt-çevre ilişkilerinde ekoloji modelleri, örgütsel faaliyetlerin temel belirleyicisi olarak çevreye odaklanmışlardır ve bu, örgütlerin "stratejik seçim yapma özgürlüğü olan özerk aktörler" olduğuna inananlara ciddi bir meydan okumadır. Stratejistlere göre, politika oluşturma ve uygulama esasında proaktif bir süreçtir. Ancak örgütsel ekolojide yönetimin rolü, önemli seçimler yapma imkânı olmadan ve dışsal kaynak kısıtları tarafından ezilen, saf bir sembolik rolü olan ve etkinlik ya da hayatta kalma sonuçlarıyla ilişkisiz olan bir role indirgenir. Stratejik planlama kuramcıları tarafından uzun süre bu meydan okuma görmezden gelinmiştir. Örgüt-çevre ilişkisinde geleneksel stratejik bakış açısı, çevresel kuvvetlerin örgütsel eylemin belirleyicileri olup, bu çevresel kuvvetlerin yönetsel seçime egemen olduğu fikrini desteklemişlerdir. Çevre tipik

olarak az ya da çok kolay kontrol edilemeyen dışsal bir faktör olarak dikkate alınmıştır. Bu nedenle stratejik eylem, ağırlıklı olarak çevresel taleplere örgütsel kapasitenin uyması ile ilgili içsel bir odak açısından karakterize edilir.

Astley ve Fombrun, (1983, s. 586)'a göre stratejinin en temel operasyonel gereği, bu karşıt kutupların baskıları arasında bir denge tutturmaktır. Bu nedenle iş stratejileri ya da kurumsal stratejilerin yerine, alt birimlerin uyumu, örgütsel uyum ya da topluluk uyumu getirmek değil de, stratejilere destek olması açısından, örgüt-çevre ilişkilerine eğilmelidir. Bu çerçevede, iş stratejileri seviyesinde stratejinin uygulanacağı bölüme uyumlu olup olmayacağı, kurumsal strateji seviyesinde stratejinin örgüt yapısına uyumlu olup olmayacağı ve örgütler arası çevrede kolektif strateji seviyesinde stratejinin toplumsal olarak uyumlu olup olmayacağına bakılmalıdır.

Örgütsel ekolojiyle ilgili kuramların ve modellerin, örgütsel strateji çalışmalarına uygulanışına bakıldığında, Boeker'a göre (1991, s. 616), örgütsel stratejide geleneksel çalışmalar statik modellerden faydalanmışlar ve genelde rekabetin etkilerini gözden kaçırmışlar ya da önemsiz gibi göstermişlerdir. Buna karşın ekoloji modelleri direkt olarak değişimi öne süren dinamik modeller kullanarak stratejik olarak varlığı sürdürmede çevresel değişim ve rekabetin etkilerini örgütsel kurulumlar ve başarısızlıklarla ilgili olarak ölçmüşlerdir. Oysa ki, bir popülasyonda örgütsel doğum ve ölümlere bakılmaksızın, örgütlerin büyümesi ve gerilemesi de popülasyonlar arasındaki rekabeti etkilemektedir. Dolayısıyla ekolojik modeller ile popülasyonların büyümesi ve gerilemesi incelenerek rekabet hakkında çıkarımlar yapılabilir. Boeker (1991, s.613-616), stratejik gruplar arasındaki rekabet ve çevresel özelliklerin etkilerini Amerikan bira endüstrisinde 18 yıllık bir dönemde incelemiştir. Amerika'da bira endüstrisi içinde faaliyet alanlarının coğrafi odağına göre üç ayrı alt stratejik gruptan söz edilebilir. Ulusal, bölgesel ve yerel firmalar. Boeker (1991, s.619-621), bu stratejik gruplar arasındaki satış, müşteri, fiyatlama ve vergiler konusunda rekabetçi ve ortak yaşama (symbiotic) ilişkilerinin olduğunu ve çevresel özelliklerin stratejik varlığını sürdürmede önemli bir etkisinin olduğunu göstermektedir. Burada ekolojik argümanlar, farklı stratejiler izleyen örgütlerin büyümesi ve gerilemesini etkileyen rekabetin ve çevrenin rolünü açıklamada kullanılmıştır. Çalışmaya göre, ulusal bira firmalarının, bölgesel bira üreticilerinin yoğunluğunun (density) yüksek olduğu eyaletlerde satışlarını

arttırmalarının, düşük olan eyaletlerde satışları arttırmalarından daha zor olacağı bulunmuştur. Bu bulguya ek olarak, bölgesel bira üreticilerinin yoğunlaşmasının (concentration) yüksek olduğu eyaletlerde—birkaç büyük firma pazarda egemen ve çok sayıda küçük firmaların olduğu—, ulusal bira üreticilerinin satışlarını arttırmaları, yoğunlaşmanın (concentration) düşük olan eyaletlerde satışları arttırmalarından daha zor olacağı sonucuna varılmıştır. Talebin arttığı eyaletlerde ise ulusal bira üreticileri bu talepten bölgesel üreticilerin aldığı paydan daha büyük pay alacaklardır. Çünkü talep arttığında, ulusal firmaların yerel firmalardan daha fazla boşta kaynağı olacaktır ve talebi karşılayabilecektir. Fiyatlama düzenlemeleri olan eyaletlerde, ulusal firmaların satışlarını arttırmaları böyle düzenlemelerin olmadığı bölgelerde olduğundan daha zor olmaktadır. Yüksek vergilerin olduğu eyaletlerde ulusal bira üreticilerinin satışları arttırmaları, düşük vergilerin olduğu eyaletlerde satışlarını arttırmalarından daha kolaydır. Çünkü ulusal bira üreticilerinin bira fiyatları daha yüksek olduğu için, vergilerin yükselmesi, düşük fiyatlı bira üreticilerinin vergileri kadar etkilemez. Bunun nedeni de, yüksek fiyatlı bira tüketicilerinin bira tüketimini fiyat artmasına rağmen azaltmaması, ancak düşük fiyatlı bira tüketicisinin fiyat artınca tüketimini azaltmasıdır.

Boone, Carroll ve Witteloostuijn (2004, s. 120), stratejik yönetimde hiç kimsenin Porter'dan daha etkili olmadığını vurgulamış, bununla birlikte Porter'ın endüstri analizi çerçevesinin etkisinin jenerik (temel rekabet) stratejileri kadar etkisi olmadığını altını çizmiştir. Bunun sebebi, Boeker'ın (1991) belirttiği gibi, endüstri analizinde pazarda denge ve çevresel istikrarın varsayılması, jenerik stratejilerde ise çeşitli çevresel durumlara özgü farklı stratejilerin uygulanabilirliğidir.

Porter'ın rekabetçi strateji ile ilgili iki önemli boyutu vardır. Bu boyutlar ise Hannan ve Freeman'ın (1977) genelci ve uzmanlaşmış stratejileri ile benzerlik gösterir (Boone, Carroll ve Witteloostuijn, 2004, s. 120). Porter'ın rekabetçi stratejileri:

1. Firmalar faaliyetlerinin pazar odağını seçmelidir.
 - i. Tüm pazarı hedefleyebilirler bu da kesim genişliğini ifade eder (genelci strateji).
 - ii. Pazarda ürün ve hizmetleri belirli müşteri zevkine hitap edecek şekilde biçimlendirebilirler (odaklanma stratejisi), bu ise dar kesim genişliğini ifade eder (uzmanlaşma stratejisi).

2. Rekabet avantajını sağlamak için bu kesimlerde nasıl rekabet edecekler?

- i. Düşük maliyet stratejisi
- ii. Farklılaştırma stratejisi (ürün çeşitlendirme ve ar-ge veya reklam yapma ile eşsiz ürünler sunma)

Stratejik yönetim yazınında, uzmanlaşma stratejisi izleyen örgütlerin, Porter'ın çok belirgin müşteri zevklerine hitap eden iş stratejilerinden olan odaklanma stratejisini izledikleri söylenebilir. Diğer taraftan genelci stratejisi izleyen örgütler, tüm pazarı hedeflemekte olup geniş bir rekabetçi odağa sahiptirler. Diğer bir ifadeyle, uzmanlaşma stratejisi odaklanma stratejisi ile, genelci strateji ise tüm pazarı hedefleme stratejisi ile benzerdir.

Ölçek ekonomilerinin söz konusu olduğu pazar merkezinde iki farklı rota, örgütleri ortalama üstü performansa götürebilir. Bunlardan ilki kaynak tabanının merkezinde konumlanma (genellikle büyük ölçek ile), diğeri ise, sınırlarda konumlanmadır (genellikle küçük ölçek ile). Diğer bir ifadeyle, bir firma hayatta kalabilmek için ya genelci stratejiyi tercih eder ya da pazarın sınırlarına, kenarlarına taşınarak başa baş rekabetten kaçınmayı tercih ederek odaklanma ya da uzmanlaşma stratejisini izler (Boone, Carroll ve Witteloostuijn, 2004, s. 121). Bu ise örgütsel ekoloji kuramının kaynak bölünmesi modelinde ifade edilen pazarda yoğunlaşma söz konusu olduğunda, pazar merkezinde büyük genelci, ve kenar kısımlarda küçük uzmanlaşmış örgütlerin yer alacağı ile benzerlik göstermektedir. Boone, Carroll ve Witteloostuijn (2004, s. 141-142), 1968-1994 yılları arası hayatta olan ve ölen Hollandalı genelci (national news) ve uzmanlaşmış (regional news) gazetelerin verileri kullanılarak, büyüme ve kârlılık modellerini test etmişler ve örgütsel ekolojinin stratejik yönetim ve yönetsel uygulamaya nasıl katkıda bulunabileceğini göstermişlerdir. Hollanda gazeteleri pazarında okuyucu profili, kârlılık ve büyüme gibi değişkenler incelenerek, pazar merkezinde konumlanan ve kenarlarda konumlanan örgütlerin büyüme ve kârlılık durumu analiz edilmiştir. Örgütlerin pazardaki konumlarına göre genelci ve uzmanlaşmış olan stratejilerin büyüme ve kârlılık açısından durumları incelenmiş ve uzmanlaşmış örgütlerin kenarlarda konumlandığı durumlarda genelci örgütlerden daha kârlı olabileceğinin altı çizilmiştir. Çalışma sonuçlarına göre büyüme ve kârlılık örgütün kaynak tabanındaki (resource space) yerine bağlıdır. Bu sonuç, kaynak bölünmesi modelinin varsayımı ile benzerdir. Yazarlar, Porter'ın daha önce hangi durumlar altında ne beklendiği konusunda çok

net olmadan “kârlılık ve pazar payı arasında hiçbir ilişki yoktur” şeklinde bir ifadesi olduğunun altını çizerek, kaynak bölünmesi koşulları altında odaklanma ve büyüklüğün (size) ortalama ya da üstün örgütsel performansın önemli belirleyicileri olduğunu ifade etmiştir. Bu ise, yukarıda ifade edildiği gibi, bazı uzmanlaşmış örgütlerin, bazı geneldeci örgütlerden pazar payına bakılmadan daha kârlı olabileceğini göstermektedir.

Boone, Carroll ve Witteloostuijn’in (2004) çalışmalarındaki bulgular, kaynak bölünmesi kuramının, farklı temel rekabetçi stratejilerin ve örgütsel büyüklük durumlarının performans sonuçlarını anlamak için dinamik temel sağladığını göstermektedir. Örgütsel performansı açıklamada örgütsel ekoloji perspektifi temelde ölüm oranına odaklanmıştır. Büyüme ve kârlılık gibi kısa dönem sonuçlara çok az önem verilmiştir. Bunun sonucu olarak analistlerin çoğu popülasyon ekolojisinin yönetim uygulamasıyla (managerial practice) ilgisini anlayamamışlardır. Boone, Carroll ve Witteloostuijn’in (2004, s. 117) çalışmalarında, kaynak bölünmesi ve örgütsel ekolojinin farklı temel rekabetçi stratejilerin performans sonuçlarını anlamak için bilgi sağladığı gösterilmektedir.

Her ne kadar örgütsel ekoloji ve örgüt stratejisi alanlarının birbiriyle çatışma halinde olduğu ifade edilse de, her iki araştırma grubunun da aynı kavramsal konularla ilgilendiği göze çarpmaktadır. Bunu gösteren çalışmalardan biri Brittain ve Freeman’in 1980 yılında yaptıkları çalışmadır. Brittain ve Freeman (1980, s. 311-312) örgütsel stratejilerin çevresel seçiminde yoğunluk bağımlılığı kavramını tanıştırmışlar ve bir kesimden faydalanıp rekabetçi avantaj sağlamak için iki karşıt strateji tanımlamışlardır: r-stratejileri ve K-stratejileri. Buna göre saf r-stratejistleri bir kesim içinde yeni kaynak fırsatlarından faydalanmak için hızlı bir şekilde hareket eden örgütlerdir. r-stratejistler, risk alan, yüksek verimliliği olan, yayılma yeteneği olan, başarıları ilk hareket eden avantajına bağlı olan stratejistlerdir ve kaynakları ele geçirmek ve yeni faaliyet alanlarına geçmek için hızlı hareket ederler (Taggart, 1995, s.304). Bunlar yeni faaliyet alanlarına hızlıca yayılırlar ve başarıları ilk hareket eden (first mover) avantajına bağlıdır. Çünkü hızlı hareket edip, “ilk” oldukları için geçici olarak zengin olan çevrelerden maksimum fayda kazanırlar. Kritik öneme sahip kaynakların “belirli” bir çevrede elde edilebilir olması durumunda, bu sömürücü stratejiler, rekabetçi etkinliği vurgulayan diğer örgütlerle karşı karşıya kaldıklarında başarısız

olacaklardır. Böylece, değişmeyen endüstrilerde r-stratejileri kullanılmamalıdır (Brittain ve Freeman, 1980, s. 311-312).

Diğer taraftan Brittain ve Freeman (1980, s. 312) K-stratejistlerini yoğun bir şekilde yerleşilen çevrelerde başarılı bir şekilde rekabet edebilmek için yapılandırılan örgütler olarak tanımlamaktadırlar. Kaynak çeşitliliğine ve avantaj sağlayacakları kaynak seviyelerine göre genelci ya da uzmanlaşmış olabilirler. K-stratejist örgütler genellikle r-stratejistlerinden daha yavaş bir şekilde yeni kaynak kümelerine doğru genişlerler. Çünkü rekabetçi etkinlik üreten yapılar çoğunlukla ilk hareket eden avantajını yakalayabilmek için gerekli olan hızlı ayarlamalara engel olmaktadır.

r-stratejist örgütler sadece bir örgüt popülasyonunun yoğunluğu düşük olduğunda, kaynak elde edebilirliğin yüksek derecede belirsiz olduğu ve kaynakların zaman ve mekan içinde yayıldığı çevrelerde var olmaya devam ederler. Buna karşın K-stratejistleri, kesimin popülasyon yoğunluğu yüksek olduğunda başarılıdır. K-stratejistleri ilk hareket eden avantajına karşıt olarak faaliyetlerin verimli olması aracılığıyla rekabetçi avantaj kazanırlar. K-stratejistleri, kaynaklardan daha verimli bir şekilde yararlandıkları için popülasyon yoğunluğu kesimin taşıma kapasitesine yaklaştıkça r-stratejistlerini rekabet dışı bırakırlar. Bunun tersine r-stratejistleri yeni açılan kesimdeki kaynak fırsatlarından daha hızlı bir şekilde faydalandıkları için popülasyon büyümesinin biçimlendirme aşamasında K-stratejistlerini rekabet dışı bırakırlar. Örgütsel popülasyonlar yeni açılan kaynak alanlarına doğru yayıldıkça ve toplam popülasyon çevrenin taşıma kapasitesine yaklaştıkça, K-stratejistlerinin hayatta kalması ve yayılmasında başarılarının devam etmesi beklenmektedir. Bu durumda, kaynak alanına en önce taşınan ve başlangıçta baskın olarak görünen r-stratejistleri kurban olarak seçilir (Brittain ve Freeman, 1980, s. 312).

Brittain ve Freeman (1980, s. 313), r-stratejisine sahip olan firmaların ilk hareket eden avantajını kullanacaklarını ve bazı endüstrilerde örneğin moda sektörü veya hızla gelişen teknolojilerin dahil olduğu pazarlarda, popülasyonun yoğunluğunun artmasını engelleyecek kaynak elde edilebilirliğine sahip olduklarını ifade etmişlerdir. r-stratejistler kendi kesimlerinde belirli bir hayatta kalma avantajına sahip olmaktadır.

Brittain ve Freeman (1980, s. 321-323) r- ve K-stratejistleri arasındaki ayrımı genelci ve uzmanlaşmış ayrımı ile dört şekilde (örgütsel stratejilerin ekolojik sınıflandırması) birleştirmektedir. Bu dört çeşit strateji: r-uzmanlaşmış, r-genelci, K-uzmanlaşmış, K-genelci şeklindedir. r-uzmanlaşmış olan, dar bir faaliyet alanında henüz dolu olmayan bir kesimdeki yeni kaynak fırsatlarından yararlanma stratejisi izler. r-genelci olan, daha geniş faaliyet alanları üzerinde yeni fırsatlardan yararlanmak üzere hızlı hareket eder. Buna karşın K-genelcinin stratejisi geniş odaklı faaliyetlerle meşgul olmaktır. Ancak tercih ettiği rekabet türü olarak verimliliğe güvenmektedir. K-uzmanlaşmışın stratejisi ise dar bir alanda verimli bir şekilde faaliyet göstermektir. Burada beklenti, r-uzmanlaşmış ve r-genelcinin, yeni bir kesim ortaya çıktığında veya kesim biçimindeki değişiklikler yeni formlar ortaya çıkardığında, popülasyon yoğunluğu düşük olduğunda ve popülasyon büyümesinin biçimlenme aşamasında başarılı olmasıdır. Buna karşın K-uzmanlaşmış ve K-genelci örgütler zaman içinde popülasyon yoğunluğu arttıkça başarılı olacaklardır. Bu nedenle r tipi stratejiler popülasyonun biçimlenme aşamasında, K tipi stratejiler ise popülasyonun olgunlaştığı zamanlarda yaygın olacaklardır. Örgütsel ekoloji, çevresel seçim baskılarının bir popülasyon içindeki farklı stratejik tiplerin başarı ya da başarısızlığını nasıl farklı bir şekilde etkilediklerini açıklamaktadır (Zammuto, 1988, s. 109).

Örgütsel ekoloji ve strateji arasındaki benzerliklere dikkat çeken Zammuto (1988), örgütsel stratejide stratejik türleri sınıflandırmada, örgütsel ekoloji ve stratejik seçim perspektifleri arasındaki benzerliği tanımlamıştır. Çevresel baskıların stratejik seçimleri nasıl sınırlandırdığı, neden bazı stratejik yönelimlerin farklı çevresel koşullarda diğer stratejik yönelimlerden daha başarılı olduğu, nasıl ve neden bir endüstrideki stratejik türlerin karmasının zaman içinde değiştiği sorularına cevap aranmıştır. Zammuto (1988, s. 107), örgütsel ekolojide stratejinin örgütsel alanın genişliği ve örgütlerin kaynak fırsatlarından nasıl faydalandığı ile ilişkili olarak tanımlandığına vurgu yaparak, örgütsel alanın genişliğinin uzmanlaşmış ve genelci stratejileri işaret ettiğini ifade etmiştir.

Brittain ve Freeman'ın (1980), r ve K stratejistlerini genelci ve uzmanlaşmış ayrımıyla dört şekilde ifade etmesiyle birlikte, Zammuto (1988, s. 110), Miles ve Snow'un strateji türleri ile ilgili sınıflandırmalar arasındaki benzerliklere dikkat çekmiştir. Miles ve Snow (1978, s. 14-93), yöneticilerin stratejik seçimler aracılığıyla bir örgütün yapısını ve

sürecini nasıl biçimlendirdiğini daha iyi anlaşılması için dört stratejik tür öne sürmüştür: savunmacı (istikrar, düzen ve idare odaklı olma ve mevcut müşterileri ve pazar payını korumaya yönelik olma), yenilikçi (risk alan, yeni fırsatlar arayan, büyümeye yönelik çabalar), analizci (bir yandan istikrarlı bir biçimde faaliyetini sürdürmeyi amaçlarken bir yandan da yenilik üretme), tepkici (değişimlere biraz geriden gelerek takip eder gibi tepki vermek) (Miles ve diğerleri, 1978, s. 551). Zammuto (1988), burada, daha dar bir alanda verimli bir şekilde faaliyet gösteren K-uzmanlaşmış stratejistleri savunmacı, yani bulunduğu yeri korumaya önem veren stratejistler olarak ifade etmiş ve K-uzmanlaşmış stratejistin, savunmacı stratejist ile benzer olduğunu vurgulamıştır (K-uzmanlaşmış savunmacı). Benzer şekilde geniş odaklı faaliyetlerle meşgul olan K-genelci, faaliyetlerini sürdürürken aynı zamanda yenilikçi olmayı savunan analizci stratejist ile benzerlik göstermektedir (K-genelci analizci). Dar bir faaliyet alanında henüz dolu olmayan bir kesimdeki yeni kaynak fırsatlarından yararlanma stratejisini izleyen r-uzmanlaşmış stratejistler, risk alan ve yeni fırsatlar arayan girişimci-yenilikçi, stratejist ile benzerlik göstermektedir (r-uzmanlaşmış yenilikçi). Son olarak ise, daha geniş faaliyet alanları üzerinde yeni fırsatlardan yararlanmak üzere hızlı hareket stratejisi izleyen r-genelci stratejistleri ise yine risk alıp yeni fırsatlar peşinde olan yenilikçi stratejistler ile benzerdir (r-genelci yenilikçi). Buradaki dördüncü tip olan tepkici tür strateji uyumlu bir örgüt türünü temsil etmediği için Zammuto (1988) tarafından analize dahil edilmemiştir.

Zammuto'ya göre (1988, s. 114), değişimin dinamikleri, bir kesimin büyüklüğü ve biçimi değiştiğinde daha karmaşık hale gelmektedir. Eğer bir kesimin büyüklüğü hızlı bir şekilde artarsa girişimci ve yenilikçiler için yeni fırsatlar yaratılır. Bu da ortaya çıkan yeni fırsatların avantajından yararlandıkları için girişimci ve yenilikçilerin sayısını artırır. Tersî durumda, kesimin büyüklüğü azalırsa, girişimci ve yenilikçiler savunmacı ve analizcilerin kendilerine oranla daha çok verimliliğe sahip olmalarından dolayı başarısız olacaklardır.

Dolayısıyla örgütsel ekolojistler birebir yönetsel eylem ile ilgilenmezlerken, onların kullandığı stratejik türler, stratejik seçim kuramcılarının çalışmalarında da bulunmaktadır. Firmaların ürün çeşitliliğinin derecesine göre ekolojide genelci-uzmanlaşmış ayrımı (Hannan ve Freeman, 1977), stratejide ise belirli bir alıcı grubu, ürün hattı veya coğrafi pazara göre tüm pazarı hedefleme-odaklanma stratejisi (Porter, 1980, s.38) ayrımı kullanılmaktadır.

Yukarıda ifade edildiği gibi uzmanlaşmış olma odaklanma stratejisi ile genelci olma ise firmaların çeşitlendirme derecesi (Montgomery, 1982, s. 299) ile benzerlik göstermektedir.

Örgütsel ekoloji ile örgütsel strateji arasındaki ilişkiye vurgu yapan çalışmalardan biri Ingram ve Baum'un (1997, s. 68-74) çalışmasıdır. Bu çalışmada 1898-1980 yılları arası Manhattan otellerindeki zincir üyelikleri incelenmiş, zincir üyeliğın faydaları ve sakıncaları vurgulanmıştır. Zincir üyelerinin ne yaparak başarılı olabileceği ve ne olduğunda ölebileceği ekoloji-strateji ilişkisinde temelli olarak açıklanmıştır. Çalışmada zincir üyelik, faaliyet bilgisinin ve ölçek ekonomisinin kaynağı olmakla beraber, aynı zamanda stratejik kısıtlamalarında kaynağı olarak ifade edilmiştir. Zincirler, kendi otel, resort, restoran vb. işletmelerden oluşan bileşenlerine kaynak, itibar ve pazar gücü vererek onların kaderini etkileyebilmekte, rekabetçi güçlerini değiştirebilmekte ve böylece sektörün rekabet dinamiğini etkileyebilmektedirler. Bir zincirin, yerel tecrübeye sahip olan bir bileşene diğer bir deyişle yerel bilgiye sahip otel, restoran gibi işletmelere erişimi, onların yerel tecrübelerinden “öğrenme”leri ile zaman içinde bu bileşene de yardım etmektedir. Diğer bir ifadeyle, bir otelin başarısızlık oranı, zincire katılmasıyla birlikte, zincirin sağlayabileceği başlangıçtaki bilgi transferi yüzünden zincirin yerel deneyimine uygun bir şekilde azalacaktır. Bir otelin başarısızlık oranı, zincire katılma ile zincirin başlangıçta yerel deneyime sahip olmamasıyla da uygun şekilde artacaktır. Çünkü bu tarz zincirler için standardizasyon söz konusudur, ölçek ekonomisinden yararlanmak isterler ve bu nedenle de otellerde yerel olarak herhangi bir farklılık yaratmazlar. Bu bir stratejik kısıttır. Diğer tüm koşullar sabitken, bağımsız olarak kurulan yani hiçbir zincir bünyesinde olmayan otellerin başarısızlık oranı, restoran, otel vb. gibi bileşenlere sahip olan zincirlerden oluşan bileşen otellerden daha yüksek olacaktır. Çünkü bileşen otellerin yerel bileşenleri bünyesine dahil etmesiyle kazandıkları başlangıç bilgisi, bu zincirin itibarı ve markası onların daha başarılı olmalarını sağlamaktadır.

Örgütlerin hayatta kalmasını adapte olma, seçim ve değişim süreçleriyle açıklamaya çalışan O'Reilly, Harreld ve Tushman (2009, s. 75), 1959 yılında Fortune'da en büyük şirket olarak sıralanan General Motors'un elli yıl sonra iflas ettiğini, 2000 yılında hakkında en akıllı şirket diye yazılan Enron'un, tam bir sene sonra skandal sonrası iflas ettiğini ve 1976'da kurulan firmaların sadece %10'unun 10 yıl sonrasında hayatta olduğunu

altını çizerek, tüm bunlara bakıldığında Darwin'in haklı olduğunu gördüklerini ifade etmişlerdir. Diğer bir deyişle, ne güç ne de zeka hayatta kalmayı garanti etmemekte, sadece adaptasyonun bunu yapabilmekte olduğunu söylemişlerdir. Böylece, tartışmaların bir tarafında örgütlerin yapılarının durağan olduğunu ve değişmelerinin hayati tehlike barındırdığını söyleyen örgütsel ekoloji kuramcıları, diğer tarafında ise örgütlerin değişebileceğini ifade eden adaptasyon görüşünü savunanların yer aldığını vurgulayan O'Reilly, Harreld ve Tushman (2009, s. 76), bu iki tarafında nasıl haklı olduğunu göstermişlerdir. Buna göre, IBM'in, IBM Gelişmekte Olan İş Fırsatları (EBO-Emerging Business Opportunities) sürecini kullanarak olgunlaşmış pazarda ve teknolojilerde nasıl rekabet edebildiğini ve yeni ortaya çıkan pazarlara ve teknolojilere nasıl girebildiği gösterilmiştir. O'Reilly, Harreld ve Tushman (2009) burada stratejik yönetimden faydalanarak IBM'in değişen çevre koşullarına nasıl adapte olduğunu; örgütsel ekolojiden faydalanarak, artık çevreye uyum sağlamayan iş birimlerini kapattıklarını gözlemlemişler ve bu nedenle her iki perspektifinde haklı ve yerinde olduğunu ifade etmişlerdir. IBM'in EBO süreci evrimsel fikirlere yanıt verici olmakla birlikte IBM'in değişen çevreye adapte olmasına da izin vermektedir. Örgütsel değişimi seçim ve yer değiştirme aracılığıyla meydana gelmesi olarak gören popülasyon ekolojisi yaklaşımının aksine, bu çalışmada bazı örgütlerin grup seviyesinde çeşitlenme (variation), seçim (selection) ve tutulma (retention) yoluyla adapte olacağı öne sürülmüştür. Bir örgütün hem keşfetme hem de faydalanmayı eş zamanlı yapabilen örgütsel beceri veya dinamik kapasitesi bu adaptasyon kabiliyetine bağlıdır. Yeni iş birimlerinin yaratıldığı, test edildiği, büyütüldüğü ya da kapatıldığı IBM'in EBO süreci, çok seviyeli seçilimin, bir örgütün yeni pazarlara adapte olmasına nasıl yardım edebileceğini göstermektedir (O'Reilly, Harreld ve Tushman, 2009, s. 94).

Örgütlerin yaşamlarını sürdürebilmesi açısından örgüt-çevre ilişkilerine odaklanan örgütsel ekoloji kuramı, yapısal durağanlık nedeniyle örgütlerin gerekli değişimleri yapamayıp, değişime uyum sağlayamayabileceklerini varsaymaktaydı. Ülgen ve Mirze (2007, s. 30), bu kurama vurgu yaparak, örgütlerin kaynaklarını etkin şekilde kullanabilmesini sağlayan analiz, karar ve uygulama yeteneklerinin, diğer bir deyişle stratejik yönetim becerilerinin öneminin altını çizmişlerdir. Örgütlerin kaynaklarını etkin bir şekilde kullanabilmeleri için sahip oldukları yetenekler, onların değişime cevap verebilmelerini ve yapılarını yeni duruma uyumlaştırmalarını sağlayabilmektedir.

Firmaların girişimci veya başka pazardan çeşitlenme yoluyla pazara giriş yapma stratejileri arasındaki performans farklarının incelendiği çalışmalar da yer almaktadır. Bunlardan biri Khessina'nın (2002, s. 2) dünya çapında optik disk sürücüler sektöründe yapmış olduğu çalışmadır. Khessina bu sektördeki tüm firmaların ürün yeniliklerini analiz ederek yaptığı çalışmada, endüstriye başka pazardan çeşitlendirme yolu ile giren (diversifying entrants-de alio) ve girişimci olan (startups-de novo) firmaların başlangıç giriş koşulları açısından farklılaştığını ifade etmektedir. Giriş zamanında başka pazardan çeşitlendirme yolu ile yeni girişler ve girişimci yeni girişler arasındaki kaynak yetenekleri, önceki deneyim ve yapısal esneklikteki farklılıklar, onların yenilikçilik davranışlarında uzun süreli etkilere sahip olmaktadır. Girişimci yeni girişler, çeşitlendirme yapan yeni girişlerden daha fazla çaba sarfetmekte ve ürün yeniliğinde daha büyük teknolojik çıktılar başarmaktadırlar. Bu ise örgütleri, örgütsel stratejideki rekabet avantajına götürmektedir.

Bu konuda bir diğer çalışma Ganco ve Agarwal'ın (2009, s. 228) çalışmasıdır. Çalışmada Khessina'nın (2002, s.2) bulgularıyla uyumlu olarak başka bir pazardan çeşitlendirme yapan yeni girişlerin, rutinlerinin karmaşıklığı açısından girişimci yeni girişlerden farklı olduğu bulunmuştur. Bu bulguya ek olarak, çeşitlendirme yapan bu yeni girişlerin, giriş öncesi deneyime sahip oldukları için, çevrede yüksek derece düzensizlik olduğunda, girişimci yeni girişleri pazar dışı bırakacakları bulgusuna ulaşılmıştır. Bu olgu da firma başarısı için kritik bir öneme sahip bir olgudur. Burada, endüstrinin yaşam döngüsü önemli bir faktördür. Endüstri hayat döngüsünün sonraki aşamalarında ise, sadece o pazarda faaliyet gösteren bu yeni girişlerin endüstriye özgü bilgiye daha geniş biçimde sahip olmasından dolayı, “öğrenme”, girişimci yeni girişlerden yana olmaktadır. Bu ise öğrenmenin pazar dışı kalma konusundaki önemini vurgulamakta, yeni girişler için hayat döngüsünün sonraki kısımlarının öğrenme sayesinde kendilerinden yana olduğunu göstermektedir.

Örgütsel ekoloji ve örgütsel strateji ilişkisini işaret eden çalışmalardan biri de Henderson'un (1999) çalışmasıdır. Çalışmada, örgütsel ekolojinin yaş bağımlılığı olgusu, firmaların teknoloji stratejileri yönelimleri açısından incelenmiştir. Henderson (1999, s. 281), örgütsel yaş bağımlılığı ile ilgili daha önce yapılmış çalışmalardan farklı olarak yaşın interaktif etkilerine ve teknoloji stratejisine odaklanmıştır. Buna göre, teknoloji stratejisi; içsel olarak gelişmiş, firmaya özgü teknolojileri kullanan firmaya özgü stratejistler (proprietary

strategists) ve kamuya açık şartnamelere uyumlu olan teknolojileri ile standart temelli stratejistler (standards-based strategists) olarak ikiye ayrılmaktadır. Amerikan kişisel bilgisayar endüstrisinde yer alan firmalar üzerinde yapılan çalışmanın sonuçları teknoloji stratejisinin yaşlanmada iki önemli etkiye sahip olduğunu göstermiştir. İlki, yaş bağımlılığının stratejilere göre farklılaşmasıdır. Örneğin, standart-temelli stratejistler başarısızlık oranlarında ergenlik sıkıntıları gösterirken, firmaya özgü stratejistler demode olma sıkıntıları göstermişlerdir. İkincisi, yaş ve stratejinin ortak etkileri farklı performans sonuçlarına göre değişmektedir. Örneğin, satış büyümesi oranları firmaya özgü stratejistler için yaşla birlikte artarken, başarısızlık riskini de aynı şekilde arttırmıştır. Dolayısıyla bu çalışmada öne sürülen, yaş bağımlılığının farklı ve çoklu desenlere sahip olduğudur.

Örgütlerin teknoloji stratejilerini ölüm oranları açısından inceleyen Barnett (1990, s. 31), Amerika’da Pennsylvania’da 1912-1935 ve Iowa eyaletinde telefon sektörünün başlangıç yılları olan 1900-1930 yılları arasında yaptığı çalışmada, bu dönemde binlerce firmanın teknolojik değişim koşulları altında yayıldığı ve başarısız olduğunun altını çizmiştir. Çalışmada, teknolojik olarak standartlaştıkça ve farklılaştıkça gelişmiş veya basit olan firmaların arasında karşılıklı bağımlılık olduğu bulunmuştur. Örgütlerin çıktıları teknolojik olarak uyumsuz olduğunda ya da birbirini tamamlayıcı olmadığında rekabet söz konusudur. Çünkü aynı kaynaktan besleneceklerdir ve bu da kaynakların kıtlaşmasına neden olacaktır. Barnett (1990, s. 36) her telefonun kendi piline sahip olmasını sağlayan manyetik jeneratör sisteminin sınırlı ağlarda çalışmakta olduğunu ve daha büyük ağlarda standardizasyon sorunu olduğunu çalışmasında ifade etmiştir. Daha sonra ortak pil sistemi geliştirilmiş ve bu sistem daha büyük ağlarda da çalışmıştır. Ayrıca bu ortak pil sistemi yüksek kaliteli güç merkezi olarak sağlandığı için sistemdeki tüm telefonlar aynı güç seviyesi ile standart durumda olmuşlardır. Bu avantajlar ise bu sistemi, kalite ve hizmet genişliğinde diğer sisteme göre daha üstün hale getirmiş ve bu da hayatta kalma avantajı sağlamıştır. Aralarında rekabet olduğu zaman, manyetik jeneratörlü sistemler müşteri sadakati sayesinde hayatta kalmayı başarmışlardır. Barnett (1990, s. 41), manyetik jeneratörlü firmaların yoğunluğu arttıkça, tüm telefon firmalarının ölüm oranı arttığını ortaya koymuştur. Bunun sebebinin de telefonlar arasında iletim konusunda teknolojiler uyumsuz olduğundan, ürün ve süreçlerin birlikte çalışmamasından kaynaklandığını ifade etmiştir. Böylece uyumsuz teknolojisi olan örgütler, diğerinin hayatta kalma şansını azaltmıştır.

Örgütlerin kuruluş bölgesi ve yeri seçerken ne tür stratejiler uygulayabileceği konusunda kurulma oranlarından faydalanan çalışmalar da yapılmıştır. Buna bir örnek, Sorenson (2004, s. 149), 1980-1991 yılları arası Danimarka'da seksendört endüstrinin kurulma oranları verisini kullanarak işgücü pazarındaki rekabetin etkisini incelediği çalışmadır. Girişimcilerin girişimlerini başlatmak için iş gücü işe almaları gerekliliği, işgücü pazarındaki girişimsel süreçlerde potansiyel bir kısıtın kaynağıdır. İşgücü pazarındaki rekabet, endüstrilerin işgücü ihtiyaçları örtüştükçe artmaktadır. Aynı bölgede kurulan bir örgüt, diğer örgütlerle işgücü ihtiyacı nedeniyle rekabet halindedir. Bu rekabet ise girişimcileri aynı bölgede örgüt kurmaları açısından, örgütlerini kurmak için gerekli nitelikli işgücünü elde edemeyeceklerinden dolayı caydırıcı bir durumdur. Dolayısıyla bir endüstrideki kurulma oranları diğer endüstrilerle işgücü için rekabet etme derecesine göre değişmektedir. Yeni firmaların işgücü pazarının kalabalık bölgelerinde faaliyet gösteren endüstrilerde yer almaları olasılığı çok azdır.

Bu alanda bir diğer çalışma ise Pennings'in (1982, s. 120-128) A.B.D.'de 70 kentsel alanda örgütsel doğum sıklığını incelediği çalışmasıdır. Plastik, telekomünikasyon araç gereçleri ve elektronik bileşenlerden oluşan üç seçilmiş sektördeki doğum sıklığı, kentsel ekolojinin özellikleri ve sosyoekonomik kaynak bolluğuyla ilişkilidir. Araştırma sonuçları mesleki ve endüstriyel farklılıkların, göçmen oranlarının, ilişkili olan endüstrinin büyüklüğünün, kentsel alanın büyüklüğünün ve finansal kaynakların mevcudiyetinin yeni örgütlerin oluşumunu öngörmeye önemli olduğunu göstermektedir. Kentsel alanın büyüklüğü, ticaret ilişkilerinin yoğunluğu, işgücü bölünmesi ve örgütler arası ilişkiler alanlarında baskın olan şehirler, yerel olarak sahip olmadıkları kaynaklara erişimi bu sayede kolaylıkla sağlayabilirler. Büyük şehirler devlet üzerinde daha fazla nüfuza sahiptirler ve daha fazla doğum oranına sahiptirler. Böylece finansal kaynakların mevcudiyeti ile kaynaklara (iş gücü, sermaye, toprak, doğal kaynak, ulaşım, taşımacılık, enerji) erişim, doğum oranlarını; stratejik yönetim kavramlarıyla ifade edilirse, rekabet avantajını arttırmaktadır.

Barnett'in (1997, s. 128) en güçlü örgütlerin hayatta kalıp kalmayacağı sorusunu test ettiği çalışmasında, 1633-1988 yılları arası A.B.D.'deki bira üreticileri ve 1879-1935 yılları arası Pennsylvania telefon firmaları arasındaki kurulma ve başarısızlık verileri kullanılmıştır. Pazarda yoğunlaşma arttıkça, hayatta kalan örgütlerin rekabetteki zayıflıkları da artmaktadır.

Zayıf rakiplerin adaptasyon mekanizmaları onları hayatta kalmaya götürmektedir. Barnett (1997, s. 130) çalışmasında, rekabetçi olmaya yoğunlaşmayı, bir örgütün rakiplerinin yaşam şansı üzerinde sahip olduğu etkisinin büyüklüğü ile ifade etmiştir. Burada analiz seviyesi “pazar”dan birebir “örgütlere” kaymaktadır. Çünkü rekabetçi olmaya yoğunlaşma örgütten örgüte değişmektedir. Zayıf rakipler, rakiplerinin yaşam şansına zayıf bir şekilde zarar veren örgütler; güçlü rakipler, rakiplerinin yaşam şansına güçlü bir şekilde zarar veren örgütlerdir. Barnett (1997, s. 154-155), temelde örgütün yaşamını devam ettirebilmesinin o örgütün rekabetçi başarısına bağlı olduğunun varsayıldığını ve daha sonra öğrenme ve seçilimin, hayatta kalanlar arasında rekabetçi yoğunlaşmaya ve hayatta kalma oranının artmasını sağladığını ifade etmiştir. Ancak, bu sonuç, örgütlerin büyük veya küçük olup olmadıklarında değişmektedir. Çalışmaya göre, küçük örgütler daha yüksek olasılıkla hayatta kalmış ve güçlü rakipler olmuşlardır. Buna karşın büyük örgütlerin yaşamlarını sürdürmeleri rekabetçi bir başarı gerektirmemektedir. Çünkü onlar kendi zayıf birimlerini yapıları sayesinde rekabetçi baskılardan koruyabilirler ve direkt olarak pazar rekabetine bağlantılı olmayan kurumsal mekanizmalar aracılığıyla kendi yaşam sürelerini arttırabilirler. Zaman geçtikçe büyük örgütler, kendi hayatta kalma kabiliyetlerine rağmen ve aynı zamanda bu hayatta kalma kabiliyetleri yüzünden kendi küçük benzerlerinden daha az rekabetçi olmaktadırlar. Büyük örgütler seçim baskılarından kaçabildikleri veya engelleyebildikleri için güçlü hayatta kalıcı ancak zayıf rakiplerdir.

Örgütsel Ekoloji ve Örgütsel Strateji, örgütlerin yaşamlarını sürdürme ve çevresel koşullara uyum sağlamaları açısından yaklaşımları temelinde birbirinden farklı ve birbiriyle çatışır görünmektedir. Ancak, yukarıda incelenen çalışmalardan görüleceği üzere, bu iki perspektif arasında birçok benzerlik ve güçlü bir ilişki vardır. Örgütsel ekolojinin sunduğu örgütsel başarı ve hayatta kalma ile ilgili bilgi, örgütsel strateji çalışmalarına genişletilmeye oldukça verimlidir.

3. HUKUKİ-POLİTİK VE EKONOMİK OLAYLARIN ÖRGÜTLERİN HAYATTA KALMA VE ÖLÜM ORANLARINA ETKİSİ: BANKACILIK SEKTÖRÜ ÖRNEĞİ

Bu bölümde, öncelikle Türkiye'deki bankacılık sektöründe yapılan bu tez çalışmasında izlenilen yol ile ilgili genel bir açıklama sunulmuş, ardından Türkiye'deki banka popülasyonunun tarihsel olarak dönemler halinde incelenmesine yer verilmiştir.

3.1. Genel Açıklama

Yapılan bu tez çalışmasında, popülasyonun evrimi sürecinde yaşanan hukuki-politik ve ekonomik olaylar dönemler halinde incelenmiş ve her dönem için Kesim Genişliği Kuramı temelinde tanımlanan çevresel değişim desenlerinin boyutları kullanılarak, çevresel değişikliklerin uzmanlaşmış ve genelci kesim genişliğine sahip olan örgütlerin hayatta kalma ve ölüm oranına etkisi incelenmiştir. Bu doğrultuda Türkiye'deki banka popülasyonu örnek olarak seçilmiştir. Bu popülasyonun seçilme nedeni, bankacılık sektörünün Türk ekonomisinin temel yapıtaşı olması, tarihsel süreç içerisinde gerek hukuki-politik gerekse ekonomik gelişmelerden birincil derecede etkilenmesi, popülasyonun tarihsel olarak incelemesinde inişli-çıkışlı bir gelişim sergilemesi ve tüm bu nedenlerle popülasyon evriminin en iyi şekilde gözlemlenebilmesidir. Bankacılık sektörü, Türk mali sisteminin temelini oluşturmaktadır. Türkiye'de banka dışı finansal araçların gelişmemiş olması nedeniyle, bankalar finansal sistemin temel yapı taşı olmakta, ekonominin işleyişi, tasarrufların toplanması ve kullanım alanlarına dağıtılması açısından önemli rol oynamaktadır (Ayaydın ve Berberoğlu, 2010, s. 56). Cumhuriyet kurulmasından bu yana, Türk bankalarının, kurulma ve kapanmalar, Fon'a devirler, birleşmeler, satınalmalar gibi bir çok olayı dönem dönem farklı desenlerde deneyimlemesi, hukuki-politik ve ekonomik değişimlerden biricil derecede etkilendiğini ve inişli-çıkışlı bir gelişim sergilediğini göstermektedir. Türk bankacılığı mevduat, kalkınma ve yatırım, ve de katılım bankaları olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Ancak katılım bankalarının uygulamaları diğer iki banka türünden farklı olduğu için ve ayrıca Türkiye Bankalar Birliği (TBB) bankalar listesinde yer verilmediği ve bu bankaların ayrı bir birliğe (Katılım Bankaları Birliği) üye olmaları nedeniyle bu çalışmaya dahil edilmemiştir. Türk Bankacılığı'nda, 1958 yılında Türkiye Bankalar Birliği (TBB) kurulduktan sonra, bankacılıkla ilgili her yıl düzenli istatistikler yayınlanmaktadır. Önceki dönemler için ise tarihsel kaynaklara başvurulmuştur. Banka popülasyonunun kesim genişliklerinin belirlenmesinde uzmanlarla görüşmeler yapılmış olup, görüşmeler sonucu genelci kesim

genişliği olan örgütler mevduat bankaları; uzmanlaşmış kesim genişliği olan örgütler ise yatırım ve kalkınma bankaları ve mevduat bankası olarak kurulmuş olmalarına rağmen yatırım veya başka bir alana özel ilgisi olan bankalar olarak belirlenmiştir. Bu şekilde belirlenmesinin nedeni, mevduat bankalarının her türlü bankacılık işlemlerini yapıyor olması ve ana sözleşmelerinde bu şekilde belirtilmiş olmasıdır. Uzman görüşleri de bu doğrultuda olduğundan mevduat bankaları genelci kesim genişliğine sahip bankalar olarak analize dâhil edilmiştir. Gerek tarihsel açıdan inceleme gerekse uzman görüşleri çerçevesinde kalkınma ve yatırım bankaları uzmanlaşmış kesim genişliğine sahip olan bankalar olarak tanımlanıp, analize bu şekilde dâhil edilmiştir. Kalkınma ve yatırım bankalarının uzmanlaşmış olarak tanımlanmasının nedeni, kalkınma bankalarının ülkenin kalkınmasında önemli rol oynayacak yatırımları finanse etmesi, bu doğrultuda çeşitli yatırımlara iştirak etmesi ya da kurucu olarak görev alması; yatırım bankalarının ise, mevduat kabul etmeksizin, yatırımcılara yönelik faaliyetlerde bulunmasıdır.

Kesim genişliği kuramının varsayımına göre, geniş ve farklılaşmış hedeflere yönelen genelci örgütler yüksek miktarda genel gidere katlanmak veya fazla kapasite ile çalışmak zorundadır. Bunun sebebi ise genelci bir örgütün, kaynak kümesinin (resource space) bir kısmına yönelik oluşturdukları kapasitenin genellikle kümenin bir diğer kısmına yönelik olarak kullanılamamasıdır. Ayrıca bu örgütler, kapasitelerini birbirlerinden farklı faaliyetleri sürdürmelerine olanak verecek şekilde oluştururken, aynı zamanda bu faaliyetlerin herhangi birinde verimliliklerini en iyi düzeye çıkarmalarına yarayacak yatırımlara ayırabilecekleri kaynakları da azaltmış olurlar. Dolayısıyla kesim genişliği kuramında genelci örgütlerin asla mümkün olan en iyi performansı sergileyemeyecekleri söylenmektedir. Diğer taraftan, uzmanlaşmış örgütlerin dar ve farklılaşmamış hedeflere yönelmesi, onların fazla kapasite taşımamalarını ve kaynaklarını yaptıkları işte iyi olmaya ayırabildikleri ve bu nedenle de performanslarını en iyi düzeye çıkarabildikleri öne sürülmüştür (Önder ve Üsdiken, 2007, s. 155-56). Farklı çevresel durumlarda farklı kesim genişliği stratejileri başarılı olabilmektedir. Eğer çevresel koşullar durgun ve belirli ise, uzmanlaşmış örgütler; çevrenin talepleri farklı ve değişiklikler uzun zaman dilimleri içinde gerçekleşiyorsa genelci örgütler; çevrenin talepleri farklı ve değişiklikler kısa zaman dilimleri içinde gerçekleşiyorsa uzmanlaşmış örgütlerin hayatta kalma şansının yüksek olduğu öne sürülmektedir. Bu doğrultuda, çevresel koşulların istikrarlı olduğu dönemlerde yatırım bankalarının, çevrenin talepleri farklı ve değişiklikler

uzun zaman dilimleri içinde gerçekleştiğinde mevduat bankalarının; çevrenin talepleri farklı ve değişiklikler kısa zaman dilimleri içinde gerçekleşiyorsa yatırım bankalarının hayatta kalma şansının yüksek olduğu beklenebilmektedir. Çalışmada ayrıca tüm bankalar TBB'nin sınıflandırması takip edilerek yerli ve yabancı olarak ayrılmış ve bu dönemlerde yerli/uzman, yerli/genelci, yabancı/uzman, yabancı/genelci bankaların yoğunlukları incelenmiştir. Bu çerçevede Türkiye'deki banka popülasyonu Örgütsel Ekolojinin temel bulduğu kuramlar çerçevesinde yorumlanarak banka popülasyonunun evrimi hakkında çıkarımlarda bulunulmuştur. Popülasyonun evrimi sürecinde yaşanan hukuki-politik ve ekonomik olayların etkisi dönemler halinde incelenmiş, her dönem için Kesim Genişliği Kuramı'nda tanımlanan çevresel değişim desenleri temelinde hangi çevresel koşullarda hangi örgüt türünün hayatta kalma oranının daha yüksek olduğuna odaklanılmıştır. Bu doğrultuda, 1847 yılında Osmanlı Devleti'nde ilk bankanın kurulmasından 2011 yılına kadar tüm bankacılık popülasyonu incelenmiştir. 1847-1923 yılları arasında bazı bankaların kapanış tarihlerinin belli olmaması nedeniyle ve değişkenlik derecesini belirlemede kullanılan şube sayısı verisine ulaşılamadığı için çalışma 1923 yılından 2011 yılına kadar yapılmak üzere sınırlandırılmıştır.

3.2. Türkiye'deki Bankacılık Popülasyonu ve Faaliyetlerin ve Sektörün Tarihsel Gelişimi

Türkiye Cumhuriyeti kurulmadan önce Osmanlı İmparatorluğu döneminde bugünkü bankacılık temelleri atılmıştır. Bu nedenle Türkiye'deki bankaların oluşturduğu popülasyonu Cumhuriyet Öncesi (Osmanlı Dönemi) ve Cumhuriyet Sonrası olarak incelemek gerekmektedir.

3.2.1. Cumhuriyet Öncesi (Osmanlı Dönemi)

Bir ülkede bankacılık faaliyeti ile ekonomik yapı arasında yakın bir ilişki olduğundan, Osmanlı Devleti'nin ekonomik yapısı, bankacılık alanındaki gelişmeleri etkilemiştir. Batılı ülkelerin 18. ve 19. yüzyıllarda geliştirdikleri Sanayi Devrimi'ni Osmanlı Devleti'nin aynı dönemlerde gerçekleştirememesi, hatta imparatorluğun son dönemlerinde sanayi ve ticari hayattaki duraklama, ekonominin dışa açık, dışa borçlu ve bağımlı hale gelmesi, bankacılığın oluşması, gelişmesi ve yapısı üzerinde de etkilerini göstermiştir (Akgüç, 1989, s. 8; Akgüç, 2007, s. 7). Bankacılığın doğup gelişmesi için gerekli ekonomik koşulların

elverişli olmamasının yanı sıra topluma egemen olan değer yargıları, Osmanlı Devleti'nin 1839 yılındaki Tanzimat'a kadar olan döneminde, bugünkü anlamda bankacılık, özellikle ulusal olarak nitelendirilebilecek bir bankacılık faaliyetine olanak vermemiştir. 19. yüzyılın ikinci yarısından önce sarraf veya Galata Bankerleri olarak adlandırılan, bankacılık faaliyetine benzer işler yapan kişiler var olmuş ve bunlar genellikle hazineye borç vermek, senet iskonto etmek ve üçüncü kişilerin birikimlerini değerlendirmek gibi işlerle uğraşmışlardır. Ancak bu faaliyetler modern anlamda bankacılık faaliyetleri olarak nitelendirilemez (Akgüç, 1989, s. 8).

Osmanlı döneminde bankacılık alanındaki gelişmeler Borçlanma Bankacılığı, Yabancı Sermayeyi Destekleyen Bankacılık ve Ulusal bankacılık olarak üç aşamalı olarak özetlenebilir (Akgüç, 1989, s. 8):

3.2.1.1. 1847-1880 Borçlanma Bankacılığı Dönemi

Osmanlı Devleti'nde bankacılığın doğuşu, Batı ülkelerinden tamamen farklı etmenlerin sonucudur. Batı ülkelerinde Sanayi Devrimi'nin gerçekleştirilmesi, dış ticaret ve sömürgecilik yoluyla sağlanan servet birikiminin sanayi sektörüne kredi olarak aktarılması bankacılığın gelişmesine yol açtığı halde, Osmanlı Devleti'nde Hazine'nin borç para gereksiniminin karşılanması ihtiyacı, bankaların kurulmasında başlıca etken olmuştur (Akgüç, 1989, s. 9).

İlk kağıt para 1840 yılında bütçe açıklarını kapatmak için çıkarılmıştır. Kaime adı verilen bu paranın miktarı o dönemlerde sürekli açık veren Osmanlı Hazinesi'nin kaynak ihtiyacının karşılanması amacıyla kısa sürede önemli oranda arttırılmıştır. Sürekli dış ticaret açıkları verilmesinin de etkisiyle birkaç yıl içerisinde kaimelerin yabancı paralar karşısındaki değeri önemli düşüşler göstermiş, bu nedenle ithalatın finansmanı için dış piyasalardan kaynak bulunması zorlaşmıştır. Bu durum hükümeti kaimelerin dış değerinin korunması için çareler aramaya sevk etmiştir (TBB, 2008, s. 1). Osmanlı Devleti, bu kağıt paranın değerini istikrarda tutma işini iki Galata Bankeri'ne ihale etmiş ve sonrasında 1847 yılında devletin de yardımı ile Bank-ı Dersaadet İstanbul Bankası'nı (Banque de Constantinople) kurmuşlardır (Akgüç, 1989, s. 9; Akgüç, 2007, s. 7; Şahinkaya, 1999, s. 86). Ülkemizde kurulan bu ilk banka uzun ömürlü olmamış, para değerindeki sürekli düşüşü önleyememiştir (Akgüç, 1989, s. 9). Kambiyo bankası işlevi gören yani Londra ve Paris üzerine poliçe çeken ve Osmanlı

parasının dış rayicini sabit tutmayı amaçlayan Bank-ı Dersaadet, Avrupa’da finans dünyasını kasıp kavuran 1848 devrimlerinin etkisinden kendisini kurtaramamış ve 1852 yılında iflas etmiştir (Şahinkaya, 1999, s. 86). Bu bankanın iflasının ve Kırım Savaşı’nın (1853–1856) ardından İngiltere krallığının istemi üzerine yönetim merkezi Londra, bankacılık merkezi İstanbul olan Bank-i Osmani (Ottoman Bank) kurulmuştur. Bank-i Osmani, 7 yıllık faaliyetinin ardından İngiliz sermayedarlarının bir Fransız finans kurumuna katılmasıyla kapanmıştır. Dolayısıyla 1863’te Fransızların %50 hisseye sahip olduğu ve devletin para basma ayrıcalığı verdiği Bank-ı Osmani-i Şahane (Osmanlı Bankası) kurulmuştur (Er, 2010, s. 25).

Asıl dış borçlanma Kırım Savaşı sonrasında 1854 yılında başlamıştır. Avrupa borsalarına Osmanlı tahvilleri sürülmüştür. 1854 yılından 1876 yılına kadar süren ilk dönemde, çok yüksek faizler ve çok elverişsiz koşullar geçerli olmuştur. Alınan borçlar, büyük bir donanmanın kurulmasında ve cari harcamalarda kullanılmıştır. Ekonomiyi canlandıracak yatırımlara kaynak ayrılmamıştır. Dünyanın, 1873 yılında bir borsa krizi yaşamasının ardından, iki yıl içinde 20’yi aşkın üçüncü dünya ülkesi borçlarını ödeyemeyeceğini açıklamak zorunda kalmıştır. Osmanlı Devleti de bunlardan biridir (Özgen, 2000, s.13). Kırım Savaşı’ndan sonra 1856-1875 yılları arasında, Osmanlı Devleti’ne borç vermek, faiz geliri elde etmek amacıyla yabancı sermayeli 11 banka kurulmuştur (Ek-1). Bu bankalardan bir bölümü daha sonra Osmanlı Bankası A.Ş.’ye katılmışlar, büyük bir bölümü de özellikle 1876 Osmanlı-Rus Savaşı’ndan sonra faaliyetlerine son vermişlerdir (Akgüç, 1989, s. 9; Akgüç, 2007, s. 7). O dönemde kurulan bankalardan en uzun ömürlü olanı Osmanlı Bankası A.Ş. olup, 2001 yılında Garanti Bankası’na katılmasıyla varlığı sona ermiştir. Dönemi ifade eden 1847-1880 yılları arasında 13 yabancı banka kurulmuş, 6 yabancı banka kapanmıştır (Ek-2).

Osmanlı döneminde ilk ulusal banka olan Ziraat Bankası 1863 yılında kurulmuş ve onu 1868 yılında kurulan İstanbul Emniyet Sandığı izlemiştir (Akgüç, 1989, s. 10).

Ziraat Bankası’nın temelini “Memleket Sandıkları” oluşturmuştur. Tarım kredi ihtiyacının bir örgüt eliyle karşılanması konusunda atılan ilk adım Mithat Paşa’nın Niş valiliği sırasında Rusçuk-Pirot kasabasında kurduğu Memleket Sandıkları ile atılmıştır. Çiftçilerin kendi aralarında örgütlenmesi ile tarımın iyileşmesinin mümkün olabileceği inancında olan

Mithat Paşa'nın bu girişimi dünyadaki benzerlerinin en tanınmış olan "Raiffeisen" in Almanya'da kurduğu tasarruf ve kredi sandıkları ile aynı yıllara rastlamaktadır. Sandığın başlıca kaynağını çiftçilerin imece usulü ile yaptıkları üretimin bedeli oluşturmuştur. Sandıkların yönetimi ilgili yöre halkı tarafından seçilen ve fahri olarak çalışan Sandık Emin'lerine bırakılmış ve kârları da sermayeye eklenmek yerine, ilçe ve ilçeye bağlı bucak ve köylerin köprü, okul, yol gibi kamusal ihtiyaçların karşılanmasında kullanılmıştır. Başlangıçta hızlı bir gelişme gösteren ve amaçlarına uygun yararlı hizmetler yapan Memleket Sandıkları, sermaye yetersizliği, merkezi bir sisteme bağlı olmamaları, yerel töre ve geleneklere göre değişik usullerle çalışmaları, kredilen geri alınamaması, yöneticilerin görevlerini kötüye kullanmaları gibi nedenlerle zayıflamıştır. Memleket Sandıklarını iyileştirmek için Aşar Vergisi'ne %10 oranında Menafi hissesi adı altında zam yapılmış ve sermaye hissesine verilen isim nedeniyle Menafi Sandıkları adını almıştır. Bu uygulamanın da istenen sonuçları vermemesi üzerine Ağustos 1888 tarihli bir Nizamname ile bu sandıkların yerine Ticaret ve Nafia Nezaretine bağlı, merkezi İstanbul'da başlangıç sermayesi 10 milyon Osmanlı Lirası olan Ziraat Bankası kurulmuştur (Akgüç, 1989, s. 11). Cumhuriyet'in kuruluşuna kadar mevduat kabul etmeyen bankanın, fonlarının önemli bir kısmını devlete aktardığı için tarım sektörünü desteklemede katkısı sınırlı kalmakla beraber (Şahinkaya, 1999, s. 100), Türk bankacılık sisteminin temel taşlarından biridir (Akgüç, 1989, s. 11).

Mithat Paşa tarafından kurulan diğer bir ulusal finansman kuruluşu da İstanbul Emniyet Sandığı'dır. İlk kez Mithat Paşa tarafından halkın birikimlerini toplamak üzere "Emniyet Sandığı" adı altında Rusçuk'ta oluşturulmuştur. Sonraları halkın elindeki küçük ve dağınık tasarrufları devletin kefaleti altında bir araya getirerek ihtiyaç sahiplerinin istifadesine sunmak ve tasarruf alışkanlığı kazandırmak amacıyla yine Mithat Paşa'nın çabaları ile 1868 yılında İstanbul'da Emniyet Sandığı faaliyete geçirilmiştir. Sermayesiz olarak kurulan Emniyet Sandığı, batı ülkelerindeki tasarruf bankalarına (mutual saving bank) benzetilebilir. Cumhuriyet döneminde de faaliyet gösteren banka, 1984 yılında yakın ilişkide bulunduğu Ziraat Bankası'na tümüyle katılarak tüzel kişiliğini yitirmiştir. (Akgüç, 1989, s. 12).

3.2.1.2. 1881-1908 Yabancı Sermayeyi Destekleyen Bankacılık Dönemi

1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı ile kesintiye uğrayan borçların yapılandırılması ile ilgili görüşmeler 1881’de sonuçlanmış, Muharrem Kararnamesi imzalanmıştır. Borç miktarı azaltılmış, ödeme koşulları iyileştirilmiş ama, Osmanlı toprakları içinde devletten bağımsız olarak çalışacak, alacaklı devletlerin kontrolünde gelirleri toplayarak Avrupa’ya aktaracak bir idare kurulmuştur. Belirli vergiler, Duyun-u Umumiye (Genel Borçlar) İdaresi adı verilen bu idareye teslim edilmiştir (Özgen, 2000, s. 13). Kararname sonrasında oluşturulan Düyun-u Umumi ile emperyalist dış denetim yeni bir örgütlenmeye kavuşmuş ve yabancı bankaların girişi için güvenli bir ortam oluşmuştur. Osmanlı gelir kaynakları ile ekonomi politikasının uluslararası bir kuruluşun denetimine geçmesi, Avrupalı sermayedarlara yeterli güvence sağladığından, Osmanlı Devleti’ne yabancı sermaye girişi, Muharrem Kararnamesi’nden sonra hızlanmıştır. Bu dönemde yabancı sermayeli veya yabancı sermaye iştiraki ile kurulan bankaların veya şube açan büyük yabancı bankaların, Hazine’ye borç verme işlerini sürdürmekle beraber, kendi ülkelerinin çıkarlarına hizmet ettikleri, Osmanlı Devleti’nin kendi ülkeleriyle olan ticaretini geliştirmeye çaba gösterdikleri, ülkemizde faaliyette bulunan yabancı firmalarla yabancı uyruklu iş adamlarını finanse ettikleri, kendi çıkarları doğrultusunda ulaşım ve madencilik sektörlerinde yatırımlara giriştikleri ve bu alanlarda yatırım yapacak yabancı sermayeye aracılık ettikleri söylenebilir. Yabancı devletlerin rekabetine sahne olan Osmanlı Devleti’nde her yabancı bankanın kendi ülkesinin en fazla ilgi duyduğu yörelerde yoğunlaştığı gözlenmiştir. 1875-1922 yılları arasında yabancı sermayeli yeni 7 banka kurulmuş, saptanabildiği kadarıyla da 18 yabancı banka şube açmıştır. Bu dönemde kurulan bankalardan yalnız Selanik Bankası (Uluslararası Endüstri ve Ticaret Bankası) ile şube açan yabancı bankalardan 11’i Cumhuriyet Dönemi’ne geçmiştir. Yabancı sermayeli bankalardan Midilli Bankası, Türkiye Milli Bankası, Türkiye Ticaret ve Sanayi Bankası, Osmanlı Ticaret Bankası yine bu dönemde faaliyetlerine son vermişlerdir (Akgüç, 1989, s. 10).

Bu dönemde yabancı bankaların nitelik ve kimlik değiştirmesinin çeşitli nedenleri vardır. İç nedenlere yukarıda değinilmişti. Dış nedenler ise, dünya kapitalizminin büyük güçleri arasındaki dengenin 1870’lerden sonra değişmesidir. Birliğini sağlayan Almanya yeni bir emperyalist güç olarak belirmiş ve yeni pazarlar, yeni yatırım alanları elde etmek için

diğer büyük güçlerle yarışmaya girmiştir. Bu sırada İngiltere'nin dış politikasında değişmeler, Osmanlı yöneticilerine yeni dış denge arama olanağı vermiştir. İngiltere 1870'li yıllardan sonra tüm dünya pazarını denetlemek eğiliminden vazgeçmiş ve daha çok kendi sömürgelerine odaklanmıştır. 1876-1877 Osmanlı-Rus Savaşı'nda İngiltere'nin Osmanlı Devleti'ni desteklememesi ve Almanya'nın güçlenmesi, Osmanlı Devleti üzerinde etkinliğini arttıran dış gücün Almanya olmasına yol açmıştır (Akgüç, 1989, s. 94; Akgüç, 2007, s. 9).

1881 öncesi daha çok devlet hazinesine borç vermek, devlet tahvillerini sermaye piyasalarına plase etmek, spekülâtif hareketlerden yararlanmak, bunlardan pay almak için kurulmuş çoğu tek şubeli, daha çok Galata Bankerleri'nin girişimi ile oluşturulan küçük bankaların yerini, Avrupa'daki büyük bankaların Osmanlı Devleti'nde açtıkları şubeler almaya başlamış ve bankacılık alanına gelen yabancı sermaye de Almanya'nın ağırlığı duyulmaya başlanmıştır (Akgüç, 1989, s. 95; Akgüç, 2007, s. 9).

Ayrıca Osmanlı Devleti'nde Fransız ve İngiliz sermayesini güçlü bir şekilde temsil eden Bank-ı Osmani-i Şahane ile Alman sermayesinin çıkarlarını koruyan Deutsche Bank ve Deutsche Orient Bank gibi kuruluşların varlığı da, ülkede yabancı sermayeli yeni bankalar kurulmasını kısıtlayıcı bir etki yapmıştır (Akgüç, 1989, s. 95). 1856-1875 yılları arasında kurulan ve şube açan yabancı sermayeli bankaların sayısı 9, kapanan yabancı bankaların sayısı 5'tir (Ek-3).

3.2.1.3. 1909-1922 Ulusal Bankacılık Dönemi

Ülkemizde ulusal bankaların oluşturulması, özellikle II. Meşrutiyet'in estirdiği yeni akımların etkisiyle ve İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin de desteğiyle 1908 yılından sonra hızlanmış ve I. Dünya Savaşı yıllarında ulusal bankacılık hareketi daha da güçlenmiştir. Saptanabildiği kadarıyla 1908-1923 yılları arasında 11'i İstanbul'da, 13'ü de Anadolu'nun çeşitli kentlerinde olmak üzere 24 banka kurulmuştur (Akgüç, 1989, s. 13). Bu dönem milli bankacılığın doğuş ve serpiliş yılları olarak da anılır (Şahinkaya, 1999, 100). Bu dönemde kurulan bankalar arasında en ilginç Osmanlı İtibar-ı Milli Bankası'dır (Akgüç, 1989, s. 13). Bu banka, İngiltere ve daha çok da Belçika, Fransa, Almanya ve de özellikle Çarlık Rusyası'ndaki devlet bankası oluşumlarına benzer bir tarzda, Osmanlı Bankası'nın işlevlerini üstlenmesi için tasarlanmıştır (Şahinkaya, 1999, 100). 1 Ocak 1917'de 4 milyon Osmanlı

Lirası sermaye ile kurulan Osmanlı İtibar-ı Milli Bankası'na ileride bir Merkez Bankası kimliği de verilmek istenmiştir (Akgüç, 1989, s. 13; Şahinkaya, 1999, 100). Bu banka ayrıca merkezi İstanbul'da olmak üzere 30 yıl süreli bir imtiyazlı şirket biçiminde kurulmuştur. Her türlü banka işlemi yanısıra, demiryolu, yol, geçit, kanal, liman, bataklık kurutma ve arazi sulama gibi bayındırlık işlerine girecek, tarım, ticaret ve sanayii geliştirmeye yönelik milli şirketlerin sermayesine katılarak ya da başka bir suretle yardımda bulunacak olan Osmanlı İtibar-ı Milli Bankası (Şahinkaya, 1999, 100), 1927'de savaş sonrası politik desteğini de kaybedince İş Bankası ile birleşmiştir (Akgüç, 1989, s. 14). 1909-1922 yılları arası kurulan banka sayısı 34, kapanan banka sayısı ise 4'tür (Ek-4).

Söz konusu dönemde oluşan bankaların kurucuları daha çok Avrupa ekonomileriyle hammadde ihracatı ve sanayi ürünü ithalatı ilişkisine girmiş tacir ve toprak sahibi kişilerdir. Siyasal iktidarın izlediği ulusal ekonomi politikası ulusal bankaların kuruluşuna elverişli bir ortam yaratmasına karşın, bu dönemde kurulan bankaların büyük bir bölümü uzun ömürlü olamamış, güçlü yabancı bankaların kredi piyasasına egemen olmalarına karşı koyamayarak, onlarla rekabet edemeyerek, faaliyetlerine son vermek zorunda kalmışlardır. 1911-1922 yılları arasında kurulan bankalardan 14'ü Cumhuriyet dönemine geçmiş, bunlardan ancak 2'si (Adapazarı İslam ve Ticaret Bankası-Türk Ticaret Bankası ve Milli Aydın Bankası) uzun yıllar faaliyet göstermişler, ilki fona devredildikten sonra 12.08.2002 tarihinde tasfiye edilmiş, ikincisi ise 19.12.2002 tarihinde Denizbank'a devredilmiştir (Akgüç, 1989, s. 14).

1923'den önce kurulan Rus Bankası, İtalyan Şark Ticaret Bankası, Osmanlı Umumi Nafia Bankası, Sinaî Kredi Bankası, İstanbul Kontuvarı, Osmanlı Ticaret Kumpanyası, Kredi ve Komisyon Bankası, Avusturya Şark Bankası gibi küçük bankalar (Akgüç, 1989, s. 101) çalışmada yer almamaktadır.

3.2.2. Cumhuriyet Sonrası Dönem

Cumhuriyet döneminde bankacılık alanındaki gelişmeleri daha somut olarak ortaya koyabilmek için 1923 yılında ülkemizde bankacılığın genel durumunu ana hatları ile özetlemekte yarar görülmektedir. Cumhuriyet ilanında ülkemizde 22'si ulusal 13'ü de yabancı olmak üzere 35 banka faaliyette bulunmuştur. Banka şube sayısı da 1924 yılında 439'dur. Özellikle II. Meşrutiyet'ten sonra esen ulusalcılık akımları sonucu çoğu yerel olmak üzere

ulusal sermayeli bankalar kurulmuş olmasına karşın ulusal bankacılığın istenen ve gereken ölçüde gelişmemiş olması nedeniyle kredi piyasası genellikle yabancı egemenliği altında bulunmuştur. 1923 yılında mevcut verilere göre 4 milyon TL dolayında olan tasarruf mevduatının %60'ı ulusal bankalarda, %40'ı ise yabancı bankalarda toplanmıştır. Türk bankalarının ekonominin kredi gereksinimini karşılayabilecek güçte olmamaları ve ancak çok kısa vadeli kredi vermelerine karşılık, yabancı bankaların Türk tacirlerine daha düşük faizli ve 12 aya kadar vadeli kredi açabilmeleri, dış ticaretin büyük ölçüde yabancı banka kredilerine bağlı olmasına yol açmıştır (Akgüç, 1989, s. 15).

Yabancı bankalar, dış ticaretin finansmanının yanı sıra, daha çok ülkemizde faaliyette bulunan yabancı sermayeli kuruluşları finanse etmişlerdir. Yabancı sermayenin ulaştırma, sanayi, ticaret alanında bazı olumlu katkıların olmasına karşılık, Türkiye'yi siyasi ve ekonomik açıdan önemli zararlara soktuğu o dönemde yaygın bir kanı olmuştur. Ayrıca bu dönemde ülkenin ulusal bir merkez bankası yoktur. 1863 ve 1875 imtiyaznameleri ile Merkez Bankası'nın bazı işlevleri, bir İngiliz-Fransız ortak kuruluşu olan Bank-ı Osmani-i Şahane'ye (Osmanlı Bankası) verilmişti. Cumhuriyetin ilk yıllarında kredi yetersizliği ve kredi piyasasının yabancı bankalar egemenliği altında bulunması, çözülmesi gereken temel ekonomik sorunlardan birini oluşturmakta, sınai ve ticari hayatın canlanabilmesi için ulusal bankacılığın gelişmesi zorunlu görülmüştür (Akgüç, 1989, s. 16).

Cumhuriyet döneminde bankacılık alanındaki gelişmeleri daha belirgin çizgilerle ortaya koyabilmek için bu gelişmeleri belirli dönemlere ayırarak incelemek uygun görülmektedir. Değişik dönemlerde izlenen farklı politikalar ve ekonominin yapısında meydana gelen değişimler, kuşkusuz bankacılığın yapısını ve gelişme yönlerini de etkilemiştir (Akgüç, 1989, s. 16).

Cumhuriyet döneminde günümüze değin bankacılığın gelişmesi, çeşitli dönemlere ayrılarak incelenebilir. Çalışmada incelenen ilk dört dönem Akgüç'ün (1989, s. 16) çalışmasından alınmış, son iki dönem ise, TBB'nin Bankalarımız kitabından (2008, s. 1) alınmıştır.

1. 1923-1932: Ulusal bankacılığın geliştiği dönem
2. 1933-1944: Devletçilik ve devlet bankalarının kuruluş dönemi
3. 1945-1960: Özel bankaların gelişme dönemi
4. 1961-1979: Planlı dönem
5. 1980-2001: Bankacılıkta serbestleşme ve dışa açılma dönemi
6. 2002-2011: Yeniden yapılandırma dönemi

Her ayırım gibi Türkiye’de bankacılık alanındaki gelişmelerin belirli dönemlere ayrılarak incelenmesi de öznellik taşır. Ancak Türkiye’de 1923-1987 arasında dönem dönem farklı, hatta birbirine zıt politikalar izlendiği ve bu politikaların bankacılık sistemine yansıdığı da kuşkusuzdur (Akgüç, 1989, s. 17).

3.2.2.1. 1923-1932 Ulusal Bankacılığın Geliştiği Dönem

1923 İzmir İktisat Kongresi’nde çiftçi, tüccar ve sanayicilerin görüşleri de alınarak, ekonomi politikaları şekillendirilmiştir. Ortak görüş, ulusal sermaye birikiminin sağlanması ve ülkenin gelişimini temin etmesi amacıyla ana ticaret bankası kurulması gerekliliği ve ulusal bankaların sayısının artması ile Türk bankacılığının yabancı sermaye baskısı altında ezilmesinin engellenebileceğidir (Akgüç, 1989, s. 17-20).

1923-1932 yılları arasında bankacılık sektöründeki gelişmeler İzmir İktisat Kongresi’nde dile getirilen görüş ve öneriler doğrultusunda gerçekleşmiş, bu dönemde ekonomik gelişmenin sağlanabilmesinde bankacılık sektörünün önemi vurgulanarak ulusal bankacılığın geliştirilmesine çalışılmıştır (Yağcılar, 2010, s. 106). Bu öneri doğrultusunda 1925 yılında Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası kurulmuştur. Bu banka ülkemizde kurulan ilk kalkınma bankasıdır. Bankanın kurulması ile özel sanayi işletmelerine orta ve uzun vadeli kredi verilmesi ve mali, ekonomik ve teknik konularda bilgi yardımı sağlanması amaçlanmıştır. Banka, kaynaklarının büyük bir kısmını kuruluş halinde devraldığı iştiraklerine başlaması nedeniyle, sanayi ve madencilik alanında faaliyet gösteren işletmelere yeterli kredi yardımıyla bulunamamış, 1932’de Türkiye Sanayi ve Kredi Bankası adını almış,

1933 yılında da Sümerbank'a devredilmiştir (TBB, 2008, s. 3). Türkiye İş Bankası'nın, Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası'nın, Emlak ve Eytam Bankası'nın kuruluşları ile tarım sektörünün desteklenmesi amacıyla Ziraat Bankası'nın sermayesinin arttırılması bu dönemde gerçekleşmiştir (Yağcılar, 2010, s. 106).

Türkiye İş Bankası kongredeki öneriler doğrultusunda 1924 yılında özel kesim bankası olarak kurulmuştur. Cumhuriyet döneminin ilk özel sermayeli mali kuruluşu sayılan İş Bankası'nın görevi gayrimenkul alım-satımı yapmak, her türlü sınaî, ticari işlerle uğraşmak ve bu alanda çalışan işletmelere kredi açmak olarak belirlenmiştir (Coşkun ve diğerleri, 2012, s. 5).

Cumhuriyetin kuruluş yıllarında kurulan ve bankacılık kesiminde etkin olan bir diğer banka, 1926 yılında kurulan Emlak ve Eytam Bankası'dır. Banka'nın kuruluş amacı, ülkenin inşasının hızla gerçekleştirilmesi ve inşaat kesimi için gerekli kredileri sağlamak ve yetim haklarını korumak biçiminde belirtilmiştir (Coşkun ve diğerleri, 2012, s. 6).

Ekonomik kalkınmanın ve ulusal çıkarların korunmasının yabancı değil ulusal bankalar aracılığı ile gerçekleştirilebileceği görüşü ve ulusal bir merkez bankasına duyulan ihtiyaç, bu dönemde bankacılık alanındaki gelişmelerin temelini oluşturmıştır. II. Meşrutiyet döneminde başlayan ulusal bankacılık akımı, daha da güçlenerek bu dönemde sürmüştür. Cumhuriyet hükümetlerinin öncelikle geliştirmeye çalıştıkları alanların başında bankacılık yer almıştır. Bankacılık geliştirilmeden ekonomik hayatın canlandırılmayacağı, ulusal bankacılığın gelişmesi için de devlet yardım ve desteği gerekli olduğu benimsenmiştir. 1923-1932 yılları arasında bir yandan Türkiye'nin ekonomik hayatında önemli rolleri olan bankalar kurulurken, diğer yandan tek şubeli yerel bankaların sayısı büyük ölçüde artmıştır (Akgüç, 1989, s. 20). Bu dönemin bankacılık alanında en büyük olayı kuşkusuz Türk ekonomisini derinden etkileyen 1929 bunalımının etkisi ile 1715 sayılı yasa ile 1930 yılında T.C. Merkez Bankası'nın kurulmasıdır. T.C. Merkez Bankası'nın görevleri dahilinde banknot çıkarmak, para değerini korumak, para ve kredi işlemlerini denetlemek yer almaktadır (Akgüç, 1989, s. 117). Ulusal banka sayısı 1923 yılında 18 iken 1930 yılı sonunda 44'e yükselmiştir. Bu yıllar arasında ulusal bankaların toplam mevduat içindeki payı da %50'den %80 dolaylarına ulaşmıştır (Akgüç, 1989, s. 20).

Yerel bankalar, genellikle yöre tacirlerinin banka hizmetlerini, özellikle kredi gereksinimlerini karşılamak amacıyla kurulmuşlardır. Bu bankalar, bölgesel kredi ihtiyaçlarının karşılanmasına olumlu katkıda bulunmuşlardır (Akgüç, 1989, s. 27). Ancak 1929 yılında yaşanan iktisadi buhran ve büyük sermayeli ulusal bankaların rekabeti nedeni ile yerel ve tek şubeli bankalar teker teker kapanmaya başlamış ya da şube bankacılığının gelişmesi ile birlikte ulusal bankaların şubeleri haline gelmişlerdir (Coşkun ve diğerleri, 2012, s. 7). Gerçekten söz konusu dönemde yerel olarak kurulan bankalardan uzun süre çalışmasını sürdürebilenlerin sayısı sadece altıdır. Bunlar Akhisar Ticaret Bankası (Türkiye Tütüncüler Bankası), İzmir Ahali Bankası (Egebank), Kocaeli Halk Bankası (Türk Ekonomi Bankası), Denizli İktisat Bankası (İktisat Bankası), Eskişehir Bankası ve İmar Bankası'dır. Ünvanları da değişen bu bankaların tümü çok şubeli bankalar haline dönüşmüşlerdir (Akgüç, 1989, s. 27). 1923-1932 yılları arasında kurulan bankaların sayısı 40'tır. Bunlardan 5'i uzmanlaşmış, 35'i genelci'dir. Kapanan banka sayısı ise 21'dir. Bunun 20'si genelci, 1'i uzmanlaşmıştır. Diğer 2 banka ise kesim genişliklerini değiştirmişler ve uzmanlaşmış banka olmaktan genelci banka olmaya geçiş yapmışlardır (Ek-5).

Osmanlı döneminde kurulan ve Türkiye'de şube açma yolu ile faaliyette bulunan 38 bankadan 13'ü Cumhuriyet Dönemi'ne geçebilmiştir. Bunlar, Osmanlı Bankası, Selanik Bankası (Uluslararası Endüstri ve Ticaret Bankası), Credit Lyonnais, Deutsche Orient Bank, Deutsche Bank, Banco di Roma, Banca Commerciale Italiana, Bank Marmaroş ve Şürekası, Hollantse Bank, American Express, Banque Française Des Pays Orient (Memaliki Şarkıye Fransız Bankası, Commercial Bank of the Near East (Şark-i Karip Ticaret Bankası) ve Ionian Bank'tır. 1929'dan sonra 1977'ye kadar yeni yabancı banka kurulmamıştır. 1977 yılında Arap-Türk Bankası ülkemizde 1929 yılından sonra faaliyete geçen ilk banka olmuştur. 1929-1977 yılları arasında yabancı banka sayısı sürekli olarak azalmıştır (Akgüç, 1989, s. 96-97, Akgüç, 2007, s. 10).

3.2.2.2. 1933-1944 Devletçilik ve Devlet Bankalarının Kuruluş Dönemi

1929 Dünya Ekonomik Krizi Türkiye ekonomisini de olumsuz yönde etkilemiş, bunun bir sonucu olarak, ekonomik yaşamda devletçilik ön plana çıkmıştır. 1930'lu yıllar Türkiye'de özel amaçlı devlet bankalarının kurulmaya başlandığı bir dönem olmuştur. Bu gelişmede, 1934 yılında yürürlüğe giren Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı'nın etkisi büyük

olmuştur. Bu gelişme, “devlet eliyle sanayileşme” politikasının bankacılık sektörüne de yansımaları şeklinde değerlendirilebilir (Yıldırım ve Ülgen, 2006, s. 47). 1930’lu yılların başlarında Türkiye, yeni bir gelişme stratejisi dönemini başlatmış, özel kesimin özendirilmesi ile sanayileşme bir yana bırakılarak, kamu iktisadi teşebbüsleri aracılığı ile sınai yatırımlarda bulunarak ekonomik kalkınmayı hızlandırma denemesine girişmiştir. Türkiye’nin sosyalist ülkeler dışında, kamu iktisadi teşebbüsleri aracılığıyla ekonomik kalkınmayı hızlandırma denemesini yapan ilk ülke olduğu söylenebilir (Akgüç, 1989, s. 27-28).

1930’lu yıllarda devletçilik görüşünün benimsenmesi ile birlikte Sümerbank, Belediyeler Bankası, Etibank, Denizbank, Halk Bankası ve Halk Sandıkları kurulmuş, 1936 yılında 2999 sayılı Bankalar Kanunu yürürlüğe girmiştir (Yağcılar, 2010, s. 106).

Sümerbank’ın görevleri sanayi ofisinden devraldığı fabrikaları işletmek, sanayi etüd ve projeleri hazırlamak, bunları kurmak ve yönetmek, sanayi kuruluşlarına kredi sağlamak ve bankacılık hizmetleri yapmak gibi genel bankacılık işlevleri dışında olan özel görevlerdir. Etibank ise toprakaltı servetlerini değerlendirmek, elektrik santrali kurmak, enerji dağıtımını yapmak ve bunları gerçekleştirebilmek için bankacılık hizmetleri yapmak amaçlı olarak kurulmuştur. Denizbank, denizcilik ile ilgili işletmelerin idaresi ve bunları gerçekleştirebilmek için bankacılık işlemleri yapma amaçlı kurulmuştur. 1938 yılında faaliyete geçen banka uzun ömürlü olamamış, 1940 yılında faaliyetine son vermiştir. Belediyeler Bankası’da aynı şekilde belediyelerin kalkınması, alt yapı ve kanalizasyon vb. çalışmaları gerçekleştirme amaçlı olarak kurulmuş bir banka olup yerel yönetimleri finanse etmek özel amaçlı bir ihtisas bankası niteliği taşımaktadır. Küçük işletmelerin kredi sorununa çözüm bulmak, esnaf ve sanatkarın kredi bulma konusunda karşılaştıkları güçlükleri ortadan kaldırmak amaçlı olarak Halk Bankası ve Halk Sandıkları kurulması için yasa 1933 yılında çıkmasına rağmen, 1938 yılında faaliyete geçebilmiştir. Halkbankası dışında tüzel kişiliğe sahip olan Halk Sandıkları (Ankara, İstanbul ve İzmir Halk Sandıkları), uzun ömürlü olmamış ve 1963 yılında Halkbankası’na devredilmişlerdir (Akgüç, 1989, s. 29-34). 1933-1944 yılları arasında kurulan bankaların sayısı 9’dur. Bunlardan 5’i uzmanlaşmış, 4’ü geneldir. Kapanan banka sayısı ise 26’dır. Bu bankaların 24’ü geneldir, 2’si uzmanlaşmıştır (Ek-6).

3.2.2.3. 1945-1960 Özel Bankaların Gelişme Dönemi

1940-1945 yılları arasındaki İkinci Dünya Savaşı yılları, tüm dünyada olduğu gibi, Türkiye’de de ekonomik daralmaya neden olduğundan dolayı, bankacılık sektörü de bu gelişmelerden olumsuz yönde etkilenmiştir. Savaş sonrası olan 1945-1960 döneminde, Türkiye ekonomisinde 1930’lu yıllarda izlenen kapalı, korumacı ekonomi politikalarının yerini, daha liberal ve özel sektörü destekleyen, dışa açık politikaların almış olması bankacılık sektörünü de olumlu yönde etkilemiştir (Yıldırım ve Ülgen, 2006, s. 47).

1945-1959 dönemi ise ülkemizde özel bankaların geliştiği bir dönemdir. 1950’de Demokrat Parti iktidarı ile birlikte liberal ve özel sektörü destekleyen ekonomi politikaları benimsenmiş, Yapı ve Kredi Bankası, Garanti Bankası, Akbank, Pamukbank ve Türkiye Sınai ve Kalkınma Bankası kurulmuştur. Türkiye Bankalar Birliği’nin kurulması da 1958 yılında gerçekleşmiştir (Yağcılar, 2010, s. 106). Bu dönemde 3’ü özel kanunlarla olmak ve bankalararası birleşmeler dahil olmak üzere 30 adet yeni banka kurulmuştur. 1944 yılında kurulmuş olan Yapı ve Kredi Bankası da bu dönemin ürünü olarak kabul edilebilir (Akgüç, 1989, s. 39).

Bu dönemin tipik özelliği özel bankaların gelişmesi olmakla beraber, Türkiye Sınai Kalkınma Bankası türünde finansman kurumlarının oluşturulması ve şube bankacılığının yaygınlaşması da bu dönemin diğer karakteristikleri arasındadır. (Akgüç, 1989, s. 41). İkinci Dünya Savaşı sonrasında Dünya Bankası istemiyle gelişmekte olan ülkeler için oluşturulan sanayileşme yaklaşımının göstergesi TSKB’nin amacı, özel sanayiye iç ve dış destek sağlamaktır. Bu çerçevede Bankanın amaçları; özel sanayinin kurulmasına ve genişlemesine yardımcı olmak, yerli-yabancı ortaklığı biçimindeki sınaî kuruluşları özendirmek ve pay senedi ile tahvillerin özel mülkiyete geçmesine ve özel mülkiyette kalmasına yardım etmek biçiminde özetlenebilir (Coşkun ve diğerleri, 2012, s. 9).

1945-1960 döneminde, bankacılık işlemlerinden alınacak komisyon ve faiz oranlarının hükümetçe belirlenmesi ve dövize dayalı işlem yapma yetkisinin yalnızca Merkez Bankası’nda bulunmasının da etkisiyle, şube bankacılığına ve mevduat toplamaya dayalı bir rekabet önem kazanmış ve böylece bölgesel nitelikli yerel bankaların tasfiye süreci hızlanırken şube bankacılığı yaygınlaşmıştır (TBB, 2008, s. 6). Cumhuriyet’in ilanından 1945

yılına kadar banka şube sayısında belirgin bir gelişme görülmezken, hatta 1933-1944 yılları arasında şube sayısında azalma eğilimi gözlenirken, özellikle 1945 yılından sonra ülkemizde hızlı bir banka şube sayısı artışı olmuştur. II. Dünya Savaşı sonrası ekonomide canlılık gözlenmiştir (Akgüç, 1989, s. 41). 1944 yılında banka şube sayısı 405 iken, 1959 yılı sonunda 1759'a kadar yükselmiş, bu 15 yıllık dönemde banka şube sayısı yaklaşık dörde katlanmıştır.

Dışarıdan sermaye ithaline dayanan serbestleşme politikası, 1954 yılından itibaren yüksek kamu açıkları, enflasyon ve büyüyen dış ticaret açıkları ve dış borçlar biçiminde kendini gösteren etmenler, 1958 yılında yaşanan iktisadi krizi hazırlamıştır. 1950 yılından sonra yaşanan genişleme ortamında çok sayıda banka etkinliğe başlamış ve 1944 yılında Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (TCMB) dâhil 43 olan banka sayısı 1958 yılında 56'sı ulusal banka olmak üzere 62'ye yükselmiştir. Ancak Ek-7'de gösterildiği üzere bu dönemde yaşanan 1958 krizinin etkilerinin bir sonraki dönemde kendisini göstermeye başladığı ve alınan önlemlerin göstergesi olarak çok sayıda bankanın kapandığı gözlemlenmiştir. Yaşanan iktisadi kriz, özellikle küçük ölçekli ve yerel nitelikli bankaları, açılan kredilerin iktisadi durgunluktan dolayı tahsil edilememesi, mevduat girişlerinin yavaşlaması ve güven sorunu yüzünden zor durumda bırakmıştır. Bu da birçok bankanın iflasına, iki bankanın da birleştirilerek devletleştirilmesine neden olmuştur. 1958 istikrar önlemleri ve ardından yaşanan bankacılık krizi zayıf bünyeli, yerel ya da belli meslek gruplarına ait bankaların sistemden elenmesi sonucunu doğurmuştur (Coşkun ve diğerleri, 2012, s. 10).

1958 yılında bankacılıktaki gelişmelere paralel olarak, “serbest piyasa ekonomisi ve tam rekabet ilkeleri çerçevesinde bankacılık düzenleme ilke ve kuralları doğrultusunda bankaların hak ve menfaatlerini savunmak, bankacılık sisteminin büyümesi, sağlıklı olarak çalışması ve bankacılık mesleğinin gelişmesi, rekabet gücünün artırılması amacıyla çalışmalar yapmak, rekabetçi bir ortam yaratılması ve haksız rekabetin önlenmesi için gerekli kararları almak/alınmasını sağlamak, uygulamak ve uygulanmasını talep etmek amacıyla (TBB, 2008, s. 7)” Türkiye Bankalar Birliği (TBB) kurulmuştur. 1950'lerde ekonomide yaşanan serbestleşme ve özel sektörün gelişmesine paralel olarak, 1958 yılında 7129 sayılı yeni Bankalar Kanunu çıkarılmıştır. Tasarruf sahiplerinin haklarını güvence altına almak üzere, 1960 yılında Merkez Bankası nezdinde Bankalar Tasfiye Fonu kurulmuş, bu fon daha sonra Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na (TMSF) devredilmiştir.

Bu döneme damgasının vuran gelişmelerin arasında yer alan özel yasalarla kurulan üç banka Denizcilik Bankası, Türkiye Vakıflar Bankası ve Türkiye Öğretmenler Bankası'dır. Denizcilik Bankası 1952 yılında 5842 sayılı yasa ile kurulmuş (Akgüç, 1989, s. 41), hükümetin bazı devlet bankalarını birleştirme kararı neticesinde 20 Kasım 1992 tarih ve 21420 (Mükerrer) sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan Bakanlar Kurulu Kararı ile Türkiye Emlak Bankası çatısı altına girmiştir. 1997 başlarında Türkiye Emlak Bankası'ndan ayrılarak özelleştirilmiş ve Zorlu Holding bünyesinde yer alan Denizbank'a katılmıştır (TBB, Faaliyetine Son Veren Bankalar Listesi 29 Kasım 2011). Denizcilik Bankası'nın, öncelikli amacı, deniz ulaştırmasını, gemi yapımı, alımı ve onarımı veya deniz işletmeciliği yapan işletmelere kısa veya orta vadeli krediler açmak olup her türlü bankacılık işlemlerini yapmaktır (Akgüç, 1989, s. 42).

Vakıflar Bankası, taşınır ve taşınmaz mal ve değerler karşılığında kredi açmak, ortaklıklar kurmak veya kurulmuş olanlara iştirak etmek, taşınmaz mal alıp satmak gibi faaliyetler yerine getirirse de, bir ihtisas bankası değil, mevduat bankası niteliğindedir (Akgüç, 1989, s. 42).

Yapı ve Kredi Bankası ülkenin en önemli sorunlarından biri olan konut sorununu çözmeye amaçlı kurulduğunun açıklanmasına karşın, bir mevduat bankası olarak gelişmiş, faaliyetini sürdürmüştür. Bunun nedenlerinden biri, Emlak ve Eytam Bankası'nın Emlak ve Kredi Bankası'na dönüştürülmesi ve bu bankaya konut finansmanı konusunda özel görevler verilmesidir (Akgüç, 1989, s. 42).

Türkiye Sınai Kalkınma Bankası ise özel sınai kuruluşların geliştirilmesine katkıda bulunma amaçlı özel sermayeli bir kalkınma bankası olarak faaliyet göstermiştir (Akgüç, 1989, s. 45). 1945-1960 yılları arasında kurulan bankaların sayısı 30'dur. Bunlardan 5'i uzmanlaşmış, 25'i genelcidir. Kapanan bankaların hepsi genelci banka olup sayısı 14'tür. 4 banka ise kesim genişliklerini değiştirmişler ve uzmanlaşmış banka olmaktan genelci banka olmaya geçiş yapmışlardır (Ek-7).

3.2.2.4. 1961-1979 Planlı Dönem

Türk ekonomisinin 1950'li yılların sonlarına doğru içine girdiği bunalım ve 1958 istikrar programı, bankacılık alanında etkisini 1960'lı yılların başında hemen göstermiştir.

1960'lı yılların başları, 1930 bunalımından sonra, çok sayıda bankanın faaliyetine son verdiği, tasfiyeye girdiği dönem olmuştur. 1960-1964 yılları arasında 15 bankanın faaliyeti sona ermiş veya tasfiyeye girmişlerdir (Akgüç, 1989, s. 48).

Kısa sürede bu kadar çok bankanın faaliyetine son vermesi veya tasfiyeye girmesi sonucu, tasarruf sahiplerinin haklarını güvenceye almak üzere T.C. Merkez Bankası nezdinde Bankalar Tasfiye Fon'u oluşturulmuş, bankaların yıl sonu bilançolarındaki mevduat meblağının binde yarımını bu fona yatırmak zorunluluğu getirilmiştir. 1983 yılında Tasarruf Mevduatı Sigorta Fon'unun kurulması ile Bankalar Tasfiye Fonu, bu fona devredilmiştir (Akgüç, 1989, s. 48-49).

1960-1979 döneminin bankacılık alanında özelliği, bankacılık ve para-kredi politikalarına ilişkin ilkelerin yer aldığı beşer yıllık kalkınma planları ve mali örgütlenmeye ve bankaların kaynak kullanımlarına yön verilmesi, ihtisas bankalarına, kalkınma ve yatırım bankacılığına önem verilmesi, yeni ticaret bankaları kurulmasının sınırlandırılması, bu alanda yeni kuruluşlara izin verilmemesi, holding bankacılığının gelişmesi olarak ortaya konulmaktadır (Akgüç, 1989, s. 49).

Planlarda kalkınmada öncelikli olarak belirtilen sanayi, bayındırlık, enerji, ulaştırma, madencilik ve dışsatım kesimlerinin fon gereksinimlerinin düşük maliyetle karşılanabilmesi için negatif reel kredi faiz politikası ve yine bu sektörlerin ithal girdi maliyetlerinin düşük tutulabilmesi için TL'nin aşırı değerlendirildiği bir döviz kuru politikası uygulanmıştır. Planlı dönemde bankacılık sektörü önemli ölçüde devlet kontrolü altında kalmıştır. Mevduat ve banka kredilerine uygulanacak faiz oranları, banka komisyon oranları ve kredi limitleri, izlenen ithal ikamesi politikası doğrultusunda belirlenmiş; bankaların temel işlevi kalkınma planlarında yer alan yatırımların finansmanlarının sağlanması olarak tanımlanmıştır (TBB, 2008, s. 11-12).

Planlı dönemde faaliyete geçen ihtisas bankaları T.C. Turizm Bankası, Sınai Yatırım ve Kredi Bankası, Devlet Yatırım Bankası ve Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası (DESİYAB)'dır. (Akgüç, 1989, s. 52).

Dünyada da yaygın olan holding bankacılığı özel sektör yatırımlarını hızlandıracağı düşüncesiyle devlet tarafından teşvik edilmiş ve özel ticaret bankalarının büyük bir bölümü

holding bankasına dönüşmüştür (Coşkun ve diğerleri, 2012, s. 12). Dolayısıyla 1970’li yılların başları Türkiye’de holdingleşmenin ve holding bankacılığının geliştiği dönem olmuştur. Özel kesime sağlanan teşvikler, vergi avantajları, diğer firmaların yönetimlerini ele geçirme avantajları, holding bünyesinde işletme yönetim fonksiyonlarının daha ekonomik ve etkin olarak gerçekleştirilebilmesi, benzer gruplardan geri kalmama ve kamuoyunda prestij sağlama gibi nedenler ülkemizde holding sayısının hızla yükselmesine neden olmuştur. Holding bankacılığı, bir bankanın yönetim ve denetiminin bir holding kuruluşu ait olmasını ifade etmektedir (Akgüç, 1989, s. 60).

Holding bankacılığının gelişmesinde hızla büyüyen firmaların ve grupların finansman gereksinimlerini, finansal pazarlarda fon akımlarını denetim altında tutma, kamuoyunda bankası olan holding görüntüsü ile itibar sağlama, az bir özkaynak ile çok geniş bir kaynağı denetim altında tutma, diğer holdinglerle rekabette geri kalmama, holding banka modelini uygulayan gruplara öykünme gibi nedenler etkili olmuştur (Akgüç, 1989, s. 61). 1970’li ve 1980’li yıllarda Holdingler ve Bankaları Ek-8’de yer almaktadır.

1970’li yıllardan sonra hemen hemen tüm özel ticaret bankaları, belirli holdinglerin veya grupların denetimi altına girmiş, bazı bankalar da holdingler arasında el değiştirmiştir (Akgüç, 1989, s. 62).

1961-1979 yılları arasında kurulan bankaların sayısı 7’dir. Bunlardan 4’ü uzmanlaşmış, 3’ü genelcidir. Kapanan banka sayısı ise 22’dir. Bunun 20’si genelci, 2’si uzmanlaşmıştır (Ek-9).

3.2.2.5. 1980-2001 Bankacılıkta Serbestleşme ve Dışa Açılma Dönemi

1970’li yıllarda yaşanan petrol krizleri sonrasında, Türkiye ekonomisi bir darboğaz içine girmiştir. 1970’li yılların sonunda, döviz krizi eşliğinde yüksek oranlı enflasyonla karşı karşıya kalınmış ve bu nedenle 24 Ocak 1980’de bir istikrar ve ekonomik değişim programı uygulamaya konmuştur. Bankacılık sektörü de, bu istikrar programının hedefine uygun olarak, yürürlüğe giren dışa açılma, serbest piyasa ekonomisine geçiş ve liberalleşme politikalarından en çok etkilenen ve değişim içine giren sektörlerden biri olmuştur. Bu çerçevede, Türk bankacılık sektörü de 1980’den itibaren hızlı bir gelişme göstererek, uluslararası banka ve finans sistemi ile bütünleşme sürecine girmiştir. Söz konusu dönemde

serbest piyasa ekonomisine geçişle birlikte, dış dünya ile ekonomik ve mali bütünleşmenin gerçekleştirilmesi gibi, yapısal değişime yönelik politikalar hayata geçirilmiştir. Yine aynı yıllarda, tüm dünyada finansal pazarların serbestleştirilmesi eğiliminin ortaya çıkmasının, bunda önemli bir rolü olduğu söylenebilir (Yıldırım ve lgen, 2006, s. 48).

1980 sonrasında faizlerin serbestleşmesi, mevduata enflasyon oranının üzerinde faiz ödenmesi, yabancı bankaları kurulması veya Türkiye’de şube açmalarına elverişli ortam yaratılması, yeni ticaret bankalarının kurulmasına izin verilmesi, Türk bankacılığının dışa açılması, Türk bankacılığının batık ve/veya donuk krediler nedeniyle bunalım içine girmesi, bankacılık alanındaki gelişmelerin özellikleridir (Akgüç, 1989, s. 66-68).

1980 yılı sonrasında ulusal bankalara yabancı sermayenin ortak olduğu da gözlenmektedir. Irving Trust, Tütüncüler Bankası’na iştirak ettiği gibi, 1986 yılında Koç Grubu, American Express IBC ile birlikte Koç-Amerikan Bankası’nı, Akbank ise, Banque Nationale de Paris ile BNP-Ak Bankası’nı oluşturmuştur (Akgüç, 1989, s. 98).

24 Ocak Kararları ile birlikte bankacılık kesiminde, gerek yeni yerli ticaret bankalarının kurulmasında kolaylıklar sağlanması gerekse de yabancı bankaların Türkiye’de şube açmalarının özendirilmesi yolu ile sistemdeki rekabetin artırılarak verimlilik artışının sağlanması ve kıt kaynakların daha verimli olarak değerlendirilmesi amaçlanmıştır. 1980 yılından sonra banka ve şube sayısında önemli artışlar yaşanmıştır (Coşkun ve diğerleri, 2012, s. 16).

Türkiye’de yabancı bankaların gösterdiği gelişme, Türkiye’nin izlediği politikalarla yakından ilgili bulunmakta, bir anlamda izlenen politikaları yansıtmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu’nun dışa açık politika izlediği 19. yüzyılın ikinci yarısı ile Cumhuriyet döneminde benzer politikaların izlendiği 1980’li yıllar sonrasında ülkemizde yabancı banka sayısının hızla arttığı gözlenmektedir (Akgüç, 1989, s. 99).

Yabancı banka kökenleri de Türkiye’nin dönem dönem daha çok hangi ülke veya ülkelerin ilgi alanında olduğunu göstermektedir. 1880’li yıllara değin kurulan yabancı bankaların esas itibariyle İngiliz-Fransız sermayesini temsil etmesi, 1880’li yıllardan sonra Alman sermayesinin güçlü temsilcisi olan bankaların ülkemizde ağırlıklarının duyurmaları ve

niyayet 1980 sonrası da ABD kökenli bankaların şube açarak veya ortaklı kurarak faaliyete geçmeleri rastlantısal değildir (Akgüç, 1989, s. 99).

1991-2001 yılları arası yüksek dalgalanmaların yaşandığı bir dönem olmuştur. Bu dönemde bankalar yoğunluklu olarak kamu menkul kıymetlerine yatırım yapmış ve yüksek yabancı para açık pozisyonları ile çalışmışlardır. Bu aşırı risk alma eğilimi, Türk Lirasının büyük oranda değer kaybettiği 1994 krizi ile ekonomiye ağır maliyetler yüklemiştir. Kriz, diğer yapısal sorunlar ile birleşerek oldukça şiddetli etkiler doğurmuş ve 1994-1999 döneminde 11 bankaya el konulmuştur.

Merkez Bankası, ilk kez, 1990 yılı başlarından itibaren bir para programını uygulamaya koymuştur. Ancak, 1991 yılında, dışarıda Körfez krizinin patlak vermesi ve içeride de erken genel seçim kararı sonucu para programı yürürlüğe konulamamıştır. Krizin başlaması ile piyasalardan önemli ölçüde TL ve döviz çıkışı olmuş ve likidite sıkıntısı bankalarda önemli mali zayıflıklara yol açmıştır. Seçimlerin de 1991 yılı içerisinde yapılmış olması genişleyici para politikalarını gündeme getirmiş ve bu genişleme 1992 ve 1993 yıllarında da devam etmiştir (Coşkun ve diğerleri, 2012, s.20-21).

1999 yılında bankacılık sektörünün düzenlenmesi ve denetlenmesindeki bu parçalı yapının ortadan kaldırması ve sektöre ilişkin tek bir bağımsız denetleyici ve düzenleyici kurumun kurulması kararlaştırmıştır. Buradaki temel amaç, düzenleme ve denetimin etkinliğinin artırılması ve bağımsız bir karar alma mekanizmasının oluşturulmasıdır. Bu gelişmelerin sonucu olarak, 4389 sayılı Bankacılık Kanunu ile Haziran 1999'da Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun (BDDK) kurulmasına karar verilmiş ve Kurum Ağustos 2000'de faaliyetlerine başlamıştır (BDDK, 2011, s. 5).

2000 yılında, üç özel sermayeli ticaret bankasının (Demirbank, Etibank, Bank Kapital) yönetimi Fon'a devredilmiştir. Bir ticaret bankası (Kıbrıs Kredi Bankası) ile bir kalkınma ve yatırım bankasının (Park Yatırım Bankası) bankacılık faaliyeti durdurulmuştur. Böylece 2000 yılı sonunda Fon'daki banka sayısı 11'e yükselmiştir (TBB, 2008, S. 19).

2000 yılının Kasım ayında yaşanan dalgalanmaya neden olan sorunlar, 2001 yılında daha da ağırlaşmıştır. Yapısal düzenlemelerin yavaşlaması, iç talebin sınırlandırılmamasına bağlı olarak cari işlemler açığının büyümeye devam etmesi ve döviz kurlarındaki baskının

artması sonucu, 2001 Şubat ayında Türkiye ekonomisinde finansal sistemden başlayan ve hızla reel kesime de yayılan bir kriz yaşanmıştır. Gayri safi milli hasıla, reel bazda yüzde 9,4 daralmış, tüketici fiyatları artış oranı yüzde 39'dan yüzde 69'a sıçramıştır. Döviz kurları ve faiz oranları hızla yükselmiştir. Riskleri büyük oranda gerçekleşen bankacılık sektörünün 2001 yılındaki toplam zararı, özkaynaklarının yüzde 77'sine ulaşmıştır. Krizden sonra, Nisan 2001'de ekonomideki yapısal sorunları gidermek ve finansal sistemin mali yapısını güçlendirmek amacıyla, "güçlü ekonomiye geçiş programı" uygulamaya konulmuştur (TBB, 2008, S. 19).

Özetle ifade etmek gerekirse, Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizleri bankacılık sektörünün içinde bulunduğu sorunları daha da ağırlaştırmış ve yeni sorunlar ortaya çıkarmıştır. Bankacılık sektörü Kasım krizi sonrasında faiz riski, Şubat krizi sonrasında ise hem faiz hem de kur riski sonucu önemli kayıplarla karşı karşıya kalmıştır. Yaşanan krizler; faizlerde ve enflasyonda artış, döviz kurlarındaki dalgalanmayla birlikte tüm ekonomide bir belirsizlik ortamına yol açmıştır. Finansal sektörde yaşanan sıkıntılar, reel kesime yönelik yeni kredi olanaklarını ortadan kaldırırken, reel kesimin kredi geri ödemelerinde de önemli sorunlara yol açmıştır (Coşkun ve diğerleri, 2012, s. 25). 1980-2001 yılları arasında kurulan bankaların sayısı 54'tür. Bunlardan 24'ü uzmanlaşmış, 30'u genelcidir. Kapanan banka sayısı ise 30'dur. Bunun 9'u uzmanlaşmış, 21'i genelcidir. 6 banka ise kesim genişliklerini değiştirmişler ve uzmanlaşmış banka olmaktan genelci banka olmaya geçiş yapmışlardır (Ek-10).

TBB'nin her sene yayınladığı Bankalarımız Kitabı'nda (2001, s. 3-4) 2001 yılı Türk Bankacılık Sistemi bölümünde, Türkiye ekonomisi ve bankacılık sistemi açısından 2001 yılının zor bir yıl olduğu ifade edilmiştir. Bu yılda, ekonomik faaliyet yanında bankacılık sistemi de önemli ölçüde küçülmüştür. Banka sayısı 79'dan 61'e gerilemiş, toplam şube sayısı 929 azalarak 6.908'e, çalışan sayısı ise yüzde 19 azalarak 137.495'e düşmüştür. Toplam aktifler TL bazında yüzde 60 artarak 166,4 katrilyon TL'ye ulaşmış; dolar bazında ise yüzde 26 küçülerek 115 milyar dolara gerilemiştir. Toplam aktiflerin milli gelire oranı yüzde 93 olmuştur.

2001 yılından yaşanan krizin ardından bankacılık sektörünün toparlanması 2003 yılına kadar sürmüştür. Bankacılık sektöründe, kriz sonrasında TMSF'ye devredilen

bankalara ek olarak birleşmeler de gerçekleşmiştir (Coşkun ve diğerleri, 2012, s. 28-30). TBB'nin (2001, s. 3-4) raporuna göre, Fon'a alınan bazı bankaların birleştirilmesi ve/veya kapatılması, bazı bankaların faaliyetlerine son verilmesi yanında, bazı bankaların birleşmesi banka sayısının azalmasına neden olmuştur. 2001 yılında 8 banka Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu bünyesindeki Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilmiştir (Ulusal Bank, İktisat Bankası, EGS Bank, Bayındırbank, Kentbank, Milli Aydın Bankası "Tarişbank", Sitebank ve Toprakbank). Fon bünyesindeki bankalardan Egebank, Yurtbank, Yaşarbank ve Bank Kapital Ocak 2001'de, Ulusal Bank ise Nisan 2001'de Sümerbank ile birleştirilmiş, Sümerbank yıl içinde Oyak Grubuna satılmıştır. Fon bünyesindeki İnterbank ve Esbank Haziran 2001'de Etibank ile birleştirilmiş, yıl sonu itibariyle Etibank'ın bankacılık lisansı iptal edilmiştir. 2001 yılı içinde Sümerbank'a ek olarak Demirbank'ın HSBC Bank'a ve Sitebank'ın da Novabank'a satışları gerçekleştirilmiştir. Etibank'a ek olarak ise, İktisat Bankası ve Kentbank'ın bankacılık işlemleri yapma izinleri kaldırılmıştır. Kalkınma ve yatırım bankaları grubundan ise, Okan Yatırım Bankası ve Atlas Yatırım Bankası'nın faaliyet izinleri iptal edilmiştir. Kamu bankaları grubundan T. Emlak Bankası, 1 Temmuz 2001 tarihi itibariyle T.C. Ziraat Bankası bünyesine dahil edilmiştir. Birleşik Türk Körfez Bankası, Osmanlı Bankası ile, yeni Osmanlı Bankası ise Garanti Bankası ile birleşmiştir. Böylece, 2001 yılı sonunda banka sayısı 79'dan 61'e gerilemiştir. Ticaret bankaları sayısı 15, kalkınma ve yatırım bankaları sayısı ise 3 azalmıştır. Fon'a alındıktan bir süre sonra bazı bankaların faaliyetlerine son verilmesi nedeniyle ve özel sermayeli ticaret bankaları ile kamu bankalarında yeniden yapılanmaya bağlı olarak bankaların toplam şube sayısı 929 azalmıştır. Kapanan bu şubelerin 918 tanesi ticaret bankaları grubuna aittir. 2001 yılı sonu itibariyle, sadece yabancı sermayeli ticaret bankalarının şube sayıları artmıştır.

3.2.2.6. 2002-2011 Yeniden Yapılandırma Dönemi

2001 sonrasının ülkemizde yabancı bankalar açısından özelliği, yabancı sermayenin ulusal bankaların paylarını satın alarak, söz konusu bankalarla sermaye çoğunluğuna veya nitelikli paya sahip olmasıdır. Yabancı sermaye, Osmanlı İmparatorluğu ve 1980-2000 dönemlerinde ülkemizde yeni banka kurarak ya da şube açarak, bankacılık sektörüne girerken; 2000 yılı sonrasında pay satın alma yoluyla, yeni bir banka oluşturmadan bankacılık sektöründe faaliyet göstermeye, ağırlığını artırmaya başlamıştır (Akgüç, 2007, s. 12).

2001 sonrasında yabancı sermayenin bankacılık sektörüne gelişinde, banka satın alma, blok alım yoluyla nitelikli paya sahip olma ve İMKB’de banka pay senetleri satın alma yoluyla olmuştur. Önceki dönemlerde ise, tarihsel gelişimde vurgulandığı gibi, katılım yolu veya örgütlenme formu, muhabirlik, şube açma, irtibat bürosu kurma, temsilcilik, mevcut şubeyi bağımlı banka şekline dönüştürme yolları ile olmuştur. Gerçekten Tablo 2’ de verildiği gibi, 2001 sonrasında 8 ulusal banka yabancı banka statüsüne dönüşmüştür (Akgüç, 2007, s. 12).

Tablo 2
Yabancı Bankaya Dönüşmüş Ulusal Bankalar (2000 Yılı Sonrası)

Ulusal Banka	Satın Alan Yabancı	Açıklama
Demirbank	HSBC Bank A.Ş.	TMSF tarafından 2002 yılında satılmıştır.
Citebank	Nova Bank ünvanı daha sonra Bank Europa, son olarak da Millenium Bank olarak değiştirilmiştir.	TMSF tarafından 2002 yılında satılmıştır.
Türk Dış Ticaret Bankası	Fortis Bank N.V.-SA	Payın %89’u 2005 yılında satın alınmıştır.
Finans Bank A.Ş.	National Bank of Greece	Payın %46’sı 2006 yılında alınmıştır.
Denizbank A.Ş.	Dexia Participation Belgique	Payın %75’i 2006 yılında alınmıştır.
Bank Pozitif Kredi ve Kalkınma Bankası	Bank Hapoalim BM Bank	Payın %58’i 2006 yılında alınmıştır.
Tat Yatırım Bankası	Merill Linch European Azset Holding	Payın %99’u 2006 yılında alınmıştır
Tekfen Bank	Eurobank EFG	Payın %70’nin satımı 2007 yılında BDDK’ca onaylanmıştır.

Not: Alternatif Bank ve Adabank’ın satışları BDDK’ca Eylül/2007 tarihine kadar onaylanmamıştır.

Nisan 2001’de uygulamaya başlanan “güçlü ekonomiye geçiş programı”, 2002 yılının başında 2002-2004 dönemini kapsayacak şekilde revize edilmiştir. Program, ekonominin dış şoklara direncinin arttırılmasını, enflasyonun düşürülmesini, kamu borçlarının azaltılmasını, mali disiplinin sağlanmasını, yapısal reformların tamamlanmasını ve bankacılık sisteminin güçlendirilmesini hedeflemiştir. Program hedeflerinin iyi tespit edilmiş olması ve

2002-2007 döneminde disiplinli bir uygulama ile program hedeflerinin genelde gerçekleştirilmiş olması; 2002-2007 döneminin gerek ekonomi, gerekse bankacılık sektörü açısından yeniden yapılandırılma dönemi olarak tanımlanmasını ve incelenmesini mümkün kılmıştır. Bu dönemde, programın temel prensiplerinin kararlılıkla uygulanması, siyasi istikrar ve dünya ekonomisindeki olumlu konjonktürün de yardımıyla, ekonomide ve bankacılık sisteminde olumlu yönde önemli gelişmeler olmuştur (TBB, 2008, s. 20).

2001-2011 yılları arasında kurulan banka olmamıştır. Devir ve birleşmeler gerçekleşmiştir. Kapanan banka sayısı 23'tür. Bunun 18'i genelci, 5'i uzmanlaşmıştır. 1 banka ise kesim genişliklerini değiştirmişler ve uzmanlaşmış banka olmaktan genelci banka olmaya geçiş yapmışlardır (Ek-11).

Cumhuriyet öncesi ve sonrası dönemlerini bu şekilde aktardıktan sonra bu dönemler kısaca şöyle ifade edilebilir: Cumhuriyet öncesi dönemde, Osmanlı İmparatorluğu'nun bankacılık anlamında etkili olmadığı görülmektedir. İlk bankanın kurulduğu tarihten 1900'lü yıllara kadar borçlanma bankacılığının yaygın olduğu, sonrasında ise bir takım ulusal bankaların kurulmasının hız kazandığı, ancak bir süre sonra yabancı bankaların rekabetine dayanamayıp büyük bir bölümünün kapandığı gözlemlenmiştir. Cumhuriyet sonrası dönemde ise, Cumhuriyet kurulduktan sonra 1930'lu yıllara kadar kurulan genç cumhuriyetin gelişimini sağlama amaçlı ulusal bankalara ağırlık verildiği, sonrasında II. Dünya Savaşı ile birlikte ekonomik kalkınmaya önem verilmesinden dolayı devlet bankalarının ve kalkınma bankalarının kurulma oranında artış olduğu gözlemlenmiştir. 1945'ten 1960'a kadar olan dönem, II. Dünya Savaşı sonrası ekonomiye canlılığın geldiği ve özel bankaların geliştiği bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Planlı dönem olarak nitelendirilen 1961-1979 yılları arası olan dönemde Türk ekonomisinin 1950'li yılların sonlarına doğru içine girdiği bunalım ve 1958 istikrar programı, daha çok kalkınma ve yatırım bankalarının kurulmasına önem verilmesini sağlamıştır. Ayrıca holding bankacılığı ve birleşmelerin nispeten daha çok görüldüğü bir dönemdir. 1980-2001 dönemi ise banka sektörünü yakından ilgilendiren, bankacılık dahil bütün mali sistemde yapısal değişikliklere neden olan, faiz oranları ve döviz kurlarındaki sınırlamaların kalkmasıyla da bu yapısal değişikliklerin hızla yerleşmesinde önemli rol oynayan bu reform niteliğindeki bu yapısal değişikliklerin olduğu ekonomideki liberalleşme politikaları ile başlamıştır. Faizlerin serbestleşmesi, yabancı banka kurulmasına

ve şube açmalarına elverişli ortam, yeni ticaret bankalarının kurulmasına izin, Türk bankacılığının dışa açılması bu dönemin en önemli göstergelerindendir. 2002'den 2011'e kadar süren dönemde ise, bankacılık sisteminin yeniden yapılandırılması söz konusu olup, bankaların sayısında değişime, bankalarda dönüşüme neden olan bir dönemdir. Dolayısıyla, bu dönemler itibariyle banka popülasyonunu analiz etmek, popülasyonun dinamiğinin anlaşılmasında faydalı olmuştur.

Bir sonraki bölümde, bu bölümde sunulan hipotezlerin sınanması için, modellere girecek olan değişkenlerin neler olduğu ve bu değişkenlerin nasıl tespit edildiği açıklanmıştır.

4. ARAŞTIRMA TASARIMI, YÖNTEM VE BULGULAR

Bu bölümde öncelikle çalışmanın amacından bahsedilmiş, daha sonra çalışmanın araştırma soruları, çalışmanın kısıtları, kullanılan yöntem, çalışmanın değişkenleri, tarihsel dönemler, araştırma modeli ve hipotezlere yer verilmiştir.

4.1. Çalışmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın amaçlarından biri, Örgütsel Ekoloji kuramı bağlamında farklı kesim genişliklerine sahip olmanın, diğer bir ifadeyle genelci veya uzmanlaşmış olmanın, 1923-2011 yılları arası belirlenen altı tarihsel dönemin her biri için, banka sektöründe faaliyet gösteren örgütlerin hayatta kalma ve ölüm oranlarını nasıl etkilediğini belirlemektir. Ayrıca yine tarihsel dönemler temelinde, çevresel değişikliklerin yerli ve yabancı banka yoğunluklarına etkisi de incelenmiştir.

Türkiye’de bankacılık faaliyetlerini gerçekleştiren banka popülasyonunun incelenmesi, kesim genişliği kuramının kesim genişliği tanımları ve yazında yapılan çalışmalarda yer alan uzman-genelci sınıflandırmasından ve bankacılık alanında uzmanlarla yapılan görüşmelerden hareket ile Türkiye’deki mevduat bankalarının genelci; yatırım ve kalkınma bankalarının ve mevduat bankası olarak kurulmuş olmalarına rağmen yatırım veya başka bir alana özel ilgisi olan bankaların ise uzmanlaşmış kesim genişliğine sahip oldukları tespit edilmiştir. Türkiye Bankalar Birliği (TBB)’nden edinilen verilere göre, 1958 yılından günümüze mevduat, yatırım, kalkınma, yerli ve yabancı bankalar, her yıl için tek tek görüşme yapılan uzman kişilerle birlikte belirlenmiş ve analize dahil edilmiştir. 1958 öncesi için ise, Öztin Akgüç’ün (1989) “100 Soruda Türkiye’de Bankacılık” kitabından faydalanarak görüşme yapılan uzman kişilerle birlikte bankalar arasında sınıflandırma yapılmıştır. Kesim genişlikleri farklı olan örgütlerin oluşturduğu popülasyonda, çevresel koşulların, bu popülasyondaki örgütlerin hayatta kalma ve ölüm oranını nasıl etkilediğinin belirlenmesi bu çalışmanın ana amacı olup, popülasyondaki yoğunluğun, yerli ya da yabancı olmalarının da etkilerine bakılmıştır.

Alanda, hangi çevresel koşullarda hangi örgütlerin hayatta kalma olasılığının yüksek olduğu ile ilgilenen ve kesim genişliği kuramını testeden çalışmalar yetersiz kalmıştır. Kesim genişliği kuramında bu alanda yapılan araştırmaların sayısı açısından bir boşluk vardır.

Hannan ve Freeman (1989), yukarıda ifade edilen çalışmalarında, orjinal kesim genişliği kuramının varsayımlarını test ettikleri çalışmalarının ve bulgularının, gelecek çalışmaları teşvik edebilmeleri açısından yeterli olduğunu vurgulamışlardır. Hannan ve Freeman (1983, s. 1144) kesim genişliği kuramını orjinal haliyle sınırlarken, uygulamada çevrelerin sistemsel özellikleri açısından ayrıntılara girmediklerini, bunun yerine sezonluk olarak (mevsimsel açıdan) çevresel değişimin kaynaklarına odaklandıklarının altını çizmişlerdir. Yazarlar örgütlerin faaliyet gösterdikleri sosyal, politik ve ekonomik sistem tarafından oluşan çevrenin sistemsel özelliklerine odaklanmanın önemini vurgulamışlardır. Yazarların sosyal, politik ve ekonomik değişimlerin etkilerinin çalışılmasını önermelerine rağmen, bu alanda kapsamlı bir çalışma yapılmamıştır. Bu çalışma, popülasyonun evrimi sürecinde yaşanan hukuki-politik ve ekonomik olaylar dönemler halinde incelendiği ve Kesim Genişliği Kuramı temelinde tanımlanan çevresel değişim desenlerinin boyutları kullanılarak hangi çevresel koşullarda (dönemlerde) hangi kesim genişliğini seçen örgüt türünün hayatta kalma oranının daha yüksek olduğuna odaklandığı ve kurama katkıda bulunmaya çalışıldığı için önemlidir. Böyle bir çalışma için banka popülasyonunun incelenmesi de ayrı bir önem taşımaktadır. Çünkü banka popülasyonu, Türk ekonomisinin temel yapıtaşı olan, ekonomiyi en iyi yansıtan, tarihsel süreç içerisinde gerek hukuki-politik gerekse ekonomik gelişmelerden birincil derecede etkilenen, popülasyonun tarihi incelemesinde inişli-çıkışlı bir gelişim sergileyerek açılan ve kapanan banka sayısının çok değişken olduğu, bu nedenle de popülasyon evriminin en iyi şekilde gözlemlenebileceği bir popülasyondur.

4.1.1. Çalışmanın Araştırma Soruları

Örgütsel ekoloji kuramının dayandığı kuramlardan olan kesim genişliği kuramına göre, bir örgüt topluluğundaki örgütlerin kaynak tabanlarındaki farklılıklar nedeniyle topluluk içinde çeşitlilik meydana gelmekte ve bu da örgütlerin yaşam şansları üzerinde etkili olmaktadır. Kesim genişliği kuramı, bir örgüt topluluğunu teşkil eden örgütlerin genelci ve uzmanlaşmış kesim genişliğine sahip olacaklarını göz önünde bulundurmaktadır. Genelci örgütler, geniş ve farklılaşmış hedeflere yöneldikleri için yüksek miktarda gidere katlanmak veya fazla kapasite ile çalışmak zorundadırlar. Bunun sebebi, kaynak kümesinin bir kısmına yönelik olarak oluşturulan kapasitenin kümenin diğer kısmına yönelik olarak kullanılamamasındandır. Uzmanlaşmış örgütler, çevresel kesimlerin dar ve farklılaşmış

kısımlarına yönelirler ve böylece fazla kapasite taşımadıkları için kaynaklarını yaptıkları işte iyi olmaya ayırabilirler. Dolayısıyla başarılarını en üst düzeye çıkarabilirler.

Kesim genişliği kuramına göre istikralı çevresel koşullar altında veya değişken çevrelerde eğer çevresel değişiklikler sık sık ve kısa zaman dilimleri içinde gerçekleşiyorsa ve çevrenin talepleri birbirinden farklı ise, değişkenliğin derecesine bakılmadan, uzmanlaşmış örgütlerin yaşam şansı açısından bir üstünlüğe sahip olmaları—hayatta kalma olasılıklarının daha yüksek olması beklenmektedir. Çevresel değişiklikler sık sık ve kısa zaman dilimleri içinde gerçekleşiyorsa ve çevrenin talepleri birbirine benzer ise değişkenliğin derecesine bakılmaksızın genelci örgütlerin hayatta kalma olasılıklarının daha yüksek olduğu söylenebilmektedir. Çevresel değişikliklerin düşük sıklıkta ve uzun bir zaman diliminde gerçekleşmesi halinde, eğer çevrenin talepleri birbirinden farklı ve düşük derecede değişkenlik içeriyorsa, bu durumda uzmanlaşmış örgütler yaşam şansı açısından bir üstünlüğe sahiptir. Çevresel değişiklikler düşük sıklıkta ve uzun bir zaman diliminde gerçekleşiyorsa, çevrenin talepleri birbirinden farklı ve düşük derece değişkenlik içeriyorsa uzmanlaşmışlar; diğer taraftan çevrenin talepleri benzerse değişkenlik derecesine bakılmadan genelci örgütlerin yaşam şansı açısından bir üstünlüğe sahip olmaları beklenmektedir. Çünkü kapasite fazlalığı genelci örgütlere yaşam şansı açısından bir üstünlük sağlamaktadır.

Yoğunluk bağımlılığı kuramı ise bir popülasyondaki örgüt sayısının popülasyonun taşıma kapasitesine kadar önce hızlı sonra yavaş bir şekilde artacağını ve bu noktadan sonra sabit kalacağını ifade eder. Dolayısıyla popülasyonun yoğunluğu, o popülasyondaki örgütlerin hayatta kalma ve ölüm oranını etkileyecektir. Popülasyonda yer alan örgütlerde gözlemlenen temel yapısal farklılıklar ise örgütlerin performans sonuçları üzerinde etkiye sahip olacaktır. daha spesifik olarak bakılırsa, örgütlerin yerli ya da yabancı olmalarının performans üzerinde, dolayısıyla hayati oranlarda etkiye sahip olabileceği söz konusudur.

Önder ve Üsdiken'in (2007) belirttiği gibi, Örgütsel Ekoloji yaklaşımında, bir örgütün çevresi esasen o örgütün üyesi olduğu topluluğu, örgüt topluluklarının çevresi de etkileşim içinde olduğu diğer topluluklar şeklinde görülmüş, araştırma ilgileri de büyük ölçüde topluluk içi ve bazen de topluluklararası süreçlerle sınırlı tutulmuştur. Böyle olunca da, örgütsel ekoloji yaklaşımı aslında kapalı sistemci bir bakış açısı görünümünü vermiştir. Oysa

örgütsel ekoloji araştırma programının bir parçası da genel nitelikteki sosyal, siyasal ve ekonomik süreçlerin örgüt toplulukları üzerindeki etkilerinin incelenmesidir.

Bu çerçevede, çalışmanın araştırma sorularından biri, hangi çevresel koşullarda hangi kesim genişliği stratejisini seçen örgütlerin daha başarılı olacağı, diğer bir ifadeyle hayatta kalma oranının daha yüksek olacağıdır. Ayrıca çevresel değişiklikleri daha derinlemesine anlayabilmek için bankaların kökeni temelinde bankacılık popülasyonunun evrimi de gözlemlenmiştir.

4.2. Çalışmanın Kısıtları

Yapılan bu tez çalışmasında, 1847 yılında Osmanlı Devleti'nde ilk bankanın kurulmasından 2011 yılına kadar tüm bankacılık popülasyonu incelenmiştir. 1847-1923 yılları arasında bazı bankaların kapanış tarihlerinin belli olmaması nedeniyle ve değişkenlik derecesini belirlemede kullanılan şube sayısı verisine ulaşamadığı için çalışma 1923 yılından 2011 yılına kadar yapılmak üzere sınırlandırılmıştır. Örgütsel ekoloji kuramında popülasyonun evrimsel sürecini inceleyebilmek için, popülasyonun ilk kurulduğu tarihlerden itibaren çalışmak gerekmektedir. Veri yetersizliğinden, ilk bankanın kurulduğu 1847 yılından Cumhuriyet'in ilanına kadar olan dönemin analize dahil olmaması çalışmanın bir kısıtıdır.

Türkiye'de istatistiki anlamda veri kaydına, bankaların kurulmaya başladığı tarihlerden çok sonra başlanmıştır. 1958 yılında TBB kurulduktan sonra bankaların yıllık verileri düzenli olarak yayınlanmaya başlamıştır. Bu tarihten önce Merkez Bankası dahil hiçbir finans ile ilgili kurumda bankacılık verileri üzerine kayıt bulunamamıştır. 1923-1958 arası bankacılık alanında veri (kesim genişliklerinin belirlenmesi, doğum ve ölüm tarihleri), Öztin Akgüç'ün 1989 yılında yayımladığı "100 Soruda Türkiye'de Bankacılık" başlıklı kitabından ve uzmanlarla yapılan görüşmelerden elde edilmiştir. Bu da çalışmanın bir diğer kısıtıdır. Ayrıca katılım bankalarının uygulamaları diğer iki banka türünden farklı olduğu için ve ayrıca Türkiye Bankalar Birliği (TBB) bankalar listesinde yer verilmediği ve bu bankaların ayrı bir birliğe (Katılım Bankaları Birliği) üye olmaları nedeniyle bu çalışmaya dahil edilmemiştir.

Çalışmada hukuki-politik ve ekonomik etkilerin belirlenmesi amacıyla, tarihsel süreç içerisinde çeşitli dönemler ele alınmıştır. Farklı dönemlerde izlenen farklı politikalar ve

ekonomik yapıda meydana gelen değişmeler, bankacılığın yapısını ve gelişme yönlerini de etkilemiştir. Ancak her ayırım gibi bu çalışmada yapılmış ayırımda subjektiflik taşımaktadır. TBB yayınları ve Öztin Akgüç'ün (1989) yapmış olduğu dönemsel ayrımlar ve görüşme yapılan bankacılık alanında uzman kişilerin yapmış olduğu dönemsel ayrımlar dikkate alınarak dönemler belirlenmiştir. Burada ortaya çıkan sorun bir olayın ne kadar süre ile örgüt topluluğu üzerinde etkiye sahip olduğudur. Olayların etkilerinin ne kadar sürdüğü ile ilgili ayrı bir araştırma yapılmamıştır. Dolayısıyla 1923-1932, 1933-1944, 1945-1960, 1961-1979, 1980-2001, 2002-2011 yılları arası geçen süre “dönem” olarak ele alınmıştır. Çalışmada, dönemsel etkilerin örgütlerin hayatta kalma ve ölüm oranına etkileri belirlenirken, bu kısıtlar göz önünde bulundurulmuştur.

4.3. Örgütlerin Hayatta Kalma ve Ölüm Oranlarının Belirlenmesi ve Verilerin Toplanma Aşaması

Örgütsel Ekoloji Kuramı'nda, örgütlerin popölasyona giriş ve çıkışları, başka bir deyişle doğumları ve ölümleri üzerine yoğunlaşmaktadır. Bu nedenle örgütsel doğum ve ölümlerin ne zaman veya hangi tarihte gerçekleştiği önem kazanmaktadır. Bu çalışmada *bağımlı değişken* örgütsel ölüm oranıdır ve her banka yılı için kapanan uzmanlaşmış ve genelci bankaların sayısının bir önceki yıldaki toplam uzmanlaşmış ve genelci banka sayısına bölünmesi ile belirlenmiştir. Ardından banka yılı temelinde her tarihsel dönem için uzmanlaşmış ve genelci bankaların ölüm oranları, STATA 11.0 paket programı ile bağımlı t-testine (mean-comparison paired t test) tabi tutulmuştur. Bu çalışmada bağımlı t-testinin kullanılmasının nedeni, t-testin iki grubun ortalamalarının birbirinden istatistiksel olarak farklı olup olmadığını göstermesidir (Rubin, 2010). Bu analiz, uzmanlaşmış ve genelci bankaların başarısızlık oranlarının ortalama değerlerinin kıyaslamasına olanak sağladığı için, uygun olarak belirlenmiştir. Yapılan bağımlı t-testi sonucu, ortalamaların p değerlerine bakılmış ve ortalamalar kıyaslanmıştır.

Hukuki-politik ve ekonomik olayların, kesim genişlikleri farklı olan bir örgüt topluluğundaki örgütlerin hayatta kalma ve ölme oranları incelendiği için bankacılık sektörün uzun dönemli geçmişi, örgütlerin kurulduğu ve kapandığı tarihler, örgütlerin her yıl için doğum ve ölüm sayıları, kesim genişlikleri ve kökenleri verisine erişilmiş ve bunların belirlenen bankacılık tarihi dönemleri itibariyle genelci veya uzmanlaşmış kesim genişliği

seçimiyle ilişkisine bakılmıştır. Bunun için, bankacılık sektöründe faaliyet gösteren örgütlerle ilgili veriler, Türkiye Bankalar Birliği, Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu, Türkiye İstatistik Kurumu ve Öztin Akgüç'ün "100 Soruda Türkiye'de Bankacılık" isimli bankacılık tarihi kitabından alınmış ve sektör hakkında çıkan haberler, firmaların hayat hikayeleri, kendi internet siteleri ve bilgi toplanabilecek diğer kaynaklara bakılmış, kesim genişliği, tarihsel dönemler ve bu dönemlerin çevresel değişkenlik desenleri ile ilgili bankacılık ve finans alanında uzman kişilerle görüşmeler yapılmış, kesim genişliği kuramının uzmanlaşmış-genelci örgüt tanımları ve yazında yer alan çalışmalardaki uzmanlaşmış-genelci örgüt sınıflandırmaları dikkate alınarak araştırma gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada, yukarıda bahsedildiği üzere, hem nitel araştırma yöntemlerinden görüşme yöntemi ve arşiv veri incelemesi uygulanmış, hem çeşitli hesaplamalar yapılmış, hem de bağımlı t-testi uygulanmış olmasından dolayı karma araştırma yöntemi (hem niteliksel hem de niceliksel araştırma yöntemleri) kullanılmıştır.

4.4. Açıklayıcı Değişkenler

Çalışmada, popülasyon dinamiğini yansıtan, her yıl için bir popülasyondaki toplam örgüt sayısını gösteren popülasyon yoğunluğu, popülasyondaki örgütlerin kesim genişlikleri, çevresel değişim desenlerinin boyutları (sık sık ya da az sıklıkta çevresel değişim, çevresel taleplerin birbirine benzerlik ya da farklılığı, çevresel değişimin düşük ya da yüksek değişkenliğe sahip olması) ve bu boyutlara bağlı olarak tanımlanan dönemler açıklayıcı veya bağımsız değişken olarak analize dahil edilmiştir.

4.4.1. Kesim Genişliği

Araştırmada, ülkemizde faaliyet gösteren bankacılık sektörü incelenmiştir. Türkiye'de bankacılık faaliyetlerini gerçekleştiren banka popülasyonunun incelenmesi, kesim genişliği kuramının kesim genişliği tanımları, yazında kesim genişliğini belirlemede kullanılan yöntemler ve bankacılık alanında uzmanlarla yapılan görüşmelere dayanarak, bankaların kesim genişlikleri belirlenmiştir.

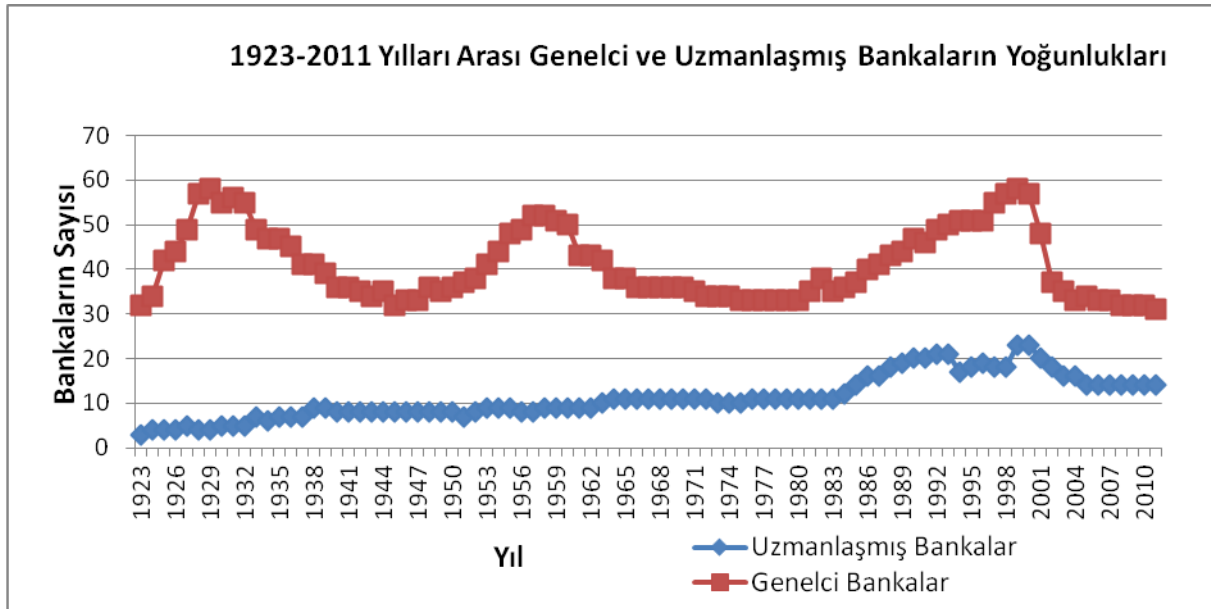
Kesim genişliği kuramına göre, bir kesimin genişliği çeşitli boyutlarla ölçülebilmektedir. Bir boyuta göre genelci olan başka bir boyuta göre uzmanlaşmış olabilmektedir. Örneğin, Hannan ve Freeman (1989, s. 105), bir sendikanın, meşguliyetleri

açısından genelci; ancak ilgilendikleri endüstrilere göre uzmanlaşmış olarak sınıflandırılabileceğini ifade etmişlerdir. Çünkü klasik sendikalar, tüm faaliyetlerini bir ya da birkaç endüstri temelinde yerine getirmektedirler. Diğer taraftan ise, çoğu klasik sendika, birçok endüstri temelinde tek bir faaliyet yerine getirebilmektedir. Hannan ve Freeman'a göre (1989, s. 96), bir örgütsel formun kesimini belirleme, o formun yoğun bir tarihsel analizini gerektirmektedir. Bir örgüt formunun yaşamını sürdürebilmesi için gerekli olan sosyal, ekonomik ve politik koşulların öğrenilmesi, o örgütsel formun ayrıntılı bir şekilde çalışılmasını ve örgütlerin fonksiyonlarının iyi öğrenilmesini gerektirmektedir. Bu doğrultuda kesim genişliğini belirlemede, bankacılık tarihini iyi bilen, bankaları yakından tanıyan ve banka popülasyonunu hangi olayların daha yakından ilgilendirdiğini dolayısıyla popülasyonu şekillendirebileceğini bilen uzman görüşlerinden faydalanılması, kesim genişliği seçiminin yukarıda belirtildiği şekilde yapılmış olmasını tutarlı kılmaktadır. Hannan ve Freeman (1989, s. 104), *popülasyonun kesim genişliğinin, o popülasyonun kaynaklardan faydalanmasındaki değişim* olduğunu ifade ederek, sadece konutların yenilenmesi alanında anlaşmalar yapan bir inşaat firmasının kaynak temelinden düşük derecede dağılım ile faydalanmasından dolayı uzmanlaşmış olarak tanımlanabileceğini çünkü dar bir kesim genişliğine sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Farklı farklı projelerde görev alan inşaat firmalarını ise genelci olarak tanımlamışlardır. Dobrev, Kim ve Hannan (2001) ve Dobrev, Kim ve Carroll (2002) çalışmalarında otomobil üreticilerinin kesim genişliklerini ürettikleri otomobillerin motor güçlerindeki değişim ile ölçmüşlerdir. Örneğin, sadece 45 beygir gücü otomobil üretenler uzmanlaşmış, 150-270 beygir gücü aralığında farklı otomobiller üreten üreticiler genelci olarak tanımlanmıştır. Carroll ve Swaminathan (2000), bira üreticilerini inceledikleri çalışmalarında, her damak zevki için aynı tatta üretilen biraların üreticilerine genelci, farklı damak zevklerine hitap eden ve farklı tatlarda olan bira üreticilerini uzmanlaşmış olarak tanımlamışlardır.

Bu örneklerden hareketle, Türkiye bankacılık popülasyonu, yazın taraması ve uzman görüşleri paralelinde, yatırım ve kalkınma bankaları ve mevduat bankası olarak kurulmuş olmalarına rağmen yatırım veya başka bir alana özel ilgisi olan bankalar kalkınma uzmanlaşmış olarak tanımlanmıştır. Böyle tanımlanmasının nedeni, kalkınma bankalarının ülkenin kalkınmasında önemli rol oynayacak yatırımları finanse etmesi, bu doğrultuda çeşitli yatırımlara iştirak etmesi ya da kurucu olarak görev alması; yatırım bankalarının ise, mevduat

kabul etmeksizin, yatırımcılara yönelik faaliyetlerde bulunması, kredi işlevleri, firmalara hisse senedi ve tahvil gibi menkul kıymetler ihraç etmelerine aracılık vb. işlevlere yerine getirmesi, hazine bonosu yatırımlarında görev almasıdır. Mevduat bankaları ise genelci kesim genişliğine sahip örgütler olarak belirlenmiştir. Bu şekilde belirlenmesinin nedeni, mevduat bankalarının her türlü bankacılık işlemlerini yapıyor olması ve ana sözleşmelerinde bu şekilde belirtilmiş olmasıdır. Her türlü bankacılık işlemleri arasına, şirketlere yatırımları için kredi sağlamak ve yatırım bankacılığı dahil her türlü bankacılık işlevi girmektedir. Burada mevduat bankalarının ayrıca sahip olduğu “X Yatırım A.Ş.” gibi firmalar, mevduat bankalarının yaptığı yatırım bankacılığı işlevini yerine getirdiği firmalar değildir. Bu tarz firmalar borsa brokerlığı işlevini gerçekleştirirler. Mevduat bankalarının yatırım bankacılığı yapması ile, tamamen kendi içinde hazine bonosu, kurumsal müşterilere kredi verme vb. faaliyetlerinden bahsedilmektedir (Canevi, 2012). Bu yönüyle de yatırım bankaları ile kesim örtüşmesi söz konusudur. Bu nedenle yatırım bankaları ve kalkınma bankaları *uzmanlaşmış*; mevduat bankaları ise *genelci* kesim genişliğine sahip banka olarak tanımlanmıştır.

Bankaların her yıl için kesim genişliklerine istinaden, her yıl için genelci-uzmanlaşmış banka yoğunlukları (sayıları) Şekil 9’daki gibidir.

Şekil 9: 1923-2011 Yılları Arası Kurulan Tüm Bankaların Yoğunlukları (Genelci-Uzmanlaşmış Ayrımı İle)

4.4.2. Popölasyon Yoğunluğu

Çalışmada, 1923-2011 yılları arasındaki Türkiye’de bulunan tüm bankalar araştırma kapsamına dahil edilmiştir. Diğer bir ifadeyle, bir örneklem üzerinde değil bankaların tümünün oluşturduğu popölasyon üzerinde çalışılmıştır. Türkiye’deki bankaların tamamı araştırma kapsamında olduğu için, herhangi bir coğrafik bölgeye, sektörlere veya farklı kriterlere göre bir örneklem seçimi yapılmamıştır. İlk aşamada, bankaların ilk kurulmaya başladığı yıllardan itibaren veriler toplanmıştır. Tablo 3’de, yıl bazında uzmanlaşmış-genelci ve yerli-yabancı bankaların yoğunlukları gösterilmiştir. Ayrıca Tablo 3’de her yıla ait, popölasyona giren banka sayısı ile popölasyondan çıkan banka sayısı uzmanlaşmış-genelci ve yerli-yabancı ayırımına göre verilmiştir.

Tablo 3’e göre, genelci bankalar Cumhuriyet kurulduktan sonra ilk dönemin (1932 yılı) sonuna kadar ve 1990’lı yıllarda büyük artış göstermiş, buna bağlı olarak, yoğunluklarda da artış olmuştur. Buna karşın uzmanlaşmış bankalar 1930’lu yıllarda ve 1980-2001 döneminde artış göstermiştir. Her iki banka kesiminin 2001 krizinden sonra yoğunluklarında düşüş gözlenmiştir. Bunun nedeni, kriz sonrası yaşanan yeniden yapılanma döneminin uygulamaların sonucudur. Tablo 3’deki veriler, uzmanlaşmış-genelci ve yerli-yabancı bankaların karşılıklı bağımlılıklarını incelemekte kullanılmıştır. Bu veriler aynı zamanda popölasyon dinamiğini yansıtmaktadır. Diğer yandan, bu verilerin elde edilmesi ile birlikte, uzmanlaşmış-genelci kurulma ve kapanma oranlarının ve yerli-yabancı bankaların yoğunluklarının incelenebilmesi mümkün olmuştur. Açıklayıcı değişkenler, kurulma ve kapanma sayıları ve böylelikle de popölasyon yoğunluklarının tespit edilmesi ile belirlenmiştir. Böylelikle çevresel olayların kurulma ve kapanma oranlarına etkisini belirlemek olanaklı olmuştur.

Uzmanlaşmış ve genelci banka yoğunlukları, Türk bankacılık popölasyonu içerisinde bulunan toplam uzmanlaşmış ve genelci örgüt sayısını ifade etmektedir. Her yıl için uzmanlaşmış ve genelci banka yoğunlukları; bir önceki yıla ait uzmanlaşmış ve genelci banka yoğunluğuna bir sonraki yıl kurulan uzmanlaşmış ve genelci bankaların sayısının eklenmesi ve kapanan uzmanlaşmış ve genelci bankaların sayısının çıkarılması ile hesaplanmıştır.

Tablo 3
Popülasyon Yoğunluğu

	UZMANLAŞMIŞ			GENELCİ			YERLİ			YABANCI		
YILLAR	TOPLAM	GİRİŞ	ÇIKIŞ	TOPLAM	GİRİŞ	ÇIKIŞ	TOPLAM	GİRİŞ	ÇIKIŞ	TOPLAM	GİRİŞ	ÇIKIŞ
1923	3	0	0	32	0	8	22	0	0	13	0	8
1924	4	1	0	34	2	0	23	1	0	15	2	0
1925	4	1	0 (1)*	42	7 (8)*	0	28	5	0	18	3	0
1926	4	0	0	44	3	1	30	3	1	18	0	0
1927	5	1	0	49	6	1	36	7	1	18	0	0
1928	4	0	0 (1)*	57	8 (9)*	1	43	8	1	18	0	0
1929	4	0	0	58	4	3	46	3	0	16	1	3
1930	5	1	0	55	1	4	44	2	4	16	0	0
1931	5	0	0	56	2	1	46	2	0	15	0	1
1932	5	1	1	55	0	1	45	1	2	15	0	0
1933	7	2	0	49	1	7	46	3	2	10	0	5
1934	6	0	1	47	0	2	43	0	3	10	0	0
1935	7	1	0	47	0	0	44	1	0	10	0	0
1936	7	0	0	45	1	3	43	1	2	9	0	1
1937	7	0	0	41	0	4	39	0	4	9	0	0
1938	9	2	0	41	1	1	41	3	1	9	0	0
1939	9	0	0	39	0	2	39	0	2	9	0	0
1940	8	0	1	36	0	3	35	0	4	9	0	0
1941	8	0	0	36	0	0	35	0	0	9	0	0
1942	8	0	0	35	0	1	34	0	1	9	0	0
1943	8	0	0	34	0	1	33	0	1	9	0	0
1944	8	0	0	35	1	0	34	1	0	9	0	0
1945	8	0	0	32	0	3	33	0	1	7	0	2
1946	8	0	0	33	1	0	34	1	0	7	0	0
1947	8	0	0	33	0	0	34	0	0	7	0	0
1948	8	0	0	36	4	1	37	4	1	7	0	0
1949	8	0	0	35	0	1	36	0	1	7	0	0
1950	8	1	0 (1)*	36	1 (2)*	1	37	2	1	7	0	0
1951	7	0	0 (1)*	37	1 (2)*	1	38	1	0	6	0	1
1952	8	1	0	38	1	0	40	2	0	6	0	0
1953	9	1	0	41	3	0	44	4	0	6	0	0
1954	9	0	0	44	3	0	47	3	0	6	0	0
1955	9	1	0 (1)*	48	3 (4)*	0	50	3	0	7	1	0
1956	8	0	0 (1)*	49	1 (2)*	1	51	1	0	6	0	1
1957	8	0	0	52	4	1	54	4	1	6	0	0
1958	9	1	0	52	1	1	55	2	1	6	0	0
1959	9	0	0	51	2	3	54	2	3	6	0	0
1960	9	0	0	50	0	1	53	0	1	6	0	0
1961	9	0	0	43	1	8	47	1	7	5	0	1
1962	9	1	1	43	0	0	47	1	1	5	0	0
1963	10	1	0	42	0	1	47	1	1	5	0	0
1964	11	1	0	38	1	5	44	2	5	5	0	0
1966	11	0	0	36	0	2	42	0	2	5	0	0
1967	11	0	0	36	0	0	42	0	0	5	0	0
1968	11	0	0	36	0	0	42	0	0	5	0	0
1969	11	0	0	36	0	0	42	0	0	5	0	0
1970	11	0	0	36	0	0	42	0	0	5	0	0

	UZMANLAŞMIŞ			GENELCİ			YERLİ			YABANCI		
YILLAR	TOPLAM	GİRİŞ	ÇIKIŞ	TOPLAM	GİRİŞ	ÇIKIŞ	TOPLAM	GİRİŞ	ÇIKIŞ	TOPLAM	GİRİŞ	ÇIKIŞ
1971	11	0	0	35	0	1	41	0	1	5	0	0
1972	11	0	0	34	0	1	40	0	1	5	0	0
1973	10	0	1	34	0	0	39	0	1	5	0	0
1974	10	0	0	34	0	0	39	0	0	5	0	0
1975	10	0	0	33	0	1	38	0	1	5	0	0
1976	11	1	0	33	0	0	39	1	0	5	0	0
1977	11	0	0	33	1	1	39	0	0	5	1	1
1978	11	0	0	33	0	0	40	0 (1)*	0	4	0	0 (1)*
1979	11	0	0	33	0	0	40	0	0	4	0	0
1980	11	0	0	33	0	0	40	0	0	4	0	0
1981	11	0	0	35	2	0	40	0	0	6	2	0
1982	11	0	0	38	3	0	40	0	0	9	3	0
1983	11	0	0	35	1	4	36	0	4	10	1	0
1984	12	1	0	36	3	2	35	1	2	13	3	0
1985	14	2	0	37	1	0	36	1	0	15	2	0
1986	16	2	0	40	3	0	39	2 (3)*	0	17	3	0 (1)*
1987	16	0	0	41	1	0	40	1	0	17	0	0
1988	18	3	0 (1)*	43	3 (4)*	2	40	2	2	21	4	0
1989	19	2	1	44	1	0	40	2	1 (2)*	23	1 (2)*	0
1990	20	1	0	47	3	0	41	1	0	26	3	0
1991	20	0	0	46	0	1	41	0	0	25	0	1
1992	21	3	1 (2)*	49	3 (4)*	1	46	6 (7)*	2	24	0	0 (1)*
1993	21	0	0	50	1	0	46	0	0	25	1	0
1994	17	0	2 (4)*	51	0 (2)*	1	45	0 (2)*	3	23	0	0 (2)*
1995	18	1	0	51	0	0	48	1 (3)*	0	21	0	0 (2)*
1996	19	1	0	51	0	0	49	1	0	21	0	0
1997	18	0	0 (1)*	55	3 (4)*	0	52	2 (3)*	0	21	1	0 (1)*
1998	18	1	0 (1)*	57	1 (2)*	0	54	1 (2)*	0	21	1	0 (1)*
1999	23	6	1	58	1	0	58	5	1	23	2	0
2000	23	1	1	57	0	1	59	1 (2)*	1	21	0	1 (2)*
2001	20	0	3	48	0	9	48	0	11	20	0	1
2002	18	0	2	37	0	11	37	0	10 (11)	18	0 (1)*	3
2003	16	0	2	35	0	2	35	0	2	16	0	2
2004	16	0	0	33	0	2	34	0	1	15	0	1
2005	14	0	1 (2)*	34	0 (1)*	0	32	0	1 (2)*	16	0 (1)*	0
2006	14	0	0	33	0	1	29	0	1 (3)*	18	0 (2)*	0
2007	14	0	0	33	0	0	27	0	0 (2)*	20	0 (2)*	0
2008	14	0	0	32	0	1	26	0	0 (1)*	20	0 (1)*	1
2009	14	0	0	32	0	0	26	0	0	20	0	0
2010	14	0	0	32	0	0	26	0	0	20	0	0
2011	14	0	0	31	0	1	26	0	0	19	0	1

*Parantez içinde belirtilmiş rakamlar, örneğin kapanan banka sayısı “1”, kesim genişliğini ya da kökenini değiştiren banka sayısı “2” ise, o yıl 3 bankanın ait olduğu sınıftan çıktığı anlamına gelmekte olup, kesim genişliği ya da kökenine göre popülasyona giren ve çıkan bankaların gerçek sayısını göstermektedir.

4.4.3. Çevresel Değişimin Desenleri

Kesim genişliği kuramı bölümünde, örgütlerin kesimlerinin, bulundukları kesimdeki belirli koşullarda en iyi performansı gösterecek şekilde ya da koşulların değişken olması durumunda farklı koşullara uyum sağlayabilecek ve yaşamlarını devam ettirebilecek çeşitliliği içerecek şekilde dar veya geniş olabileceğini ifade edilmişti. Ayrıca, kuramda, farklı çevresel durumlarda farklı kesim genişliği stratejilerinin başarılı olabileceği vurgulanmıştı. Bu noktada, çevresel değişikliklerin ölüm oranlarını nasıl etkilediğini incelemek önem kazanmaktadır. Çünkü bir formun bir çevreye uygun olması (fitness), diğer çevreye uyum sağlamasını engellemektedir.

Çevresel değişimin deseni, Kesim Genişliği Kuramı'nda üç boyut temelinde tanımlanmıştır. Çevresel değişimin sıklığı boyutu, çevresel taleplerin birbirine benzerliği/farklılığı boyutu ve çevresel değişkenlik derecesi boyutu. Bu bölümde öncelikle çevresel değişim desenlerinin nasıl belirlendiği açıklanmış, ardından “Dönemler” bölümünde, her dönem için bu değişim desenleri tanımlanmıştır.

- **Çevresel Değişimin Sıklığı:** Dönemlerin hangi tür değişim desenine sahip olduğunun belirlenmesi için, *sık sık ve kısa süreli değişimlerin olduğu ve az sıklıkta uzun süreli değişimlerin olduğu çevrelerin tanımlarında kullanılan, çevresel durumlar arası geçen sürenin örgütlerin yaşam sürelerinden daha az ya da daha fazla olması* tanımı kullanılmıştır. Freeman ve Hannan (1983, s. 1123), çevresel değişim desenlerinden biri olan “değişimin sıklığı” açısından (sık sık ya da az sıklıkta gerçekleşen değişim) kısa dönem hayat döngüsünün küçük bir işletme için az sıklıkta değişimi, büyük bir işletme için ise sık sık değişimi içerebileceğini ifade etmişlerdir. Belirli bir süre, bazı formlar için uzun, bazı formlar için ise kısa olabilmektedir. Bu nedenle sürelerin uzunluğu diğer bir ifadeyle dönemlerdeki değişim desenleri görelî olarak dikkate alınmalıdır. Örneğin, bir dönem (bir çevresel değişim durumu ile diğer çevresel değişim durumu arasındaki süre) 15 yıl ise, o dönemdeki küçük işletmeler bu süreyi ortalama yaşam sürelerinden uzun olarak görebilir ve o dönemde az sıklıkta değişimin gerçekleşmesi olarak algılayabilirken, büyük işletmeler ortalama yaşam sürelerinden daha az görebilir ve o dönemde sık sık değişimin gerçekleşmesi olarak algılayabilirler. Bu durum dikkate alınarak, tüm bankaların ölçekleri tek tek tespit

edilmiştir. İşletmelerin kantitatif büyüklük ölçülerini belirlemede çalışan sayısı, yıllık satışlar, yıllık karlar, varlıklar, öz sermaye miktarı ve yatırım toplamı gibi kriterler kullanılmakta olup, en yaygın olarak kullanılanı çalışan sayısıdır (Ataman, 2002, s. 21; Mucuk, 2005, s. 94). En önemlisi, hizmet işletmelerinde genellikle ölçeği belirlemede çalışan sayısı kullanılmaktadır (Mucuk, 2005, s. 94). Buradaki bir kısıt, TBB verilerinin 1958 yılı ve sonrasını kapsaması ve çalışan sayısı verisinin 1961 yılı ve sonrasına ait olarak sunulmasıdır. Dolayısıyla üçüncü döneme denk gelen 1961 yılı ve sonrası için her bankanın her yıl için sahip olduğu çalışan sayısı verisine erişilmiştir. Buna göre her yıl için 0-49 arası çalışana sahip işletmeler küçük ölçekli işletme, 50-249 arası çalışana sahip işletmeler orta ölçekli işletme, 250 ve daha fazla çalışanı olan işletmeler ise büyük ölçekli işletme olarak tanımlanmıştır (Resmi Gazete, 18 Kasım 2005, Sayı: 25997). Özetle ifade etmek gerekirse, 1961-1979, 1980-2001, ve 2002-2011 dönemleri için sık sık ya da az sıklıkta değişimi belirlemede bankaların ölçekleri kontrol değişkeni görevi görerek, her ölçek türü için yorum yapılmasını sağlamıştır. 1961 öncesi olan dönemlerin (1923-1932, 1933-1944 ve 1945-1960 dönemlerinin) ise “Dönemler” kısmında belirtildiği şekilde değişim sıklığı hesaplanmış olup, ölçekleri dahil edilmediğinden, ölçek ayırımına gidilmeden yorum yapılmıştır.

Kesim Genişliği Kuramı bölümünde, Hannan ve Freeman’ın (1989) ve Freeman ve Hannan’ın (1983) çalışmalarında ifade edilen az sıklıkta uzun süreli değişimleri içeren çevrelerin, sezonluk olarak değişimleri tecrübe ettiği vurgulanmıştı. Türkiye’deki banka popülasyonunun incelenmesi ile bu popülasyonun sezonluk bir değişimi değil, her an olabilecek sık sık değişimleri tecrübe ettiği görülmüş olup, bu gözlemin, bir dönemdeki hayatta olan örgütlerin toplam yaşlarının o dönemdeki örgüt sayısına bölünmesi yöntemi ile elde edilen ortalama yaşa göre belirlenen çevresel değişim desenine uygun olduğu görülmektedir.

- **Çevresel Taleplerin Benzerliği/Farklılığı:** Popülasyonun çevreye uygunluk kümesini göstermektedir. Burada, *çevresel taleplerin birbirine benzer veya tamamlayıcı*, ya da birbirinden farklı olması söz konusudur. Çevresel taleplerin birbirinden farklı olduğu uygunluk kümelerinde, çevresel durumlar birbirinden

oldukça ayrı düşmektedir. Birbirinden çok farklı çevrelerin, örgütlerden çok farklı talepleri vardır. Türkiye'deki banka popülasyonu incelemesinde, uzmanlarla yapılan görüşmeler sonucu çevresel taleplerin birbirine benzer veya farklı olması her dönem itibariyle belirlenmiştir. Buna göre, bir dönemde belli bir çevresel durum söz konusu ise, bu dönemden sonraki dönemde de bu durumun devam etmesi ya da benzerlik gösteriyor olması; ya da devam etmemesi ve çevresel taleplerde farklılık gösteriyor olması şeklinde tanımlanmıştır. Örneğin, ulusal bankacılık anlayışının hakim olduğu dönemden sonra gelen bir dönemin eğer yine ulusal bankacılık dönemi olduğu ifade edilmiş ise çevrenin taleplerinin birbirine benzer; aynı şekilde ifade edilmeyip, devletçi bir politika izlenerek kalkınma ve yatırıma öncelik verilen bir döneme veya serbestleşme dönemine geçilmiş ise çevresel taleplerin birbirinden çok farklı olduğunu göstermektedir.

- **Çevresel Değişkenlik Derecesi:** Değişkenlik derecesinin ölçümünde şehir şehir toplam restoran satışlarını dikkate alan Freeman ve Hannan'ı (1983) takip ederek, bankaların her yıl için mevduat toplamalarına bakılmasının uygun olduğu düşünülmüş, ancak 1958 öncesi banka banka veriye erişilemediği için, bankaların Türkiye genelinde müşteri sayısında, verdikleri kredilerde, toplanan mevduatlarda değişimi ifade edebilecek bir diğer göstergenin banka şubeleri olduğuna karar verilmiştir. Çünkü banka şubeleri, bankaların yüksek itibar sağlama girişimleri nedeniyle, ya da şube açılması istenen bölgedeki yüksek mevduat toplama ya da kredi verme beklentisi ile açılabilir. İtibar sağlama amaçlı şube açılrsa bile, eğer mevduat toplama ve kredi verme miktarı yeterli değil ise şubenin ömrü çok uzun olmayacaktır. Dolayısıyla şube sayılarındaki değişim—açılan ve kapanan şubelerin sayısı— ile yüksek ya da düşük değişkenlik ölçülmüştür. Burada yıllar itibariyle 1923 ve 2011 arası toplam banka şube sayıları regresyon analizine tabi tutulmuştur. Burada şube sayılarındaki değişim, regresyonla bulunan bir doğru ile modellenmiştir. Burada gerçek değerden bir fonksiyon yaratılıp tahmin değeri hesaplanmıştır. Hata karelerinin ortalamasının karekökü, dönemlerin değerlerini vermiş olup, birinci (2,8), ikinci (2,8) ve üçüncü dönem (21) düşük derece değişken; dördüncü (55), beşinci (75) ve altıncı dönem (153) yüksek derecede değişken olarak tanımlanmıştır.

Bu üç boyut temelinde, kuramın uzmanlaşmış-genelci örgütler için hayatta kalma tahminleri ve bu tahminlerin çıkış noktaları şöyledir: Kesim genişliği kuramına göre eğer çevresel koşullar istikrarlıysa uzmanlaşmış örgütler yaşam şansı açısından bir üstünlüğe sahiptirler. Bunun sebebi, uzmanlaşmış örgütlerin fazla kapasite taşımamalarından dolayı, bulundukları kesimde en iyi performansı gerçekleştirecek şekilde yapılandıkları için başarılı olmalarıdır. Çevresel değişiklikler sık sık ve kısa zaman dilimleri içinde gerçekleşiyorsa, çevrenin talepleri birbirinden farklıysa, düşük ya da yüksek derecede değişkenlik göstermesine bakılmaksızın, yine uzmanlaşmış örgütlerin yaşam şansı açısından bir üstünlüğe sahip olmaları—hayatta kalma olasılıklarının daha yüksek olması beklenir. Daha açık bir şekilde ifade etmek gerekirse, sık sık değişim ve bu değişimlerin sıklığından dolayı her çevresel durum içinde kalış süresinin kısa olması, bu çevresel koşullar altında çevrenin örgütlerden taleplerinin bir önceki talebinden çok farklı olması, ancak bu farklı taleplerin değişkenliğinin düşük derecede olması durumunda uzmanlaşmış örgütler avantajlıdır, denilmektedir. Bu çalışmada yer alan Türkiye’deki bankacılık popülasyonundan örnek vermek gerekirse, içinde bulundukları dönemde, çevresel etkilerin gözlendiği dönemin süresi, eğer örgütlerin ortalama ömürlerinden daha kısa ise biz bu durumda çevresel değişikliklerin sık sık ve kısa zaman dilimleri içinde gerçekleştiğini söyleyebiliriz. Uzmanlaşmış örgütlerin avantajı, kapasite fazlası taşımamalarından kaynaklanmakta ve çevresel değişim olması durumunda yapılarını yeni duruma uyarlayabilmekte ve hayatta kalma şanslarını böylece arttırabilmektedirler. Burada genelcilerin avantajsız yönü, sık sık meydana gelen değişikliklere cevap verememesinden, yapısını yeni duruma ayarlamasının taşıdığı fazla kapasite nedeniyle zor olmasından ve bu çevrede çok farklı yapılarda olan sık meydana gelen değişimlerle başa çıkmaya çalışırken, zamanlarının ve enerjilerinin büyük kısmını buna harcamalarından dolayı iyi performans gösterememelerinden kaynaklanmaktadır. Bundan dolayı, çevresel değişikliklerin sık sık ve kısa zaman dilimleri içinde gerçekleşmesi ve çevrenin taleplerinin birbirinden farklı olması durumunda, çevrenin düşük ya da yüksek derecede değişkenlik göstermesine bakılmaksızın uzmanlaşmış örgütlerin hayatta kalma olasılıklarının daha yüksek olması beklenir.

Çevresel değişiklikler sık sık ve kısa zaman dilimleri içinde gerçekleşiyorsa, çevrenin talepleri birbirine benzer ise, bu durumda düşük ya da yüksek derecede değişkenlik göstermesine bakılmaksızın genelci örgütlerin hayatta kalma olasılıklarının daha yüksek

olması beklenir. Değişikliklerin sık sık meydana gelmesine rağmen, çevresel taleplerin birbirine benzer olması, genelcilerin bu talepleri yapılarını tamamen değiştirmeye gerek kalmadan karşılayabileceklerini gösterir. Burada değişimin yüksek ya da düşük derecede olması fark yaratmamaktadır, çünkü burada önemli nokta benzer olan çevresel talepleri karşılayabilme kapasitesidir.

Çevresel değişikliklerin düşük sıklıkta ve uzun bir zaman diliminde gerçekleşmesi halinde, çevrenin talepleri birbirinden farklı ve düşük derecede değişkenlik içeriyorsa uzmanlaşmış örgütlerin yaşam şansı açısından bir üstünlüğe sahip olmaları beklenir. Burada, eğer çevre yüksek derece değişkenlik içeriyorsa genelci örgütlerin hayatta kalma olasılıklarının daha yüksek olması beklenir. Çünkü kapasite fazlalığının genelci örgütlere yaşam şansı açısından bir üstünlük sağlaması beklenmektedir.

Çevresel değişiklikler düşük sıklıkta ve uzun bir zaman diliminde gerçekleşiyorsa ve çevrenin talepleri birbirine benzer ise, bu durumda da düşük ya da yüksek derecede değişkenlik göstermesine bakılmaksızın genelci örgütlerin yaşam şansı açısından bir üstünlüğe sahip olmaları beklenir. Diğer bir deyişle, çevresel durumlardaki değişimin süresi örgütün yaşam süresine göre uzun ise genelci örgütlerin daha başarılı olacağı ifade edilmiş, uzun dönem boyunca adapte olamamanın örgütün hayatta kalma şansını tehlikeye atacağı ve dolayısıyla uzmanlaşmış olmanın maliyetinin çok yüksek olacağı vurgulanmıştır. Burada çevre daha az sıklıkta değişmektedir ve genelciler yapılarını değiştirmek için zamanlarının ve enerjilerinin çoğunu harcamamaktadırlar.

Bu bölümde, kesim genişliği kuramında tanımlanan çevresel değişim desenlerinin nasıl ölçülüp belirlendiği açıklanmış, ardından “Dönemler” bölümünde, her dönemin çevresel özellikleri temelinde bu değişim desenleri tanımlanarak her dönem daha ayrıntılı olarak incelenmiştir.

4.4.4. Dönemler

Türk Bankacılık sektörünün tarihsel olarak incelenmesi, bankacılık alanında uzman kişilerle yapılan görüşmeler, TBB’nin ve bankacılık tarihi üzerine araştırmalar yapan yazarların kullandığı dönemsel ayraçların incelenmesi sonucu, bir önceki bölümde ifade edildiği gibi Cumhuriyet’in kurulduğu 1923’den 2011 yılına kadar altı dönem halinde

çevresel değişikliklerin bankacılık popülasyonuna etkileri incelenmiştir. Bu değişikliklerden yola çıkarak, hangi dönemin hangi değişim desenine sahip olduğu belirlenmiştir. Çevresel değişim deseninin birinci boyutu olan sık sık ve kısa süreli/az sıklıkta uzun süreli değişimlerin olduğu çevre boyutu, ikinci boyut olan çevresel taleplerin benzerliği ve farklılığı boyutu ve üçüncü boyut olan çevresel değişkenlik derecesi yine yukarıda belirtildiği şekilde her dönem için belirlenmiş ve aşağıda sunulmuştur. Böylelikle çalışmada incelenen altı tarihsel dönemin her birinin çevresel değişim deseni yukarıda belirtildiği şekilde belirlenerek, tanımlanmıştır. Buna göre;

- **1. Dönem (1923-1932 Ulusal bankacılığın geliştiği dönem):** Bu dönemde 1923 İzmir İktisat Kongresi'nde çiftçi, tüccar ve sanayicilerin görüşleri de alınarak, ekonomi politikaları şekillendirilmiştir. Ortak görüş, ulusal sermaye birikiminin sağlanması ve bu genç ülkenin gelişimini temin etmesi amacıyla ana ticaret bankası kurulması gerekliliği ve ulusal bankaların sayısının artması ile Türk bankacılığının yabancı sermaye baskısı altında ezilmesinin engellenebileceğidir (Akgüç, 1989, s. 17-20). 1929 yılında yaşanan iktisadi buhran ve büyük sermayeli ulusal bankaların rekabeti nedeni ile yerel ve tek şubeli bankalar bir sonraki dönemde teker teker kapanmaya başlamış ya da şube bankacılığının gelişmesi ile birlikte ulusal bankaların şubeleri haline gelmişlerdir.

Bu dönem için birinci boyut olan çevresel değişim sıklığının hesaplanması için, 1932 yılına kadar yaşamış tüm örgütlerin yaşadığı yıllar (977 yıl), örgüt sayısına (73 banka) bölünmüştür. Bir önceki dönemde hayatta olup, bu dönemde de varlığına devam eden örgütler analize dahil edilmiş, önceki dönemde kapanan örgütler dikkate alınmamıştır. Bunun böyle yapılmasının nedeni, bir dönem aralığında yaşamış olan örgütlerin yaşlarını hesaplarken, o örgütlerin önceki dönemlerden de gelen ömürlerinin dahil edilerek gerçek yaşlarının ortalamasının alınabilmesine imkan tanınmasıdır. Ortalama banka yaşı 13,383 yıl olarak bulunmuştur. Bu dönemin süresi 10 yıldır ve bankaların ortalama yaşı bu dönemin süresinden daha fazla olduğu için, *sık sık ve kısa süreli değişimleri* içeren bir çevre olduğu söylenebilir. Ayrıca, bu dönemde ulusal sermayenin birikmesi açısından yapılan bu girişimler ve 1929 buhranının etkilerinin bir sonraki dönemde daha çok hissedilmesi, bu dönemde bankaların genelinin değil,

daha çok şube açan yabancı bankaların olumsuz etkilenmesi, çevresel değişimin küçük çaplı olduğunu göstermektedir. Bu dönem, şube sayılarındaki değişimin küçük çaplı olmasından dolayı *düşük derece değişkenliğin* olduğu dönemdir. 1923 öncesi uygulanan ulusal politikaların bu dönemde de devam etmesi ise çevrenin taleplerinin birbirine benzer olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla bu dönemin *çevresel taleplerin birbirine benzer ve tamamlayıcı olduğu* uygunluk kümesine sahip olduğu söylenebilir.

- **2. Dönem (1933-1944 Devletçilik ve devlet bankalarının kuruluş dönemi):** 1929 Dünya Ekonomik Krizi Türkiye ekonomisini de olumsuz yönde etkilemiş, bunun bir sonucu olarak, ekonomik yaşamda devletçilik ön plana çıkmıştır. 1930'lu yılların başlarında Türkiye, yeni bir gelişme stratejisi dönemini başlatmış, özel kesimin özendirilmesi ile sanayileşme bir yana bırakılarak, kamu iktisadi teşebbüsleri aracılığı ile sınai yatırımlarda bulunarak ekonomik kalkınmayı hızlandırma denemesine girişmiştir. Ayrıca 1939-1945 yılları arasında yaşanan II.Dünya Savaşı, Türk ekonomisini de ciddi bir şekilde etkilemiştir. Dolayısıyla bu dönemdeki çevresel değişimlerin, genel ulusal, sermaye sağlama politikasından ziyade devletçilik ve kalkınma üzerine olması ve banka popülasyonunu genel anlamda derinden etkilemesi nedeniyle çevrenin birbirinden farklı çevresel durumlar arasında gidip geldiği dolayısıyla *çevresel taleplerin birbirinden farklı olduğu* söylenebilir. Ek olarak bu dönem şube sayılarındaki değişimin küçük çaplı olmasından dolayı *düşük derece çevresel değişkenlik* içeren bir dönemdir. Çevresel değişim sıklığı boyutu açısından ilk kurulduğu tarihten 1944 yılına kadar yaşamış tüm örgütlerin yaşadığı yıllar (1457 yıl), örgüt sayısına (69 banka) bölünmüştür. Bir önceki dönemde hayatta olup, bu dönemde de varlığına devam eden örgütler analize dahil edilmiş, önceki dönemde kapanan örgütler dikkate alınmamıştır. Ortalama banka yaşı 21,11 yıl olarak bulunmuştur. Bu dönemin süresi 12 yıldır ve bankaların ortalama yaşı, dönemin süresinden daha fazla olduğu için dönemin çevresinin *sık sık ve kısa süreli değişimleri* içeren bir çevre olduğu söylenebilir.
- **3. Dönem (1945-1960 Özel bankaların gelişme dönemi):** İkinci Dünya Savaşı sonrası olan bu dönemde, Türkiye ekonomisinde 1930'lu yıllarda izlenen kapalı, korumacı ekonomi politikalarının yerini, daha liberal ve özel sektörü destekleyen, dışa

açık politikaların almış olması bankacılık sektörünü de olumlu yönde etkilemiştir (Yıldırım ve Ülgen, 2006, s. 47). Bu dönemde çok sayıda yerli banka kurulmuştur. Yine bu dönemde, bankacılık işlemlerinden alınacak komisyon ve faiz oranlarının hükümetçe belirlenmesi ve dövizle dayalı işlem yapma yetkisinin yalnızca Merkez Bankası'nda bulunmasının da etkisiyle, şube bankacılığına ve mevduat toplamaya dayalı bir rekabet önem kazanmış ve böylece bölgesel nitelikli yerel bankaların tasfiye süreci hızlanırken şube bankacılığı yaygınlaşmaya başlamıştır (TBB, 2008, s. 6). 1958 yılında yaşanan iktisadi kriz ile aynı yılda TBB kurulmuş, yaşanan kriz özellikle küçük ölçekli ve yerel nitelikli bankaları, açılan kredilerin iktisadi durgunluktan dolayı tahsil edilememesi, mevduat girişlerinin yavaşlaması ve güven sorunu yüzünden zor durumda bırakmıştır. Bu da birçok bankanın iflasına, iki bankanın birleştirilerek devletleştirilmesine neden olmuştur. Çevresel değişimlerin sıklığı boyutu açısından, ilk kurulduğu tarihten 1960 yılına kadar yaşamış tüm örgütlerin yaşadığı yıllar (1927 yıl), örgüt sayısına (73 banka) bölünmüştür. Bir önceki dönemde hayatta olup, bu dönemde de varlığına devam eden örgütler analize dahil edilmiş, önceki dönemde kapanan örgütler dikkate alınmamıştır. Ortalama banka yaşı 26,397 yıl olarak bulunmuştur. Bu dönemdeki bankaların ortalama yaşı (26,397 yıl) bu dönemin süresinden (16 yıl) daha fazla olduğu için, bankaların *sık sık ve kısa süreli değişimleri* içeren bir çevrede olduğu söylenebilir. Bu dönemdeki çevresel değişimlerin, devletçilik ve kalkınma politikalarından ziyade genel liberal politikalar üzerine olması, banka popülasyonunu genel anlamda derinden etkilemesi nedeniyle birbirinden farklı çevresel durumlar arasında gidip geldiği dolayısıyla *çevresel taleplerin birbirinden farklı* olduğu söylenebilir. Ek olarak bu dönem, şube bankacılığına yeni yeni ağırlık verilmesiyle, henüz şube sayılarında çok değişim yaşanmadığı için *düşük derece çevresel değişkenlik* içeren bir dönemdir.

- **4. Dönem (1961-1979 Planlı dönem):** Türk ekonomisinin 1950'li yılların sonlarına doğru içine girdiği bunalım ve 1958 istikrar programı, bankacılık alanında etkisini 1960'lı yılların başında hemen göstermiştir. 1960-1979 döneminin bankacılık alanında özelliği, bankacılık ve para-kredi politikalarına ilişkin ilkelerin yer aldığı beşer yıllık kalkınma planları ve mali örgütlenmeye ve bankaların kaynak kullanımlarına yön verilmesi, ihtisas bankalarına, kalkınma ve yatırım bankacılığına önem verilmesi, yeni

ticaret bankaları kurulmasının sınırlandırılması, bu alanda yeni kuruluşlara izin verilmemesi, holding bankacılığının gelişmesi olarak ortaya konulmaktadır (Akgüç, 1989, s. 49). Dolayısıyla bu dönemde devlet müdahalesi bankaların şube sayılarında *yüksek derecede* değişimin yaşanmasına neden olmuş ve bu büyük değişiklikler banka popülasyonunun genelini bu durumdan etkilenmesine neden olmuştur. Büyük bir çevresel değişim görülmediği ve bir önceki dönemlerin uygulamalarından çok uzaklaşmadığı için, *çevresel taleplerin benzer olduğu uygunluk kümesi* ile ifade edilebilmektedir. İlk kurulduğu tarihten 1979 yılına kadar yaşamış tüm örgütlerin yaşadığı yıllar ölçeklerine göre ayrılmış ve bu ölçeklere sahip banka sayısına bölünmüştür. Bir önceki dönemde hayatta olup, bu dönemde de varlığına devam eden örgütler analize dahil edilmiş, önceki dönemde kapanan örgütler dikkate alınmamıştır. Bu dönem, küçük ölçekli bankalar açısından, dönemin süresi olan 19 yılın ortalama ömürden daha az olması ile sık sık değişimin yaşandığı çevreyi işaret etmektedir. Orta ölçekli bankaların yaşadığı süre 948 yıl olup bu süre bu dönemde orta ölçekli olan banka sayısına (27) bölünmüş, banka ortalama ömrü 35,111 olarak bulunmuştur. Bu dönem 19 yıl sürdüğü için, orta ölçekli bankalar açısından bu süre ortalama ömürden daha az olup, sık sık değişimin yaşandığı çevreyi göstermektedir. Büyük ölçekli bankaların yaşadığı süre ise 1469 yıl olup bu süre bu dönemde büyük ölçekli olan banka sayısına (33) bölünmüş, banka ortalama ömrü 44,515 olarak bulunmuştur. 19 yıllık bu dönem, büyük ölçekli bankaların ortalama ömründen daha az olup, *sık sık değişimin* yaşandığı çevreyi işaret etmektedir.

- **5. Dönem (1980-2001 Bankacılıkta serbestleşme ve dışa açılma dönemi):** 1970’li yıllarda yaşanan petrol krizleri sonrasında, Türkiye ekonomisi bir darboğaz içine girmiştir. 1970’li yılların sonunda, döviz krizi eşliğinde yüksek oranlı enflasyonla karşı karşıya kalınmış ve bu nedenle 24 Ocak 1980’de bir istikrar ve ekonomik değişim programı uygulamaya konmuştur. Bankacılık sektörü de, bu istikrar programının hedefine uygun olarak, yürürlüğe giren dışa açılma, serbest piyasa ekonomisine geçiş ve liberalleşme politikalarından en çok etkilenen ve değişim içine giren sektörlerden biri olmuştur. Bu çerçevede, Türk bankacılık sektöründe 1980’den itibaren hızlı bir gelişme göstererek, uluslararası banka ve finans sistemi ile bütünleşme sürecine girmiştir. Söz konusu dönemde serbest piyasa ekonomisine

geçişle birlikte, dış dünya ile ekonomik ve mali bütünleşmenin gerçekleştirilmesi gibi, yapısal değişime yönelik politikalar hayata geçirilmiştir. Yine aynı yıllarda, tüm dünyada finansal pazarların serbestleştirilmesi eğiliminin ortaya çıkmasının, bunda önemli bir rolü olduğu söylenebilir (Yıldırım ve Ülgen, 2006, s. 48). Bu dönemde ayrıca yaşanan 1994, 2000 ve 2001 krizleri de bankaları olumsuz yönde etkilemişlerdir. Bu doğrultuda bu dönemdeki bankaların çevresel değişiminin, bankaların yanıt verebileceğinden daha farklı yapıda olduğundan, *çevresel taleplerin farklı olduğu uygunluk kümesine* sahip olduğu söylenebilmektedir. Bu dönemde, bankalar *yüksek derecede değişkenliğin* olduğu dönemdedir. Çevresel değişimlerin sıklığı boyutu açısından, ilk kurulduğu tarihten 2001 yılına kadar yaşamış ve 1980-2001 yılları arası kapanmış tüm örgütlerin yaşadıkları yıllar ölçeklerine göre ayrılmış ve bu ölçeklere sahip banka sayısına bölünmüştür. Buna göre, küçük ölçekli bankaların yaşadığı süre 470 yıl olup bu süre bu dönemde küçük ölçekli olan banka sayısına (43) bölünmüş, banka ortalama ömrü 10,930 olarak bulunmuştur. Bu dönem 22 yıl sürdüğü için, dönemin süresi küçük ölçekli bankaların ortalama ömründen daha fazladır ve bu yönüyle az sıklıkta değişimin yaşandığı bir çevre olduğu söylenebilir. Orta ölçekli bankaların yaşadığı süre 1128 yıl olup bu süre bu dönemde orta ölçekli olan banka sayısına (52) bölünmüş, banka ortalama ömrü 21,692 olarak bulunmuştur. Bu 22 yıllık dönem, orta ölçekli bankaların ortalama ömründen daha fazla olup, az sıklıkta değişimin yaşandığı çevreyi işaret etmektedir. Büyük ölçekli bankaların yaşadığı süre ise 2773 yıl olup bu süre bu dönemde büyük ölçekli olan banka sayısına (63) bölünmüş, banka ortalama ömrü 44,015 olarak bulunmuştur. Bu dönem 22 yıl sürdüğü için, bu sürenin büyük ölçekli bankalar açısından bankaların ortalama ömürden daha az olduğu sık sık değişimin yaşandığı çevreyi işaret ettiği söylenebilir.

- **6. Dönem (2002-2011 Yeniden yapılandırma dönemi):** 1999 yılında bankacılık sektörünün düzenlenmesi ve bankacılık sektöründeki parçalı yapının ortadan kaldırılması için kurulan BDDK ile bankaları düzenleme ve denetlemede etkinlik arttırılmıştır. Bu dönemde bankacılık sisteminin yeniden yapılandırılması söz konusu olup, bankaların sayısında değişime, bankalarda dönüşüme neden olan bir dönemdir. Dolayısıyla bu dönemde bankacılık çevresinde değişimler oldukça farklı olmuştur. Bu ise bankaların çevrelerinin *çevresel taleplerinin birbirinden farklı* olduğunu

göstermektedir. Ayrıca bu dönem devam eden bir dönem olarak ele alınmıştır çünkü bu dönemi kesecek (bitirecek) bir çevresel durum henüz yaşanmamıştır ve uygulamalar hala devam etmektedir. Ek olarak, bankalar bu dönem *yüksek derecede değişkenlik* tecrübe etmişlerdir. İlk kurulduğu tarihten 2011 yılına kadar yaşamış tüm örgütlerin yaşadığı yıllar ölçeklerine göre ayrılmış ve bu ölçeklere sahip banka sayısına bölünmüştür. Buna göre, küçük ölçekli bankaların yaşadığı süre 355 yıl olup bu süre bu dönemde küçük ölçekli olan banka sayısına (17) bölünmüş, banka ortalama ömrü 20,882 olarak bulunmuştur. Bu dönem 10 yıl sürdüğü için, küçük ölçekli bankalar açısından, ortalama ömürden (20,882 yıl) daha azdır, dolayısıyla sık sık değişimin yaşandığı çevreyi işaret etmektedir. Orta ölçekli bankaların yaşadığı süre 484 yıl olup bu süre bu dönemde orta ölçekli olan banka sayısına (19) bölünmüş, banka ortalama ömrü 25,473 olarak bulunmuştur. Bu 10 yıllık dönem, orta ölçekli bankalar açısından ortalama ömürden daha az olup, sık sık değişimin yaşandığı çevreyi işaret etmektedir. Büyük ölçekli bankaların yaşadığı süre ise 1576 yıl olup bu süre bu dönemde büyük ölçekli olan banka sayısına (35) bölünmüş, banka ortalama ömrü 44,171 olarak bulunmuştur. Bu dönem 10 yıl sürmüştür. Bu süre, büyük ölçekli bankaların ortalama ömründen daha az olup, sık sık değişimin yaşandığı çevreyi işaret etmektedir.

Yukarıda altı tarihsel dönem için tanımlanan çevresel değişimlerin desenleri ve her bir dönemin özet hukuki-politik ve ekonomik göstergeleri Tablo 4’de sunulmuştur.

Tablo 4
Altı Tarihsel Dönem ve Çevresel Değişimlerin Desenleri

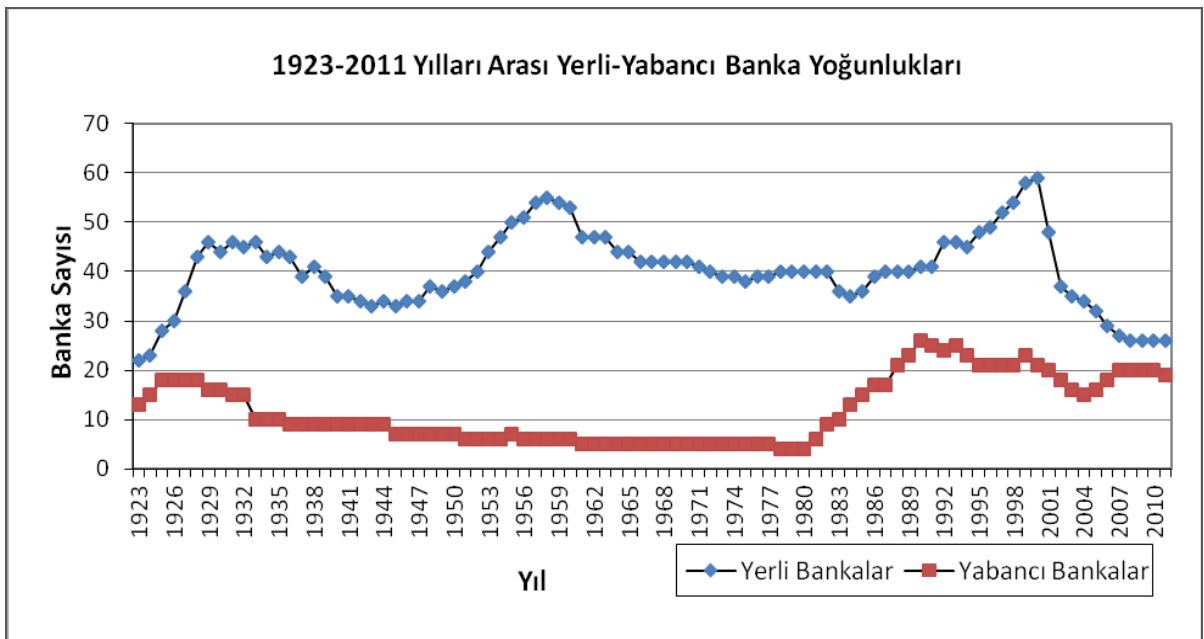
Dönem ve Dönemin Özellikleri	Her dönem için, o dönemde yaşayan bankaların toplam ömürleri	Banka Sayısı	Bankaların Ortalama Yaşı (Toplam yaşadıkları yıllar/Banka Sayısı)	Çevresel Değişimin Sıklığı	Bankaların Uygunluk Kümesi	Bankaların Değişkenliği
1923-1932: Ulusal Bankacılığın Gelişme Dönemi. Bu dönem 10 yıl sürmüştür.	977 yıl	73	13,383 yıl	10 yıllık bu dönem, bankaların ortalama yaşından daha az olduğu için yüksek sıklıkta çevresel değişime işaret etmektedir. Dolayısıyla “sık sık ve kısa süreli, çevresel değişimler”in olduğu dönem olarak tanımlanmıştır.	Çevresel taleplerin birbirine benzer olduğu uygunluk kümesi	Düşük Değişkenlik
1933-1944: Devletçilik ve devlet bankalarının kuruluş dönemi. Bu dönem 12 yıl sürmüştür.	1457 yıl	69	21,11 yıl	12 yıllık bu dönem, bankaların ortalama yaşından daha az olduğu için yüksek sıklıkta çevresel değişime işaret etmektedir. Dolayısıyla “sık sık ve kısa süreli, çevresel değişimler”in olduğu dönem olarak tanımlanmıştır.	Çevresel taleplerin birbirinden farklı olduğu uygunluk kümesi	Düşük Değişkenlik
1945-1960: Özel bankaların gelişme dönemi. Bu dönem 16 yıl sürmüştür.	1927 yıl	73	26,397 yıl	16 yıllık bu dönem, bankaların ortalama yaşından daha az olduğu için yüksek sıklıkta çevresel değişime işaret etmektedir. Dolayısıyla “sık sık ve kısa süreli, çevresel değişimler”in olduğu dönem olarak tanımlanmıştır.	Çevresel taleplerin birbirinden farklı olduğu uygunluk kümesi	Düşük Değişkenlik
1961-1979: Planlı Dönem. Bu dönem 19 yıl sürmüştür.	701 yıl	20	35,5 yıl	Küçük ölçekli bankalar için: 19 yıllık bu dönem, bankaların ortalama yaşından daha az olduğu için yüksek sıklıkta çevresel değişime işaret etmektedir. Dolayısıyla “sık sık ve kısa süreli, çevresel değişimler”in olduğu dönem olarak tanımlanmıştır.	Çevresel taleplerin birbirine benzer olduğu uygunluk kümesi	Yüksek Değişkenlik
	948 yıl	27	35,111 yıl	Orta ölçekli bankalar için: 19 yıllık bu dönem, bankaların ortalama yaşından daha az olduğu için yüksek sıklıkta çevresel değişime işaret etmektedir. Dolayısıyla “sık sık ve kısa süreli, çevresel değişimler”in olduğu dönem olarak tanımlanmıştır.	Çevresel taleplerin birbirine benzer olduğu uygunluk kümesi	Yüksek Değişkenlik
	1469 yıl	33	44,515 yıl	Büyük ölçekli bankalar için: 19 yıllık bu dönem, bankaların ortalama yaşından daha az olduğu için yüksek sıklıkta çevresel değişime işaret etmektedir. Dolayısıyla “sık sık ve kısa süreli, çevresel değişimler”in olduğu dönem olarak tanımlanmıştır.	Çevresel taleplerin birbirine benzer olduğu uygunluk kümesi	Yüksek Değişkenlik

TABLO 4'ÜN DEVAMI						
Dönem ve Dönemin Özellikleri	Her dönem için, o dönemde yaşayan bankaların toplam ömürleri	Banka Sayısı	Bankaların Ortalama Yaşı (Toplam yaşadıkları yıllar/Banka Sayısı)	Çevresel Değişimin Sıklığı	Bankaların Uygunluk Kümesi	Bankaların Değişkenliği
1980-2001: Bankacılıkta serbestleşme ve dışa açılma dönemi. Bu dönem 22 yıl sürmüştür.	470 yıl	43	10,930 yıl	22 yıllık bu dönem, bankaların ortalama yaşından daha fazla olduğu için düşük sıklıkta çevresel değişime işaret etmektedir. Dolayısıyla bu dönem küçük ölçekli bankalar için “az sıklıkta ve uzun süreli çevresel değişimler”in olduğu dönem olarak tanımlanmıştır.	Çevresel taleplerin birbirinden farklı olduğu uygunluk kümesi	Yüksek Değişkenlik
	1128 yıl	52	21,692 yıl	22 yıllık bu dönem, bankaların ortalama yaşından daha fazla olduğu için düşük sıklıkta çevresel değişime işaret etmektedir. Dolayısıyla bu dönem orta ölçekli bankalar için “az sıklıkta ve uzun süreli çevresel değişimler”in olduğu dönem olarak tanımlanmıştır.	Çevresel taleplerin birbirinden farklı olduğu uygunluk kümesi	Yüksek Değişkenlik
	2773 yıl	63	44,015 yıl	22 yıllık bu dönem, bankaların ortalama yaşından daha az olduğu için yüksek sıklıkta çevresel değişime işaret etmektedir. Bu nedenle bu dönem büyük ölçekli bankalar için “sık sık ve kısa süreli, çevresel değişimler”in olduğu dönem olarak tanımlanmıştır.	Çevresel taleplerin birbirinden farklı olduğu uygunluk kümesi	Yüksek Değişkenlik
2002-2011: Yeniden yapılandırma dönemi. Bu dönem 11 yıl sürmüştür.	355 yıl	17	20,882 yıl	11 yıllık bu dönem, bankaların ortalama yaşından daha az olduğu için yüksek sıklıkta çevresel değişime işaret etmektedir. Bu nedenle bu dönem küçük ölçekli bankalar için “sık sık ve kısa süreli, çevresel değişimler”in olduğu dönem olarak tanımlanmıştır.	Çevresel taleplerin birbirinden farklı olduğu uygunluk kümesi	Yüksek Değişkenlik
	484 yıl	19	25,473 yıl	11 yıllık bu dönem, bankaların ortalama yaşından daha az olduğu için yüksek sıklıkta çevresel değişime işaret etmektedir. Bu nedenle bu dönem orta ölçekli bankalar için “sık sık ve kısa süreli, çevresel değişimler”in olduğu dönem olarak tanımlanmıştır.	Çevresel taleplerin birbirinden farklı olduğu uygunluk kümesi	Yüksek Değişkenlik
	1576 yıl	35	44,171 yıl	11 yıllık bu dönem, bankaların ortalama yaşından daha az olduğu için yüksek sıklıkta çevresel değişime işaret etmektedir. Bu nedenle bu dönem büyük ölçekli bankalar için “sık sık ve kısa süreli, çevresel değişimler”in olduğu dönem olarak tanımlanmıştır.	Çevresel taleplerin birbirinden farklı olduğu uygunluk kümesi	Yüksek Değişkenlik

4.4.5. Bankaların Kökenleri

Türkiye’de faaliyet gösteren tüm bankalar, TBB verilerine göre yerli ve yabancı olarak sınıflandırılmıştır. Buna göre %50’den fazla oranda yabancı payı olan bankalar yabancı banka statüsünde yer almaktadır.

Bankaların her yıl için kökenlerine istinaden, her yıl için 1923-2011 yılları arası yerli-yabancı banka yoğunlukları Şekil 10’daki gibidir.

Şekil 10: 1923-2011 Yılları Arası Yerli-Yabancı Banka Sayıları

Şekil 10 ve Tablo 3’den yararlanarak yerli ve yabancı bankalar ile ilgili şu bilgiler verilebilir:

- ✓ 1923-1932 döneminde 32 yerli banka kurulmuş, 9 yerli banka kapanmış, 6 yabancı banka kurulmuş, 12 yabancı banka kapanmıştır.
- ✓ 1933-1944 döneminde 9 yerli banka kurulmuş, 20 yerli banka kapanmış, hiç yabancı banka kurulmamış ve 6 yabancı banka kapanmıştır.
- ✓ 1945-1960 döneminde 29 yerli banka kurulmuş, 10 yerli banka kapanmış, 1 yabancı girişi olmuş ve 4 yabancı banka faaliyetine son vermiştir.

- ✓ 1961-1979 döneminde 6 yerli banka kurulmuş, 20 yerli banka kapanmış, 1 yabancı banka kurulmuş ve 2 yabancı banka kapanmıştır. 1 yabancı banka ise yerli kuruluş tarafından satın alınarak yerli banka statüsüne geçmiştir. Dolayısıyla bu dönemde yerli banka yoğunluğu 7 artmış 20 azalmış, yabancı banka yoğunluğu ise 3 azalmıştır.
- ✓ 1980-2001 döneminde 27 yerli banka kurulmuş, 27 yerli banka kapanmış, 27 yabancı banka kurulmuş, 3 yabancı banka kapanmıştır. 9 yabancı banka yerli kuruluş tarafından satın alınarak yerli banka statüsüne geçmiş, 1 yerli banka yabancı kuruluş tarafından satın alınarak yabancı banka statüsüne geçmiştir. Dolayısıyla yerli banka yoğunluğu 36 artmış, 26 azalmıştır. Yabancı banka yoğunluğu ise 28 artmış 12 azalmıştır.
- ✓ 2002-2011 döneminde ise hiç yerli banka kurulmamış, 15 yerli banka kapanmış, hiç yabancı banka kurulmamış, 8 yabancı banka kapanmıştır. Buna karşın 7 yerli banka yabancı kuruluşlar tarafından satın alınarak yabancı banka statüsüne geçmiştir. Dolayısıyla bu dönemde yerli banka yoğunluğu 22 azalmış, yabancı banka yoğunluğu ise 7 artmış ve 8 azalmıştır.

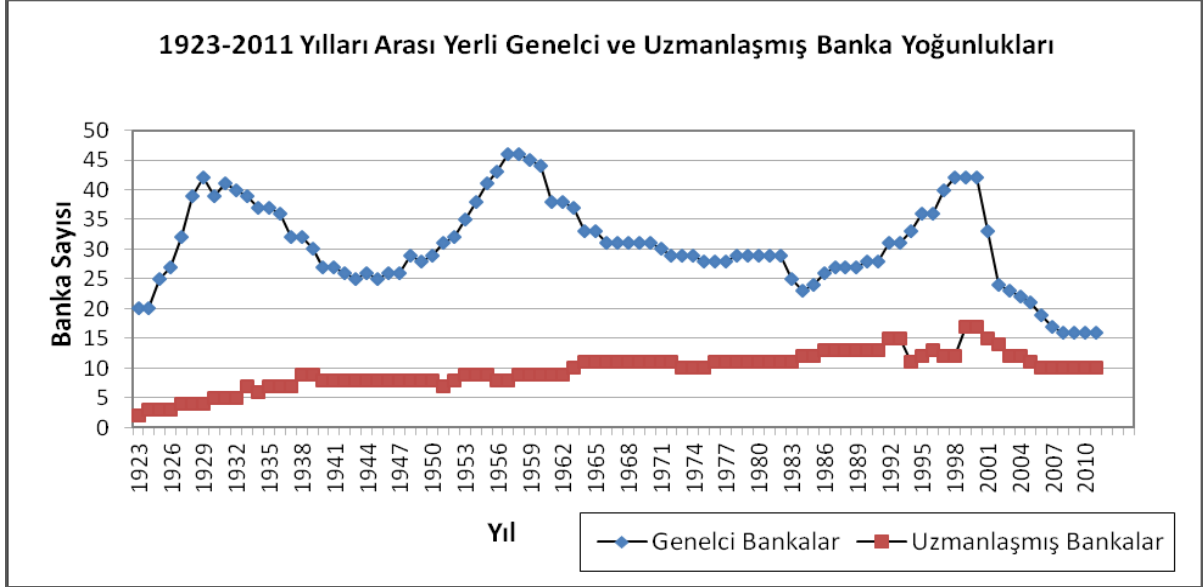
1923-2011 yılları arası yerli ve yabancı bankaların her yıl için kesim genişliklerine göre sayıları Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5

1923-2011 Yılları Arası Yerli ve Yabancı Bankaların Her Yıl İçin Kesim Genişliklerine Göre Sayıları

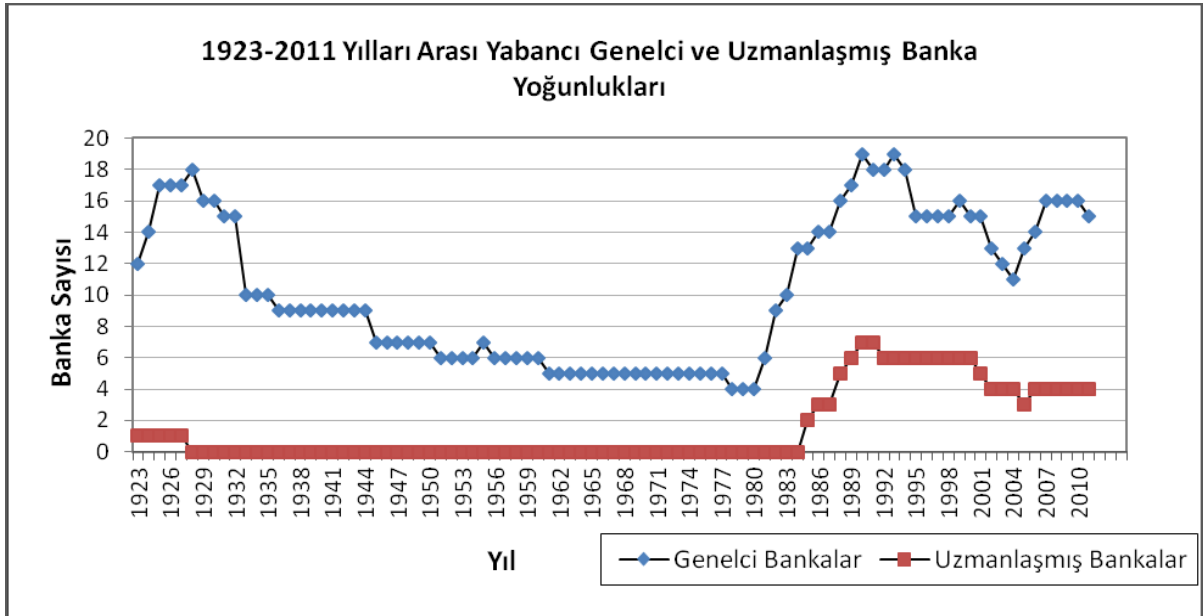
	GENELCİ		UZMANLAŞMIŞ			GENELCİ		UZMANLAŞMIŞ	
YIL	YERLİ	YABANCI	YERLİ	YABANCI	YIL	YERLİ	YABANCI	YERLİ	YABANCI
1923	20	12	2	1	1968	31	5	11	0
1924	20	14	3	1	1969	31	5	11	0
1925	25	17	3	1	1970	31	5	11	0
1926	27	17	3	1	1971	30	5	11	0
1927	32	17	4	1	1972	29	5	11	0
1928	39	18	4	0	1973	29	5	10	0
1929	42	16	4	0	1974	29	5	10	0
1930	39	16	5	0	1975	28	5	10	0
1931	41	15	5	0	1976	28	5	11	0
1932	40	15	5	0	1977	28	5	11	0
1933	39	10	7	0	1978	29	4	11	0
1934	37	10	6	0	1979	29	4	11	0
1935	37	10	7	0	1980	29	4	11	0
1936	36	9	7	0	1981	29	6	11	0
1937	32	9	7	0	1982	29	9	11	0
1938	32	9	9	0	1983	25	10	11	0
1939	30	9	9	0	1984	23	13	12	0
1940	27	9	8	0	1985	24	13	12	2
1941	27	9	8	0	1986	26	14	13	3
1942	26	9	8	0	1987	27	14	13	3
1943	25	9	8	0	1988	27	16	13	5
1944	26	9	8	0	1989	27	17	13	6
1945	25	7	8	0	1990	28	19	13	7
1946	26	7	8	0	1991	28	18	13	7
1947	26	7	8	0	1992	31	18	15	6
1948	29	7	8	0	1993	31	19	15	6
1949	28	7	8	0	1994	33	18	11	6
1950	29	7	8	0	1995	36	15	12	6
1951	31	6	7	0	1996	36	15	13	6
1952	32	6	8	0	1997	40	15	12	6
1953	35	6	9	0	1998	42	15	12	6
1954	38	6	9	0	1999	42	16	17	6
1955	41	7	9	0	2000	42	15	17	6
1956	43	6	8	0	2001	33	15	15	5
1957	46	6	8	0	2002	24	13	14	4
1958	46	6	9	0	2003	23	12	12	4
1959	45	6	9	0	2004	22	11	12	4
1960	44	6	9	0	2005	21	13	11	3
1961	38	5	9	0	2006	19	14	10	4
1962	38	5	9	0	2007	17	16	10	4
1963	37	5	10	0	2008	16	16	10	4
1964	33	5	11	0	2009	16	16	10	4
1965	33	5	11	0	2010	16	16	10	4
1966	31	5	11	0	2011	16	15	10	4
1967	31	5	11	0					

1923-2011 yılları arası yerli bankaların her yıl için kesim genişliklerine göre sayılarından oluşturulan grafik Şekil 11'deki gibidir.

Şekil 11: 1923-2011 Yılları Arası Yerli Genelci-Uzmanlaşmış Banka Sayıları

1923-2011 yılları arası yabancı bankaların her yıl için kesim genişliklerine göre sayılarından oluşturulan grafik Şekil 12'deki gibidir.

Şekil 12: 1923-2011 Yılları Arası Yabancı Genelci-Uzmanlaşmış Banka Sayıları

Tablo 5, Şekil 11 ve Şekil 12’den, uzmanlaşmış ve genelci kesim genişliklerine göre yerli ve yabancı bankalar hakkında evrimsel çıkarımlarda bulunulmak amaçlı olarak sonuç bölümünde yararlanılmıştır.

4.5. Kurulan Hipotezler

Yukarıda vurgulandığı gibi az sayıda çalışma kesim genişliği kuramını testetmiştir. Genelde genelci ve uzmanlaşmış örgütlerin performanslarını test etmek için Carroll’ın (1985) kaynak bölünmesi modeline odaklanıldığı için kesim genişliği kuramında bu alanda yapılan araştırmalara ihtiyaç vardır. Nitekim Hannan ve Freeman (1989), orjinal kesim genişliği kuramının varsayımlarını test ettikleri ampirik çalışmalarının ve bulgularının, gelecek çalışmaları teşvik edebilmeleri açısından yeterli olduğunu vurgulamışlardır.

Freeman ve Hannan (1983, s. 1144) kesim genişliği kuramını orjinal haliyle sınıadıkları çalışmalarında sistemsel çevre ayrıntılarına girmeden sezonluk değişimi incelemişlerdir. Yazarlar aynı zamanda, örgütlerin faaliyet gösterdikleri hukuki-politik ve ekonomik sistem tarafından oluşan çevrenin sistemsel özelliklerine odaklanmanın önemini vurgulamışlardır. Bu çalışmada, hukuki-politik ve ekonomik değişikliklerin, belirli bir kesim genişliğine sahip olan banka örgütleri üzerindeki etkilerini incelemeye odaklanılmış ve kurama bu yönde katkıda bulunulmaya çalışılmıştır.

Freeman ve Hannan’ın (1983) restoranlar üzerinde yaptıkları çalışmada, çevredeki değişimin sıklığı (grained), çevresel taleplerin farklılığı ve çevresel değişimin yüksekliği boyutları ile orijinal kesim genişliği kuramının bu varsayımlarını sınamışlardır. Buna göre, restoranlar çevresel taleplerin birbirinden farklı olduğu uygunluk kümesine sahiptirler. Restoran çalışmasında sonuçlar geleneksel görüşe zıt olarak, büyük derecede çalkantılı olan, çevresel taleplerin birbirinden farklı olduğu, sık sık ve kısa zaman diliminde gerçekleşen değişimlerin olduğu çevrelerin (değişimler arası sürenin kısa olduğu çevrelerde) uzmanlaşmış örgütlerin tarafında olduğunu, genelcilerin ölüm oranlarının uzmanlaşmışların ölüm oranlarını aştığını göstermiştir. Burada sonuçlar kurama uyumluluk göstermekle birlikte istatistikî olarak zayıf bir uyum bulunmuş ve anlamlı bir şekilde ayrılmamıştır. Düşük derecede değişkenliğin olduğu çevrelerde de uzmanlaşmışların avantajlı olduğu hipotezi ise desteklenmemiştir. Az sıklıkta ve uzun bir zaman diliminde gerçekleşen değişimlerin olduğu (sezonluk değişikliklerin olduğu çevrelerde) ve istikrarlı (stable) çevrelerde ise, genelcilerin ölüm oranı

uzmanlaşmışların ölüm oranının üçte ikisi kadar fazladır. Aşırı değişken çevrelerde ise genelcilerin ölüm oranı uzmanlaşmışların ölüm oranının yüzde biridir. Bu sonuçlar modeli güçlü bir şekilde desteklemiştir (Freeman ve Hannan, 1983; Hannan ve Freeman, 1989, s. 318-321).

Hannan ve Freeman'ın (1989, s. 107) yarı iletken sektörü çalışmalarında, restoran sektöründe olduğu gibi düşük derecede değişkenliğin olduğu çevrelerde de uzmanlaşmışların avantajlı olduğu hipotezi ise desteklenmemiştir. Başka bir deyişle, bu çevre genelcilerin tarafındadır. Restoran çalışmasına zıt olarak bu çalışmada çevresel taleplerin birbirinde farklı olduğu, sık sık ve kısa zaman diliminde gerçekleşen değişimlerin olduğu ve yüksek derece değişkenliğin tecrübe edildiği bu çevrelerin uzmanlaşmış örgütlerin tarafında olduğunu hipotezi desteklenmemiştir. Az sıklıkta ve uzun bir zaman diliminde gerçekleşen değişimlerin olduğu (sezonluk değişikliklerin olduğu çevrelerde) ve çevresel taleplerin birbirinden farklı olduğu çevrelerde, değişkenlik düşük derecede ise, uzmanlaşmışlar, yüksek derecede ise genelcilerin avantajlı olduğu hipotezi desteklenmiştir.

Singh ve Lumsden (1990, s. 165-166), genelci veya uzmanlaşmış olmanın hangi çevresel koşullarda daha avantajlı olduğu sorusunun oldukça ilginç ve önemli olmasına rağmen yeterince araştırılmadığını vurgulamışlar ve daha fazla sayıda çalışmanın başka popülasyonlarda kuramın tahminlerinin karşılaştırılmasına ihtiyaç olduğunu altını çizmişlerdir. Baum'a göre (1996, s. 84), genelci-uzmanlaşmış ayrımının bir stratejik ayrım olarak ekolojik araştırmalarda kullanımının yaygın olmasına rağmen, kesim genişliği ve kaynak bölünmesi kuramlarının tahminlerinin test edilmesi kısıtlı sayıdadır ve kesim genişliği ve geleneksel koşul bağımlılık öngörülerini açık bir şekilde karşılaştırmaz. Son yapılan çalışmalar kesim genişliği kuramını kullanmamışlar ve hem zamansal (temporal) hem de mekansal (spatial) çevresel değişime işaret etmemişlerdir. Kesim genişliği ve kaynak bölünmesi kuramlarının tahminlerinin test edilmesi ile ilgili çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bu iki modelin tahminlerini kıyaslayan ve ekolojik modellerle geleneksel koşul bağımlı kuramların tahminlerini karşılaştıran çalışmaların yapılması gerekmektedir. Ayrıca Baum (1996) zamansal çevresel değişime odaklanan kesim genişliği kuramının mevcut formülasyonunun zamansal çevresel değişime işaret eden yeni yaklaşımlarla bağlantısının kurulması gerekliliğini işaret etmiştir. Baum'a göre incelenebilecek bir başka alan ise

uzmanlaşmış ve genelci stratejiye alternatif olarak örgütsel çokbiçimliliğin, varolan çerçeve dahilinde incelenmesidir. Sonuç olarak, yarı iletken firmaları üzerinde Hannan ve Freeman'ın (1989) yaptığı çalışmada, genel kabul görmüş görüşe meydan okuyan “sık sık ve kısa süreli değişimlerde çevrenin taleplerinin farklı olması durumunda yüksek değişkenlik içeren bir ortamda uzmanlaşmışların başarılı olacağı” hipotezinin desteklenmemesinin, çalışmaların sayısının kısıtlı kalması açısından etkili olduğu söylenebilir ancak çok sınırlı sayıda çalışma ile kuramın başarısız olduğunu söylemek için yeterli değildir.

Kesim Genişliği Kuramı'nın uzmanlaşmış ve genelci örgütlerin hayatta kalma şansları açısından varsayımları, yapılan çalışmalar, bu çalışmada yapılan genelci ve uzmanlaşmış banka ayrımı, dönemler ve çevresel değişimlerin seviyesi ve deseni temelinde;

H1: Çevresel değişiklikler sık sık ve kısa zaman dilimlerinde gerçekleşiyorsa ve çevresel talepler birbirinden farklıysa, değişkenliğin büyük ya da küçük olması fark etmeksizin uzmanlaşmış bankaların hayatta kalma oranı daha yüksektir.

H2: Çevresel değişiklikler sık sık ve kısa zaman dilimlerinde gerçekleşiyorsa ve çevresel talepler birbirine benzerse, değişkenliğin büyük ya da küçük olması fark etmeksizin genelci bankaların hayatta kalma oranı daha yüksektir.

H3: Çevresel değişiklikler az sıklıkta ve uzun zaman dilimlerinde gerçekleşiyorsa ve çevresel talepler birbirinden farklı ise değişkenliğin büyük olması durumunda genelci bankaların hayatta kalma oranı daha yüksektir.

4.6. Kapanma Oranının Tanımlanması ve Hesaplanması

Çalışmanın bağımlı değişkeni olan uzmanlaşmış ve genelci bankaların kapanma oranı her bir banka yılı için tanımlanmış ve her yıl için uzmanlaşmış ve genelci bankaların pazardan çıkış sayısının, bir önceki yıl hayatta olan toplam uzmanlaşmış ve genelci banka sayısına bölünmesi ile elde edilmiştir. Bu eşitlik şu şekilde ifade edilebilir:

Uzmanlaşmış Bankaların Kapanma Oranı:

$$\text{Kapanan Uzmanlaşmış Banka Sayısı (t) / Uzmanlaşmış Banka Sayısı (t-1)}$$

Genelci Bankaların Kapanma Oranı:

$$\text{Kapanan Genelci Banka Sayısı (t) / Genelci Banka Sayısı (t-1)}$$

Kapanma oranına etki eden faktörler olan çevresel değişimin sıklığı, çevresel taleplerin benzerliği/farklılığı ve çevresel değişkenlik boyutlarının her dönem için tanımlanması ile tarihsel dönemler açıklayıcı değişkenler olarak tanımlanmıştır (Tarihsel dönemler STATA paket programında periyod 1, periyod 2—p1, p2 şeklinde yer aldığından, aşağıda parantez içinde bu açıdan dönemlerin tanımı da yer almaktadır). Bu tarihsel dönemler:

1. *Dönem:* 1923-1932 Ulusal Bankacılık Dönemi (p1)
2. *Dönem:* 1933-1944 Devletçilik ve Devlet Bankalarının Kuruluş dönemi (p2)
3. *Dönem:* 1945-1960 Özel Bankaların Gelişme Dönemi (p3)
4. *Dönem:* 1961-1979 Planlı Dönem (p4)
5. *Dönem:* 1980-2001 Bankacılıkta Serbestleşme ve Dışa Açılma Dönemi (p5)
6. *Periyod:* 2002-2011 Yeniden Yapılandırma Dönemi (p6)

Her bir yıl için yukarıdaki formül kullanılarak uzmanlaşmış ve genelci bankaların kapanma oranları hesaplanmıştır. Son olarak ise her bir dönem için genelci ve uzmanlaşmış bankaların kapanma oranları bağımlı t-testine tabi tutulmuştur.

4.7. Bağımlı T-Testi

Çalışmada, hangi çevresel koşullarda hangi kesim genişliği stratejisini seçen örgütlerin daha başarılı olacağı, diğer bir ifadeyle hayatta kalma oranının daha yüksek olacağına bakıldığı için yukarıda ifade edildiği gibi öncelikle her banka yılı için uzmanlaşmış ve genelci bankaların kapanma oranları hesaplanmıştır. Ardından, 1923-2011 yılları arası tanımlanan altı dönemin her biri için uzmanlaşmış ve genelci bankaların kapanma oranları

bağımlı t-testine tabi tutulmuştur. Bağımlı t-testi, bu altı dönemin her birinde hangi örgüt türünün hayatta kalma oranının bir diğerinden fazla ya da az olduğunu belirleyebilmek için, bu örgütlerin kapanma oranları arasındaki ortalamaların birbirinden farklı olup olmadığını, aralarında fark var ise ne yönde olduğunu göstermesi açısından çalışma için uygun olarak belirlenmiştir. T-testinin bağımlı yapılmasındaki amaç, veri setindeki bankaların sadece bir yıl değil, diğer sayım yapılan yıllarda da hayatta olup, yapılan sayımda yer almasındandır. Dolayısıyla bu çalışmadaki veri seti bağımlıdır.

Ho: Grupların sahip olduğu ortalama değer arasında fark yoktur.

H1: Grupların sahip olduğu ortalama değer arasında fark vardır.

veya

Ho: Difference=0

H1: Difference<0 veya >0

Bu durumlarda grupların birbirlerine eşit olup olmadığını sınamak için kullanılan t istatistiği formülü şöyledir:

$$t = \frac{(\bar{d} - 0)}{SE(\bar{d})} = \frac{\bar{d}}{s_d / \sqrt{n}}$$

$\bar{d}$ değeri uzmanlaşmış ve genelci bankaların kapanma oranlarının arasındaki farkı göstermektedir. Sd, kapanma oranları arasındaki farkın standart sapmasını, n ise örneklem sayısını gösterir.

T test istatistiğinin p değerine bakılarak Ho hipotezi kabul veya reddedilir. Ho kabul edildiğinde grupların test edilen değişken için ortalamalarının birbirinden farklı olmadığına karar verilir. Ho reddedildiğinde ($p < 0,05$) ise test edilen değişken için ortalamalarının birbirinden farklı olduğuna karar verilir. Test edilen değişken için grupların sahip oldukları ortalama değerleri karşılaştırılarak yorum yapılır (Sipahi, Yurtkoru ve Çinko, 2006, s.134).

Bu noktada, her dönem için uzmanlaşmış veya genelci bankalardan hangisinin hayatta kalma oranının daha fazla olduğu ortalama değerlerin kıyaslaması yapılarak hipotezler test edilmiştir. Bankaların kapanma oranlarının ortalama değerleri Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6

Bankaların Kapanma Oranlarının Ortalama Değerleri

Bankaların Kapanma Oranlarının Ortalama Değerleri			
		Genelci	Uzmanlaşmış
p1	*	.0387636 **	.0682469**
p2	*	.0503117**	.0254311**
p3	*	.0215274**	.0315344**
p4	Küçük ölçekli bankalar	.0379926**	.013994**
	Orta ölçekli bankalar	.0252195**	.0108907**
	Büyük ölçekli bankalar	.0256967**	.0106367**
p5	Küçük ölçekli bankalar	.0207227**	.0419734**
	Orta ölçekli bankalar	.0166569**	.0394775**
	Büyük ölçekli bankalar	.018572**	.0357762**
p6	Küçük ölçekli bankalar	.0588671**	.0441285**
	Orta ölçekli bankalar	.0608875**	.0422643**
	Büyük ölçekli bankalar	.0506405**	.0374756**

* Bu dönemler için bankaların yıllık ölçek verisine erişilemediğinden, banka ölçeklerine göre test yapılmamıştır.

**p<0,05

Her dönem için uzmanlaşmış ve genelci bankaların kapanma oranlarının bağımlı t-testine tabi tutulması sonucu, kapanma oranları ortalamaları farkının pozitif veya negatif olup olmadığına bakılmıştır. Fark negatif ($H_a < 0$) ya da pozitif ($H_a > 0$) ise boş hipotez (H_0) reddedilmiş ve testin P değerine bakılmış, değer 0,05’den küçük ise testin anlamlı olduğu sonucuna varılmıştır. Örneğin; ikinci dönem için yapılan uzmanlaşmış ve genelci bankaların kapanma oranlarının kıyaslandığı bağımlı t-testinde uzmanlaşmış bankaların kapanma oranı ile genelci bankaların kapanma oranı arasındaki fark negatiftir. Bu noktada H_a ’nın negatif olduğu noktadaki P değerine bakılır. Bu testte P değeri 0,05’den küçüktür, bu nedenle bu

dönem için yapılan test anlamlıdır ve geneci bankalarının kapanma oranı daha fazla olduğu için, uzmanlaşmış bankaların hayatta kalma oranı daha fazladır, denilmektedir.¹

¹ . ttest speoran == genoran if p2==1

Paired t test

Variable	Obs	Mean	Std. Err.	Std. Dev.	[95% Conf. Interval]	
speoran	602	.0254311	.0022969	.0563571	.0209201	.0299421
genoran	602	.0503117	.0017822	.0437273	.0468117	.0538118
diff	602	-.0248806	.0027881	.0684087	-.0303563	-.019405
mean(diff) = mean(speoran - genoran)				t = -8.9238		
Ho: mean(diff) = 0				degrees of freedom = 601		
Ha: mean(diff) < 0		Ha: mean(diff) != 0		Ha: mean(diff) > 0		
Pr(T < t) = 0.0000		Pr(T > t) = 0.0000		Pr(T > t) = 1.0000		

5. SONUÇLAR, SONUÇLARIN YORUMLANMASI VE ÖNERİLER

Bu kısımda, yapılan bağımlı t-testi sonuçları yorumlanmıştır. Ayrıca kurama yapılan katkı ve yönetim uygulamaları açısından teknik katkıya yer verilmiş ve sonuç olarak da gelecek çalışmalar ile ilgili önerilerde bulunulmuştur.

5.1. Bağımlı T-Testi Sonuçları ve Sonuçların Yorumlanması

Yapılan bağımlı t-testi sonucuna göre H1 ve H2 hipotezi kısmen desteklenmiş, H3 hipotezi ise tamamen desteklenmiştir. Daha spesifik olarak, uzmanlaşmış ve genelci bankaların kapanma oranlarının analizi üç dönemin (p1: 1923-1932, p2: 1933-1944 ve p6: 2002-2011) sırasıyla H2 ve H1 hipotezlerini desteklediği; fakat diğer iki dönemin (p3: 1945-1960 ve p4: 1961-1979) sırasıyla H2 ve H1 hipotezlerini desteklemediği sonucuna varılmıştır. Beşinci dönem için (1980-2001) küçük ve orta ölçekli uzmanlaşmış ve genelci bankalar ile ilgili hipotez olan H3'ü desteklediği fakat büyük ölçekli uzmanlaşmış ve genelci bankalar ile ilgili hipotez olan H1'i desteklemediği görülmektedir. Özetle ifade etmek gerekirse, birinci, üçüncü ve beşinci dönemler genelci bankaların hayatta kalma oranının daha fazla olduğunu; ikinci, dördüncü ve altıncı dönemler ise uzmanlaşmış bankaların hayatta kalma oranının daha fazla olduğunu göstermektedir.

Tablo 7

Kesim Genişliği Kuramının Uzmanlaşmış ve Genelci Bankaların Hayatta Kalma Oranları ile İlgili Tahminleri ile Çalışma Sonuçlarının Karşılaştırılması

Periyod	Dönemler	Ölçek	Çevresel Değişim Sıklığı	Çevresel Taleplerin Benzerlik /Farklılık Boyutu	Değişkenlik	Kuramın Hayatta Kalma Oranı Tahminleri	Çalışma Sonucuna Göre Bankaların Hayatta Kalma Oranları
p1	1923-1932	Her ölçek türü	Yüksek	Benzer	Düşük	Genelci	Genelci
p2	1933-1944	Her ölçek türü	Yüksek	Farklı	Düşük	Uzmanlaşmış	Uzmanlaşmış
p3	1945-1960	Her ölçek türü	Yüksek	Farklı	Düşük	Uzmanlaşmış	Genelci
p4	1961-1979	Küçük ölçekli	Yüksek	Benzer	Yüksek	Genelci	Uzmanlaşmış
		Orta ölçekli	Yüksek	Benzer	Yüksek	Genelci	Uzmanlaşmış
		Büyük ölçekli	Yüksek	Benzer	Yüksek	Genelci	Uzmanlaşmış
p5	1980-2001	Küçük ölçekli	Düşük	Farklı	Yüksek	Genelci	Genelci
		Orta ölçekli	Düşük	Farklı	Yüksek	Genelci	Genelci
		Büyük ölçekli	Yüksek	Farklı	Yüksek	Uzmanlaşmış	Genelci
p6	2002-2011	Küçük ölçekli	Yüksek	Farklı	Yüksek	Uzmanlaşmış	Uzmanlaşmış
		Orta ölçekli	Yüksek	Farklı	Yüksek	Uzmanlaşmış	Uzmanlaşmış
		Büyük ölçekli	Yüksek	Farklı	Yüksek	Uzmanlaşmış	Uzmanlaşmış

Birinci dönem olan 1923-1932 döneminde, Cumhuriyet'in ilk yıllarında hükümet Türk ekonomi sisteminin gelişmesi amaçlı olarak ulusal bankacılığın büyümesi ve gelişmesini desteklemiştir. Ulusal bankalar Türkiye'nin her yerinde ekonominin büyümesi ve girişimcilere kredi sağlanması açısından ticari bankalar olarak kurulmuşlardır. Ulusal bankacılığın geliştiği bu dönemde 5 uzmanlaşmış banka girişi, 1 uzmanlaşmış banka çıkışı olmuş, 2 uzman banka ise kesim genişliğini değiştirerek genelci banka statüsüne geçmişlerdir. Ayrıca 34 genelci banka kurulmuş, 20 genelci banka kapanmıştır. Ancak uzman bankalardan

ikisi genelci banka statüsüne geçtiği için bu dönemde genelci banka yoğunluğu 36 adet artmış, uzman banka yoğunluğu 3 azalmıştır. Dolayısıyla bu dönem H2 ile uyumlu olarak genelci bankaların hayatta kalma oranının uzmanlaşmış bankalara göre daha yüksek olduğu bir dönemdir. Kesim Genişliği Kuramı'nın tahmini de çevresel değişimin yüksek sıklıkta, çevresel taleplerin birbirine benzer ve değişkenliğin derecesinin düşük olduğu durumlarda genelci örgütlerin hayatta kalma oranının daha yüksek olduğu yönündedir. Çünkü genелciler rutin görevlerinin gerektirdiğinden daha fazla kaynak bulundurlar ve bu nedenle fazla kapasite ile çalışırlar. Çevrede sık sık değişim olduğunda bu dalgalanmalarla başa çıkmada sahip olduğu fazla kapasite genелcilere avantaj sağlamaktadır. Uzmanlaşmışlar ise fazla kapasiteleri olmadığı için sık sık yaşanan bu değişime cevap veremezler. Bankalar açısından bakıldığında genelci bankalar uzmanlaşmış bankaların sahip olduğundan daha geniş kaynak dizisine sahip oldukları için bu kaynaklar ile değişikliklerle başa çıkabilmişlerdir. Bu dönemde kurulan önemli ticari bankalara Türkiye İş Bankası, Türkiye İmar Bankası, Kocaeli Halk Bankası, Şarkikaraağaç Bankası (Sağlık Bankası) ve Denizli İktisat Bankası örnek verilebilir. Kapanan bankalara ise İtalyan Şark Bankası, Banque Belge Pour L'etranger, Osmanlı İtibar-ı Milli Bankası, İstanbul Bankası, Türkiye Sınai ve Maadin Bankası ve Bank Marmaroş ve Şürekası örnek gösterilebilir.

Çalışmanın ikinci dönemi olan 1933-1944 dönemi devletin kontrol politikalarına yoğunlaştığı dönemdir. Bu dönemde devlet, ülkenin kalkınması amaçlı olarak kalkınma ve yatırım bankalarına daha fazla önem vermiştir. Hükümet özel sektörü desteklemekten bu dönem vazgeçmiştir. 1940-1945 yılları arasındaki İkinci Dünya Savaşı yılları, tüm dünyada olduğu gibi, Türkiye'de de ekonomik daralmaya neden olduğundan dolayı, bankacılık sektörü de bu gelişmelerden olumsuz yönde etkilenmiştir. Bu dönemde 5 uzmanlaşmış banka girişi, 2 uzmanlaşmış banka çıkışı olmuş, ayrıca 4 genelci banka kurulmuş, 24 genelci banka kapanmıştır. Dolayısıyla bu dönemde H1 ile uyumlu olarak uzmanlaşmış bankaların hayatta kalma oranının genelci bankalara göre daha yüksek olduğu bir dönemdir. Kesim Genişliği Kuramı'nın tahmini, çevresel değişimin yüksek sıklıkta, çevresel taleplerin birbirinden farklı ve değişkenliğin derecesinin düşük olduğu durumlarda uzmanlaşmış örgütlerin hayatta kalma oranının daha yüksek olduğu yönündedir. Çünkü genелciler sahip oldukları fazla kapasite ile sık sık yaşanan ve çok farklı talepleri olan değişikliklere hızlı cevap verebilmekten yoksundurlar. Bu farklı taleplere cevap vermeye çalışırken, zamanının ve enerjilerinin çoğunu

harcılar ve genelcilerin bu durumu da uzmanlaşmışların böyle dönemlerden daha avantajlı çıkmasını sağlar. Bankalar açısından bakıldığında uzmanlaşmış bankalar genelci bankaların sahip olduğundan daha dar bir kaynak dizisine sahip oldukları ve daha dar bir alanda faaliyet gösterdikleri için çevresel talepler farklılaştığında yapılarını kolaylıkla yeni duruma uyarlayabilirler. Genelci bankalar ise yeni duruma adapte olma konusunda çok zaman harcadıkları için bu durum uzmanlaşmış bankalara avantaj sağlamıştır. Bu dönemde kurulan önemli bankalara Belediyeler Bankası, Etibank, Sümerbank, Denizcilik Bankası; kapanan bankalara da Trabzon Tasarruf ve İkras Sandığı (Trabzon Bankası), Konya Türk Ticaret Bankası, Emvali Gayrimenkule ve İkrasat Bankası, Kayseri Milli İktisat Bankası örnek verilebilir.

Üçüncü dönem olan 1945-1960 döneminde Demokrat Parti iktidara gelmiştir ve partinin politikaları serbestliğe ve özel bankacılığın gelişmesine öncelik vermiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrası olan 1945-1960 döneminde, Türkiye ekonomisinde 1930'lu yıllarda izlenen kapalı, korumacı ekonomi politikalarının yerini, daha liberal ve özel sektörü destekleyen, dışa açık politikaların almış olması bankacılık sektörünü de olumlu yönde etkilemiştir (Yıldırım ve Ülgen, 2006, s. 47). Dışarıdan sermaye ithaline dayanan serbestleşme politikası, 1954 yılından itibaren yüksek kamu açıkları, enflasyon ve büyüyen dış ticaret açıkları ve dış borçlar biçiminde kendini gösteren etmenler, 1958 yılında yaşanan iktisadi krizi hazırlamıştır. İktisadi kriz ile birlikte, verdikleri kredileri tahsil edemeyen yerel nitelikte ve küçük ölçekli olan bankaların mevduat girişi yavaşlamış ve bankalar zor durumda kalmışlar, bunun sonucu olarak birçok banka iflas etmiştir. Böylelikle, izlenen politikalar ve krizin etkileri zayıf bünyeli, yerel ya da belli meslek gruplarına ait bankalar sistemden elenmişlerdir.

1945-1960 döneminde, bankacılık işlemlerinde alınacak komisyon ve faiz oranları hükümet tarafından belirlendiği ve ayrıca döviz işlemleri konusunda tek yetkili mercinin Merkez Bankası olması nedeniyle, bankalar şube bankacılığına ağırlık vererek mevduat toplama alanında rekabete girmeye başlamışlardır. Böylelikle yukarıda ifade edildiği gibi yerel nitelikleri olan bankalar kapanmış, ancak şube bankacılığı yaygınlaşmıştır. Çalışmada bankaların yoğunluklarının incelenmesinde, birinci dönemin başladığı tarih olan 1923 yılından üçüncü dönemin başladığı yıl olan 1945 yılına kadar şube sayılarında değişim

gözlenmemiş, bu dönemden sonra şube sayılarında ciddi değişimler gözlemlenmeye başlanmıştır. Bu dönemde hükümetin uygulamaları ile şube bankacılığının yaygınlaşması, bu durumu açıklamaktadır. Dolayısıyla II. Dünya Savaşı sonrası ekonomide canlılık gözlenmiştir. Bankacılıktaki gelişmelere paralel olarak, bankacılık mesleğinin gelişmesi, işbirliğinin sağlanması ve haksız rekabeti önleyici kararların alınması ve uygulanması amacıyla 1958 yılında Türkiye Bankalar Birliği (TBB) kurulmuştur. 1950'lerde ekonomide yaşanan serbestleşme ve özel sektörün gelişmesine paralel olarak, 1958 yılında 7129 sayılı yeni Bankalar Kanunu çıkarılmıştır. Tasarruf sahiplerinin haklarını güvence altına almak üzere, 1960 yılında Merkez Bankası nezdinde Bankalar Tasfiye Fonu kurulmuş, bu fon daha sonra 1982 yılında patlak veren banker krizinin ardından kurulan Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na (TMSF) devredilmiştir. Dönemin başlangıcı olan 1945 yılında banka şube sayısı 411 iken, 1960 yılı sonunda 1759'a kadar yükselmiş, bu 15 yıllık dönemde banka şube sayısı yaklaşık dörde katlanmıştır.

1958 krizini tetikleyen etmenler arasında dışarıdan sermaye ithaline dayanan serbestleşme politikası, 1954 yılından kriz dönemine kadar geçen süredeki yüksek kamu açıkları, enflasyon ve büyüyen dış ticaret açıkları ve dış borçlar yer almaktadır ve bu etmenler 1958 yılında yaşanan iktisadi krizi hazırlamıştır. 1950 yılından sonra yaşanan genişleme ortamında çok sayıda banka etkinliğe başlamış ve 1944 yılında Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (TCMB) da dâhil 43 olan banka sayısı 1958 yılında 56'sı ulusal banka olmak üzere 62'ye yükselmiştir. Ancak bu üçüncü dönemde yaşanan 1958 krizi özellikle küçük ölçekli ve yerel nitelikli bankaları, açılan kredilerin iktisadi durgunluktan dolayı tahsil edilememesi, mevduat girişlerinin yavaşlaması ve güven sorunu yüzünden zor durumda bırakmıştır. Bu da birçok bankanın iflasına, iki bankanın da birleştirilerek devletleştirilmesine neden olmuştur. 1958 istikrar önlemleri ve ardından yaşanan bankacılık krizi zayıf bünyeli, yerel ya da belli meslek gruplarına ait bankaların sistemden elenmesi sonucunu doğurmuştur (Coşkun ve diğerleri, 2012, s. 10). Bu dönemde çok sayıda özel banka faaliyetlerine başlamış ve ölüm oranları azalmıştır. Bu dönemde 5 uzmanlaşmış banka girişi olmuş, hiç uzmanlaşmış banka çıkışı olmamıştır. Ancak 4 uzman banka ise kesim genişliğini değiştirerek genelci banka statüsüne geçmişlerdir. Ayrıca 25 genelci banka kurulmuş, 14 genelci banka kapanmıştır. Ancak uzman bankalardan dördü genelci banka statüsüne geçtiği için bu dönemde genelci banka yoğunluğu 29 adet artmış, uzman banka yoğunluğu 4 adet azalmıştır. Dolayısıyla bu

dönem, H1 ile uyumsuz olarak genelci bankaların hayatta kalma oranının uzmanlaşmış bankalara göre daha yüksek olduğu bir dönemdir. Bu dönem, bir önceki dönemle aynı çevresel değişim desenlerine sahip olmasına rağmen (yüksek sıklıkta değişim, farklı çevresel talepler ve düşük derecede değişkenlik), uzmanlaşmış bankalar değil, genelci bankaların hayatta kalma oranı daha yüksek olarak bulunmuştur. Bunun sebebi, yukarıda bahsedilen tüm dönemsel olayların kuramda belirtildiği şekilde farklı çevresel talepler doğurması ancak bu taleplerin ve olayların yapısının çok önemli derecede devlet tarafından uygulanan politikalar çerçevesinde şekillenmesi olarak ifade edilebilir. Bu dönemde kurulan bankalara döneme damgasının vuran gelişmelerin arasında yer alan özel yasalarla kurulan üç banka Denizcilik Bankası, Türkiye Vakıflar Bankası ve Türkiye Öğretmenler Bankası; ayrıca Yapı Kredi Bankası, Türkiye Garanti Bankası, Akbank, İstanbul Bankası, İşçi ve Kredi Bankası, Pamukbank ve Çaybank; kapanan bankalara ise Türk Yapı Bankası, Nevşehir Bankası, Ürgüp Zürra ve Tüccar Bankası, Türkiye Eski Muharipler Bankası (MUHA-Bank), TÜMSU Bank ve Konya İktisadi Milli Bankası örnek gösterilebilir.

Dördüncü dönem olan 1961-1979 dönemi radikal değişiklikler içermemektedir. Bu dönemin özelliği 1970'lerde holding bankacılığının ve ihtisas bankacılığının hız kazanması olup, önceki dönemlerden çok farklı bir yapıya sahip değildir. Türk ekonomisinin 1950'li yılların sonlarına doğru içine girdiği bunalım ve 1958 istikrar programı, bankacılık alanında etkisini 1960'lı yılların başında hemen göstermiştir. 1960'lı yılların başları, 1930 bunalımından sonra, çok sayıda bankanın faaliyetine son verdiği, tasfiyeye girdiği dönem olmuştur. 1960-1964 yılları arasında 15 bankanın faaliyeti sona ermiş veya tasfiyeye girmişlerdir (Akgüç, 1989, s. 48).

Mülakat yapılan uzmanlar, dördüncü dönemden bir önceki dönem gerçekleşen 1958 krizinin Türk ticari bankalarını negatif etkilemiş olabileceğini açıklamışlardır. Gerçekte bu dönem fazla sayıda genelci banka çalışmalarına son vermiştir. Dahası, hükümet kalkınma planlarını uygulamaya koymuştur ve her plan beş yıl temelindedir. Bu durum, çoğu kalkınma ve yatırım bankası kuruluşunu tetiklemiştir. Bu dönemde 4 uzmanlaşmış banka girişi, 2 uzmanlaşmış banka çıkışı olmuştur. Ayrıca 3 genelci banka kurulmuş, 20 genelci banka kapanmıştır. Böylece, bu dönemin H2 ile uyumsuz olarak uzmanlaşmış bankaların hayatta kalma oranının genelci bankalara göre daha yüksek olduğu bir dönem olduğu söylenebilir. Bu

dönem, yüksek sıklıkta değişim, benzer çevresel talepler ve yüksek derecede değişkenlik içermekte ve kurama göre genelci bankaların hayatta kalma oranının daha yüksek olması gerekmektedir. Ancak bu dönemde uzmanlaşmış bankaların hayatta kalma oranı daha yüksek bulunmuştur. Bunun sebebi, yukarıda bahsedilen tüm dönemsel olayların kuramda belirtildiği şekilde benzer çevresel talepler doğurması ancak bu taleplerin ve olayların yapısının çok önemli derecede devlet tarafından uygulanan yatırım ve kalkınmaya yönelik politikalar çerçevesinde şekillenmesi olarak ifade edilebilir. Bu dönemde kurulan bankalara Devlet Yatırım Bankası, TC Turizm Bankası, Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası (DESİYAB) ve Sınai Yatırım ve Kredi Bankası AO; kapanan bankalara da Bor Zürra ve Tüccar Bankası, Doğubank, Sanayi Bankası, TürkExpressBank, Buğday Bankası, Tutum Bankası, Türkiye Kredi Bankası, Zonguldak Yardım Bankası (Efes Bank Ltd.) ve Şarkikaraağaç Bankası (Sağlık Bankası) örnek gösterilebilir.

Beşinci dönem olan 1980-2001 dönemi diğer dönemlere göre daha karmaşık bir yapıya sahiptir, çünkü bu dönemde çevresel değişimin sıklığı banka ölçeklerine göre değişmektedir. Bu dönemde 24 uzmanlaşmış banka girişi, 9 uzmanlaşmış banka çıkışı olmuş, 6 uzman banka ise kesim genişliğini değiştirerek genelci banka statüsüne geçmişlerdir. Ayrıca 30 genelci banka kurulmuş, 21 genelci banka kapanmıştır. Ancak uzman bankalardan altısı genelci banka statüsüne geçtiği için bu dönemde genelci banka yoğunluğu 36 adet artmış, uzman banka yoğunluğu 15 azalmıştır. Bu dönemde kurulan önemli bankalara, Bnp-Ak Bankası, Standard Chartered Bank, Bank Indosuez, Bank of Bahrain and Kuwait BSC, Manufacturers Hanover Trust Company, The First National Bank of Boston, Türkiye İthalat ve İhracat Bankası-Impex Bank, Citibank NA, Tekstil Bankası, Toprakbank, Alternatif Bank ve Finans Bank; kapanan bankalara ise, Denizcilik Bankası, Türkiye T.Öğretmenler Bankası, Türkiye Turizm Yatırım ve Dış Ticaret Bankası AŞ (TYT Bank), Birleşik Yatırım Bankası, Park Yatırım Bankası, Emlak ve Eytam Bankası, Tekfen Yatırım ve Finansman Bankası, Saudi American Bank ve Eurocredit Türk Fransız Ticaret Bankası örnek verilebilir. Bu dönem küçük ve orta ölçekli bankalar için H3 hipotezi ile uyumlu olarak genelci bankaların hayatta kalma oranının uzmanlaşmış bankalara göre daha yüksek olduğu bir dönemdir. Büyük ölçekli bankalar için ise H1 ile uyumsuz olarak genelci bankaların hayatta kalma oranının uzmanlaşmış bankalara göre daha yüksek olduğu bir dönemdir. Aslında, kuramda, büyük ölçekli bankalar için çevresel değişim sık sık yaşanmış olduğu için uzmanlaşmışların kazanan

taraf olması gerekmesine rağmen, bu dönemde genelciiler kazanan taraf olmuştur. Bunun nedenlerine bakıldığında, bu dönemin en dalgalı ve yüksek derecede değişken dönem olması ve çevresel durum planlı durumdan liberal duruma geçtiği için çok farklı çevresel taleplere sahip olması şeklinde ifade edilebilir. Bu dönem bankacılık sektörünün etkilendiği çevresel değişimlere bakıldığında; 1970’li yıllarda yaşanan petrol krizlerinin Türkiye ekonomisini bir darboğaz içerisine sokması ve bu yıllar sonunda döviz krizi ile birlikte yüksek enflasyonla karşı karşıya kalınması 24 Ocak 1980’de bir istikrar ve ekonomik değişim programı uygulamaya konulmasını getirmiştir. Bu istikrar programına uygun olarak bankacılık sektörü, dışa açılma, serbest piyasa ekonomisine geçiş ve liberalleşme politikalarından en çok etkilenen sektör olmuş ve bir değişim içerisine girmiştir. Bu ise, Türk bankacılık sektörünün 1980’den sonra hızlı bir gelişme göstermesini sağlamış ve sektör uluslararası banka ve finans sistemi ile bütünleşme sürecine girmiştir. Bu dönemdeki derbest piyasa ekonomisine geçiş ve uluslararası piyasalarla bütünleşme ile birlikte yapısal değişime yönelik politikalar hayata geçirilmiştir. Böylelikle ekonomide serbestlik ve yabancı bankaların yayılması çok sayıda genelci bankaların kurulmasına ve uzmanlaşmış bankaların yayılmasının askıya alınmasına neden olmuştur. 1980 sonrasında faizlerin serbestleşmesi, mevduata enflasyon oranının üzerinde faiz ödenmesi, yabancı bankaları kurulması veya Türkiye’de şube açmalarına elverişli ortam yaratılması, yeni ticaret bankalarının kurulmasına izin verilmesi, Türk bankacılığının dışa açılması, Türk bankacılığının batık ve/veya donuk krediler nedeniyle bunalım içine girmesi, bankacılık alanındaki gelişmelerin özellikleridir (Akgüç, 1989, s. 66-68). 1991-2001 yılları arası da yüksek dalgalanmaların yaşandığı bir dönem olmuştur. Bu dönemde bankalar yoğunluklu olarak kamu menkul kıymetlerine yatırım yapmış ve yüksek yabancı para açık pozisyonları ile çalışmışlardır. Bu aşırı risk alma eğilimi, Türk Lirasının büyük oranda değer kaybettiği 1994 krizi ile ekonomiye ağır maliyetler yüklemiştir. Kriz, diğer yapısal sorunlar ile birleşerek oldukça şiddetli etkiler doğurmuş ve 1994-1999 döneminde 11 bankaya el konulmuştur. 1999 yılında bankacılık sektörünün düzenlenmesi ve denetlenmesindeki bu parçalı yapının ortadan kaldırması ve sektöre ilişkin tek bir bağımsız denetleyici ve düzenleyici kurumun kurulması kararlaştırmıştır. Buradaki temel amaç, düzenleme ve denetimin etkinliğinin artırılması ve bağımsız bir karar alma mekanizmasının oluşturulmasıdır. Bu gelişmelerin sonucu olarak, 4389 sayılı Bankacılık Kanunu ile Haziran 1999’da Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu’nun (BDDK) kurulmasına karar verilmiş ve Kurum Ağustos 2000’de faaliyetlerine başlamıştır (BDDK, 2011, s. 5). 2000 ve

2001 krizleri banka örgütlerini negatif olarak etkilemiş ve bankalar bu krizlerden etkin bir şekilde çıkamamışlardır. Bu yıllar boyunca, bankaların yapısal zayıflıkları ve yeni düzenlemelerin baskıları ile çok sayıda banka sektörden çıkmıştır.

Altıncı dönem olan 2002-2011 döneminde ise, devletin yeniden yapılandırma uygulamaları çok sayıda özel (aynı zamanda mevduat) bankaların kapanmasına ve uzmanlaşmış bankaların (yatırım ve kalkınma bankaları) hayatlarına devam etmesine ve yeni bankaların kurulmasına neden olmuştur. Nisan 2001’de uygulamaya başlanan “güçlü ekonomiye geçiş programı”, 2002 yılının başında 2002-2004 dönemini kapsayacak şekilde revize edilmiştir. Program, ekonominin dış şoklara direncinin arttırılmasını, enflasyonun düşürülmesini, kamu borçlarının azaltılmasını, mali disiplinin sağlanmasını, yapısal reformların tamamlanmasını ve bankacılık sisteminin güçlendirilmesini hedeflemiştir. Program hedeflerinin iyi tespit edilmiş olması ve 2002-2007 yılları arasında disiplinli bir uygulama ile program hedeflerinin genelde gerçekleştirilmiş olması; bu dönemin gerek ekonomi, gerekse bankacılık sektörü açısından yeniden yapılandırılma dönemi olarak tanımlanmasını ve incelenmesini mümkün kılmıştır. Bu dönemde, programın temel prensiplerinin kararlılıkla uygulanması, siyasi istikrar ve dünya ekonomisindeki olumlu konjonktürün de yardımıyla, ekonomide ve bankacılık sisteminde olumlu yönde, önemli gelişmeler olmuştur (TBB, 2008, s. 20). Bu dönemde hiç uzmanlaşmış banka girişi olmamış, 5 uzmanlaşmış banka çıkışı olmuş, 1 uzman banka ise kesim genişliğini değiştirerek genelci banka statüsüne geçmişlerdir. Ayrıca hiç genelci banka kurulmamış, 18 genelci banka kapanmıştır. Ancak uzman bankalardan biri genelci banka statüsüne geçtiği için bu dönemde genelci banka yoğunluğu 1 adet artmış, uzman banka yoğunluğu 6 azalmıştır. Tüm bu nedenlerle bu dönem, küçük, orta ve büyük ölçekli uzmanlaşmış ve genelci bankalar datası H1 ile uyumlu olarak uzmanlaşmış bankaların hayatta kalma oranının genelci bankalara göre daha yüksek olduğu bir dönemi işaret etmektedir. Bu dönemde kapanan bankalara örnek olarak ise, Milli Aydın Bankası (Tariş Bank), Toprakbank, Ege Giyim Sanayicileri Yatırım Bank, Rabobank Nederland, Credit Suisse First Boston, Chemical Mitsui Bank, Pamukbank, Türkiye İmar Bankası ve Banco Di Roma örnek verilebilir.

Uzmanlaşmış ve genelci bankaların hayatta kalma oranlarının kıyaslanması ve kurulan hipotezlerin test edilmesine ek olarak, çevresel değişiklikleri daha derinlemesine

anlayabilmek için bankaların kökeni temelinde bankacılık popülasyonunun evrimi de gözlemlenmiştir. Buna göre, birinci, üçüncü ve beşinci dönemlerde (1923-1932, 1945-1960 ve 1980-2001) yerli bankaların popülasyon içindeki yoğunluğu yabancı bankalara oranla daha fazladır. İkinci, üçüncü ve dördüncü dönemlerde (1933-1944, 1945-1960 ve 1961-1979) yabancı bankaların yoğunluğu durgun bir desenedir ve kurulma kapanma sayılarında anlamlı bir değişim yaşanmamıştır. Buna karşın birinci dönemde (1923-1932) devlet politikalarının ulusal bankacılığa önem vermesiyle birlikte yabancı banka sayısı azalmıştır. Beşinci dönem (1980-2001) yabancı yayılımı dönemidir ve çok sayıda yabancı banka sektöre girmiştir. Altıncı dönemde ise (2002-2011), 2001 krizinden sonra uygulanan yeniden yapılandırma düzenlemeleri ile özel bankaların kapanması ve bazı bankaların fona devredilip oradan da satılması sonucu yerli ve yabancı bankaların yoğunluğunda çok az bir fark olmuştur ve sayıları bu dönemde sabit kalmıştır.

Bankaların kökenlerine göre uzmanlaşmış ve genelci olması açısından ise, genelci yerli bankaların dönemsel koşullar ile benzer bir desene sahip olduğu, ikinci, dördüncü ve altıncı dönemlerde genelci yerli bankaların yoğunluğunun azaldığı, uzmanlaşmış yerli bankaların neredeyse durağan bir desen izlediği söylenebilir. Bu durum şöyle açıklanabilir: Kalkınma ve yatırım bankalarının çoğu devlete ait olan bankalardır ve kapanma oranları çok düşüktür. Bu, onlara uzun yıllar boyunca hayatta kalma avantajı sağlamıştır. Yabancı bankalar ise genelci olarak kurulmaya eğilimlidirler, çünkü ülkenin kalkınmasıyla ilgilenmemektedirler. Bu nedenle genelci yabancı bankaların yoğunlukları birinci, beşinci ve altıncı dönemde değişken olmuş ve artmış, uzmanlaşmış yabancı bankaların ise beşinci döneme kadar ülkenin kalkınması amaçlı olan kalkınma ve yatırım bankacılığı ile ilgilenmedikleri görülmüştür. Altıncı dönemin ülkemizde yabancı bankalar açısından özelliği, yabancı sermayenin ulusal bankaların paylarını satın alarak, söz konusu bankalarla sermaye çoğunluğuna veya nitelikli paya sahip olmasıdır. Yabancı sermaye, Osmanlı İmparatorluğu ve 1980-2000 dönemlerinde ülkemizde yeni banka kurarak ya da şube açarak, bankacılık sektörüne girerken; 2000 yılı sonrasında yeni bir banka oluşturmadan bankacılık sektöründe faaliyet göstermeye, ağırlığını artırmaya başlamıştır (Akgüç, 2007, s. 12). 2001 sonrasında yabancı sermayenin bankacılık sektörüne gelişi, banka satın alma, blok alım yoluyla nitelikli paya sahip olma ve İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nda banka pay senetleri satın alma yoluyla olmuştur. Önceki dönemlerde ise, tarihsel gelişimde vurgulandığı gibi, katılım yolu

veya örgütlenme formu, muhabirlik, şube açma, irtibat bürosu kurma, temsilcilik, mevcut şubeyi bağımlı banka şekline dönüştürme yolları ile olmuştur. 2001 sonrasında 8 ulusal banka yabancı banka statüsüne dönüşmüştür (Akgüç, 2007, s. 12).

Genelci yerli ve genelci yabancı bankaların yoğunlukları, bu iki grubun tarihsel dönemlerin değişim desenleri ile uyumlu olduklarını ve birinci ve beşinci dönemde aynı desenine sahip olduklarını göstermektedir. Üçüncü dönemde, yabancı bankaların yoğunluğu 2. Dünya Savaşı'nın etkisiyle azalmıştır. Hükümet bankacılık yasa ve kurallarını yeniden yapılandığı için genelci-yabancı bankaların yoğunluğunda altıncı dönemde artış gözlenmiştir. Bu yeniden yapılandırma düzenlemeleri, güvenli bankacılık ortamı sunarak yabancı bankaların ülkeye yatırım yapmalarını da özendirdiğinden, uzmanlaşmış-yabancı bankaların sayısında artış gözlenmiştir.

2011 yılında hayatına devam eden 45 bankaya bakıldığında 14 bankanın uzmanlaşmış, 31 bankanın genelci banka olduğu görülmektedir (bkz. Tablo 3). Bu 14 uzmanlaşmış bankanın biri birinci dönemden, biri ikinci dönemden, biri üçüncü dönemden, biri dördüncü dönemden ve on tanesi de beşinci dönemden gelen bankalardır. 31 genelci bankanın ise, dördü birinci dönemden, ikisi ikinci dönemden, beşi üçüncü dönemden, biri dördüncü dönemden, ondokuzu ise beşinci dönemden gelmektedir. Bu bulgu, uzmanlaşmış bankaların, her dönemden bir uzman bankanın hayatta kaldığını, en çok ise beşinci dönemde kurulanların günümüze kadar hayatta kaldıklarını, genelci bankaların ise en çok birinci, üçüncü ve beşinci dönemde kurulanların günümüze kadar yaşadıklarını göstermektedir.

2011 yılında hayatta olan ve önceki dönemlerden gelen bu bankaların 7'si devlet bankası, 20'si yerli, 18'i yabancı bankadır. Devlet bankalarının biri birinci dönemden, ikisi ikinci dönemden, ikisi üçüncü dönemden, biri dördüncü dönemden ve biri beşinci dönemden gelmektedir. Yerli bankalardan, biri birinci dönemden, biri ikinci dönemden, dördü üçüncü dönemden, dokuzu beşinci dönemden gelmiştir. Yabancı bankalardan ise ikisi birinci dönemden, biri dördüncü dönemden, onüçü de beşinci dönemden gelmiştir. Görüldüğü üzere, dördüncü dönemde kurulan yerli bankaların hiçbirisi çalışmanın son yılına kadar hayatına devam etmemiştir. En çok üçüncü ve beşinci dönemde kurulan yerli bankalardan günümüze kadar yaşayanlar vardır. Yabancı bankalar açısından ise ikinci ve üçüncü dönemde kurulan yabancı banka olmadığından o dönemde kurulup günümüze kadar yaşayan banka olmamıştır.

En çok beşinci dönemde kurulan yabancı bankalar günümüze kadar yaşayabilmişlerdir. Bu bulgu ise çevresel değişikliklerin desenleri ile uygun olarak, örgütlerin üçüncü dönemin yerli ve özel bankalar için avantajlı olduğunu, beşinci dönemin ise hem yerli hem yabancı bankalar için avantajlı olduğunu ve o dönemlerde kurulan bankaların hayatlarına devam etme oranının daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Günümüzde hayatta olan bankalara bakıldığında, birinci dönemde kurulan bankalardan Ziraat Bankası ve Merkez Bankası devlet bankası; İş bankası özel yerli mevduat bankası, Kocaeli Bankası (TEB) önce yerli mevduat bankası sonra yabancı mevduat bankası; Royal Bank of Scotland ise yabancı mevduat bankasıdır. İkinci dönemde kurulan bankalardan İller Bankası ve Halk Bankası devlet; Yapı ve Kredi Bankası ise özel mevduat bankasıdır. Üçüncü dönemde kurulan bankalardan Garanti Bankası, Akbank, Şekerbank, Türkiye Sınai Kalkınma Bankası özel bankalar, Vakıflar Bankası devlet ve Birleşik Fon Bankası, Fonda yer alan bankaların bir havuzda toplandığı bankadır. Dördüncü dönemde kurulan bankalardan Türkiye Kalkınma Bankası devlet; Arap-Türk Bankası yabancı bankadır. Beşinci dönem kurulan bankalardan Türk Eximbank devlet bankası; Citibank, Bank Mellat, Turkish Bank, Habib Bank Limited, Fibabanka, ING Bank, JPMorgan Chase Bank N.A., WestLB AG, Turkland Bank, Finans Bank, Taib Yatırım Bank, Deutsche Bank, Société Générale, Credit Agricole Yatırım Bankası Türk, HSBC Bank, Eurobank Tefken, Merrill Lynch Yatırım Bank, Denizbank, BankPozitif Kredi ve Kalkınma Bankası yabancı bankalar; Adabank, Tekstil Bankası, Alternatif Bank, İMKB Takas ve Saklama Bankası, Anadolubank, Diler Yatırım Bankası, GSD Yatırım Bankası, Aktif Yatırım Bankası, Nurol Yatırım Bankası ise yerli bankalardır. Bu bankaların günümüze kadar yaşamalarının nedenleri, devlet bankalarının kapanma olasılığının çok düşük olması, yurtdışında önemli ve çok büyük finans kuruluşları ve gruplarının ülkemizde bankacılık alanında yatırım yapması ile ülkemizdeki yabancı bankaların yapısının güçlü olması, güçlü altyapısı olan holdinglerin bankacılık alanında yatırım yaparak bankaların da yapılarının güçlü olması olarak ifade edilebilir. Aktaş ve Kargın (2007, s. 41-44) yerli ve yabancı bankaları karşılaştırdıkları çalışmalarında, yabancı bankaların daha yüksek “Sermaye Yeterliliği” ve “Likidite” oranlarına sahip olduğunu bulmuşlardır. Yabancı bankalar ulusal bankalara göre daha sağlam bir finansal yapıya sahiptirler. Yabancı bankaların bu avantajları, sermaye güçleri ve uluslararası piyasalardan

daha kolay ve daha düşük maliyetli fon temin edebilme olanakları sayesinde yerli bankalardan daha yüksek sermaye yeterliliğine sahip olmalarını sağlamaktadır.

5.2. Çalışmanın Kuramsal ve Uygulamadaki Katkısı

Kesim Genişliği Kuramı'nda, genelci ve uzmanlaşmış olmanın örgütlerin hayatta kalma oranlarına etkileri, sınırlı sayıda çalışmada ele alınmıştır. Örneğin Hannan ve Freeman'ın (1989) restoranları ve yarı iletken sektöründeki örgütlerin kesim genişliklerinin örgütlerin hayati oranlarına etkilerini incelemişlerdir. Fakat finans sektörüne ait yapılan çalışmalara az sayıda rastlanmıştır. Park ve Podolny (2000), direkt olarak kesim genişliğinin ve çevresel değişim boyutlarının hayatta kalma üzerindeki etkilerine değil, kesim genişliği ile örgütlerin statüleri arasında ilişkileri inceledikleri çalışmalarında, statüdeki artış ile, uzmanlaşmış örgütlerin pazardan çıkış oranını genelci örgütlerin pazardan çıkış oranından daha fazla olduğunu bulmuşlardır. Statü arttıkça genalcilerin ölüm oranı azalmaktadır. Bu çalışmada ise, bankacılık popülasyonunda hayatta kalma ve ölüm oranlarında genelci ve uzmanlaşmış olmanın etkileri altı tarihsel dönemin her biri için tanımlanan çevresel değişim desenleri bağlamında incelenmiştir.

Hannan ve Freeman (1983, s. 1144) kesim genişliği kuramını test ederken, çevrelerin sistemsel özellikleri açısından değil, sezonluk olarak (mevsimsel açıdan) çevresel değişimin kaynaklarına odaklandıklarının altını çizmişlerdir. Yazarlar örgütlerin faaliyet gösterdikleri sosyal, politik ve ekonomik sistem tarafından oluşan çevrenin sistemsel özelliklerine odaklanmanın önemini vurgulamışlardır. Yazarların bu önerilerine rağmen, bu alanda kapsamlı bir çalışma yapılmamıştır. Bu çalışma ile, bankacılık popülasyonunun evrimi sürecinde yaşanan hukuki-politik ve ekonomik olaylar dönemler halinde incelenmiş ve Kesim Genişliği Kuramı temelinde tanımlanan çevresel değişim desenlerinin boyutları kullanılarak hangi çevresel koşullarda (dönemlerde) hangi örgüt türünün hayatta kalma oranının daha yüksek olduğuna odaklanılmıştır ve kurama katkıda bulunmaya çalışılmıştır. Ayrıca önceki çalışmalarda (Hannan ve Freeman, 1989), birkaç yıllık süre içerisindeki çevresel değişim özellikleri incelenmiştir. Bu çalışmada ise, hayatta kalma oranına etki eden faktörler olan çevresel değişimin sıklığı, çevresel taleplerin benzerliği/farklılığı ve çevresel değişkenlik boyutları her dönem için tanımlanmış ve kuram test edilerek, çevresel değişimlerin etkileri incelenmiştir.

Her bir dönemde gerçekleşen hukuki-politik ve ekonomik değişikliklerin deseni, uzmanlaşmış-genelci ve yerli-yabancı bankaların yoğunluklarına yansımış ve endüstrinin evrimini şekillendirmiştir. Bu çalışma ile kesim genişliği kuramı kısmi olarak desteklenmiştir. Çevresel değişiklikler ve devlet müdahaleleri nedeniyle çalışmadaki bazı dönemler kesim genişliği kuramı tarafından tanımlanan çevresel desenlerden bağımsız olarak genelci ve uzmanlaşmış bankaların hayatta kalma şansları açısından farklı bir desen göstermiştir.

Bu çalışmada, hukuki-politik ve ekonomik değişimlerin uzmanlaşmış ve genelci banka örgütlerinin hayatta kalma oranları üzerine etkisi kesim genişliği kuramı temelinde incelenmiştir. Sonuçlar, Hannan ve Freeman'ın (1983) restoran çalışmalarında elde ettiği sonuçlar ile benzer olmakla birlikte, yarı iletken sektörü üzerinde yaptıkları çalışmalarındaki sonuçlar ile farklıdır. Çalışmada kullanılan veri, çevresel değişimin az sıklıkta olduğu dönemlerde genelcilerin hayatta kalma olasılığının daha fazla olduğunu desteklenmiş, fakat çevresel değişimlerin sık sık olduğu dönemler için kısmi olarak desteklemiştir. Bu durumda, değişimlerin sık sık yaşandığı çevrelerin çok kaygan bir zemine sahip olduğu ve dışsal müdahaleler tarafından biçimlenebileceği ve endüstri ile ilişkili farklı değişkenler tarafından etkileneceği söylenebilir. Sonuç olarak, kuramda belirtildiği gibi genelci olmanın her zaman avantajlı bir durum olmadığı ifade edilebilir.

Çalışmadaki altı dönemden, ikinci, dördüncü ve altıncı dönemlerde uzmanlaşmış örgütlerin daha fazla hayatta kalma oranının olması, uzmanlaşmış ve genelci örgütlerin yapısal özellikleri ile de açıklanabilir. Uzmanlaşmış örgüt formları, rekabetçi güçlere büyük genelci örgütlerden daha farklı tepki vermektedirler (Carroll ve Hannan, 2000, s. 261). Uzmanlaşmışlar, dalgalanmalardan sağ salim çıkarlar ve genelciler etkin bir şekilde faaliyet gösterebilmek için yeterince hızlı yanıt vermekten yoksundurlar. Böylece kesim genişliği kuramı, klasik koşul bağımlılık kuramının, belirsiz çevrelerin her zaman risklerini dağıtan genelcilerden yana olduğu tahminine meydan okumaktadır (Baum ve Amburgey, 2002, s. 311-312). Uzmanlaşmış örgütler kapasite fazlası taşımamaktadırlar ve çevresel değişim olması durumunda yapılarını yeni duruma uyarlayabilmekte ve hayatta kalma şanslarını böylece arttırabilmektedirler. Burada genelcilerin avantajsız yönü, sık sık meydana gelen değişikliklere cevap verememesinden, yapısını yeni duruma ayarlamasının, taşıdığı fazla kapasite nedeniyle zor olmasından ve bu çevrede sık meydana gelen değişimlerle başa

çıkmaaya çalışırken, zamanlarının ve enerjilerinin büyük kısmını buna harcamalarından dolayı iyi performans gösterememelerinden kaynaklanmaktadır. Kesim genişliği kuramının varsayımına göre, geniş ve farklılaşmış hedeflere yönelen genelci örgütler yüksek miktarda genel gidere katlanmak veya fazla kapasite ile çalışmak zorundadır. Bunun sebebi ise genelci bir örgütün, kaynak kümesinin (resource space) bir kısmına yönelik oluşturdukları kapasitenin genellikle kümenin bir diğer kısmına yönelik olarak kullanılamamasıdır. Ayrıca bu örgütler, kapasitelerini birbirlerinden farklı faaliyetleri sürdürmelerine olanak verecek şekilde oluştururken, aynı zamanda bu faaliyetlerin herhangi birinde verimliliklerini en iyi düzeye çıkarmalarına yarayacak yatırımlara ayırabilecekleri kaynakları da azaltmış olurlar. Dolayısıyla kesim genişliği kuramında genelci örgütlerin asla mümkün olan en iyi performansı sergileyemeyecekleri söylenmektedir. Diğer taraftan, uzmanlaşmış örgütlerin dar ve farklılaşmamış hedeflere yönelmesi, onların fazla kapasite taşımamalarını ve kaynaklarını yaptıkları işte iyi olmaya ayırabildikleri ve bu nedenle de performanslarını en iyi düzeye çıkarabildikleri ne sürülmüştür (nder ve sdiken, 2007, s. 155-56).

Çalışmadaki altı dönemden, birinci, üçüncü ve beşinci dönemde genelci örgütlerin daha fazla hayatta kalma oranının olması ise, yine uzmanlaşmış ve genelci örgütlerin yapısal özellikleri ile de açıklanabilir. Uzmanlaşmışlar kaynaklarını tam kapasiteye yakın kullandıkları için dar çevresel şartlar dizisinde daha iyi performans gösterirler. Buna karşın, genelciler, rtin görevlerinin gerektirdiğinden daha fazla kaynak bulundurmaları açısından aşırı kapasite taşımaktadırlar ve çevrede beklenmeyen dalgalanmalar olması halinde tam kapasite çalışırlar. Kapasite fazlalığı ise genelci örgütlere yaşam şansı açısından bir üstünlük sağlamaktadır. Az sıklıkta ve uzun zaman diliminde değişimlerin gerçekleştiği çevrede genelci örgütlerin daha başarılı olmuşlardır. Bu da uzun dönem boyunca adapte olamamanın örgütün hayatta kalma şansını tehlikeye atacağı ve dolayısıyla uzmanlaşmış olmanın maliyetinin çok yüksek olacağı varsayımıyla örtüşmektedir. evre daha az sıklıkta değişmektedir ve genelciler yapılarını değiştirmek için zamanlarının ve enerjilerinin çoğunu harcamamaktadırlar (Hannan ve Freeman, 1977, s. 952-953).

Türkiye’de çok sayıda devlet müdahalesi olmuştur. lke, henüz ge bir cumhuriyettir ve 2002 yılına kadar ekonomik ve bankacılık yapısı yerine oturmamıştır. Bu nedenle, yöneticiler ve girişimciler yatırım yapmaya niyetlendikleri ülkelerin çevresel

değişikliklerini ve bu değişikliklerin uzmanlaşmış-genelci, yerli-yabancı örgütler açısından sonuçlarını incelemeli ve ardından eğer ülkenin çevresi yönetici/girişimcinin örgütsel formunun hayatta kalmasını destekleyen bir çevre ise yatırım yapması gerektiği söylenebilir. Örneğin, çevresel durumu çok sık değişen bir ülkede genelci olarak kurulmak, eğer bu değişiklikler genelde çok farklı talepler gerektiren değişiklikler değil ise, avantajlıdır, denilebilir.

5.3. Öneriler

Greve (2002, s. 847) örgütsel ekoloji kuramının geleneksel olarak örgütsel popülasyonların zamansal evrimine odaklandığının altını çizerek, mekansal evrimi dikkate alarak Tokyo bankalarını test etmiştir. Mekansal evrim yani yerel yoğunluk bağımlılığı ve yerel rekabet örgütlerin coğrafi olarak nasıl büyüdükleri ve alt popülasyonlar ile nasıl etkileşime girdiklerini tahmin etmek için kullanılmıştır. Gelecek çalışmalar, Türk bankacılık endüstrisinin mekansal evrimine, coğrafi konumlarına göre uzmanlaşmış ve genelci bankaların performansına ve komşu bölgelerde ve bölgeler arası yoğunluk bağımlılığı kuramının test edilmesine odaklanabilirler. Bu, mekansal evrimin incelenmesine izin vererek, coğrafi olarak toplanmanın faydaları ve sorunlu yanlarını belirlemede önem kazanmaktadır.

Ayrıca, gelecek çalışmalar, farklı endüstrilerdeki genelci ve uzmanlaşmış örgütlerin kurulma ve kapanma oranları arasındaki etkileşime odaklanabilirler. Yazında bu tarz bir etkileşim üzerinde vurgu yapılmadığı için, böyle bir çalışma ilginç olabilir.

Örgütlerin kesim genişlikleri örtüştüğünde, bu örtüşmeden kaynaklanan rekabetin olup olmadığı, kesim genişliklerini değiştirmenin örgütlerin hayatta kalma ve ölüm oranlarını nasıl etkilediği, örgütsel köken açısından yerli-yabancı ya da yabancı-yerli geçişlerinin hayatta kalma ve ölüm oranlarını nasıl etkilediği, gelecek çalışmalar tarafından incelenebilir. Böyle bir araştırma, örgütsel değişimin örgüt popülasyonları üzerinde etkisinin incelenmesine olanak tanıyacağı için önemlidir.

Son olarak, gelecek çalışmalar, Türkiye Bankalar Birliği'nden sayısal verilerin elde edilebilir olduğu 1958 yılından günümüze endüstri ve firma spesifik verileri ile bankaların yapısını ve bu içsel dinamiklerin çevresel etkilerle birlikte hayati oranlara etkisini inceleyebilirler.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

Akgüç, Ö. (1989). *100 Soruda Türkiye’de Bankacılık*. Gerçek Yayınevi.

Aldrich, H. E., (1979). *Organizations and Environments*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall,

Ataman, G. (2002). *İşletme Yönetimi*. 2.Basım, İstanbul: Türkmen Kitabevi.

Barnett, W. P., and T. L. Amburgey. (1990). Do Larger Organizations Generate Stronger Competition? J. V. Singh (Ed.). *Organizational Evolution: New Directions* içinde. Sage: Newbury Park, CA., 78-102.

Barnett, W. P., (1994). The Liability of Collective Action: Growth and Change Among Early Telephone Companies. J. A. C. Baum ve J. V. Singh (Ed.). *Evolutionary Dynamics of Organizations* içinde, New York: Oxford University Press, 337–354.

Baum, J. A. C., (1996). “Organizational Ecology”, S. Clegg, C. Hardy, W. R. Nord (Ed.), *Handbook of organization studies* içinde. Sage, 77-115.

Baum, J. ve T. L. Amburgey. (2002). “Organizational Ecology”, J. A .C. Baum (Ed.), *Companion to organizations* içinde. Oxford: Blackwell, 304-326.

Brittain, J. W, ve J. Freeman. (1980). Organizational Proliferation and Density Dependent Selection. J. Kimberly ve R. Miles (Ed.), *The Organizational Life Cycle* içinde. San Francisco: Jossey-Bass, 291-338.

Burns, T. ve G. M. Stalker. (1961). *The Management of Innovation*. London: Tavistok.

Carroll, G. R. ve M. T. Hannan. (1995). Resource Partitioning. G. R. Carroll ve M. T. Hannan (Ed.). *Organizations in Industry: Strategy, Structure and Selection* içinde. New York: Oxford University Press, 215–221.

Carroll, G. R. ve M. T. Hannan. (2000). *The Demography of Corporations and Industries*. Princeton University Press.

Coşkun, N., H. N. Ardor, A. H. Çermikli, H. O. Eruygur, F. Öztürk, İ. Tokatlıoğlu, G. Aykaç ve T. Dağlaroğlu. (2012). *Türkiye’de Bankacılık Sektörü Piyasa Yapısı, Firma Davranışları ve Rekabet Analizi*. TBB. 280.

Daft, R. L., J. Murphy ve H. Willmott. (2010). *Organization Theory and Design*. South-Western Cengage Learning EMEA, UK.

Dobrev, S. D., A. V. Witteloostuijn, ve J. Baum. (2006). Introduction: Ecology Versus Strategy or Strategy and Ecology? J. Baum, S. D. Dobrev, A. V. Witteloostuijn (Ed.). *Ecology and Strategy içinde. Advances in Strategic Management-23. sayı*. UK: Elsevier, 1-26.

Freeman, J. ve A. Lomi. (1994). Resource Partitioning Among Banking Corporations in Italy. J. A. C. Baum ve J. V. Singh (Ed.). *Evolutionary Dynamics of Organizations içinde*. USA: Oxford University Press, 269-293.

Hannan, M. T. ve J. Freeman. (1989). *Organizational Ecology*. Harvard University Press.

Hannan, M.T., L. Pólos, ve G. R. Carroll. (2007). *Logics of Organization Theory: Audiences, Codes, and Ecologies*. Princeton University Press.

Koçel, T. (2007). *İşletme Yöneticiliği*. 11. Baskı. İstanbul: Arıkan.

Meyer, John W. and R. W. Scott. (1983). *Organizational Environments: Ritual and Rationality*. Sage Publications, London, UK.

Mintzberg, H., B. Ahlstrand ve J. Lampel. (1998). *Strategy Safari: A Guided Tour Through the Wilds of Strategic Management*. NewYork: The Free Press.

Mitchell, W. (1995). Resource Partitioning “Medical Diagnostic Imaging Manufacturers”. G. R. Carroll ve M. T. Hannan (Ed.). *Organizations in Industry: Strategy, Structure and Selection içinde*. New York: Oxford University Press, 244-272.

- Mucuk, İ. (2005). Modern İşletmecilik. 15. Baskı. İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- Önder, Ç. ve B. Üsdiken. (2007). “Örgütsel Ekoloji: Örgüt Toplulukları ve Çevresel Ayıklama”, *Örgüt Kuramları*. A. S. Sargut ve Ş. Özen (drl.). 1. Baskı, İmge Kitabevi.
- Porter, M. E. (1980). *Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors*. New York: Free Press.
- Powell, W. and P. J. DeMaggio. (1991). *The New Institutionlism in Organizational Analysis*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Rubin, A. (2010). *Statistics for Evidence-Based Practice and Evaluation*, 2. Edition, Brooks/Cole, Cengage Learning. USA: CA
- Selznick, P. (1957). *Leadership in Administration*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Sipahi, B., Yurtkoru, E. S., ve Çinko, M. (2006). *Sosyal Bilimlerde SPSS ile Veri Analizi*. İstanbul: Beta.
- TBB. (2008). *50. Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye’de Bankacılık Sistemi “1958-2007”*. TBB. 262.
- Thompson, J. D. (1967). *Organizations in Action*. New York, NY: McGraw-Hill.
- Ülgen, Hayri ve S. K.. Mirze. (2007). *İşletmelerde Stratejik Yönetim*. Arıkan: 4. Basım.
- Wezel, F. C. ve A. Lomi. (2003). The Organizational Advantage of Nations: An Ecological Perspective on the Evolution of the Motorcycle Industry in Belgium, Italy and Japan, 1894–1993. J. A. C. Baum ve O. Sorenson (Ed.). *Geography and Strategy, Advances in Strategic Management* içinde. Oxford, U.K.: JAI/Elsevier, 2003, 359–392.

SÜRELİ YAYINLAR

Agarwal, R., M. B Sarkar ve R. Echambadi. (2002). The Conditioning Effect of Time on Firm Survival: An Industry Life Cycle Approach. *Academy of Managament Jounal*. 45.5, 971-994.

Akgüç, Ö. (2007). Türkiye’de Yabancı Bankalar. *Muhasebe ve Finansman Dergisi (Mufad Journal)*. Ekim, 36, 6-17.

Aktaş, H. ve M. Kargın, M. (2007). Türk Bankacılık Sektöründeki Yabancı ve Ulusal Bankaların Finansal Oranlar Açısından Karşılaştırılması. *Celal Bayar Üniversitesi Yönetim ve Ekonomi Dergisi*. 14.2, 31-45.

Aldrich, H. E. and B. McKelvey. (1983). Populations, Natural Selection, and Applied Organizational Science. *Administrative Science Quarterly*. 28, 101-128.

Amburgey, T. L., D. Kelly ve W. P. Barnett. (1993). Resetting The Clock: The Dynamics of Organizational Change and Failure. *Administrative Science Quarterly*. 38, 51-73.

Amburgey, T. L., H. Rao. (1996). Organizational Ecology: Past, Present, and Future Directions. *Academy of Management Journal*. 39.5, 1265-1286.

Astley, G. W. (1985). The Two Ecologies: Population and Community perspectives on Organizational Evolution. *Administrative Science Quarterly*. 30, 224-241.

Astley, G. W. ve C. J. Fombrun. (1983). Collective Strategy: Social Ecology of Organizational Environments. *Academy of Management Review*. 8.4, 576-587.

Ayaydın, H. ve Berberoğlu, M. (2010). Bankacılık Sektörüne Yabancı Girişinin Türkiye Açısından Değerlendirilmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*. Ocak Sayı: 1, 55-79.

Barnett, W. P., ve G. R. Carroll. (1995). Modelling Organizational Change. *Annual Review of Sociology*. 21, 217-236.

Barnett, W. P., ve G. R. Carroll. (1987). Competition and Mutualism among Early Telephone Companies. *Administrative Science Quarterly*. 32.3, 400-421.

Barnett, W. P. ve M. Woywode. (2004). From Red Vienna to the Anschluss: Ideological Competition Among Viennese Newspaper During The Rise of National Socialism. *American Journal of Sociology*. 109.6, 1452-1499.

Barnett, W. P. (1990). The Organizational Ecology of a Technological System. *Administrative Science Quarterly*. 35, 31-60.

Barnett, W. P. (1997). The Dynamics of Competitive Intensity. *Administrative Science Quarterly*. 42, 128-160.

Baron, J. N. (2004). Employing Identities in Organizational Ecology. *Industrial and Corporate Change*. 13.1, 3-32.

Baron, J. N., M. T. Hannan ve M. D. Burton. (2001). Labor Pains: Change in Organizational Models and Employee Turnover in Young, High-Tech Firms. *American Journal of Sociology*. 106.4, 960-1012.

Baron, J. N. ve M. T. Hannan. (2002). Organizational Blueprints for Success in High-Tech Start-Ups: Lessons from the Stanford Project on Emerging Companies. *California Management Review*. 44.3, 8-36.

Barron, D. N., E. West ve M. T. Hannan. (1994). A Time to Grow and A Time to Die: Growth and Mortality of Credit Unions in New York City, 1914-1990. *American Journal of Sociology*. 100.2, 381-421.

Baum, J. A. C. ve S. J. Mezias. (1992). Localized Competition and Organizational Failure in the Manhattan Hotel Industry, 1898-1990. *Administrative Science Quarterly*. 37, 580-604.

Baum, J. A. C. ve C. Oliver. (1992). Institutional Embeddedness and The Dynamics of Organizational Populations. *American Sociological Review*. 57.4, 540-559.

Baum, J. A. C. ve C. Oliver. (1991). Institutional Linkages and Organizational Mortality. *Administrative Science Quarterly*. 36, 187-218.

Baum, J. A. C. ve W. W. Powell. (1995). Cultivating and Institutional Ecology of Organizations: Comment on Hannan, Carroll, Dundon, and Torres. *American Sociological Review*. 60, 529-538.

Baum, J. A. C. ve J. V. Singh. (1994a). Organizational Niches and the Dynamics of Organizational Founding. *Organization Science*. 5.4, 483-502.

Baum, J. A. C. ve J. V. Singh. (1994b). Organizational Niches and the Dynamics of Organizational Mortality. *American Journal of Sociology*. 100, 346-380.

Boeker, W. (1991). Organizational Strategy: An Ecological Perspective. *Academy of Management Journal*. 34.3, 613-635.

Bogaert, S., C. Boone ve G. R. Carroll. (2006). Contentious Legitimacy: Professional Associations and Density Dependence in the Dutch Audit Industry 1884-1939. *Stanford Graduate School of Business: Research Paper Series*, 1944, 1-50.

Boone, C., V. Bröcheler ve G. R. Carroll. (2000). Custom Service: Application and Tests of Resource-partitioning Theory Among Dutch Auditing Firms from 1896 to 1992. *Organization Studies*. 21.2, 355-381.

Boone, C., G. R. Carroll ve A. V. Witteloostuijn. (2004). Size, Differentiation and Performance of Dutch Daily Newspapers. *Industrial and Corporate Change*. 13.1, 117-148.

Boone, C., G. R. Carroll, ve A. V. Witteloostuijn. (2002). Resource Distributions and Market Partitioning: Dutch Daily Newspapers, 1968 to 1994. *American Sociological Review*. 67, 408, 431.

Boone, C., R. Meuwissen ve A. V. Witteloostuijn. (2010). Resource Partitioning Processes in the Audit Industry. *Strategic Organization*. 7.3, 307-338.

Brüderl, J. ve R. Schüssler. (1990). Organizational Mortality: The Liabilities of Newness and Adolescence. *Administrative Science Quarterly*. 35, 530-547.

Carroll, G. R. (1984). Organizational Ecology. *Annual Review of Sociology*. 10: 71-93.

Carroll, G. R. (1985). Concentration and Specilization: Dynamics of Niche Width in Populations of Organizations. *American Journal of Sociology*. 90.6, 1262-1283.

Carroll, G. R. ve J. Delacroix. (1982). Organizational Mortality in the Newspaper Industries of Argentina and Ireland: An Ecological Approach. *Administrative Science Quarterly*. 27, 169-198.

Carroll, G. R. ve M. T. Hannan. (1989a). Density Delay in the Evolution of Organizaitonal Populations: A Model and Five Empirical Tests. *Administrative Science Quarterly*. 34.3, 411-430.

Carroll, G. R. ve M. T. Hannan. (1989b). Density Dependence in the Evolution of Populations of Newspaper Organizations. *American Sociological Review*. 54.4, 524-541.

Carroll, G. R. ve M. T. Hannan. (1989c). On Using Institutional Theory in Studying Organizational Populations (Reply to Zucker, ASR, 1989). *American Sociological Review*. 54.4, 545-548.

Carroll, G. R., L. S. Bigelow, M. D. L. Seidel ve L. B. Tsai. (1996). The Fates of De Novo and De Alio Producers in the American Automobile Industry, 1885–1982. *Strategic Management Journal*. 17, 117–137.

Carroll, G. R., P. Preisendoerfer, A. Swaminathan ve G. Wiedenmayer. (1993). Brewery and Brauerei: The Organizational Ecology of Brewering. *Organization Studies*. 14.2, 155-188.

Carroll, G. R., S. Dobrev ve A. Swaminathan (2002). Organizational Processes of Resource Partitioning. *Research in Organizational Behavior*. 24, 1-40.

Carroll, G. R. (1993). A Sociological View on Why Firms Differ. *Strategic Management Journal*. 14, 237-249.

Carroll, G. R. ve A. Swaminathan. (2000). Why the Microbrewery Movement? Organizational Dynamics of Resource Partitioning in the U.S. Brewing Industry. *American Journal of Sociology*. 106.3, 715-762.

Carroll, G. R. ve A. Swaminathan. (1992). The Organizational Ecology of Strategic Groups in the American Brewing Industry from 1975 to 1990. *Industrial and Corporate Change*. 1.1, 65-97.

Cattani, G., S. Ferriani, G. Negro ve F. Perretti. (2008). The Structure of Consensus: Network Ties, Legitimation, and Exit Rates of U.S. Feature Film Producer Organizations. *Administrative Science Quarterly*. 53, 145-182.

Cattani, G., J. M. Pennings ve F. C. Wezel. (2003). Spatial and Temporal Heterogeneity in Founding Patterns. *Organization Science*. 14.6, 670–685.

Delacroix J., A. Swaminathan ve M. E. Solt. (1989). Density Dependence Versus Population Dynamics: An Ecological Study of Failings in the California Wine Industry. *American Sociological Review*. 54.2, 245-262.

Delacroix, J. ve G. R. Carroll. (1983). Organizational Foundings: An Ecological Study of the Newspaper Industries of Argentina and Ireland. *Administrative Science Quarterly*. 28, 274-291.

Delacroix, J. ve M. E. Solt. (1987). Niche Formation and Entrepreneurship in the California Wine Industry 1941-1984. *The Annual Meeting of the Academy of Management*. Academy of Management Best Papers Proceedings. 155-159.

Delacroix, J. ve A. Swaminathan. (1991). Cosmetic, Speculative, and Adaptive Organizational Change in the Wine Industry: A Longitudinal Study. *Administrative Science Quarterly*. 36.4, 631-661.

DiMaggio, P. J. ve W. W. Powell. (1983). The Iron Cage Revisited: Institutional Isomorphism and Collective Rationality in Organizational Fields. *American Sociological Review*. 48.2, 147-160.

Dobrev, S. D. (2000). Decreasing Concentration and Reversibility of the Resource Partitioning Process: Supply Shortages and Deregulation in the Bulgarian Newspaper Industry, 1987-1992. *Organization Studies*. 21.2, 383-404.

Dobrev, S. D., A. Gotsopoulos. (2010). Legitimacy Vacuum, Structural Imprinting and The First Mover Disadvantage. *Academy of Management Journal*. 53.5, 1153-1174.

Dobrev, S. D., T. Y. Kim ve G. R. Carroll. (2002). The Evolution of Organizational Niches: U.S. Automobile Manufacturers, 1885-1981. *Administrative Science Quarterly*. 47, 233-264.

Dobrev, S. D., T. Y. Kim ve G. R. Carroll. (2003). Shifting Gears, Shifting Niches: Organizational Inertia and Change in the Evolution of the U.S. Automobile Industry, 1885-1981. *Organization Science*. 14.3, 264-282.

Dobrev, S. D., T. Y. Kim ve M. T. Hannan. (2001). Dynamics of Niche Width and Resource Partitioning, *American Journal of Sociology*. 106.5, 1299-1337.

Fennell, M. L. (1980). The Effects of Environmental Characteristics on the Structure of Hospital Clusters. *Administrative Science Quarterly*. 25.3, 485-510.

Fichman, M. ve D. A. Levinthal. (1991). Honeymoons and The Liability of Adolescence: A New Perspective on Duration Dependence in Social and Organizational Relationships. *Academy of Management Review*. 16.2, 442-468.

Freeman, J. ve Hannan, M. T. (1983). Niche Width and The Dynamics of Organizational Populations. Population Ecology of Organizations. *American Journal of Sociology*. 88 (6): 1116-1145.

Freeman, J., G. R. Carroll ve M. T. Hannan. (1983). The Liability of Newness: Age Dependence in Organizational Death Rates. *American Sociological Review*. 48, 692-710.

Ganco, M. ve R. Agarwal. (2009). Performance Differentials Between Diversifying Entrants and Entrepreneurial Start-ups: A Complexity Approach. *Academy of Management Review*. 34.2, 228-252.

Greve, H. (2002). An Ecological Theory of Spatial Evolution: Local Density Dependence in Tokyo Banking, 1894–1936. *Social Forces*. 80.3, 847–879.

Hannan, M. T. ve G. R. Carroll. (1995). Theory Building and Cheap Talk About Legitimation. *American Sociological Review*. 60.4, 539-544.

Hannan, M. T. ve J. Freeman. (1977). Population Ecology of Organizations. *American Journal of Society*. 82.5, 929-964.

Hannan, M. T. ve J. Freeman. (1984). Structural Inertia and Organizational Change. *American Sociological Review*. 49.2, 149-164.

Hannan, M. T. ve J. Freeman. (1986). Where Do Organizations Come From? *Sociological Forum*. 1.1, 50-72.

Hannan, M. T. ve J. Freeman. (1987). The Ecology of Organizational Founding: American Labor Unions, 1836-1985. *American Journal of Sociology*. 92.4, 910-943.

Hannan, M. T. ve J. Freeman, (1988). The Ecology of Organizational Mortality: American Labor Unions, 1836-1985. *American Journal of Sociology*. 94.1, 25-52.

Hannan, M. T. (2005). Ecologies of Organizations: Diversity and Identity. *Journal of Economic Perspectives*. 19.1, 51-70.

Hannan, M. T; G. R. Carroll, E. A. Dundon ve J. C. Torres. (1995). Organizational Evolution in a Multinational Context: Entries of Automobile Manufacturers in Belgium, Britain, France, and Italy. *American Sociological Review*. 60.4, 509-528.

Haveman, H. A. ve L. Nonnemaker. (2000). Competition in Multiple Geographic Markets: The Impact on Growth and Market Entry. *Administrative Science Quarterly*. 45, 232–267.

Henderson, A. D. (1999). Firm Strategy and Age Dependence: A Contingent View of the Liabilities of Newness, Adolescence, and Obsolescence. *Administrative Science Quarterly*. 44, 281-314.

Hsu, G. ve M. T. Hannan. (2005). Identities, Genres, and Organizational Forms. *Organization Science*. 16.5, 474-490.

Ingram, P. ve J. A. C. Baum. (1997). Chain Affiliation and the Failure of Manhattan Hotels, 1898-1980. *Administrative Science Quarterly*. 42, 68-102.

Ingram, P. ve C. Inman. (1996). Institutions, Intergroup Competition, and the Evolution of Hotel Populations Around Niagara Falls. *Administrative Science Quarterly*. 41, 629-658.

Karpak, B., Ç. Kaya ve R. V. Eunni. (2010). Exploring the Dynamics of Innovation: An Ecological Perspective. *Review of Business Research*. 10.5, 42-53.

Kay, P. ve W. Kempton. (1984). What is the Sapir-Whorf Hypothesis? *American Anthropological Association*. 86, 65-79.

Kearney, R. C. (2003). Patterns of Union Decline and Growth: An Organizational Ecology Perspective. *Journal of Labor Research*. 24.4, 561-578.

Khessina, O. M. ve G. R. Carroll. (2008). Product Demography of De Novo and De Alio Firms in the Optical Disk Drive Industry, 1983-1999. *Organization Science*. 19.1, 25-38.

Kranenburg, H. N. ve G. A. Pfann. (2002). Government Policy and the Evolution of the Market for Dutch Daily Newspapers. *De Economist*. 150.3, 233-250.

Kranenburg, H. N., F. C. Palm ve G. A. Pfann. (2002). Exit and Survival in a Concentrating Industry: The Case of Daily Newspapers in the Netherlands. *Review of Industrial Organizations*. 21, 283-303.

Land, K., W. R. Davis ve J. R. Blau. (1994). Organizing the Boys of Summer: The Evolution of U.S. Minor-League Baseball, 1883-1990. *American Journal of Sociology*. 100.3, 781-814.

Lawrence, P. R. ve J. W. Lorsch. (1967). Differentiation and Integration in Complex Organizations. *Administrative Science Quarterly*. 12.1, 1-47.

Lazzeretti, L. (2006). Density Dependent Dynamics in the Arezzo Jewellery District (1947–2001): Focus on Foundings. *European Planning Studies*. 14. 4, 431-458.

Li, J. (2008). Asymmetric Interactions Between Foreign and Domestic Banks: Effects of Market Entry. *Strategic Management Journal*. 29, 873-893.

Lomi, A. (1995a). The Population Ecology of Organizational Founding: Location Dependence and Unobserved Heterogeneity. *Administrative Science Quarterly*. 40, 111–145.

Lomi, A. (1995b). The Population and Community Ecology of Organizational Founding: Italian Co-operative Banks, 1936-1989. *European Sociological Review*. 11.1, 75-98.

Lomi, A. (2000). Density Dependence and Spatial Duality in Organizational Founding Rates: Danish Commercial Banks, 1846-1989. *Organization Studies*. 21.2, 433-461.

McKendrick, D. G. ve G. R. Carroll. (2001). On the Genesis of Organizational Forms: Evidence from the Market for Disk Arrays. *Organization Science*. 12.6, 661-682.

McKendrick, D. G., J. Jaffee ve G. R. Carroll. (2003). In the Bud? Disk Array Producers as a (Possibly) Emergent Organizational Form. *Administrative Science Quarterly*. 48, 60-93.

Mens, G. L., M. T. Hannan ve L. Polos. (2011). Founding Conditions, Learning, and Organizational Life Chances: Age Dependence Revisited. *Administrative Science Quarterly*, 56, 95-126.

Meyer, J. W. ve B. Rowan. (1977). Institutionalized Organizations: Formal Structure as Myth and Ceremony. *American Journal of Sociology*. 83, 340-363.

Miles, R. E., C. C. Snow, A. D. Meyer ve H. J. Coleman. (1978). Organizational Strategy, Structure and Process. *The Academy of Management Review*. 3.3, 546-567.

Miner, A. S., T. L. Amburgey ve T. M. Stearns. (1990). Interorganizational Linkages and Population Dynamics: Buffering and Transformational Shields. *Administrative Science Quarterly*. 35, 689-713.

Montgomery, C. A. (1982). The Measurement of Firm Diversification: Some New Empirical Evidence. *The Academy of Management Journal*. 25.2, 299-307.

O'Reilly, C. A., B. J. Harrell ve M. L. Tushman. (2009). Organizational Ambidexterity: IBM and Emerging Business Opportunities. *California Management Review*. 51.4, 75-99.

Park, D. Y. ve J. M. Podolny. (2000). The Competitive Dynamics of Status and Niche Width: US Investment Banking, 1920-1949. *Industrial and Corporate Change*. 9.3, 377-414.

Peli, G. (2009). Fit By Founding, Fit By Adaptation: Reconciling Conflict Organization Theories With Logical Formalization. *Academy of Management Review*. 34.2, 343-360.

Pennings, J. M. (1982). Organizational Birth Frequencies: An Empirical Investigation. *Administrative Science Quarterly*. 27, 120-144.

Podolny, J. M., T. E. Stuart ve M. T. Hannan. (1996). Networks, Knowledge, and Niches: Competition in the Worldwide Semiconductor Industry, 1984-1991. *American Journal of Sociology*. 102.3, 659-689.

Polos, L., M.T. Hannan ve G. R. Carroll. (2002). Foundations of a Theory of Social Forms. *Industrial and Corporate Change*. 11.1, 85-115.

Ranger-Moore, J., J. Banaszak-Holl ve M. T. Hannan. (1991). Density-Dependent Dynamics in Regulated Industries: Founding Rates of Banks and Life Insurance Companies. *Administrative Science Quarterly*. 36.1, 36-65.

Ranger-Moore, J. (1997). Bigger May be Better, But is Older Wiser? Organizational Age and Size in the New York Life Insurance Industry. *American Sociological Review*. 62.6, 903-920.

Rao, H., P. Monin ve R. Durand. (2003). Institutional Change in Toque Ville: Nouvelle Cuisine as an Identity Movement in French Gastronomy. *American Journal of Sociology*. 108.4, 795-843.

Rao, H., Monin, P. ve Durand, R. (2005). Border Crossing: Bricolage and the Erosion of Categorical Boundaries in French Gastronomy. *American Sociological Review*. 70.6, 968-991.

Rao, H. ve E. H. Neilsen. (1992). An Ecology of Agency Arrangements: Mortality of Savings and Loan Associations, 1960-1987. *Administrative Science Quarterly*. 37, 448-470.

Romanelli, E. (1989). Environments and Strategies of Organization Start-up: Effects of Early Survival. *Administrative Science Quarterly*. 34, 369-387.

Romanelli, E. (1991). The Evolution of New Organizational Forms. *Annual Review Sociology*. 17, 79-103.

Ruef, M. (1997). Assessing Organizational Fitness on a Dynamic Landscape: An Empirical Test of the Relative Inertia Thesis. *Strategic Management Journal*. 18, 837-853.

Ruef, M. (2000). The Emergence of Organizational Forms: A Community Ecology Approach. *American Journal of Sociology*. 106.3, 658-714.

Ruef, M. (2004). The Demise of an Organizational Form: Emancipation and Plantation Agriculture in the American South, 1860-1880. *American Journal of Sociology*. 109.6, 1365-1410.

Silverman, B. S., J. A. Nickerson ve J. Freeman. (1997). Profitability, Transactional Alignment, and Organizational Mortality in the U.S. Trucking Industry. *Strategic Management Journal*. 18. Special Issue: Organizational and Competitive Interactions, 31-52.

Simons, T. ve P. Ingram. (2004). An Ecology of Ideology: Theory and Evidence From Four Populations. *Industrial and Corporate Change*. 13.1, 33-59.

Singh, J. V. ve J. Lumsden. (1990). Theory and Research in Organizational Ecology. *Annual Review of Sociology*. 16, 161-195.

Singh, J. V., R. J. House ve D. J. Tucker. (1986). Organizational Change and Organizational Mortality. *Administrative Science Quarterly*. 31, 587-611.

Singh, J. V., D. J. Tucker ve R. J. House. (1986). Organizational Legitimacy and the Liability of Newness. *Administrative Science Quarterly*. 31, 171-193.

Sorensen, J. B. ve T. E. Stuart. (2000). Aging, Obsolescence, and Organizational Innovation. *Administrative Science Quarterly*. 45, 81-112.

Sorenson, J. B. (2004). Recruitment-based Competition Between Industries: A Community Ecology. *Industrial and Corporate Change*. 13.1, 149-170.

Sorenson, O., S. McEvily, R. C. Rongrong ve R. Roy. (2006). Niche Width Revisited: Organizational Scope, Behavior and Performance. *Strategic Management Journal*. 27.10, 915-936.

Stoeberl, P. A., G. E. Parker ve S. Jong Joo. (1998). Relationship Between Organizational Change and Failure in the Wine Industry: An Event History Analysis. *Journal of Management Studies*. 35.4, 537-555.

Swaminathan, A. (1995). The Proliferation of Specialist Organizations in the American Wine Industry, 1941-1990. *Administrative Science Quarterly*. 40.4, 653-680.

Swaminathan, A. (2001). Resource Partitioning and the Evolution of Specialist Organizations: The Role of Location and Identity in the U.S. Wine Industry. *Academy of Management*. 44:6, s. 1169-1185.

Şahinkaya, S. (1999). Mülkiye, *Mülkiyeliler Birliği Vakfı*, 23. 218, 86-111.

Taggart, J. H. (1995). Strategy Formulation in Declining Industries: A Biology Paradigm. *Journal of Marketing Management*. 11.4, 295-314.

Terreberry, S. (1968). The Evolution of Organizational Environments. *Administrative Science Quarterly*. 13.4, 590-613.

Tucker, D. J., J. V. Singh ve A. G. Meinhard. (1990). Organizational Form, Population Dynamics, and Institutional Change: The Founding Patterns of Voluntary Organizations. *Academy of Management Journal*. 33:1, 151-178.

Wade, J. (1996). A Community-Level Analysis of Sources and Rates of Technological Variation in the Microprocessor Market. *Academy of Management Journal*. 39.5, 1218-1244.

Wholey, D. R., J. B. Christianson ve S. M. Sanchez. (1992). Organizational Size and Failure Among Health Maintenance Organizations. *American Sociological Review*. 57.6, 829-842.

Wissen, L. V. (2004). A Spatial Interpretation of the Density Dependence Model in Industrial Demography. *Small Business Economics*. 22: 253-264.

Yıldırım, O. ve S. Ülgen. (2006). Türk Bankacılık Sektörünün Tarihsel Gelişim Süreci. *Finans-Politik ve Ekonomik Yorumlar*. 43.504, 46-53.

Zammuto, R. F. (1988). Organizational Adaptation: Some Implications of Organizational Ecology for Strategic Choice. *Journal of Management Studies*. 25.2, 105-120.

Zelizer, V. A. (1978). Human Values and the Market: The Case of Life Insurance and Death in 19th-Century America. *The American Journal of Sociology*. 84.3, 591-610.

Zucker, L. G. (1989). Combining Institutional Theory and Population Ecology: No Legitimacy, No History (Comment on Carroll and Hannan, ASR, 1989). *American Sociological Review*. 54.4, 542-545.

Zuckerman, E. W. (1999). The Categorical Imperative: Securities Analysts and the Illegitimacy Discount. *American Journal of Sociology*. 104.5, 1398-1438.

TEZLER

Han, J. (1998). The evolution of the Japanese banking industry: An ecological analysis, 1873-1945, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Stanford University The Department of Sociology and the Committee on Graduate Studies.

Er, E. (2010). Banka Başarısızlıklarının Sağkalım Analiziyle Açıklanması: Türkiye Örneği (1989-2008), *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Torres, J. C. (1995). The Dynamics of the U. K. Motor Industry: An Ecological Analysis, 1885-1981, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Stanford University Department of Sociology.

Yağcılar, G. G. (2010). Türk Bankacılık Sektörünün Rekabet Yapısı Analizi, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Seidel, M. D. L. (1997). Competitive realignment in the airline industry: A dynamic analysis of generalist and specialist Organizations Under Different Route Network Structures. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. University of California, Berkeley Business Administration in the Graduate Division.

İNTERNET TABANLI YAYINLAR

Khessina, O. M. (2002). Effects of Entry Mode and Incumbency Status on the Rates of Firm Product Innovation in the Worldwide Optical Disk Drive Industry, 1983-1999. The Information Storage Industry Center, University of California. <http://isic.ucsd.edu/pdf/Khessina2002-01.pdf> (24.04.2012).

Özgen, F. B. (2000). Osmanlı Devleti'nin Diğer Devletlerle İktisadi İlişkileri, <http://web.adu.edu.tr/user/fozgen/yayin/Osmanli%20iktisadi%20iliskileri.pdf>, (16.06.2012).

Pfeffer, J. and G. R. Salancik. (1978). The External Control of Organizations: A Resource Dependence Perspective. Jeffrey Pfeffer and Gerald R. Salancik. The External Control of Organizations: A Resource Dependence Perspective, Pearson Education, Upper

Saddle River, NJ. 1978'den alıntı. İzinle yeniden basılmış.
http://moodle.fhs.cuni.cz/pluginfile.php/29427/mod_resource/content/0/socoforg0001.PDF
(24.04.2012).

Resmi Gazete, 18 Kasım 2005, Ek-I, Sayı: 25997,
www.kosgeb.gov.tr/UserFiles/File/kobi_tanimi.pdf (03.10.2012).

TBB Web Sitesi, Tarihsel Bilgiler, Banka Grupları Bazında Seçilmiş Bazı Bilgiler.
www.tbb.org.tr, (23.06.2012).

TBB Web Sitesi, Bankalarımız Kitabı, 2001,
http://www.tbb.org.tr/tr/Banka_ve_Sektor_Bilgileri/Istatistiki_Coklu_Raporlar.aspx?Rid=391
, (23.06.2012).

TBB Web Sitesi, 50. Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye'de Bankacılık Sistemi "1958-2007", Kasım 2008,
<http://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/808/2tbb50yil.pdf>, (23.06.2012).

KİŞİSEL GÖRÜŞMELER

Canevi, Y. –Türk Ekonomi Bankası Yönetim Kurulu Başkanı ve T.C. Merkez Bankası Eski Başkanı- (15 Kasım 2012) “Türkiye’de Bankaların Kesim Genişliği ve Bankacılık Tarihi” konulu görüşme. İstanbul.

Erçel, G. –Erçel Global Advisory Şirketinin Başkanı ve T.C. Merkez Bankası Eski Başkanı- (1 Aralık 2011). “Türkiye’de Bankaların Kesim Genişliği ve Bankacılık Tarihi” konulu görüşme. İstanbul.

Önortaç, M. N. –Yeditepe Üniversitesi Finans Bilim Dalı Öğretim Görevlisi ve Kapanan Bankalardan Tarihbank (Milli Aydın Bankası) Eski Genel Müdürü- (26 Eylül 2011 ve 5 Ekim 2011). “Türkiye’de Bankaların Kesim Genişliği ve Bankacılık Tarihi” konulu görüşme. İstanbul.

EKLER

EK-1: 1856-1875 Yılları Arasında Kurulan Yabancı Sermayeli Bankalar

Banka	Kuruluş	Kapanış
Bank-ı Osmani	1856	1863 yılında kurulan Bank-ı Osmani-i Şahane'ye katılmıştır.
İttihad-ı Mali	1859	1876
Türkiye Bankası	1860	1861
Bank-ı Osmani-i Şahane (Osmanlı Bankası A.Ş.)	1863	2001 yılında Garanti Bankası'na katılmıştır.
Şirket-i Umumiye-i Osmaniye Bankası	1864	1893
Şirket-i Maliye-i Osmaniye Bankası*	1865	-
İtibar-ı Umumi Osmanlı Bankası	1869	1899
Avusturya-Osmanlı Bankası	1871	1874
Avusturya-Türk Bankası	1872	1873
İkinci İstanbul Bankası	1872	1894 yılında Kambiyo ve Esham Şirket-i Osmaniye'ye katılmıştır.
Kambiyo ve Esham Şirket-i Osmaniye	1872	1899

Kaynak: Öztin Akgüç, 1989. 100 Soruda Türkiye'de Bankacılık, Gerçek Yayınevi, s. 9.

*Kapanış tarihi net olmayan banka.

EK-2: 1847-1880 Yılları Arasında Kurulan ve Kapanan Yabancı Sermayeli Bankalar**Kurulan Yabancı Sermayeli Bankalar**

Banka	Kuruluş	Kapanış	Statü
Bank-ı Dersaadet-İstanbul Bankası (Banque de Constantinople)	1847	1852	Kurulan Yabancı (Merkez Bankası statüsünde)
Bank-ı Osmani (Ottoman Bank)	1856	1863	Kurulan Yabancı Mevduat Bankası
İttihadı Mali (Union Financiere)	1859	1876	Kurulan Yabancı Uzmanlaşmış Banka
Türkiye Bankası (La Banque de Turquie)	1860	1861	Kurulan Yabancı Mevduat Bankası (Paranın değerini stabilize etme amaçlı)
Bank-ı Osmanii Şahane (Ottoman Bank)	1863	2001	Kurulan Yabancı (Merkez Bankası statüsünde)
Şirket-i Umumiye-i Osmaniye Bankası (Societe Generale de l'Empire Ottoman)	1864	1893	Kurulan Yabancı Uzmanlaşmış Banka (aracılık ve belediyeleri destekleme amaçlı)
Şirket-i Maliye-i Osmaniye Bankası (The Ottoman Financial Association)*	1865	-	Kurulan Yabancı Uzmanlaşmış Banka (Pamuk yetiştirme amaçlı)
İtibar-ı Umumi Osmanlı Şirketi-Bankası (Credit General Ottoman)	1869	1899	Kurulan Yabancı Mevduat Bankası
Avusturya-Türk Bankası	1872	1873	„
Avusturya-Osmanlı Bankası	1872	1874	„
İkinci İstanbul Bankası (The Bank of Constantinople)	1872	1894	„
Kambiyo ve Esham Şirket-i Osmaniye	1872	1899	„
Credit Lyonnais	1875	1933	Şube Açan Yabancı Mevduat Bankası

Kaynak: Öztin Akgüç, 1989. 100 Soruda Türkiye’de Bankacılık, Gerçek Yayınevi, s. 9-10, 92, 99-100 derleme.

*Kapanış tarihi net olmayan banka.

Kapanan Yabancı Sermayeli Bankalar

Banka	Kuruluş	Kapanış	Statü
Bank-ı Dersaadet-İstanbul Bankası (Banque de Constantinople)	1847	1852	Kurulan Yabancı (Merkez Bankası statüsünde)
Türkiye Bankası (La Banque de Turquie)	1860	1861	Kurulan Yabancı Mevduat Bankası
Bank-ı Osmani (Ottoman Bank)	1856	1863	„
Avusturya-Türk Bankası	1872	1873	„
Avusturya-Osmanlı Bankası	1872	1874	„
İttihad-ı Mali (Union Financiere)	1859	1876	Kurulan Yabancı Mevduat Bankası (Paranın değerini stabilize etme amaçlı)

Kaynak: Öztin Akgüç, 1989. 100 Soruda Türkiye’de Bankacılık, Gerçek Yayınevi, s. 9-10, 99-100 derleme.

EK-3: 1856-1875 Yılları Arasında Kurulan, Şube Açan ve Kapanan Yabancı Sermayeli Bankalar

Kurulan ve Şube Açan Yabancı Sermayeli Bankalar

Banka	Kuruluş	Kapanış	Statü
Selanik Bankası TAŞ	1888	2001	Kurulan Yabancı Mevduat Bankası
Midilli Bankası (Bank of Mytilene)	1891	1903	„
Deutsche Palestina Bank (Alman Filistin Bankası)*	1899	Osmanlı döneminde ülkemizdeki faaliyetine son vermiştir.	Şube Açan Yabancı Mevduat Bankası
British Oriental Bank (İngiliz Şark Bankası)*	1900	„	„
Anglo-Palestina Company (İngiliz Filistin Bankası)*	1902	„	„
Atina Bankası*	1904	„	„
Şark Bankası*	1904	„	„
Wiener Bankverein*	1905	„	„
Societa Commerciale d'Oriente (Şark Ticaret Bankası)*	1907	„	„

Kaynak: Öztin Akgüç, 1989. 100 Soruda Türkiye’de Bankacılık, Gerçek Yayınevi, s. 10, 99-101 derleme.

*Kapanış tarihleri net olmayan bankalar.

Kapanan Yabancı Sermayeli Bankalar

Banka	Kuruluş	Kapanış	Statü
Şirket-i Umumiye-i Osmaniye Bankası (Societe Generale de l'Empire Ottoman)	1864	1893	Kurulan Yabancı Uzmanlaşmış Banka (aracılık ve belediyeleri destekleme amaçlı)
İkinci İstanbul Bankası (The Bank of Constantinople)	1872	1894	Kurulan Yabancı Mevduat Bankası
İtibar-ı Umumi Osmanlı Şirketi-Bankası (Credit General Ottoman)	1869	1899	„
Kambiyo ve Esham Şirket-i Osmaniye	1872	1899	„
Midilli Bankası (Bank of Mytilene)	1891	1903	„

Kaynak: Öztin Akgüç, 1989. 100 Soruda Türkiye’de Bankacılık, Gerçek Yayınevi, s. 101-102.

EK-4: 1909-1922 Yılları Arasında Kurulan ve Kapanan Bankalar**Kurulan Bankalar**

Banka	Kuruluş	Kapanış	Statü
İstanbul Bankası	1911	1930	Özel Sermayeli Yerli Mevduat Bankası
Konya İktisadi Milli Bankası	1911	1936	„
Karaman Milli Bankası	1913	1937	„
Adapazarı İslam ve Ticaret Bankası	1913	2002	„
Milli Aydın Bankası TAŞ (Tariş Bank)	1913	2002	„
Asya Bankası	1914	1928	„
Emlak ve İkrizat Bankası	1914	1930	„
Emvali Gayrimenkule ve İkrizat Bankası	1914	1942	„
Köy İktisat Bankası	1916	1920	„
Kayseri Milli İktisat Bankası	1916	1937	„
Akşehir Bankası (Akşehir İktisadi Osmani Şirketi)	1916	1966	„
Konya Ahali Bankası	1917	1945	Özel Sermayeli Yerli Kalkınma Bankası
Manisa Bağcılar Bankası	1917	1984	Özel Sermayeli Yerli Mevduat Bankası
Osmanlı 'İtibar-ı Milli Bankası-	1917	1927	„
Milli İktisat Bankası	1918	1930	„

Banka	Kuruluş	Kapanış	Statü
Eskişehir Çiftçiler Bankası	1918	1926	„
Ticaret ve İtibar-ı Umumi Bankası	1918	1930	„
Türkiye Umumi Bankası*	1918	-	„
Emniyet Bankası Komandit Şirketi	1919	1971	„
İktisat Türk Bankası	1920	1933	„
Konya Türk Ticaret Bankası	1920	1943	„
Bor Zürra ve Tüccar Bankası	1922	1961	„
Türkiye Milli Bankası	1909	1913	Kurulan Yabancı Mevduat Bankası
Osmanlı Ticaret Bankası	1910	1914	„
Türkiye Ticaret ve Sanayi Bankası	1910	1914	„
İtibar-ı Mali Osmanlı Şirketi*	1910	-	„
Şirket-i Ticariyye Sınaiyye ve Maliye*	1913	-	„
Hollantse Bank	1921	devam	„
Deutsche Bank	1909	1945	Şube Açan Yabancı Mevduat Bankası
Deutsche Orient Bank	1909	1945	„
Banco Di Roma	1911	2008	„
Banka Commerciale İtaliana	1919	1977	„

Banka	Kuruluş	Kapanış	Statü
Ionian Bank Ltd.	1922	1923	„
American Express IBC	1922	1933	„
Banque Française Des Pays Orient (Memaliki Şarkıye Fransız Bankası)	1922	1933	„
Commercial Bank of the Near East (Şark-i Karip Ticaret Bankası)	1922	1956	„

Kaynak: Öztin Akgüç, 1989. 100 Soruda Türkiye’de Bankacılık, Gerçek Yayınevi, s. 73-75, 99-102 derleme

*Kapanış tarihleri net olmayan bankalar.

Kapanan Bankalar

Banka	Kuruluş	Kapanış	Statü
Türkiye Milli Bankası	1909	1913	Kurulan Yabancı Mevduat Bankası
Osmanlı Ticaret Bankası	1910	1914	„
Türkiye Ticaret ve Sanayi Bankası	1910	1914	„
Köy İktisat Bankası	1916	1920	Özel Sermayeli Yerli Mevduat Bankası

Kaynak: Öztin Akgüç, 1989. 100 Soruda Türkiye’de Bankacılık, Gerçek Yayınevi, s. 73-75, 99-102 derleme

EK-5: 1923-1932 Yılları Arası Kurulan ve Kapanan Bankalar**Kurulan Bankalar**

Banka	Kuruluş	Kapanış	Statü
Türkiye Sınai ve Maadin Bankası	1925	1932	Devlet Kalkınma ve Yatırım Bankası
Emlak ve Eytam Bankası	1926	2001	„
T.C. Merkez Bankası	1930	devam	Devlet Merkez Bankası
Türkiye Sanayi ve Kredi Bankası	1932	1933	Devlet Kalkınma ve Yatırım Bankası
Türkiye İş Bankası	1924	devam	Özel Sermayeli Yerli Mevduat Bankası
Türkiye İmar Bankası	1928	2005	„
Akhisar Tütüncüler Bankası	1924	2001	Tek Şubeli Yerel Banka
Türkiye Ticaret ve Sanayi Bankası	1925	1932	„
İstanbul Esnaf Bankası	1925	1934	„
Karaman Çiftçi Bankası	1925	1934	„
Aksaray Halk İktisat Bankası	1926	1936	„
Niğde Çiftçi ve Tüccar Bankası	1926	1940	„
Afyon Terakki Servet Bankası (HisarBank)	1926	1983	„
Eskişehir Bankası	1927	2001	„
Denizli İktisat Bankası	1927	2002	„
Kocaeli Halk Bankası	1927	devam	„
Ermenek Ahali Bankası	1927	1940	„
Nevşehir Bankası	1927	1948	„
Akseki Ticaret Bankası	1927	1959	„
İzmir Esnaf ve Ahali Bankası	1928	2001	„
Trabzon İktisat Ltd. Şti. (Karadeniz Bankası)	1928	1937	„
Trabzon Tasarruf ve İkraz Sandığı (Trabzon Bankası)	1928	1937	„
Ürgüp Zürra ve Tüccar Bankası	1928	1949	„

Banka	Kuruluş	Kapanış	Statü
Şarkikaraağaç Bankası (Sağlık Bankası)	1928	1975	„
Lüleburgaz Birlik ve Ticaret Bankası	1929	1964	„
Üsküdar Bankası	1929	1933	„
Mersin Ticaret Bankası	1929	1940	„
Elazığ İktisat Bankası	1929	1983	„
Kastamonu Bankası	1931	1938	„
Diyarbakır Bankası	1931	1939	„
Kırşehir Ticaret Bankası	1931	1939	„
Banque Belge Pour L'etranger	1924	1929	Şube Açan Yabancı Mevduat Bankası
Banque Chrisoveloni	1924	1936	„
Banque General Pour Le Commerce Etranges	1925	1933	„
Banque Russe Pour Le Commerce Exterieur— SSCI Ticareti Hariciye Bankası	1925	1951	„
Banque Franco Asiatique	1929	1933	„
İtalyan Şark Bankası	1931	1931	„

Kaynak: Öztin Akgüç, 1989. 100 Soruda Türkiye’de Bankacılık, Gerçek Yayınevi, s. 75-77, 99-102 derleme

Kapanan Bankalar

Banka	Kuruluş	Kapanış	Statü
Deutsche Palestina Bank (Alman Filistin Bankası)*	1899	Osmanlı döneminde ülkemizdeki faaliyetine son vermiştir.	Şube Açan Yabancı Mevduat Bankası
British Oriental Bank (İngiliz Şark Bankası)*	1900	„	„
Anglo-Palestina Company (İngiliz Filistin Bankası)*	1902	„	„
Atina Bankası*	1904	„	„

Banka	Kuruluş	Kapanış	Statü
Wiener Bankverein*	1905	„	Şube Açan Yabancı Mevduat Bankası
Societa Commerciale d'Oriente (Şark Ticaret Bankası)*	1907	„	„
Ionian Bank Ltd.	1922	1923	„
Eskişehir Çiftçiler Bankası	1918	1926	Özel Sermayeli Yerli Mevduat Bankası
Osmanlı İtibar-ı Milli Bankası-	1917	1927	„
Asya Bankası	1914	1928	„
Banka Marmaroş Bank ve Şürekası	1919	1929	Şube Açan Yabancı Mevduat Bankası
Banque Belge Pour L'etranger	1924	1929	„
İstanbul Bankası	1911	1930	Özel Sermayeli Yerli Mevduat Bankası
Emlak ve İkrizat Bankası	1914	1930	„
Milli İktisat Bankası	1918	1930	„
Ticaret ve İtibar-ı Umumi Bankası	1918	1930	„
İtalyan Şark Bankası	1931	1931	Şube Açan Yabancı Mevduat Bankası
Türkiye Ticaret ve Sanayi Bankası	1925	1932	Tek Şubeli Yerel Banka
Türkiye Sınai ve Maadin Bankası	1925	1932	Devlet Kalkınma ve Yatırım Bankası

Kaynak: Öztin Akgüç, 1989. 100 Soruda Türkiye’de Bankacılık, Gerçek Yayınevi, s. 75-77, 99-102 derleme

*Kapanış tarihleri net olmayan bankalar.

EK-6: 1933-1944 Yılları Arasında Kurulan ve Kapanan Bankalar**Kurulan Bankalar**

Banka	Kuruluş	Kapanış	Statü
Zonguldak Yardım Bankası (Efes Bank Ltd.)	1933	1972	Tek Şubeli Yerel Banka
Sümerbank	1933	.2002	Devlet Kalkınma Bankası
Belediyeler Bankası	1933	devam	„
Etibank	1935	2002	„
İstanbul Halk Sandığı	1936	1964	Devlet Mevduat Bankası
Denizcilik Bankası	1938	1940	Devlet Kalkınma ve Yatırım Bankası
Ankara halk Sandığı	1938	1964	Devlet Mevduat Bankası
Halk Bankası	1938	devam	Devlet Sandıkları Kalkınma ve Yatırım Bankası
Yapı Kredi Bankası AŞ (1945-1960 dönemine dahil edildi)	1944	devam	Özel Sermayeli Yerli Mevduat Bankası

Kaynak: Öztin Akgüç, 1989. 100 Soruda Türkiye’de Bankacılık, Gerçek Yayınevi, s. 76-78, 99-102 derleme

Kapanan Bankalar

Banka	Kuruluş	Kapanış	Statü
Credit Lyonnais	1875	1933	Şube Açan Yabancı Mevduat Bankası
İktisat Türk Bankası	1920	1933	Özel Sermayeli Yerli Mevduat Bankası
American Express IBC	1922	1933	Şube Açan Yabancı Mevduat Bankası
Banque Française Des Pays Orient (Memaliki Şarkıye Fransız Bankası)	1922	1933	„
Banque General Pour Le Commerce Etranges	1925	1933	„
Banque Franco Asiatique	1929	1933	„
Üsküdar Bankası	1929	1933	Tek Şubeli Yerel Banka
Türkiye Sanayi ve Kredi Bankası	1932	1933	Devlet Kalkınma ve Yatırım Bankası
İstanbul Esnaf Bankası	1925	1934	Tek Şubeli Yerel Banka
Karaman Çiftçi Bankası	1925	1934	„

Banka	Kuruluş	Kapanış	Statü
Banque Chrisoveloni	1924	1936	Şube Açan Yabancı Mevduat Bankası
Aksaray Halk İktisat Bankası	1926	1936	Tek Şubeli Yerel Banka
Karaman Milli Bankası	1913	1937	Özel Sermayeli Yerli Mevduat Bankası
Kayseri Milli İktisat Bankası	1916	1937	Özel Sermayeli Yerli Mevduat Bankası
Trabzon İktisat Ltd. Şti. (Karadeniz Bankası)	1928	1937	Tek Şubeli Yerel Banka
Trabzon Tasarruf ve İkras Sandığı (Trabzon Bankası)	1928	1937	„
Kastamonu Bankası	1931	1938	„
Diyarbakır Bankası	1931	1939	„
Kırşehir Ticaret Bankası	1931	1939	„
Niğde Çiftçi ve Tüccar Bankası	1926	1940	„
Ermenek Ahali Bankası	1927	1940	„
Mersin Ticaret Bankası	1929	1940	„
Denizcilik Bankası	1938	1940	Devlet Kalkınma Bankası
Emvali Gayrimenkule ve İkrasat Bankası	1914	1942	Özel Sermayeli Yerli Mevduat Bankası
Konya Türk Ticaret Bankası	1920	1943	Özel Sermayeli Yerli Mevduat Bankası

Kaynak: Öztin Akgüç, 1989. 100 Soruda Türkiye’de Bankacılık, Gerçek Yayınevi, s. 76-78, 99-102 derleme

EK-7: 1945-1960 Yılları Arası Kurulan ve Kapanan Bankalar**Kurulan Bankalar**

Banka	Kuruluş	Kapanış	Statü
Yapı Kredi Bankası AŞ 1945-1960 döneminde yazıldı s.39	1944	devam	Özel Sermayeli Yerli Mevduat Bankası
Türkiye Garanti Bankası AŞ	1946	devam	„
Niğde Bankası	1948	1960	„
Tutum Bankası	1948	1963	„
Türkiye Kredi Bankası	1948	1966	„
Akbank TAŞ	1948	devam	„
Türkiye Eski Muharipler Bankası (MUHA-Bank)	1950	1959	„
Türkiye Sınai Kalkınma Bankası	1950	devam	Özel Sermayeli Yerli Kalkınma Bankası
Göynük Sanayi ve Kredi Bankası	1951	1957	Özel Sermayeli Yerli Mevduat Bankası
Doğubank	1952	1961	„
Denizcilik Bankası TAO	1952	1992	Devlet Kalkınma Bankası
TürkExpressBank	1953	1962	Özel Sermayeli Yerli Mevduat Bankası
İstanbul Bankası	1953	1983	„
Demirbank TAŞ.	1953	2001	„
Pancar Kooperatifleri Bankası	1953	devam	Özel Sermayeli Yerli Kalkınma Bankası
Türk Yapı Bankası	1954	1958	Özel Sermayeli Yerli Mevduat Bankası
İşçi ve Kredi Bankası	1954	1983	„
Türkiye Vakıflar Bankası TAO.	1954	devam	Devlet Mevduat Bankası
American Express IBC	1955	1961	Şube Açan Yabancı Mevduat Bankası
Buğday Bankası	1955	1962	Özel Sermayeli Yerli Mevduat Bankası
Türkiye Turizm Bankası	1955	1962	Özel Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankası
Pamukbank TAŞ	1955	2004	Özel Sermayeli Yerli Mevduat Bankası
Raybank	1956	1964	„
TÜMSU Bank	1957	1961	„
İzmir Halk Sandığı	1957	1963	Devlet Mevduat Bankası

Banka	Kuruluş	Kapanış	Statü
Sanayi Bankası	1958	1961	„
Maden Kredi Bankası	1958	1972	Özel Sermayeli Yerli Yatırım Bankası
Çaybank	1958	devam	Tek Şubeli Yerel Banka
Türkiye T.Öğretmenler Bankası	1959	1992	Devlet Mevduat Bankası

Kaynak: Öztin Akgüç, 1989. 100 Soruda Türkiye’de Bankacılık, Gerçek Yayınevi, s.39-40-41-78-79, 99-102 derleme

Kapanan Bankalar

Banka	Kuruluş	Kapanış	Statü
Konya Ahali Bankası	1917	1945	Özel Sermayeli Yerli Kalkınma Bankası
Göynük Sanayi ve Kredi Bankası	1951	1957	Özel Sermayeli Yerli Mevduat Bankası
Türk Yapı Bankası	1954	1958	„
Konya İktisadi Milli Bankası	1911	1959	„
Türkiye Eski Muharipler Bankası (MUHA-Bank)	1950	1959	„
TÜMSU Bank	1957	1959	„
Niğde Bankası	1948	1960	„
Nevşehir Bankası	1927	1948	Tek Şubeli Yerel Banka
Ürgüp Zürra ve Tüccar Bankası	1928	1949	„
Bor Esnaf Bankası	1928	1950	„
Akseki Ticaret Bankası	1927	1959	„
Deutsche Bank	1909	1945	Şube Açan Yabancı Mevduat Bankası
Deutsche Orient Bank	1909	1945	„
Banque Russe Pour Le Commerce Exterieur—SSCI Ticareti Hariciye Bankası	1925	1951	„
Commercial Bank of the Near East (Şark-i Karip Ticaret Bankası)	1922	1956	„

Kaynak: Öztin Akgüç, 1989. 100 Soruda Türkiye’de Bankacılık, Gerçek Yayınevi, s. 39-41, 78-79, 99-102 derleme

EK-8: 1970’li ve 1980’li yıllarda Holdingler ve Bankaları

Banka	Grubu-1	Grubu-2
Akbank	Sabancı Grubu	1981'de Fransız Banque Nationale de Paris ile BNP Ak Bankası'nı kurmuşlardır.
Pamukbank	Çukurova Grubu	
Uluslar arası Endüstri ve Ticaret Bankası	1970'li yılların başlarında Çukurova Grubu	
Yapı Kredi Bankası	1970'li yılların başlarında Çukurova Grubu	
Garanti Bankası	Koç Holding ve Sabancı Holding	1980'li yılların orataalarında Doğuş Grubu
İmar Bankası	Doğuş Grubu	1980'li yılların orataalarında Uzan Grubu
Hisarbank	1978 Çavuşoğlu-Kozanoğlu Grubu ('Afyon Terakki Servet Bankası'nı alarak dönüştürmüşlerdir)	
Ortadoğu İktisat Bankası	1980 Çavuşoğlu-Kozanoğlu Grubu	1983'de Hisarbank ile birlikte Ziraat Bankası ile zorunlu birleşme
İstanbul Bankası	Has Holding	1983'de Ziraat Bankası ile zorunlu birleşme
Türkiye Tütüncüler Bankası	Yaşar Grubu	
Egebank	Özakat Grubu	
İktisat Bankası	Aksoy Grubu	
Eskişehir Bankası	Zeytinoğlu Grubu	
Türk Ekonomi Bankası	Çolakoğlu Grubu	
Demirbank	Cingilioğlu Grubu	
İthalat ve İhracat Bankası	M. Ali Yılmaz	
Tekstilbank	Akın Holding	

Kaynak: Öztin Akgüç, 1989. 100 Soruda Türkiye’de Bankacılık, Gerçek Yayınevi, s. 60-63.

EK-9: 1961-1979 Yılları Arası Kurulan ve Kapanan Bankalar**Kurulan Bankalar**

Banka	Kuruluş	Kapanış	Statü
TC Turizm Bankası AŞ	1962	1989	Devlet Kalkınma ve Yatırım Bankası
Anadolu Bankası AŞ (TürkExpressBank- 1962+BuğdayBankası+Hazine)	1962	1997	Özel Sermayeli Yerli Mevduat Bankası
Sınai Yatırım ve Kredi Bankası	1963	2002	Özel Sermayeli Yerli Yatırım Bankası
Devlet Yatırım Bankası	1964	devam	Devlet Kalkınma ve Yatırım Bankası
American-Türk Dış Ticaret Bankası	1964	2011	Özel Sermayeli Yerli Mevduat Bankası
Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası (DESIYAB)	1975	devam	Devlet Kalkınma ve Yatırım Bankası
Arap Türk Bankası	1976	devam	Kurulan Yabancı Mevduat Bankası

Kaynak: Öztin Akgüç, 1989. 100 Soruda Türkiye’de Bankacılık, Gerçek Yayınevi, s. 52-58, 79-80, 102 derleme ve TBB Faaliyetine Devam Edenler ve Son Verenler Listeleri 29 Kasım 2011

Kapanan Bankalar

Banka	Kuruluş	Kapanış	Statü
İzmir Halk Sandığı	1957	1963	Devlet Mevduat Bankası
İstanbul Halk Sandığı	1936	1964	„
Ankara Halk Sandığı	1938	1964	„
Bor Zürra ve Tüccar Bankası	1922	1961	Özel Sermayeli Yerli Mevduat Bankası
Türkiye Turizm Bankası	1955	1962	Özel Sermayeli Yerli Kalkınma ve Yatırım Bankası
Doğubank	1952	1961	Özel Sermayeli Yerli Mevduat Bankası
Sanayi Bankası	1958	1961	„
TürkExpressBank	1953	1962	„

Banka	Kuruluş	Kapanış	Statü
Tutum Bankası	1948	1963	„
Raybank	1956	1964	„
Akşehir Bankası (Akşehir İktisadi Osmani Şirketi)	1916	1966	„
Türkiye Kredi Bankası	1948	1966	„
Esnaf ve Kredi Bankası	1957	1969	„
Emniyet Bankası Komandit Şirketi	1919	1971	„
Maden Kredi Bankası	1958	1972	Özel Sermayeli Yerli Yatırım Bankası
Lüleburgaz Birlik ve Ticaret Bankası TAŞ	1929	1964	Tek Şubeli Yerel Banka
Zonguldak Yardım Bankası (Efes Bank Ltd.)	1933	1972	„
Şarkikaraağaç Bankası (Sağlık Bankası)	1928	1975	„
American Express IBC	1955	1961	Şube Açan Yabancı Mevduat Bankası
Banka Commerciale Italiana	1919	1977	„

Kaynak: Öztin Akgüç, 1989. 100 Soruda Türkiye’de Bankacılık, Gerçek Yayınevi, s. 59-60, 79-80, 103 derleme ve TBB Faaliyetine Devam Edenler ve Son Verenler Listeleri 29 Kasım 2011.

EK-10: 1980-2001 Yılları Arası Kurulan ve Kapanan Bankalar**Kurulan Bankalar**

Banka	Kuruluş	Kapanış	Statü
Bank of Credit and Commerce International Ltd.	1980	1991	Şube Açan Yabancı Mevduat Bankası
American Express IBC	1981	2005	Kurulan Yabancı Mevduat Bankası
Citibank NA	1981	devam	Şube Açan Yabancı Mevduat Bankası
Türk Bankası Limited	1982	devam	,,
Habib Bank Limited	1982	devam	,,
Bank Mellat	1982	devam	,,
Türkiye İthalat ve İhracat Bankası-Impex Bank	1984	1994	Özel Sermayeli Yerli Yatırım Bankası
The First National Bank of Boston	1984	devam	Şube Açan Yabancı Mevduat Bankası
Manufacturers Hanover Trust Company	1984	devam	,,
The Chase Manhattan Bank NA	1984	devam	,,
Saudi American Bank	1985	2001	Şube Açan Yabancı Yatırım Bankası
Chemical Mitsui Bank	1985	2003	Kurulan Yabancı Yatırım Bankası
Bnp-Ak Bankası	1985	19.09.2005	Özel Sermayeli Yerli Yatırım Bankası
Adabank	1985	devam	Özel Sermayeli Yerli Mevduat Bankası
Standard Chartered Bank	1985	devam	Şube Açan Yabancı Mevduat Bankası
Bank Indosuez	1986	2001	,,
Bank of Bahrain and Kuwait BSC	1986	devam	Şube Açan Yabancı Yatırım Bankası (1992'den sonra mevduat)
Tekstil Bankası	1986	devam	Özel Sermayeli Yerli Mevduat Bankası
Netbank	1987	1994	,,
Birleşik Türk Körfez Bankası	1987	2001	Kurulan Yabancı Mevduat Bankası
Finans Bank	1987	devam	Özel Sermayeli Yerli Mevduat Bankası

Banka	Kuruluş	Kapanış	Statü
Türkiye Turizm Yatırım ve Dış Ticaret Bankası AŞ (TYT Bank)	1988	1994	Özel Sermayeli Yerli Yatırım Bankası
Tekfen Yatırım ve Finansman Bankası	1988	2001	„
Türk Merchant Bank	1988	devam	Kurulan Yabancı Yatırım Bankası
Birleşik Yatırım Bankası	1989	1999	Özel Sermayeli Yerli Yatırım Bankası
Kıbrıs Kredi Bankası Ltd	1989	2000	Şube Açan Yabancı Mevduat Bankası
'Societe Generale SA	1989	devam	„
Avrupa Türk Yatırım Bankası	1990	devam	Kurulan Yabancı Yatırım Bankası
Midland Bank	1990	devam	Kurulan Yabancı Mevduat Bankası
Park Yatırım Bankası	1992	2000	Özel Sermayeli Yerli Yatırım Bankası
Türkiye Konut Endüstri ve Ticaret Bankası	1992	2002	Özel Sermayeli Yerli Kalkınma Bankası
Toprakbank	1992	2002	Özel Sermayeli Yerli Mevduat Bankası
Bank Express	1992	devam	„
Alternatif Bank	1992	devam	„
Eurocredit Türk Fransız Ticaret Bankası	1993	2001	Kurulan Yabancı Mevduat Bankası
Tat Yatırım Bankası	1993	devam	Özel Sermayeli Yerli Yatırım Bankası
Ege Giyim Sanayicileri Yatırım Bank AŞ	1995	2002	Özel Sermayeli Yerli Yatırım Bankası (Ege Bölgesindeki Kobiler için)
İMKB Takas ve Saklama Bankası	1995	devam	Özel sermayeli Takas Bank
Anadolubank	1997	devam	Özel Sermayeli Yerli Mevduat Bankası
Denizbank	1997	devam	özel serm.mevduat
Okan Yatırım Bankası	1998	2001	Özel Sermayeli Yerli Yatırım Bankası
Süzer Yatırım Bankası	1998	2001	„
Rabobank Nederland	1998	2002	Şube Açan Yabancı Mevduat Bankası
Credit Suisse First Boston	1998	2003	Şube Açan Yabancı Yatırım Bankası

Banka	Kuruluş	Kapanış	Statü
GSD Yatırım Bankası	1998	devam	Özel Sermayeli Yerli Yatırım Bankası
Morgan Guaranty Trust Co	1999	2001	Şube Açan Yabancı Mevduat Bankası
Toprak Yatırım Bankası	1999	devam	Özel Sermayeli Yerli Yatırım Bankası
Nurol Yatırım Bankası	1999	devam	„
Çalık Yatırım Bankası	1999	devam	„

Kaynak: TBB Faaliyetine Devam Edenler ve Son Verenler Listeleri 29 Kasım 2011

Kapanan Bankalar

Banka	Kuruluş	Kapanış	Statü
Afyon Terakki Servet Bankası (HisarBank)-1926-tek şubeli yerel banka olarak kurulmuş	1926	1983	Tek Şubeli Yerel Banka
Elazığ İktisat Bankası	1929	1983	„
İstanbul Bankası	1953	1983	Özel Sermayeli Yerli Mevduat Bankası
İşçi ve Kredi Bankası	1954	1983	„
İstanbul Emniyet Sandığı	1868	1984	Devlet Mevduat Bankası
Manisa Bağcılar Bankası	1917	1984	Özel Sermayeli Yerli Mevduat Bankası
TC Turizm Bankası	1962	1989	Devlet Kalkınma Bankası
Bank of Credit and Commerce International Ltd.	1980	1991	Şube Açan Yabancı Mevduat Bankası
Denizcilik Bankası	1952	1992	Devlet Kalkınma Bankası
Türkiye T.Öğretmenler Bankası	1959	1992	Devlet Mevduat Bankası
Türkiye İthalat ve İhracat Bankası-Impex Bank	1984	1994	Özel Sermayeli Yerli Yatırım Bankası
Netbank	1987	1994	Özel Sermayeli Yerli Mevduat Bankası
Türkiye Turizm Yatırım ve Dış Ticaret Bankası AŞ (TYT Bank)	1988	1994	Özel Sermayeli Yerli Yatırım Bankası
Anadolu Bankası AŞ (TürkExpressBank-1962+BuğdayBankası+Hazine)	1962	1997	Özel Sermayeli Yerli Mevduat Bankası
Birleşik Yatırım Bankası	1989	1999	Özel Sermayeli Yerli Yatırım Bankası

Banka	Kuruluş	Kapanış	Statü
Park Yatırım Bankası	1992	2000	Özel Sermayeli Yerli Yatırım Bankası
Bank-ı Osmanii Şahane (Ottoman Bank)	1863	2001	Kurulan Yabancı Merkez Bankası
Selanik Bankası	1888	2001	Kurulan Yabancı Mevduat Bankası
Akhisar Tütüncüler Bankası	1924	2001	Tek Şubeli Yerel Banka
Emlak ve Eytam Bankası	1926	2001	Devlet Kalkınma Bankası
Eskişehir Bankası	1927	2001	Tek Şubeli Yerel Banka
İzmir Esnaf ve Ahali Bankası	1928	2001	„
Demirbank	1953	2001	Özel Sermayeli Yerli Mevduat Bankası
Saudi American Bank	1985	2001	Şube Açan Yabancı Yatırım Bankası
Bank Indosuez	1986	2001	Şube Açan Yabancı Mevduat Bankası
Birleşik Türk Körfez Bankası	1987	2001	Kurulan Yabancı Mevduat Bankası
Tekfen Yatırım ve Finansman Bankası	1988	2001	Özel Sermayeli Yerli Yatırım Bankası
Eurocredit Türk Fransız Ticaret Bankası	1993	2001	Kurulan Yabancı Mevduat Bankası
Okan Yatırım Bankası	1998	2001	Özel Sermayeli Yerli Yatırım Bankası
Süzer Yatırım Bankası	1998	2001	„
Morgan Guaranty Trust Co	1999	2001	Şube Açan Yabancı Mevduat Bankası

Kaynak: TBB Faaliyetine Devam Edenler ve Son Verenler Listeleri 29 Kasım 2011

EK-11: 2002-2011 Yılları Arası Kapanan Bankalar

Banka	Kuruluş	Kapanış	Statü
Milli Aydın Bankası (Tariş Bank)	1913	2002	Özel Sermayeli Yerli Yatırım Bankası
Adapazarı İslam ve Ticaret Bankası	1913	2002	Özel Sermayeli Yerli Mevduat Bankası
Denizli İktisat Bankası	1927	2002	Tek Şubeli Yerel
Sümerbank	1933	2002	Devlet kalkınma uzman
Etibank	1935	2002	Devlet Kalkınma ve Yatırım
Sınai Yatırım ve Kredi Bankası	1963	2002	Özel Sermayeli Yerli Yatırım Bankası
Türkiye Konut Endüstri ve Ticaret Bankası	1992	2002	Özel Sermayeli Yerli Kalkınma Bankası
Toprakbank	1992	2002	Özel Sermayeli Yerli Mevduat Bankası
Ege Giyim Sanayicileri Yatırım Bank	1995	2002	Özel Sermayeli Yerli Yatırım Bankası (Ege Bölgesindeki Kobiler için)
Rabobank Nederland	1998	2002	Şube Açan Yabancı Mevduat Bankası
Chemical Mitsui Bank	1985	2003	Kurulan Yabancı Yatırım Bankası
Credit Suisse First Boston	1998	2003	Şube Açan Yabancı Yatırım Bankası
Pamukbank	1955	2004	Özel Sermayeli Yerli Mevduat Bankası
Türkiye İmar Bankası	1928	2005	„
American Express IBC	1981	2005	Kurulan Yabancı Mevduat Bankası
Bnp-Ak Bankası	1985	2005	Özel Sermayeli Yerli Yatırım Bankası
Banco Di Roma	1911	2008	Şube Açan Yabancı Mevduat Bankası
American-Türk Dış Ticaret Bankası	1964	2011	Özel Sermayeli Yerli Mevduat Bankası

Kaynak: TBB Faaliyetine Devam Edenler ve Son Verenler Listeleri 29 Kasım 2011

EK-12: 1924-2011 Yılları Arasında Banka ve Şube Sayıları

Yıllar	Banka sayısı			Şube Sayısı		
	Ulusal	Yabancı	Toplam	Ulusal	Yabancı	Toplam
1924	20	15	35	344	95	439
1925	24	18	42	354	98	452
1926	24	18	42	334	99	433
1927	31	18	49	345	-	-
1928	39	18	57	341	103	444
1929	43	16	59	344	102	446
1930	45	16	61	322	102	424
1931	47	15	62	323	101	424
1932	45	15	60	382	101	483
1933	47	10	57	392	94	486
1934	44	10	54	385	78	463
1935	45	10	55	375	74	449
1936	44	9	53	367	72	439
1937	40	9	49	363	72	435
1938	41	9	50	364	72	436
1939	37	9	46	364	72	436
1940	35	9	44	364	72	436
1941	35	9	44	362	72	434
1942	34	9	43	363	72	435
1943	33	9	42	362	42	404
1944	34	9	43	363	42	405
1945	33	7	40	369	42	411
1946	35	7	42	401	43	444
1947	33	7	40	428	41	469
1948	35	7	42	476	45	521
1949	36	7	43	550	44	594
1950	37	7	44	564	47	611
1951	37	6	43	645	49	694
1952	39	6	45	714	49	763
1953	43	6	49	842	51	893
1954	46	6	52	1028	51	1079
1955	49	7	56	1183	52	1235
1956	52	6	58	1312	52	1364
1957	54	6	60	1452	54	1506
1958	56	6	62	1593	60	1653
1959	54	6	60	1662	58	1720
1960	53	6	59	1699	60	1759
1961	48	5	53	1675	61	1736
1962	47	5	52	1697	62	1759
1963	47	5	52	1776	64	1840
1964	44	5	49	1841	68	1909
1965	44	5	49	1913	68	1981
1967	42	5	47	2155	68	2223
1968	43	5	48	2465	86	2551
1969	43	5	48	2846	102	2948
1970	43	5	48	3099	111	3210
1971	42	5	47	3314	113	3427

Yıllar	Banka Sayısı			Şube Sayısı		
	Ulusal	Yabancı	Toplam	Ulusal	Yabancı	Toplam
1973	39	5	44	3909	114	4023
1974	39	5	44	4311	114	4425
1975	38	5	43	4491	114	4605
1976	39	5	44	4721	114	4835
1977	40	4	44	5129	109	5238
1978	40	4	44	5381	104	5485
1979	40	4	44	5665	104	5769
1980	40	4	44	5870	105	5975
1981	40	6	46	6142	123	6265
1982	40	9	49	6248	127	6375
1983	36	10	46	6192	113	6305
1984	35	13	48	6109	117	6226
1985	36	15	51	6172	120	6292
1986	39	17	56	6244	128	6372
1987	40	18	57	6299	104	6403
1988	41	21	61	6422	106	6528
1989	42	22	63	6487	106	6593
1990	43	25	67	6447	113	6560
1991	44	24	66	6369	108	6477
1992	48	23	70	6097	109	6206
1993	49	23	71	6120	108	6228
1994	46	23	68	5999	105	6104
1995	47	23	69	6136	104	6240
1996	48	23	70	6338	104	6442
1997	50	24	73	6703	116	6819
1998	51	25	75	7255	115	7370
1999	55	27	81	7570	121	7691
2000	55	26	80	7720	117	7837
2001	44	24	68	6675	233	6908
2002	34	21	55	5900	206	6106
2003	32	19	51	5757	209	5966
2004	31	18	49	5897	209	6106
2005	30	18	48	5854	393	6247
2006	29	18	47	5777	1072	6849
2007	29	18	47	5877	1741	7618
2008	29	17	46	6756	2034	8790
2009	29	17	46	6965	2062	9027
2010	26	20	46	7369	2096	9465
2011	26	19	45	7496	1938	9834

EK 13: Uzmanlaşmış ve Genelci Bankaların Kapanma Oranlarının Kıyaslandığı Bağımlı-T-Testi ile İlgili STATA 11.0 Program Çıktıları

PAIRED T TEST

ttest speoran == genoran if p1==1

Paired t test

Variable	Obs	Mean	Std. Err.	Std. Dev.	[95% Conf. Interval]	
-----+						
speoran	559	.0682469	.0044991	.1063729	.0594096	.0770841
genoran	559	.0387636	.0024589	.0581366	.0339337	.0435935
-----+						
diff	559	.0294833	.0057174	.1351776	.018253	.0407135

mean(diff) = mean(speoran - genoran)				t = 5.1568		
Ho: mean(diff) = 0				degrees of freedom = 558		
Ha: mean(diff) < 0				Ha: mean(diff) != 0		Ha: mean(diff) > 0
Pr(T < t) = 1.0000		Pr(T > t) = 0.0000		Pr(T > t) = 0.0000		

. ttest speoran == genoran if p2==1

Paired t test

Variable	Obs	Mean	Std. Err.	Std. Dev.	[95% Conf. Interval]	
-----+-----						
speoran	602	.0254311	.0022969	.0563571	.0209201	.0299421
genoran	602	.0503117	.0017822	.0437273	.0468117	.0538118
-----+-----						
diff	602	-.0248806	.0027881	.0684087	-.0303563	-.019405
-----+-----						
mean(diff) = mean(speoran - genoran)					t = -8.9238	
Ho: mean(diff) = 0			degrees of freedom = 601			
-----+-----						
Ha: mean(diff) < 0		Ha: mean(diff) != 0		Ha: mean(diff) > 0		
Pr(T < t) = 0.0000		Pr(T > t) = 0.0000		Pr(T > t) = 1.0000		

```
. ttest speoran == genoran if p3==1
```

Paired t test

Variable	Obs	Mean	Std. Err.	Std. Dev.	[95% Conf. Interval]	
-----+						
speoran	797	.0315344	.0019348	.0546217	.0277365	.0353323
genoran	797	.0215274	.0008367	.0236215	.019885	.0231698
-----+						
diff	797	.010007	.0021619	.0610317	.0057634	.0142506

mean(diff) = mean(speoran - genoran)				t = 4.6289		
Ho: mean(diff) = 0				degrees of freedom = 796		
Ha: mean(diff) < 0				Ha: mean(diff) != 0		Ha: mean(diff) > 0
Pr(T < t) = 1.0000		Pr(T > t) = 0.0000		Pr(T > t) = 0.0000		

```
. ttest speoran == genoran if p4==1& size==1
```

Paired t test

Variable	Obs	Mean	Std. Err.	Std. Dev.	[95% Conf. Interval]	
-----+						
speoran	185	.013994	.0026754	.0363892	.0087156	.0192724
genoran	185	.0379926	.0043811	.05959	.0293488	.0466363
-----+						
diff	185	-.0239986	.0056684	.077099	-.035182	-.0128151

mean(diff) = mean(speoran - genoran)				t = -4.2337		
Ho: mean(diff) = 0				degrees of freedom = 184		
Ha: mean(diff) < 0		Ha: mean(diff) != 0		Ha: mean(diff) > 0		
Pr(T < t) = 0.0000		Pr(T > t) = 0.0000		Pr(T > t) = 1.0000		

```
. ttest speoran == genoran if p4==1& size==2
```

Paired t test

Variable	Obs	Mean	Std. Err.	Std. Dev.	[95% Conf. Interval]	
-----+-----						
speoran	252	.0108907	.0020298	.0322222	.006893	.0148883
genoran	252	.0252195	.0029585	.0469652	.0193928	.0310462
-----+-----						
diff	252	-.0143288	.0038809	.0616077	-.0219721	-.0066855
-----+-----						
mean(diff) = mean(speoran - genoran)				t = -3.6921		
Ho: mean(diff) = 0				degrees of freedom = 251		
Ha: mean(diff) < 0		Ha: mean(diff) != 0		Ha: mean(diff) > 0		
Pr(T < t) = 0.0001		Pr(T > t) = 0.0003		Pr(T > t) = 0.9999		

```
. ttest speoran == genoran if p4==1& size==3
```

Paired t test

Variable	Obs	Mean	Std. Err.	Std. Dev.	[95% Conf. Interval]	
-----+-----						
speoran	445	.0106367	.0015073	.0317972	.0076743	.0135991
genoran	445	.0256967	.0022274	.046987	.0213192	.0300743
-----+-----						
diff	445	-.01506	.0029094	.0613737	-.0207779	-.0093421
-----+-----						
mean(diff) = mean(speoran - genoran)				t = -5.1763		
Ho: mean(diff) = 0				degrees of freedom = 444		
Ha: mean(diff) < 0		Ha: mean(diff) != 0		Ha: mean(diff) > 0		
Pr(T < t) = 0.0000		Pr(T > t) = 0.0000		Pr(T > t) = 1.0000		

```
. ttest speoran == genoran if p5==1& size==1
```

Paired t test

Variable	Obs	Mean	Std. Err.	Std. Dev.	[95% Conf. Interval]	
-----+-----						
speoran	232	.0419734	.00382	.0581851	.0344469	.0495
genoran	232	.0207227	.0028349	.0431799	.0151371	.0263082
-----+-----						
diff	232	.0212508	.0037379	.0569345	.013886	.0286156
-----+-----						
mean(diff) = mean(speoran - genoran)				t = 5.6852		
Ho: mean(diff) = 0				degrees of freedom = 231		
-----+-----						
Ha: mean(diff) < 0		Ha: mean(diff) != 0		Ha: mean(diff) > 0		
Pr(T < t) = 1.0000		Pr(T > t) = 0.0000		Pr(T > t) = 0.0000		

```
. ttest speoran == genoran if p5==1& size==2
```

Paired t test

Variable	Obs	Mean	Std. Err.	Std. Dev.	[95% Conf. Interval]	
-----+-----						
speoran	337	.0394775	.0034435	.0632146	.0327039	.046251
genoran	337	.0166569	.001984	.0364213	.0127543	.0205595
-----+-----						
diff	337	.0228205	.0034344	.0630474	.0160649	.0295762
-----+-----						
mean(diff) = mean(speoran - genoran)				t = 6.6447		
Ho: mean(diff) = 0				degrees of freedom = 336		
-----+-----						
Ha: mean(diff) < 0		Ha: mean(diff) != 0		Ha: mean(diff) > 0		
Pr(T < t) = 1.0000		Pr(T > t) = 0.0000		Pr(T > t) = 0.0000		

```
. ttest speoran == genoran if p5==1& size==3
```

Paired t test

Variable	Obs	Mean	Std. Err.	Std. Dev.	[95% Conf. Interval]	
-----+						
speoran	768	.0357762	.0020206	.0559972	.0318096	.0397428
genoran	768	.018572	.0014494	.0401665	.0157268	.0214172
-----+						
diff	768	.0172042	.0020913	.0579555	.0130989	.0213095

mean(diff) = mean(speoran - genoran)				t = 8.2266		
Ho: mean(diff) = 0				degrees of freedom = 767		
Ha: mean(diff) < 0		Ha: mean(diff) != 0		Ha: mean(diff) > 0		
Pr(T < t) = 1.0000		Pr(T > t) = 0.0000		Pr(T > t) = 0.0000		

```
. ttest speoran == genoran if p6==1& size==1
```

Paired t test

Variable	Obs	Mean	Std. Err.	Std. Dev.	[95% Conf. Interval]	
-----+						
speoran	108	.0441285	.0058348	.060637	.0325616	.0556953
genoran	108	.0588671	.0088078	.091533	.0414068	.0763275
-----+						
diff	108	-.0147387	.0082794	.0860421	-.0311516	.0016743

mean(diff) = mean(speoran - genoran)				t = -1.7802		
Ho: mean(diff) = 0				degrees of freedom = 107		
Ha: mean(diff) < 0				Ha: mean(diff) != 0		Ha: mean(diff) > 0
Pr(T < t) = 0.0389		Pr(T > t) = 0.0779		Pr(T > t) = 0.9611		

```
. ttest speoran == genoran if p6==1& size==2
```

Paired t test

Variable	Obs	Mean	Std. Err.	Std. Dev.	[95% Conf. Interval]	
speoran	83	.0422643	.0065972	.0601031	.0291404	.0553882
genoran	83	.0608875	.0104843	.0955166	.0400308	.0817441
diff	83	-.0186232	.0096249	.0876872	-.0377702	.0005239

mean(diff) = mean(speoran - genoran) t = -1.9349
Ho: mean(diff) = 0 degrees of freedom = 82

Ha: mean(diff) < 0 Ha: mean(diff) != 0 Ha: mean(diff) > 0
Pr(T < t) = 0.0282 Pr(|T| > |t|) = 0.0565 Pr(T > t) = 0.9718

```
. ttest speoran == genoran if p6==1& size==3
```

Paired t test

Variable	Obs	Mean	Std. Err.	Std. Dev.	[95% Conf. Interval]	
speoran	276	.0374756	.0035022	.0581833	.030581	.0443701
genoran	276	.0506405	.0051716	.0859172	.0404596	.0608215
diff	276	-.013165	.0048331	.0802938	-.0226796	-.0036504

mean(diff) = mean(speoran - genoran) t = -2.7239
Ho: mean(diff) = 0 degrees of freedom = 275

Ha: mean(diff) < 0 Ha: mean(diff) != 0 Ha: mean(diff) > 0
Pr(T < t) = 0.0034 Pr(|T| > |t|) = 0.0069 Pr(T > t) = 0.9966

ÖZGEÇMİŞ

Çiğdem Kaya 1979 yılında İstanbul’da doğmuştur. 2003 yılında Anadolu Üniversitesi İşletme Bölümü’nden, 2005 yılında Kadir Has Üniversitesi İşletme Yüksek Lisans Programı’ndan mezun olmuştur. 2007 yılında Marmara Üniversitesi Yönetim ve Organizasyon Doktora programına başlayan Kaya, 2010 yılında A.B.D. Youngstown State University’de Misafir Araştırmacı olarak bulunmuş, görevi sırasında çeşitli akademik çalışmalarda bulunmuştur. Kaya’nın doktora eğitimi boyunca, ulusal ve uluslar arası alanda makale ve bildirileri yayınlanmıştır. 2008 yılından itibaren Yeditepe Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi İngilizce İşletme Bölümünde Araştırma Görevlisi olarak akademik hayatına devam etmektedir.